GRONDWETTIGE HERSTELLING
VAN
NEDERLANDS STAATSWEZEN,
ZO VOOR HET ALGEMEEN
BONDGENOOTSCHAP;
ALS VOOR
HET BESTUUR
VAN ELKE BYZONDERE
PROVINCIE;

GESCHIKT
OM HET VOORNAAM DOELWIT AAN TE TOONEN,
WAAR TOE
DE POOGINGEN VAN GOEDE REGENTEN EN DE REQUESTEN VAN VADERLANDLIEVENDE BURGERS MOETEN STREKKEN.

EERSTE DEEL.

TWEEDE DRUK.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXV.

Retrahe res ad veram earum inſtitutionem, & circumſpicias in quibus, & quibus modis degeneraverint.

BACO VERULAMIUS.

AAN HET VOLK

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

WAARDE LANDGENOOTEN EN MEDE-BURGERS!

Dit werk, dat geheel en alleen bestemd is om de Republiek op te beuren uit haaren zwakken en vervallen' toestand, en haar te verheffen tot het hoogst toppunt van magt en aanzien, waartoe zy kan geraaken, behoort byzonderlyk aan U, en word derhalven ook aan U opgedragen.

Daar thans verscheidene omstandigheden U ongerustheid en verlegenheid wegens den toestand van Uw Vaderland kunnen inboezemen, zal welligt deeze aanvang U, niet zonder rede, verwondering baaren; maar wy twyfelen niet, of deeze verwondering zal welhaast in goedkeuring veranderen, zohaast wy U zullen aangetoond hebben welke krachtdaadige middelen U nog overig zyn om dit heilzaam oogmerk te bereiken. Uwe verwondering zal des te minder groot zyn, dewyl reeds de handelingen en geschriften van een aanzienlyk getal doorluchtige Staatsvergaderingen, achtenswaerdige Regenten en vaderlandlievende Burgers U hebben voorbereid tot het groot ontwerp van eene grondwettige herstelling, dat wy thans voor den achtbaaren Rechterstoel der Natie openleggen.

Reeds zedert langen tyd heeft de vermoogende volksstem zich doen hooren tegen de noodlottige hinderpaalen, die, zo in het algemeen Bondgenootschap, als in de byzondere Provinciën, den loop der publieke operatiën vertraagd, en aanleiding tot de tegenwoordige gisting der gemoederen gegeven hebben.

Wanneer, op het voetspoor van Friesland, welke Provincie allereerst de noodzaaklykheid van eene verbetering gezien heeft, Zeeland, en de Erfstadhouder het denkbeeld geöpperd hebben om eens buiten-

gewoone Vergadering te beleggen, gelyk aan die van 1651 *en* 1717; *hebben de Staaten van Holland daarop zeer wyslyk aangemerkt, dat, daar de Hooge Bondgenooten hunne Souvereiniteit by het aangaan der Unie nimmer hebben gemeen gemaakt, het onderzoek der klagten betreklyk tot de regeering van de eene of andere Provincie, behoudens de grondwetten van den Lande, nimmer kan gemaakt worden tot een ontwerp der deliberatie van de gezaamentlyke Bondgenooten, of derzelver Gedeputeerden.*

Daar nu de Commisfie, die door Holland voorgefteld word, zich niet kan inlaaten, dan in zaaken het geheel Bondgenootfchap betreffende, moet het werk altoos onvolmaakt blyven, zolang men geen conftitutioneel middel uitvind om, ten zelfden tyd, de misbruiken te verbeteren, die in het Staatsgeftel van ieder der byzondere Provinciën zyn ingeflopen.

Gelukkiglyk hebben de Staaten van Utrecht reeds hiertoe den weg gebaand. Zy hebben de grootmoedigheid gehad van het volk daartoe uit te noodigen. Zy hebben eene Commisfie benoemd om allen de bezwaaren, en tevens de ontwerpen ter verbetering van de Provinciaale Conftitutie over te neemen. Zo dit gedenkwaerdig voorbeeld door de andere Bondgenooten, ieder in zyne Provincie en volgens zyne byzondere regeeringsform, gevolgd word, dan kunnen deeze beide Commisfiën, ten grondflag ftrekken tot de allergelukkigfte omwenteling, en het luisterrykst tydftip voor de Republiek.

Het nader reguleeren der Provinciaale Quota's in evenredigheid van de waare vermogens der Bondgenooten; de opening van den ftaat der Generaliteits-kasfe; het naauwkeurig onderzoek van den ftaat van 's Lands Zeemagt, Frontieren, Magazynen en Arfenaalen, mitsgaders van de redresfen, die daarin behooren gemaakt te worden, het zy dan door aan den Kapitein-Generaal en Admiraal een' Raad toe te voegen, het zy door eene bepaaling van het gebruik der Patenten, het zy door eene reductie der Admiraliteits-Collegiën, of door het vastftellen van een bepaald inkomen, en een vast Corps Mariniers voor het Zeewezen, en de verbetering van het beftuur der Overzeefche Bezittingen; zie daar voorzeker voorwerpen van het uiterst gewigt, welken

in

in het algemeen Staatsgestel moeten vereffend worden; wanneer men nu nog hier byvoegt de hoofdpunten, die in dit werk, en wel byzonderlyk die op de bladzyden 3. 11. 105. *en* V. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. *en het* XV *Hoofdstuk, worden opgegeven, en eindelyk alles, dat vastgesteld moet worden tot eene duidelyke bepaaling van de grenzen der gebiedende en uitvoerende magt, zodanig dat de laatste aan de eerste altoos behoorlyk ondergeschikt blyve; dan word het aantal en gewigt deezer voorwerpen nog merklyk vergroot.*

Dat dan uit elke Provincie eenige Gecommitteerden benoemd worden, voorzien van min of meer bepaalde magt, volgens elks Constitutie, om de zaaken, welke tot het geheel Bondgenootschap betreklyk zyn, te regelen.

Maar zo lang de byzondere Provinciën, zichzelve niet van alle misbruiken in haar eigen bestuur ingeslopen gezuiverd hebben, is immers het herstel van het algemeen bestuur voor onmooglyk te houden. By voorbeeld, wie kan ontkennen, dat de zogenaamde Regeerings-Reglementen van Gelderland, Utrecht en Overysfel, een' allergevaarlykften invloed op het geheel Bondgenootschap gehad hebben? En behalven dat, in welke Provinciën zyn toch geene misbruiken te verbeteren? Waar hebben de inbreuken van eene eenhoofdige of van eene aristocratische magt een nadeelige invloed niet verspreid? Waar toch zyn de Rechten en Privilegiën des Volks niet geschonden? Waar is het noodlottig zaad van mistrouwen en oneenigheid onder alle de klassen en genootschappen der burgery niet gestrooid geworden?

Dat 'er dan in elke Provincie ook eene byzondere Commissie benoemd worde om de verscheiden onderwerpen van klagten en bezwaaren over te neemen, en bedenkingen ter wegneeming van dezelven op te geeven; maar, opdat deeze Commissien geen mistrouwen, of eenige nieuwe hinderpaalen moogen doen ontstaan, behoorde niet daarby bepaald te worden?

1. *Dat de leden van deeze byzondere Commissien zouden benoemd worden door het volk op alle plaatsen, daar het benoemen der Regenten onmiddelyk by het volk berust; en dat in andere plaatsen, daar men zwaarigheid zou maaken zulks toe te staan, hetzelve ten minste het recht zou hebben van zoveel Gecommitteerden uit deszelfs midden te benoemen, als*

zyne Repreſentanten uit hunne vergadering zouden gekozen hebben, en dat beider vereenigde toeſtemming volſtrekt zou noodig zyn om een beſluit uit te maaken.

Te Utrecht begint men deeze ſchikking van dag tot dag meer naby te komen. Toen de Burgery aldaar zich genoodzaakt heeft gezien om Geconſtitueerden uit haar midden te kiezen, heeft men begonnen te bemerken, dat men in dit geval niets gegronds kon uitvoeren zonder de medewerking van het volk.

2. *Dat, ſchoon alleen de Gecommitteerden van die plaatſen, welke eenigen invloed in de publieke regeering hebben, zouden moogen ſtemmen in deeze Commisſiën, men echter die van alle andere plaatſen en ſtanden, welke zulks zouden vorderen, daarby zou toelaaten, maar dat deeze niet dan eene* adviſeerende *ſtem zouden hebben, tot den tyd toe, dat zy, door het verkrygen van het Recht van Repreſentantſchap, eene* deliberative *ſtem zouden hebben bekomen.*

3. *Dat deeze Vergaderingen niet langer zouden moogen zitten dan drie, of vier maanden, en niet ſcheiden zonder een Ontwerp van Regeering opgegeven te hebben, eensdeels; om de burgers hunne pligten en hunne rechten te doen kennen, en anderdeels om aan de andere Bondgenooten gelegenheid te geeven om te onderzoeken, of in de afzonderlyke Provinciaale-Conſtitutien ook iets gevonden word, dat voor hunne eigene vryheid gevaarlyk kan zyn, en om hen tyd te laaten om in zulk een geval daartegen repreſentatien te doen, of, zo dit niet mogt baaten, om daartegen wettige behoedmiddelen in het werk te ſtellen.*

Moet men niet algemeen bekennen, dat deeze handelwyze ten uiterſte wettig zou zyn? Wie kan ontkennen, dat de byzondere Staatscollegiën het recht hebben om zodanige Commisſien aan te ſtellen? Wie kan ontkennen dat, ingevalle deeze zich daartoe weinig genegen mogten toonen, het volk het recht zou hebben om zulks door behoorlyke en gewettigde requesten te eiſchen en te vorderen?

Misſchien zou het niet onnuttig zyn, dat eene Commisſie van dien aart voor het geheel Bondgenootſchap, of zulke afzonderlyke Commisſiën voor elke Provincie om de zes of agt jaaren op nieuw vergaderden. Zelfs zou men een bepaald tydſtip van byeenkomst voor dezelve

kun-

kunnen vastſtellen, op hetwelk zy volſtrekt zouden moeten vergaderen, zonder eenige voorafgaande aanzegging, zo niet de dringendheid van voorkomende omſtandigheden eene buitentydſche byëenkomst vorderde. De buitengewoone Commisſiën zouden, by voorbeeld, kunnen geöpend worden door de volgende voorſtelling: Of 'er ook eenige nieuwigheden zyn ingeſlopen in de punten, die naar het laatstvoorleden ontwerp zyn vastgeſteld? En of daarin ook eenige nieuwe ſchikking zou moeten gemaakt worden?

Dus zou het Kunstwerktuig van den Staat het voordeel genieten van op geregelde tyden weder opgewonden te worden. Dus zou men zich kunnen wachten voor den groven misſlag van die onbekwaame Wetgeevers, die, door het inſtellen van onbedachte eeden aan de Regeerders de magt beneemen om een ongevoelig en dagelyks toeneemend verval te herſtellen. Dus zou men voldoen aan de pligten voorgeſchreven in de 19, 20, 21, *en* 22 *Artikelen der Unie van Utrecht, en in verſcheidene Reſolutiën van byzondere Staatsvergaderingen, waarby aan den Staat het recht van verbetering word toegekend; van welk recht zy zich ook by verſcheidene gelegenheden bediend heeft; gelyk uit veele voorbeelden blykbaar is.*

Offchoon nu door het invoeren van dit middel, de gedaane eeden ter handhaaving van het ontzag, dat men aan de vastgeſtelde conſtitutie verſchuldigd is, ſlechts voor een' bepaalden tyd eene verbindende kracht zouden hebben, zyn 'er echter fundamenteele wetten, die geene verandering kunnen lyden; dus zouden deeze verſcheidene vergaderingen ſteeds verpligt zyn, de rechten der burgeren, de republikeinſche vryheid en de Souvereiniteit van elke Provincie enz., te eerbiedigen. Maar aan het gebouw, dat op deezen grondſlag moet worden opgerecht, kunnen verſcheidene gedaanten gegeven worden. Deeze gedaanten zyn onderworpen aan verbetering en verergering, en dus kan dit alles geen voorwerp van die volſtrekte en altoosduurende verbindtenis zyn, welke men aan de fundamenteele wetten verſchuldigd is, en van welke het volk zich niet kan ontſlaan, zo het niet verlangt naar de ontbinding van den Staat, en naar zyn' eigen' ondergang, dat niet te denken is. Hierdoor zouden, wanneer in de eerſte

vergaderingen punten mogten voorkomen, die de algemeene goedkeuring niet wegdroegen, de andersgezinden zich altoos moogen vleijen met de billyke hoop van hun gevoelen in eene volgende vergadering te zien zegepraalen; en dit vertrouwen alleen zou genoeg zyn om de wel te ſtoppen van die verdeeldheden, welke de pesten zyn van eene Republiek. Hierdoor zouden deeze Gecommitteerden, wanneer hen de tyd ontbrak om alles af te doen, alle netelige of duistere zaaken, welker opheldering eene langduuriger overweeging noodig heeft, tot eene volgende vergadering kunnen uitſtellen.

Men kan geen geloof ſlaan aan die prophеeten des ongeluks, die vermaak ſcheppen in een akelig vooruitzicht aan te kondigen, als of de Republiek den kring, haar door de wetten der Natuur voorgeſchreven, reeds doorloopen had. Schoon alle Staaten eenmaal moeten ondergaan, kan en moet echter elke Staat, zoveel mooglyk is, naar de onverganglykheid trachten. Een Lichaam van Staat is, even gelyk een natuurlyk lichaam, onbetwistbaar blootgeſteld aan hevige beweegingen, die hetzelve ſchokken, en aan langwylige kwaalen, die het doen kwynen. De geſtadige werking verſlyt zyne dryfveeren; de rust doet die verſlappen, en de twist kan die verbreeken; maar niet één van deeze toevallen is doodlyk. Men heeft ſommige Natiën zich na de verſchriklykſte vallen weder zien opbeuren, zich na de haglykſte beſlisſingspunten herſtellen uit de wanhoopigſte omſtandigheden, en haar zien herleeven met verdubbelde krachten en ſterker vermogens dan ooit te vooren. Laaten wy ons gewennen de tegenſpoeden der Volken te beſchouwen als kastydingen, waarmede de Opperſte Regeerder der Waereld den voortgang der ondeugden ſtraft; maar ook van den anderen kant hunnen voorſpoed als de belooning, welke hy aan het betrachten der deugd gehecht heeft. Laaten wy met onze Conſtitutie ook onze zeden verbeteren. Dan zal de Majeſteit des Volks weder zegepraalen, de Staat zich weder opbeuren, en zyne verſtrooide leden zich weder vereenigen. Het groot Gebouw der Unie, dat, op een' zandgrond gebouwd zynde, aan alle kanten wegzinkt, zal een' vasten grondſlag verkrygen; en uit den ſchoot der algemeene deugdzaamheid zullen de moed, de nayver, de nyverheid en de vaderlandsliefde, en met deeze goede hoedanigheden

ook

ook de oude eer en magt der Republiek herboren worden. Hierdoor zullen die Provincien, welke door eene Uitheemsche Magt eenmaal van het Bondgenootschap afgescheurd geweest zynde, by haare wederaanneeming veele inbreuken in haare Constitutien hebben moeten ondergaan, hoop krygen om die weder hersteld te zien; en zy, die zich moesten uitputten om aandeelen in de gemeene lasten op te brengen, welken haare krachten te boven gaan, zullen haare ingezetenen van dien drukkenden last kunnen ontheffen. Allen de Leden van het Staatsbestuur eene gelyke vryheid verkrygende zal niets kunne eensgezindheid kunnen stooren. Z. D. Hoogheid, de Erfstadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal zal niet meer blootgesteld zyn aan die onaangenaame en verdrietelyke aanvallen, waarvan hy zedert het begin deezer onrustige tyden byzonderlyk het voorwerp is geweest. Hy zal erkennen, dat men in een' baglyken tyd, om Zyn Huis groot te maaken, de Constitutie heeft verwrikt, en het Hoog Gezag, dat niet zonder gevaar aan de wettige Regeerders des Lands kan ontnomen worden, heeft krachteloos gemaakt. Hy zal erkennen, dat hy noodwendig afstand moet doen van veele nominatien, dewyl over alle dezelve behoorlyk te beschikken het vermogen van één' enkelen mensch verre te boven gaat; vooral wanneer hy bezeft, dat hy, tot zyn' wettigen en constitutioneelen invloed bepaald, aan het Vaderland veele wezentlyke voordeelen kan toebrengen, en langs dien weg in het bezit komen van den dierbaarsten en bekoorlykften schat voor een edel en gevoelig hart, te weeten de achting en de liefde van een VRY VOLK (*).

Wy hadden voorgenomen om onder het opgeeven der middelen, die ons nog overig zyn om den ondergang, die ons dreigt, voor te komen, ook ter behoorlyke plaats te handelen over het gewigtig onderwerp van de Nationaale Verdeediging; toen zich eenklaps een algemeene wapenkreet door onze Landen deed hooren. Een heersch-

(*) *Zie* Onpartydige Overweegingen van de Tegenwoordige omstandigheden van een Rotterdammer *Bladz.* 37, 40.

heerschzuchtig Nabuur zich veel laatende voorſtaan van onze verregaande toegeeflykheid in den voorigen oorlog gebleken, en misbruik maakende van het voordeel van een Land, welks bezit hy enkel aan onze belangloosheid dank wyten moet, heeft onlangs zyne beleedigingen ten hoogſten top gevoerd, door van zynen Hoogen Keizerlyken Throon te verklaaren, dat hy de Tractaaten verbreekt, waarop de grondſlagen van onze politieke onafhanglykheid gevestigd zyn, en waaruit de bronnen van ons nationaal beſtaan grootendeels voortvloeijen. Dit toeval noodzaakt ons om de ſchikking der onderwerpen, die wy nog moeten overweegen, te veranderen, en ons te haasten om daaruit eenige aanmerkingen aan te haalen, welke ons in de tegenwoordige omſtandigheden zeer gewigtig voorkomen. Wy zullen onze gedachten des te vrymoediger mededeelen, omdat reeds alle Staatsvergaderingen ons den weg hebben gebaand; en omdat het ontwerp om allen de inwoonders te wapenen tegen de aanvallen van buiten een middel kan worden om de vryheid van binnen weder te krygen.

Daar is geen Land op den aardbodem, dat, met hulp van een goed militair ſystema, zulke groote voordeelen bezit om zich te verdeedigen tegen eene veel ſterker overmagt van vyanden dan het onze. Dit is eene onbetwistbaare waarheid, welke onze beroemde COEHOORN, *en, met hem, de beste Ingenieurs hebben toegeſtemd. Ons Land is zodanig doorſneden met rivieren, meeren, graften en moerasſen; wy kunnen den vyand zo gemaklyk afſnyden door middel van overſtroomingen; onze voorvaderen hebben de plaatſen, die best geſchikt zyn tot onze beſcherming met zoveel wysheid en goed geluk verſterkt; dat, wanneer dit ſtuk met verſtand en doorzicht behandeld word, eene hand vol volks op zeer veele plaatſen een geheel leger kan afweeren. Men moet hoopen en vertrouwen, dat de wyze voorzorg van onze Hooge Overheden ter ſpoedige herſtelling van dit zo gewigtig punt der Landsverdeediging, van een gelukkig gevolg mooge zyn. Maar daar zyn nog andere niet minder gewigtige en niet minder wezentlyke behoedmiddelen om uit deeze verbeteringen nut te trekken. Het is niet genoeg deeze voordeelige posten in den besten ſtaat van tegenweer te brengen; wy moeten ook aan alle kanten getrouwe manſchappen hebben, die*

kun-

kundig genoeg zyn om ten gelegen' tyd van deeze voordeelen gebruik te maaken, en tevens moeds genoeg om, zonder zich te ontzetten, de toebereidſelen van verwoesting en dood voor hunne oogen te zien.

Het thans gebruiklyk ſystema van oorlogen put de Staaten uit door drukkende onkosten; het mat de legers af door al te lange togten; het geeft den vyand tyd om by verrasſing onverwachte invallen te doen. Men zou op de frontieren veeleer legers dan bezettingen noodig hebben om denzelven af te weeren. Eer onze wyd en zyd verſtrooide troepen op de aangevallene plaats byeen gerukt zyn, hebben de ſchrik, de akeligheid en de verwoesting reeds ſnelle en verſchriklyke voortgangen gemaakt. Op deeze wys hebben de vereenigde Franſche, Munſterſche en Engelſche Magten zich een doortogt gebaand in ons Land, daar de troepen van het moedig Caſtiliën zo dikwyls te vergeefs getracht hebben wederin te dringen. Om tegen dergelyke overſtroomingen altoos van eene noodige bedyking voorzien te zyn, wist de Unie van Utrecht geen beter middel uit te denken dan de geheele Natie tot den wapenhandel bekwaam te maaken.

Dat dan elke Stad of District, naarmaate van de uitgeſtrektheid en bevolking, volgens deeze fundamenteele wet, eene of meer Compagniën, of Regimenten oprechte. Dat elke Provincie een leger op de been brenge, en zekere plaatſen van byeenkomst bepaale, daar ieder ingezeten op het ſteeken der trompet of het luiden der alarmklok verſchynen moet. Dan zouden de vyanden aan alle hoeken een' tegenſtand ontmoeten, die des te hardnekkiger zyn zou, omdat zy te doen zouden hebben met lieden, die den aart van het Land kennen, en die door de levendigſte en ſterkſte beweegredenen tot deszelfs verdeediging worden aangeſpoord.

Laaten wy zelfs eens onderſtellen, dat de vyand zyne geheele magt byëentrok, om op eene enkele plaats door te breeken, en dat men dus het hoofd zou moeten bieden aan een geheel leger, dat in het hart van het Land zou zoeken te dringen.

Men begroot de volkrykheid van ons Land op vyfen-twintig-honderd-duizend menſchen; ſommigen begrooten die zelfs op drie millioenen. De mannelyke inwoonders van agttien tot zestig jaaren oud, maaken

voor

voor het minst een vyfde gedeelte van deeze bevolking uit; dus zouden wy tusschen de vyf- en zeshonderd-duizend ingezetenen in ons Land hebben, in staat om de wapenen te voeren. Laaten wy nu, om alle misrekening voor te komen, voor de zeevaart, den reizenden handel, godsdienstige gevoelens, of bedieningen, en andere toevallige omstandigheden, drie vierde deelen van dit getal aftrekken; dan zullen wy nog honderd-vyftig duizend mannen ter verdeediging van het Land overhouden.

Laat elke krygscompagnie bestaan uit honderd-vyftig mannen, uitgezonderd die van Amsterdam, welke men, by voorbeeld, tot vyf- of zeshonderd zou kunnen brengen. Laaten deeze honderdvyftig mannen in drie klassen verdeeld worden, en deeze wederom door het lot in de eerste, tweede, en derde klasse. Laat dan elke klasse op haare beurt te veld trekken. Dan zullen wy altoos vyftigduizend mannen in de wapenen hebben, gereed om andere vyftigduizend by te staan, tot welk getal men de staande troepen in tyd van nood zou kunnen brengen. Laat men by deeze honderdduizend mannen nog rekenen de braave vrywilligers, die, schoon door het lot niet benoemd zynde om den kryg te volgen, het zich echter eene eer zouden rekenen, afzonderlyke corpsen uit te maaken. Laat men hier nog byvoegen, dat veelen, die in den eersten veldtogt gebruikt zyn geweest, gelegenheid zouden hebben om, by substitutie, hunne bedrevenheid ook in volgende veldtogten te toonen. Laat men dan nog eindelyk onderstellen, dat men by eene gewigtige gelegenheid ook de tweede en derde klassen ten gelyken tyd zou kunnen in de wapenen brengen, om den vyand van alle kanten in te sluiten, en de roemryke tooneelen van Meudon, Ticonderoga, en York-Town op den Nederlandschen bodem te vertoonen; en laat men dan na dit alles oordeelen, of ons hulp ontbreeken zal.

Laat men vervolgens overweegen, dat deeze troepen de uitspoorige handgelden zouden uitwinnen en zelfs geene maandgelden trekken, dan alleen wanneer zy van hunne dagelykſche broodwinningen zouden afgeroepen worden om te veld te trekken, of den noodigen krygsarbeid te verrichten; dat zelfs degeenen, die voor hun eigen onderhoud konden zorgen geheel geen geld zouden trekken,

en

en dat men in het minst niet voor wegloopen zou behoeven te vreezen; en laat men dan oordeelen, welk eene verligting, en welk een voordeel dit aan den Staat zou toebrengen.

Het zal niet noodig zyn te zeggen, dat lieden, die door dringende redenen genoodzaakt zyn thuis te blyven, anderen in hunne plaats zouden moogen zenden. Ook behoeven wy niet hierby te voegen, dat ryke lieden, die zelven niet te veld zouden willen trekken, naarmaate van de grootheid van hunne rykdommen en huisgezinnen de benoodigde manschappen zouden leveren, en dat de wapenen en bagagiën ten koste van derzelver Steden of Distrikten zouden kunnen komen.

De Staat zou voorzeker altoos eenige Regimenten op de been moeten houden, die meerder of minder talryk zouden zyn, naarmaate van de omstandigheden; en die men 't zy voor garnisoenen, 't zy als zoveel beweegbaare vestingen zou kunnen vervoeren van de eene post naar de andere, wanneer de nood zulks zou vereischen. Wanneer de zucht tot den wapenhandel en de loflyke nayver om daarin uit te munten eenmaal gevestigd zyn, zou het ons dan ontbreeken aan dappere mannen, die het zich eene eer zouden rekenen in deeze edele compagniën opgetekend te worden?

Zouden wy dan nog langer gedoemd zyn om af te hangen van vreemde Vorsten om Troepen van hen te bekomen? Zou men dan geen middel kunnen vinden om zoveel Nationaale Regimenten op de been te brengen, als men zou noodig hebben?

Laaten slechts allen, die in den dienst hebben uitgemunt, verzekering krygen van beloond en bevorderd te zullen worden. Laat de staat van gemeen krygsman veredeld en aangemoedigd worden, door de instelling, dat men als zodanig zal moeten gediend hebben, zo men tot hooger krygsampten wil bevorderd worden. Laaten, na bekomen ontslag, of na een' dienst van zekeren bepaalden tyd, degeenen, die hun leven aan het Vaderland toegewyd, of dat voor hetzelve blootgesteld hebben, verzekerd kunnen zyn van een middel van bestaan; hetzy dan door hen het burgerschap en de toelaating in eenig gild te schenken, of door hen in deeze of geene kleine bedieningen de voorkeur te geeven, of eindelyk door prysbelooningen met het eigendom van nog ledigleggende lan-

landen, die zy zouden kunnen bebouwen; en zou men zich dan kunnen verbeelden, dat wy nog gebrek aan nationaal krygsvolk zouden hebben? Zou niet het volk uit alle de Provinciën en nabuurige landen in menigte komen toevloeijen? Zou zelfs onze vyand ons niet daarvan voorzien, en zou niet zyn eigen land door dat verloop zwakker worden? Zouden alsdan de Zee- en Landdienst ons niet lieden opleveren, die de kleine bedieningen naar behooren zouden kunnen waarneemen, dewyl zy niet meer uit het hierendaar byeengeraapt schuim van allerhande Natiën zouden bestaan?

Welk oprecht Vaderlander zou het niet tot vergenoeging strekken, wanneer hy, in schuiten, tolhuizen, of publieke gebouwen komende, het bestuur over dezelven gegeven zag aan lieden, die op de Doggersbank verminkt waren geworden, schoon zy anders ook vreemdelingen waren, daar hy nu een misnoegen in zyn hart gevoelt, wanneer hy in de verwaande en tevens slaafsche manieren dergeenen, die thans het opzicht daarover hebben, nog de spreekende overblyfselen ziet van de knechtelyke dienstbaarheid, welke hen daartoe verheven heeft?

Zo wy voordeel willen genieten van de landen, die by ons nog onbebouwd liggen, van de meeren en moerassen, die nog niet drooggemaakt zyn, en van de manufactuuren en fabrieken, die weder verlevendigd moeten worden; dan zullen wy nimmer te veel volk naar onze Landen kunnen trekken.

Zullen wy alsdan nog genoodzaakt zyn om lastige subsidie-tractaaten met de nabuurige Vorsten aan te gaan? Zullen wy nog verder hunne hebzucht moeten ten dienst staan, en hunne troepen langer onderhouden, dan wy die noodig hebben? Zal men aan hunne ingebeelde Hoogheid nog langer grievende eerbewyzingen moeten laaten doen? Zullen wy dan nog genoodzaakt zyn om aan zulke Vorsten zelven, wanneer wy hen langen tyd als Staf-Officiers ten duurste betaald hebben in tyden van vreede om niets te doen, hun afscheid toe te staan, wanneer het 'er op aankomt om den Staat van dienst te zyn?

En, zo het ter aanmoediging van den nayver der nationaale krygslieden, of om andere redenen, al eens volstrekt noodig of nuttig was, eenige vreemde Regimenten in dienst te houden, zouden wy dan niet zodanigen behooren te kiezen, welker landsregeering meest overeenkom-

stig

ſtig met de onze? De Zwitſers kunnen ons dit voordeel verſchaffen. Onder hen worden geene Prinſen of Vorsten, die den krygs-dienst kunnen waarneemen; en zelfs maar eenige weinige Baronnen gevonden. Zy zyn daarenboven uitmuntende krygslieden. Het is de zaak van hunne Landsregeerders hen te doen dienen onder een vry volk, vanwaar hunne officieren en ſoldaaten geene vooroordeelen of gewoonten in hunne Cantons kunnen terug brengen, die ſtryden met de vrye denkwyze en zeden, welke aan de Zwitſerſche Conſtitutie moeten eigen zyn.

Wy bevinden ons thans genoegzaam in hetzelfde geval, waarin de Staaten van Noord-America onlangs geweest zyn. De Keizer is verpligt, even gelyk de Engelſchen geweest zyn, den oorlog te voeren verre van zyne voornaamſte bezittingen. Het overvoeren van troepen en krygsbehoeften van Weenen naar de Nederlanden is, zo niet moeijelyker en kostbaarder, ten minſte even moeijelyk en kostbaar als uit Engeland naar Noord-America. De Landen van de Staaten-Generaal zyn veel beter geſchikt ter verdeediging dan die der Vereenigde Staaten, en de ſtaat van hunne geldmiddelen en bevolking is veel bloeijender.

Laaten wy dan, om met deeze gelykheid van omſtandigheden ons voordeel te doen, het voetſpoor der Americaanen volgen, die, in hun geval, onze Voorvaderen ten voorbeeld genomen hebben. Laat de geheele Republiek eene legerplaats vertoonen. Laaten allen de inwoonders zich gewennen aan de wapenen, die ter verdeediging van het Vaderland moeten ſtrekken. Laaten zy vermaak ſcheppen, en eer ſtellen in den arbeid, die den vyand den toegang in ons Land bezwaarlyk moet maaken, en in die krygsoefeningen, door welke zy hem moeten terug dryven. Laaten zy loopgraven delven, en batteryën opwerpen. Laaten zy de wapenoefeningen met vaardigheid en naauwkeurigheid leeren verrichten. Laaten de ingeſchreven manſchappen zich, gelyk in Zwitſerland, op de Zon- en Feestdagen in de krygskunst oefenen, eerst by Corporaalſchappen, vervolgens by Compagniën, en eindelyk by geheele Regimenten, tot dat zy ten minſte eens in het jaar kleine campementen kunnen formeeren, waarin allen de manoeuvres verricht worden, welke de plaatſelyke tactique *kan vorderen. Laaten wy*

ons

ons trachten te overtuigen van die gewigtige waarheid; welke Graaf Maurits van Saxen in zyne Reveries *aan de nakomelingschap heeft nagelaten:* Dat een kleine Staat onmooglyk zyne vryheid kan bewaaren, zo niet allen deszelfs inwoonders in staat zyn om hun Vaderland te verdeedigen.

Wy bezitten goud, dat andere Natien ons misgunnen. Maar, hoe zullen wy dat bewaaren, wanneer wy het staal niet even goed als zy weeten te handelen? —— Wy kunnen naauwlyks ademen onder den drukkenden last der schattingen, die den nayver uitblusschen. Op welke andere wyze zullen wy het volk ontlasten, en de nyverheid weder doen opwakkeren, dan door instellingen; die het onderhouden van eene talryke en kostbaare legermagt onnoodig maaken? —— Onze zeden worden verwyfd en bedorven. Hoe zullen wy die ziels- en lichaamskrachten wederkrygen; welke het onderscheidend kenmerk van een vry volk behooren te zyn, hoe anders dan door zodanige oefeningen, die de ziel veredelen, en het lichaam gehard maaken? — Men dryft thans den spot met de plegtigste tractaaten; men verbreekt de allergeheiligdste verbindtenissen; men zegt ons, dat het Recht van den sterksten thans het Recht der Natuur geworden is. Wel nu, laaten wy ons dan ook van dat Recht bedienen; en, voor het minst op onzen bodem trachten de sterksten te zyn.

Is 'er wel een ander middel om voordeel te trekken uit de krygsoperatiën, wanneer de oorlog voortgang heeft; of om onze zaak kracht by te zetten, wanneer men tot eene onderhandeling mogt komen? Is 'er wel een ander middel om Frankryk in ons bondgenootschap belang te doen stellen, dan ons zodanig te versterken, dat wy in staat zyn, om, wanneer de nood het vereischt, aan dat Ryk eene wederkeerige hulp te verleenen, zonder dat wy van zyne of onze vyanden iets te vreezen hebben? Is 'er eindelyk wel een ander middel over om ons te bevryden van de gevaarlykheid van geduurig in verderflyke oorlogen ingewikkeld te worden, dan de Zwitsers na te volgen, die met dat systema altoos in vreede leeven? Is 'er wel een beter middel om onze geldmiddelen te kunnen gebruiken tot onzen Zeedienst, ingevalle wy eens weder van dien kant in gevaar mogten komen?

Wy zullen deeze bedenkingen in ons werk uitvoeriger ont-

ontvouwen. Intusschen kunnen wy niet nalaaten hier by te voegen, dat wylen de Baron VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL *een zeer levendig deel nam in ons Ontwerp, tot hetwelk Hy ons verscheidene aanmerkingen had medegedeeld. Hy beschouwde het als het eenig middel om de tegenwoordige gisting der gemoederen een vasten grond te geeven. Hy merkte het aan als eene geloofsleuze, volgens welke men eene algemeene vereeniging zou kunnen aangaan, waardoor de verscheidene politieke Vergaderingen van den Staat, en allen de ingezetenen zich zouden verbinden om elkanderen met alle hunne krachten te onderschragen en by te staan jegens en tegen allen, tot handhaaving of wederverkryging van hunne rechten en privilegiën, zo afzonderlyke als gemeene. Zo deeze onwaardeerbaare Man, veel te vroeg aan ons en aan het geheel Vaderland ontrukt, nog had moogen leeven, zouden wy omtrent de uitvoering van dit ons Ontwerp minder in onzekerheid geweest zyn, en meer vertrouwen hebben durven stellen in den goeden uitslag van de heilzaame oogmerken, welken wy in hetzelve bedoeld hebben.*

Door onderlinge verbindtenissen alleen hebben wy de Heerschappy van Spanjen allereerst aan het wankelen gebragt; door onderlinge verbindtenissen hebben wy die verbroken. Dus kunnen wy ons ook niet dan door eene nieuwe verbindtenis redden uit het bederf, waarin wy binnenslands gedompeld zyn, en uit het gevaar, dat ons van buiten over het hoofd hangt. Zodanige verbindtenissen tot eene Grondwettige Herstelling *zouden voor ieder lid op zich zelf enkel strekken tot eene verpligting om alle derzelver grondstellingen in het algemeen te helpen handhaaven, (echter behoudens die punten, welken een ieder voor zich daarvan zou willen uitzonderen) en om daartoe aan de andere Medeleden allen mooglyken bystand te verleenen. Schoon de onderschryving zou moogen geschieden uit naam van een geheel Collegie of Genootschap, zou dezelve echter ook vrystaan aan ieder inwoonder afzonderlyk, die in deeze Vaderlandsche verbindtenis zou willen deel neemen.*

Eer wy hier een einde maaken, zullen wy nog aanmerken, dat, zo 'er eenige schikkingen in dit ons ontwerp mogten gevonden worden, die stydig zyn met de geneigdheid of met de belangen van eenige persoonen in

het byzonder, zy bedaardelyk behooren te overweegen, éér zy zich daartegen aankanten, of 'er wel een ander middel is om de Republiek te redden uit haaren gevaarlyken toestand, waar in zy zich bevind, en om voor henzelven die voordeelen te behouden, welken zy zouden verliezen met het verlies van de Staats-Onafhanglykheid en van de Republikeinsche Regeeringsform.

DE OPSTELLERS.

AANWYZING
DER
VOORNAAMSTE ZAAKEN.

VIERDE HOOFDSTUK.

GEBREK AAN STAATSWETBOEKEN IN DE VEREENIGDE NEDERLANDEN.

VYFDE HOOFDSTUK.

OVER HET STADHOUDERSCHAP.

NEGENDE HOOFDSTUK.

INVLOED VAN HET VOLK OP DE REGEERING.

TIENDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOLKS-VERBEELDING.

ELFDE HOOFDSTUK.

RECHT DER BURGERS OP DE REGEERINGEN DER STEDEN.

V. Be-

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

WAARE GRONDWETTEN VAN DE NEDERLANDSCHE CONSTITUTIE.

In het tweede en derde Vertoog, welke beiden wy in een Deel zullen trachten te bevatten, zullen wy ons bezig houden met de volgende Onderwerpen.

TWEEDE VERTOOG.

Verklaaring van de Conftitutie van Gelderland.

Tegenwoordige Staat der Regeering van die Provincie.

Conftitutioneele veranderingen, welke in dezelve behooren gemaakt te worden.

En dus eveneens van

Holland, —
Zeeland,
Utrecht,
Friesland,
Overyssel,
Groningen en Ommelanden.
Drenthe,
De Generaliteits-Landen, en
De Oost- en Westindifche Volkplantingen.

Het Stadhouderfchap der Generaliteit.
Het Ampt van Kapitein-Generaal en Admiraal.
De Gewoone Vergadering van de Staaten-Generaal.
Den Raad van Staate.
De Rekenkamer.
De Admiraliteiten en Zeemagt.
De Geregelde Troepen.
De Burger-Schutteryën, enz.

DERDE VERTOOG.

Vereischte Aanmoedigingen voor Weetenfchappen en Kunften.
Groot gewigt van de vryheid der Drukpers.
Godsdienstoefening en Verdraagzaamheid.
Middelen ter opwekking van de Nyverheid en Nayver.
Inftellingen wegens de Zeden.
Inftelling wegens de Lichaamsoefeningen.
Oeconomifche Genootfchappen.

P. S. Degeenen, die ons eenige berichten willen doen toekomen, worden verzocht hunne brieven te adresfeeren by den Uitgeever van dit Werk, onder het volgend Opfchrift: *Aan de Opftellers der Grondwettige Herftelling*, enz.

EER-

EERSTE VERTOOG.

ONTVOUWING VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER ZAAKEN IN DE REPUBLIEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Gevaarlyke toeſtand, waarin de Republiek zich thans, van binnen en van buiten, bevindt.

Niet alleen de Herſtelling, maar de geheele werking van ons Staatsbeſtuur blyft by aanhoudendheid verdeeld, verward en geſtremd. —— Het vermogen des Lands, deszelfs vryheid van binnen, en deszelfs onafhanglykheid van buiten blyven dus aan geduurig toeneemende gevaaren blootgeſteld. —— Zal het Hoogst Belang nog langer een ſpeeltuig zyn van de wederzydſche vyandelyke tegenwerkingen van twee ſtrydige Belangen? Of, zouden wy uit onze zorgeloosheid, na een' nacht van onkunde en dwaaling, enkel en alleen ontwaakt zyn om de aannadering van onzen dreigenden ondergang des te ysſelyker te gevoelen? —— Wy hebben reeds gewigtige Bezittingen en nog gewigtiger Rechten aan een' onrechtvaardigen Aanvaller moeten afſtaan. Het behoud der overigen zyn wy alleen verſchuldigd aan buitenlandſche hulp of grootmoedigheid. Onze koophandel is gedeeltelyk naar elders overgebragt, of aan een naderend verderf blootgeſteld. Bedienden van den Staat hebben de bevêlen en maatregelen van den SOUVEREIN, van de OPPERSTE WETGEEVENDE MAGT durven verachten of verydelen. Men heeft gewoeld om door heilloos oproer de overhand te krygen, en de opdaagende Herſtelling der wettige Conſtitutie te ſtuiten, en men woelt nog!... Eene zwarte wolk van leugens, of verkeerde bevattingen geraakt wederom allengs en byna ongemerkt in volle beweeging, en dreigt op nieuw een' aanſtaanden nagt! —— In ons Vaderland hebben wantrouwen en mis-

misnoegen de overhand; en alom buitenslands schynt men ons niet meer die achting te betoonen, op welke een onafhanglyke Staat altyd de billykste aanspraak heeft. Vreemde Mogendheden schynen, integendeel, zich te willen bedienen van alle gelegenheden, om met onzen gevaarlyken toestand hun voordeel te doen, —— een toestand, van welken nu onlangs een aanzienlyk integreerend Staats-Lid van Zeeland (*) ter Provinciaale Vergadering, liet voordraagen: „ *dat, zo die aan zichzelven word overgelaten, op den duur nog moet verergeren, tot dat het herstel onmooglyk zal gemaakt worden.*

Allen de Leden van den Staat moeten voor de verdere gevolgen van deezen gevaarlyken toestand beducht zyn. —— Het Vaderland is gelyk aan een' Drenkeling, wiens Redders op den oever met elkanderen staan te twisten over hunne onderlinge Rangen of Rechten. Zou dan het dringendst gevaar, zou de onwederspreeklyke Wet der Noodzaaklykheid dan niet kunnen te weeg brengen, dat de twistende Partyën nu eindelyk eensgezind en vertrouwelyk zich bepaalden tot deeze groote en tevens zeer eenvoudige vraag, niet: welke Rechten bezitten wy, hoe hebben wy dezelven verkregen, of hoe zyn die Rechten onder ons verdeeld? maar: „ *welke Rechten of welke verdeeling en ondergeschiktheid van Rechten zyn alleen bestaanbaar met het welzyn van het gantsche Land?* "

I. *Verbeterde misbruiken.*

Het is wel waar, dat, in weêrwil van allerleije tegenkantingen, reeds eenige misbruiken en verkeerdheden uit den weg zyn geruimd. —— De Militaire Jurisdictie is binnen wyze en billyke paalen terug gebragt; —— de verderflyke invloed der Recommandatiën, die veeläl de plaats van verdiensten vervulden, is in verscheidene Steden vernietigd; —— aanzienlyke Steden hebben zich de oefening van gewigtige Voorrechten, van welken zy, of allengs door eene onrechtvaardige aanmaatiging, of door openbaar geweld beroofd waren geworden, weder toegeëigend; —— de oude slaaverny van het Leenrecht, zo onteerende als beleedi-

(*) *De Stad Goes.*

digende voor de menschlykheid, is met eene openbaare en welverdiende verontwaerdiging afgeschaft in die Provincie, daar zy haar geweldaadig gezag het langst behouden had; —— onze Burgers beginnen zich alom in den wapenhandel te oefenen om zelven de verdeedigers te kunnen zyn van hunne Vryheid, welke zy slechts als by toelaating, en dus zonder duurzaame veiligheid en verzekering kunnen bezitten, zolang de bewaaring daarvan niet in hunne eigene handen is. Dit is het, doch dit is ook bykans alles, dat wy tot hier toe gedaan hebben. En wat is dit toch in vergelyking van hetgeen 'er voor ons nog te doen is? ——

II. *Zaaken die te herstellen zyn.*

Stond niet de geest van ongehoorzaamheid of onafhanglykheid van de Zee-öfficieren tot die van onze Landtroepen over te gaan? Hebben wy niet gezien, dat een gedeelte der troepen van den Staat den eed van getrouwheid heeft durven weigeren? — een' eed, dien zy verpligt waren te doen, dewyl die door elke Provincie by de Unie van Utrecht plegtig bedongen, en zo wel in de groote Vergadering van 1651., als door eene resolutie van de Algemeene Staaten in 1663 nader bekrachtigd was (*).

Vinden niet die Zee-Officieren, welken over eene strafbaare ongehoorzaamheid beschuldigd zyn, en ingevolge van de naspooringen, tot onderzoek deezer zaak gedaan, onder de schuld van de overreeding der Wetten (*sub reatu*) liggen, —— Vinden die niet in de onafhanglykheid en in de geheime verstandhouding der Uitvoerende Magt, middelen om zich aan den eisch der Gerechtigheid te onttrekken? vinden zy niet zelfs belooningen, die voor geene anderen, dan alleen voor zodanige Bevelhebbers, die van alle verdenking vry zyn, bestemd waren?

Geeft niet deeze gesteldheid der zaaken gegronde rede om vreezen voor een' altydduurenden onderlingen twist tusschen de beide Magten, waarvan het gevolg niets anders zal zyn, dan verwarring, langwyligheid, re-

(*) *Zie de propositie van den Heer Blok, Vroedschap van Leyden.*

regeeringloosheid en een volſtrekt onvermogen der Wetgeevende Magt, om haare bevélen door de Uitvoerende Magt te doen volbrengen?

Hebben wy tot weering van zulk een groot en verouderd onheil reeds de noodige maatregelen genomen? Is 'er reeds gezorgd en volſtrekt bepaald, dat het welzyn des Vaderlands voortaan niet meer af hangen kan van de byzondere oogmerken van één Lid, dat de heilzaamſte beſluiten van den Staat zou kunnen doen mislukken?

Heeft de natuurlyke betrekking, die 'er tusſchen de Repreſentanten en de Gerepreſenteerden beſtaan moet, altyd in de daad en waarheid plaats? Gedraagen zich de Gevolmagtigden van verſcheidene Provinciën altyd overeenkomſtig met hunne natuurlyke conſtitutioneele betrekking? Heeft men niet integendeel gezien, dat zy in de Vergadering der Algemeene Staaten advyzen hebben uitgebragt, regelrecht ſtrydig met de gevoelens en de bevélen der Provinciaale Heeren Staaten, hunne Hooge Principaalen? Heeft men reeds maatregelen genomen om de geheele menigte van Regenten, die, het zy dan door hunne aanſtellingen, het zy door de vooroordeelen van hunne geboorte, het Aristocratisch, of het Eenhoofdig Despotismus zyn toegedaan, belang te doen ſtellen in het begunſtigen van eene Hervorming? Heeft men reeds middelen uitgedacht om te verhoeden, dat zy zich onderling vereenigen ter verydeling der poogingen tot herſtelling der aloude Volksregeering, welke thans beginnen te herleeven?

Hebben wy niet gezien, dat een der aanzienlykſte Leden van het Bondgenootſchap, (en wel zodanig een Lid, dat door den fieren patriotſchen yver, met welken het de goede zaak bevorderd heeft, by uitneemendheid een der aanzienlykſte Leden is,) zó verre is gebragt geworden, dat het een gedeelte van zyn aandeel ronduit geweigerd heeft, dewyl het zyne quota niet op eene regelmaatige wyze en in het vriendlyke kon verminderd krygen, toen het aanbood, door eene getrouwe openlegging van den ſtaat zyner geldmiddelen, zyn onvermogen aan te toonen? En zien wy niet, dat ook andere Provinciën zich op deeze weigering beroepen, om eene dergelyke vermindering te eiſchen, en

en dat wy dus voor eene fcheuring moeten vreezen, — eene fcheuring, die de Unie tot in haare fundamenten zou kunnen doen wankelen?

Stelt niet alleen de Staat van de algemeene maar ook inzonderheid die van de Provinciaale Finantiën nieuwe gevaaren voor onze oogen, het zy men denzelven vergelyke met de verbaazende vermeerdering van jaarlykfche uitgaaven, die tot allerleije noodwendige verbeteringen volftrekt vereischt worden, het zy men acht geeve op de zwaarigheden, die tegen heilzaame ontwerpen van menage worden ingebragt? Is niet de Rekenkamer der Unie een doolhof zonder leidraad? Hebben de ontelbaare fommen, welke geduurende een' dertigjaarigen vreede in de Generaliteits-kas of in die der afzonderlyke Provinciën zyn uitgeftort, iets toegebragt tot het verbeteren der nationaale verdeediging, of tot het verligten der lasten, onder welken het Land als verplet word?

Zyn onze Grensplaatfen, die thans in veel engere paalen befloten, en bygevolg in ftaat zyn om veel naauwkeuriger onderhouden te worden, in een' zodanigen ftaat van tegenweer, dat zy ten minfte een' eerften en onvoorzienen aanval kunnen uithouden?

Vordert men ongehinderd in de wegruiming der menigvuldige wanorden en misbruiken, die in onze Landmagt zyn ingeflopen? Worden nu geene gunftelingen en jonge lieden meer ingedrongen in krygsampten, die alleen voor verdienften en ondervinding gefchikt zyn? Vind de affchaffing der misfchien belachlyke, en voorzeker verderflyke titulaire rangen geen' vermogenden wederftand meer?

Zyn het niet meest vreemdelingen, waarmede onze oorlogfchepen bemand zyn? Zyn het niet meest vreemdelingen, die onze krygsmagt te land uitmaaken en aanvoeren? —— Wy willen niet volftrekt ontkennen, dat dit in onze Republiek van groot voordeel kan zyn; maar heeft men ook allen de middelen opgezocht, en werkftellig gemaakt om alle wantrouwen of vrees voor zulk eene krygsmagt uit den weg te ruimen, en om onzen Zee- en Landdienst aanneemlyker te maaken?

Houd niet de zogenaamde Militaire Jurisdictie, dat wederrechtelyk wangedrocht nog ftand in het departement van onze Zeemagt, in zó verre, dat ook nu

 nog

nog door de Bevelhebbers ter zee eigendunklyke vonnisfen geveld worden, ter verkorting van de magt en het gezag der Admiraliteiten, en zelfs buiten kennis van Hunne Hoog Mogenden, en fomtyds ook zonder de minfte achting voor de Regeering der plaats, en tegen den waaren inhoud van het derde artikel der Inftructiën van 13 Augustus 1597 voor de Admiraliteiten?

Hebben wy in de magtige verbindtenisfen met die Staaten, met welken wy in vriendfchap leeven, die hulp tegen de verderflyke ontwerpen onzer vyanden van buiten, en tegen de geheime woelingen der heerschzuchtigen van binnen, welke wy in onzen eigen' boezem geenzins vinden, met allen ernst gezocht?

Hoe veele zaaken zyn 'er dan niet nog te herftellen of te verbeteren! —— Groote vraagen en gewigtige bedenkingen zyn hierover voor de algemeene en onzydige Vierfchaar der Natie gebragt. Maar heeft men een getrouw verhaal van den ftaat der zaaken voor dezelve opengelegd? Heeft men de waare middelen aangewezen, om het Stadhouderfchap wezentlyk nuttig te maaken, en deszelfs fchadelyken, verwarrenden, inconftitutioneelen invloed weg te neemen, zonder hetzelve geheel te vernietigen? —— Heeft men de wezentlyke en eigentlyke oorzaaken van onze jammerlyke werkloosheid en doodelyke twisten ook opgefpoord in die hoeken, daar dezelve onder duizenderleije gedaanten verfcholen liggen, naamelyk in de tegenftrydige wederzydfche belangen, en in de verkeerde of gebrekkige verdeeling der Magt by de onderfcheidene Staats-departementen?

Heeft men het verderflyke der Aristocratie in zyne fundamenten zelf aangetast? Heeft men de wederzydfche rechten en pligten der Wethouderfchappen en der Burgeren duidlyk bepaald? — Heeft men doen zien, hoe de Regeeringen der byzondere Provinciën, Steden en Rechtsgebieden tot eene waarlyk Republikeinfche gedaante zouden kunnen herfteld worden, zonder den vasten grondflag der byzondere en vereischte Conftitutiën te verzwakken of te verwringen? — Heeft men getoond, op welke wyze men derzelver algemeene en byzondere betrekkingen zodanig zou kunnen vereenigen, dat daaruit in het geheel Bondgenootfchap een Evenwigt, eene Eensgezindheid ontftond, in ftaat om

al-

alle tegenkanting, zo ten aanzien der oogmerken, als ten aanzien der uitvoeringen te beletten? — Om kort te gaan; heeft men met oprechten ernst getracht, om in het algemeen Staats-ſyſtema een' geregelden invloed des Volks in te voeren, — zodanig een' geregelden invloed, die niet de minſte aanleiding tot burgerlyke onlusten zou geeven, en die tevens ſterk genoeg zou zyn, om het algemeen welzyn boven het byzonder belang de overhand te doen hebben?

Alle de byzondere Regeeringen zyn, of geheel, of ten minſte na genoeg, tot het ſystema der yverige voorſtanders van eene vrye Staatsregeering overgegaan. De brónnen, uit welke de Souvereinen hun gezag ſcheppen, zyn tegenwoordig meest gezuiverd. Maar zyn de Staatsgebreken en wanorden, die ons inwendig beſtuur kwellen en ontrusten, daarom minder treffende, of minder te duchten? — Worden de zaaken met grooter' ſpoed afgedaan? Worden de burgers, die door hunne verdienſten het Vaderland aan zich verpligt hebben, beter beloond? Worden zy, die deszelfs belang verwaarloosd hebben, ſtrenger behandeld? Hebben zy, die tot het neemen van patriotſche maatregelen hun best gedaan hebben, nu geene omwenteling van zaaken meer te vreezen? Rusten deeze genomen maatregelen zelven op een' vasten grondſlag? — De gemoederen zullen niet altyd in dezelfde gisting blyven. Wanneer de tegenwoordige heerſchende drift eens voorby is, zullen dan de trotsheid der Aristocraaten, de geheime aanſlagen van het Opperhoofdmanſchap, en de onvoorzichtige keuzen, door gunst verkregen, voor ons niet meer te vreezen zyn? — Wat hebben wy dan tot hiertoe gedaan? Wanneer wy de Herſtelling der Grondwetten van de Republiek niet verder zouden voortzetten dan tot hiertoe geſchied is, zouden wy mooglyk niets anders uitgericht hebben, dan het verderflyke der Aristocratie nog te ſterker, en nog onafhanglyker te maaken. En zou dat dan de eenige en geheele uitwerking zyn van die menigte van geſchriften, van die Vaderlandsgezinde Byeenkomſten, en van alle die oefeningen in den wapenhandel? — Met één woord, hebben wy den Staat zo wel tegen de aanvallen van buiten, als tegen alle ſoort van verwarring of van dwinglandy van binnen beveiligd? Zo lang wy dat

doel niet bereikt hebben, zullen wy niets meer geweest zyn dan de verachtlyke werktuigen der aristocratische heerschzugt, de spot van andere Natiën, en de ongelukkige stichters van onzen eigen' ondergang.

Eindelyk, zo wy tot den oorspronglyken invloed der Burgerschappen op hunne Regeering terug keeren, (een vereischte, zonder het welk onze Natie niets dan een aandoenlyk voorwerp van onderdrukking en van rampen zou worden) komt het hier op aan, of wy ons ook wezentlyk bevlytigen, om heilzaame en hoogstnoodzaaklyke Regels aan dezelve voor te schryven? — of wy de andere dryfveeren der Constitutie tot deeze gewigtige verbetering voorbereiden? — of wy eene Democratie zoeken te vestigen, welke op welgevormde zeden gegrond is, zonder welke eene Democratie de slechtste aller instellingen zou zyn, en niets anders uitwerken, dan Regeeringloosheid, onherstelbaar verlies der Vryheid, en eindelyk den geheelen ondergang van den Staat?

Eertyds wendde de Staat, hoe zeer ook door binnenlandsche onlusten geschud en beroerd, echter alle mooglyke middelen aan, om zich buitenslands te doen ontzien. Andere Natiën hebben, wanneer zy gelyk wy thans aan inlandsche oneenigheden ten doel stonden, evenwel haare krachten weeten te vereenigen, wanneer de openbaare veiligheid gedreigd wierd; en wat zyn wy 'er oneindig verre van daan geweest, om iets dergelyks te kunnen doen? —— Eene nabuurige Mogendheid, wier krachten verzwakt waren door den tegenstand van drie vereenigde vyanden, voor welker kloekmoedige aanvallen zy aan alle kanten moest bukken, heeft ons beleedigd, aangerand, geplunderd, en onze bezittingen geroofd; en dit alles ongestraft, zonder dat wy in staat geweest zyn, om haar den minsten tegenstand te kunnen doen. Eene andere nabuurige Mogendheid, die de behoudenis of de uitbreiding van haare grenzen mede aan ons verschuldigd was, heeft ons op een' meesterlyken toon gezegd, dat *Zy* geen verder genoegen nam in de tusschen haar en ons gemaakte schikkingen; en wy hebben, zonder een woord te durven spreeken, de zekerste onderpanden van onze plegtige wederzydsche verdragen moeten laaten vaaren. Eene derde Mogendheid heeft de redenen van eene nabuur-

buurschap, welke alleen aan onze vredelievenheid moet dank geweten worden, en van een Bloedverwandschap, waarmede wy onzen Stadhouder wel hebben willen vereerd zien, voorgewend om eene raadgeevende en vermaanende Intercesſie te gebruiken, welke tot niets anders dan tot ſtuiting van onze inwendige herſtellingen ſchynt verzocht te zyn.

Wy zouden nooit gedaan werk hebben, indien wy de droevige taak wilden op ons neemen, om alle de verongelykingen, alle de beleedigingen, alle de vernederingen, welke wy hebben moeten lyden, ſtuk voor ſtuk op te tellen. Het is zeker, dat ons beſtaan nu maar alleen meer af hangt van de genade, en van de willekeur der andere Mogendheden. De jongſte oorlog heeft duidlyk getoond, dat wy by gelegenheid van een' onderlingen twist van onze Nabuuren, niet meer onze eigen heeren en meesters kunnen zyn; dat wy voortaan altyd verpligt zullen zyn, om, ten onzen koste, de maatregelen van den eenen of den anderen te volgen, en dat zy het ſlechts één oogenblik met elkanderen behoeven eens te zyn, om onze zwakheid met het verlies van onze vryheid te doen betaalen. —

Laaten wy maar eens een naauwkeurig oog ſlaan op de voornaamſte bronnen van onzen voorſpoed, te weeten, onze bezittingen in de beide Indiën. Het Staatsbeſtuur, het Defenſie-wezen, en de geheele Financiëele toeſtand is immers daar zó jammerlyk, zó ſlecht, en zó wanhoopig, dat de veiligheid van de nu onlangs verworvene onderſteuning voor de Oostindiſche Compagnie geen' anderen grond had, dan eene algemeene radikaale Reforme, — eene ſpoedige Reforme, nu meer dan ooit van de alleruiterſte noodzakelykheid tegen de verbitterde hebzucht eener Natie, welke reeds op het oog had door veroveringen op onze bezittingen in de Indiën haare Amerikaanſche verliezen te vergoeden, en die ons nu voorrechten heeft afgedwongen, welke haar voortaan daartoe allerleije gelegenheden zullen kunnen aan de hand geeven.

In deeze ongelukkige geſteldheid ſchuiven de ſtrydige Partyën den blaam der nationaale ſchande en de ſchuld van de rampen des Staats, de eene op de andere. Moesten zy, in de plaats van elkandere de oorzaak van onze onheilen, op eene ſchandelyke wyze, te verwy-

ten, zich niet liever vereenigen, om de vergiftige bron van dezelven te doen opdroogen? — Wanneer een ſchip, door den ſtorm tusſchen de yslykſte klippen gedreven, nog daarenboven aan het goeddunken van verſcheiden onervaren en met elkanderen overhoop liggende ſtuurlieden overgelaten is; wanneer in een' tyd, in welken dit ſchip op het punt is, om of tegen de rotſen verbryzeld, of door de baaren der zee ingezwolgen te worden, dwars door de geöpende golven, een ſchielyk en onverwacht licht aan hetzelve een' veiligen koers en eene haven ter behoudenis aanwyst; wie, bid ik u, wie zou dan dengeenen durven vloeken, die allereerst deeze heilzaame baak aantoont? Welke wanhoopige ylhoofden zouden dan nog liever verkiezen, om met het ſchip in den afgrond begraven te worden? — Nogthans zyn 'er onder ons, die, om hunne baatzuchtige oogmerken te bedekken, onder voorwendſel van de openbaare rust te beöogen, den vloek uitſpreeken tegen allen, welke van verbetering van misbruiken durven ſpreeken. Elk Vaderlandlievend ontwerp tot 's Lands Herſtelling, op hoe oude en wettige rechten het ook gegrond zy, is by hen eene gevaarlyke nieuwigheid. Terwyl eene kwaalyk zaamengeſtelde Regeering, wier dryfveeren of te ſterk geſpannen, of te ſlap zyn, de Onbepaalde Magt en de Aanbeveelingen begunſtigt, hoopen zy in het koesteren en in den voortgang der onlusten zelven hunne rekening te vinden. Zy ontkennen niet, dat 'er misbruiken, dat 'er kwaalen zyn; maar zy wenden voor, dat hun invloed het hulpmiddel of het tegenwigt tegen dezelven is. Onder begunſtiging van deeze verwrongene en twyfel-vormige Staatkunde, trekken zy alle de wezentlyke magt en gezag ongevoeliglyk aan zich; en dikwyls bevinden de Burgers zich in boeijen gekluisterd, zonder dat zy in ſtaat zyn om den tyd, de oorzaaken, of den aart van hunne ſlaaverny aan te wyzen.

In deezen ongelukkigen toeſtand, in dit algemeen gevaar, vordert het belang van allen de Leden van den Staat, van allen de burgers, grooten en kleinen, ter herſtelling der Staatsgebreken de handen inëen te ſlaan; de Wetgeevende Magt is hiertoe verpligt, ten einde haare Souvereiniteit te handhaaven; het Opperhoofd der Uitvoerende Magt, om zynen ſtand eindelyk eens

door

door vaste en bepaalde wetten gevestigd te zien, opdat hy niet langer aan verdrietlyke aanspraaken bloot gesteld zy; het overige gedeelte der Natie, om niet langer onderworpen te zyn aan die tooneelen van schrik en verwarring, welken de gevolgen van de onderlinge tegenkanting der partyën geweest zyn; en wel byzonderlyk de voornaamste Burgers, vermits niemand grooter belang en meerder recht heeft om eene goede Landsregeering te hebben, dan zy, die den rykften overvloed van tydelyke middelen in dit hun Vaderland bezitten. Daar is niemand, zelfs geene vreemde Mogenheid, zo zy anders geene heerschzuchtige oogmerken omtrent onzen Staat voed, die niet moet wenschen, dat de Republiek eindelyk eens haare Regeering op een' vasten grondslag gevestigd mooge zien.

III. *Gunstige tyd voor een Herstelling.*

De tyd levert somtyds oogenblikken op, welken boven anderen geschikt zyn, om een' Staat op een' vasten voet te herstellen, en een volk te verbeteren. Wanneer die oogenblikken, zo ongemeen kiesch, en zo kortstondig, eens voorbygestreken zyn, komen zy nooit weder. Dezelven strekken doorgaans om de Slaaverny te bevestigen, of de Vryheid te doen herleeven. De tyd van herstelling en van verbetering is die van ongeluk en gevaar, waarin het gewigt des Volks zich in de weegschaal van den Staat doet gevoelen; waarin de snoode en ondeugende Heerschers de uitwerking van deszelfs ontwaakte en verlichte gevoeligheid vreezen. Dit is het beslissend oogenblik, om de Rechten des Volks of vast te stellen, of die voor altoos vaarwel te zeggen. — De openbaare misbruiken worden niet vanzelf verbeterd; de believende inschiklykheid begunstigt derzelver voortgang; en dewyl noch de wettigheid der Volksrechten, noch derzelver oudheid een volk ooit of ooit tegen staatkundige overheerschingen beveiligd hebben, kan zekerlyk nog des te meer het stilzwygen, in zulk een haglyk en beslissend oogenblik, een recht, of ten minste een voorwendsel worden, om het inbrengen van bezwaarnissen voor altoos aan het Volk te ontzeggen.

Zou de tegenwoordige heerschende drift der Natie, om eene algemeene Herstelling te verkrygen, niets anders zyn dan de kortstondige gisting van éénen dag? Heeft

Heeft het Volk van Nederland niet door de ondervinding, door eene droevige en langduurige ondervinding gezien, dat het tot hiertoe flechts van de eene in de andere kwaal vervallen is, en dat het zonder ophouden min of meer het flachtoffer geweest is van degeenen, aan welken het zyn geheel vertrouwen gefchonken had? En daar het nu eindelyk omtrent den waaren aart der Nederlandfche Vryheid beter verlicht is, zou het dan nu gebrek aan moed hebben, om derzelver echte en wezentlyke grondflagen eens voor altoos te vestigen? Heeft de gelukkige gisting, welke thans onder hetzelve heerscht, zich niet reeds in allen de gewesten der Republiek geopenbaard? — De inwooners van Gelderland, een volk, zo achtbaar door zyne Krygsdapperheid, ftrenge Eenvoudigheid en zucht voor de Vryheid, deugden welke zy van hunne Voorouders geërfd hebben, eifchen op veele plaatfen de Rechten hunner oude Volksregeering terug, welken de heerschzucht hen ontroofd had. — De Hollanders, welken de befmetting der rykdommen verzwakt en ontzenuwd fcheen te hebben, verzekeren aan hunne Reprefentanten overal eene volkomene bevryding van dien gevaarlyken invloed, welke andere Provinciën verward of bedorven heeft. — De fiere Zeeuwen zyn nu ook reeds merkelyk terug gekomen van hunne vooringenomenheid voor eene magt, welke die Vryheid, waarvan Eilanders doorgaans yverige voorftanders zyn, fteeds met afgunftige oogen heeft aangezien. — De Stichtenaars, die zedert een' geruimen tyd onder het juk van eene waare eigendunklyke beheerfching, en zelfs onder dat van een *Hoofsch Vizierfchap* gebukt gingen, hebben ook reeds met kloekmoedigheid hunne vrye hoofden verheven. Zy zyn zelfs de eerften geweest, die den Wapenhandel volmaakt hebben; zy zyn Voorbeelden in deeze kunst, die zo gefchikt is om de liefde voor de vryheid in te prenten en te bevestigen, omdat zy de waare middelen aan de hand geeft om dezelve weder te krygen. — De vrye Friezen hebben, overeenkomftig met hunnen ingefchapenen aart, in deeze rampfpoedige tyden, nooit een oogenblik getwyfeld over de waare grondbeginfelen van eene vrye volks-regeering, of over het fystema, dat voor de handhaaving van de waerdigheid der Republiek het allerveiligst is. — De Provincie Overysfel heeft niet al-

leen

leen het merkwaerdig voorbeeld van eene edelmoedige tegenkanting tegen de onderdrukking van een gedeelte haarer Ingezetenen aan den dag gelegd; maar derzelver verlichte Overheden en Burgerſchappen arbeiden ook met ſcherpzienden yver aan het herſtel van den conſtitutioneelen invloed des volks. — De Groningers en hunne Ommelanders hebben reeds een' aanvang gemaakt, om den ingeſlopenen invloed, die de dryfveeren hunner Volksregeering, (welke eene van de gelukkigst zaamengeſtelde van het geheel Bondgenootſchap is) grootlyks ſtremde, tot den wortel toe uit te rooijen. — Zelfs by onze geäsſocieërden van het Landſchap Drenthe, en by de Ingezetenen van de Generaliteits Landen ziet men eenige vonken van het geheiligd vuur der Vryheid opglimmen.

Het Volk geeft overal door zyne verbyſteringen en door de ſtappen, welken het doet, genoegzaam te kennen, dat het eene groote Herſtelling, eene algemeene verbetering der misbruiken, en eene wedervereeniging der gemoederen hartlyk wenscht. Het toont by aanhoudendheid, dat het van den moed zyner Voorvaderen niet ontaart is. Overal gord het de oude Wapenen der Vryheid wederom aan. Het begeeft zich met drift tot die krygsoefeningen, welke den vryen Burger moedig en ſterk maaken. Wy bezitten eene menigte Burgers, op welken zelfs de vermaardſte oude Republieken zich zouden beroemd hebben. — Maar, wat zal deeze algemeene drift, wat zullen deeze vaderlandlievende poogingen voortbrengen, zonder *een vereenigd onderling overleg*, zonder *één algemeen doelwit?* Allen de burgers behoorden eenpaariglyk de handen in een te ſlaan, en hunne gezaamentlyke poogingen aan te wenden, om deeze ſterke volksbegeerte op één enkel voorwerp te vestigen; om te maaken, dat toch deeze magtige ſtroom zich niet in duizend kleine beekjes verlieze; maar dat die onverdeeld tegen de voornaamſte bolwerken der overheerſching en misbruiken gekeerd worde; dan zal alles, zonder verdere vertraaging of ſtuiting door dien vereenigden vaderlandſchen vloed geſlecht en vereffend worden. Dan zullen zy zelven, die thans aan eene verdeelde werking tegenſtand bieden, na zulk eene gewenschte groote Herſtelling, eindelyk beter verlicht, nog eens alle die poogingen zegenen, welke zy

thans

thans vloeken, en verbysterd ſtaan over de wegen der Voorzienigheid, niet minder wonderlyk en onverwacht in ons te redden, als dezelven eertyds waren in ons tot een onafhanglyk Volk te verheffen.

Deeze gelukkige volksbegeerte is de vleijendſte voorſpelling van eene heilzaame Herſtelling. Zy bewyst duidlyk, dat de Natie nog in zó verre niet bedorven en verbasterd is, dat zy volſtrekt haaren Landaart zou moeten veranderen, of dat haare Staatsconſtitutie zó gebrekkig zou zyn, dat zy eene gantschlyke ontbinding, eene volkomene vernietiging zou vereiſchen. Het is onwaar, dat het bederf ongeneeslyk zy, dat het de inwendige deelen van het Staats-lichaam ten eenemaal veranderd hebbe. — Te zeggen, dat onze Regeeringsform eene algemeene omgieting van nooden hebben, is eene ſtelling, welke op eene losſe wyze gewaagd, of voortgekomen is uit deeze of geene ſombere en wanhoopige herſenen, die de minſte herſtelling voor eene geheele omkeering aanzien. Deeze ongemeen fyne aandoenlykheid, zo achtenswaerdig, als de onverſchilligheid van degeenen, die zich over niets bekommeren, haatlyk is, heeft geen' den minſten grond. In eene ongeneeslyke kwaal, zyn de Staaten doorgaans zonder Magt, en de Burgers zonder deugd. Maar het tegendeel heeft by ons nog plaats. Wy hebben nog Magt en Deugd.

Alles ontaart, alles vervalt in de zedelyke waereld zo wel, als in de ſtoflyke. De ſterkſte, de beste Conſtitutiën zyn blootgeſteld aan het gevaar, van door een' langzaamen en ongevoeligen voortgang te verminderen, en te vervallen, maar nogthans op eene zeer verſchillende wyze, en naar haaren onderſcheidenen aart. —— Nu eens zyn zy als ſnelloopende Komeeten, die ſlechts voor een' korten tyd helder blinken, zonder haare verſchyning vooraf te hebben aangekondigd, en zonder eenige blyken achter zich na te laaten. Dan wederom als ſterke Boomen, wier ſtaatelyke hoogheid den wasdom van geheele eeuwen vordert, en die vaste en diepe wortelen geſchoten hebbende, voor de ſtormende onweêrsvlaagen des tyds niet dan langzaam bukken. Anderen wederom zyn als Kunstwerktuigen van een ongemeen kunſtig zaamengeſteld maakſel, welks raderen wederom, van tyd tot tyd, aan den gang moeten gebragt

bragt worden. — Als een Komeet was de heerschappy van Cyrus, van Alexander den Grooten, van Karel den XII, eensklaps by onverwachte overmeestering gesticht, door Veroveraars, voor welken het verbysterd menschdom zweeg. Als een sterke Boom was het Romeinsche Keizerryk. —— Het werktuigkundig Zaamenstel is onze Republiek. De deelen, waaruit het bestaat, hebben veranderingen kunnen ondergaan; sommigen zyn uit hunne plaats geweken, en stooten tegen elkanderen aan. Doch het maaksel zelf is in den grond nog goed; en, om het te doen gaan, word alleen vereischt, dat men ieder der byzondere deelen in dien rang stelle, welke aan hetzelve toegewezen moet worden.

Men heeft meer dan eens het gelukkig evenwigt gezocht, dat alle de onderscheidene gezagvoerende Magten van ons Staatsgestel in eene juiste en evenredige balans kan houden. De buitengewoone Vergaderingen van 1651 en 1718 wierden ten dien einde belegd. De Friezen zyn geduurende deeze onlusten van oordeel geweest, dat men tot datzelfde middel toevlucht moest neemen. Zy hebben daarvan een plegtig voorstel aan de andere Bondgenooten gedaan. — Doch, zo dergelyke onderneemingen het gewenscht oogmerk zullen bereiken, moet het Volk met zyne Representanten volmaakt eenstemmig zyn. De Aristocraaten moeten dan niet doen, gelyk zy ten aanzien van sommige inwooners van Dordrecht in het jaar 1651 gedaan hebben. Men moet de Burgers, die hunne dierbaarste Voorrechten terug eischen, niet in hechtenis zetten of uitbannen. Men moet ook geene Waardgelders noodig hebben, om zich te beveiligen tegen eene Burgery, wier mistrouwen men zich op den hals gehaald heeft. Ook betaamt het niet, dat men het onkundig Gemeen alleen en willekeurig laat handelen, en aan zyne eigene drift overgegeven, de treurtooneelen van 1618, 1672, 1747 en 1748 laat vernieuwen. — Men was toen van meening, dat het Stadhouderschap een voortreflyk en beproefd middel zou zyn, om van de ondraaglyke onderdrukking der Aristocratie bevryd te worden. Tot een ander uiterste voortgedreven, scheen men toen alle magt en gezag aan die ééne Waardigheid te willen verbinden, om dezelve des te aanzienlyker te maaken. Maar zo men nu nog ee-

eenigzins zou willen twyfelen, of ons Staatkundig werktuig nog verwrongen en gebrekkig is, dan kan de laatste oorlog tot een overvloedig bewys strekken: De vordering in politieke kundigheden en de heerschende drift der gemoederen hebben vraagen op het tapyt gebragt en doen uitpluizen, welke men te vooren zelfs niet met den vinger zou hebben durven aanstippen. — Laaten wy ons derhalven haasten, om met eene zo gelukkige omstandigheid ons voordeel te doen. Laaten wy onderzoeken, of niet het terug brengen der Regeering tot haare oorspronglyke Instellingen, en het wedergeeven van een gedeelte van den ouden en wettigen invloed in dezelve aan de waare Burgers; een beproefd middel zou zyn, om aan het Staatslichaam een nieuw leven en een' vasten grondslag te geeven. — Wy zullen dan onwederspreeklyk bevinden, dat dit het fundamenteel vereischte is, om die waare Republikeinsche Regeeringsform te bewaaren, wier noodzaaklykheid tot behoudenis van deezen Staat wy nu nog vooraf in het volgend Hoofddeel nader zullen aantoonen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De voordeelen van eene Bondgenootschaplyke Republikeinsche Regeering voor het Volk van Nederland, en het dringend gewigt om derzelver Grondbeginselen te handhaaven, te zuiveren en te volmaaken, aangetoond.

I. *Voortreflykheid van een Bondgenootschaplyk Gemeenebest.*

De schranderste en onzydigste Wetgeevers en Staatsmannen door eigene ondervinding, en door de fakkel der geschiedenissen van alle tyden en van alle volken voorgelicht, erkennen eenpaarig, dat een Systema van Regeering, om volmaakt te zyn, zodanig zou moeten zaamengesteld weezen, *dat het uit hoofde van eene Bondgenootschaplyke Staatsform alle de Magt van een groot Ryk bezat, en uit hoofde van eene verdeeling in kleine Republieken de gemaklyke Burgerlyke Bestuuring en de goede orde van een kleinen Staat had.* —— In kleine Maatschappyën alleen kan men Wetten invoeren naar de byzondere vereischten en het karakter der Inwooners, —— eene zekere gelykheid onderhouden, welke de ziel der Vryheid is, —— goede Zeden aankweeken en bewaaren, die de grondslag, en de waarborg van dezelve zyn, — en den geheelen invloed gevoelen van de Liefde voor het Vaderland, volgens welke elk Burger zyn eigen belang stelt en vind in het belang van het algemeen. — Het lot van groote, wyd uitgestrekte Monarchyën is gewoonlyk te zuchten of onder Regeeringloosheid aan veele oorden, of onder allerleije verdrukking van ondergeschikte Hooge Opzienders, welken de Monarchaale Vorsten in eene trapswyze opklimming genoodzaakt zyn over hunne wyduitgestrekte gewesten te stelien; dewyl het eene onwederspreeklyke waarheid is, dat, hoe uitgestrekter de Landen zyn, hoe gemaklyker allerhande misbruiken in dezelven insluipen. —— Maar de kleine Staaten bloeijen inzonderheid, omdat zy klein zyn; omdat allen de Burgers elkanderen onderling kennen, en onderling in

 acht

acht neemen; omdat derzelver Souvereine Opperhoofden daar in eigen persoonen het kwaad kunnen zien, dat 'er geschied, en het goed, dat 'er verricht moet worden; en omdat hunne bevelen onder hunne oogen uitgeveerd worden. Doch zodanige kleine Staaten zouden welhaast door de groote Ryken worden ingezwolgen, indien zy dus alleen op zichzelven bleeven staan. Zy kunnen derhalven geene veiligheid vinden dan in een algemeen onderling Bondgenootschap, en in een Verdrag van gemeenschaplyke veiligheid en verdeediging tegen de algemeene Vyanden. — De Grieken, de Hetruriërs, de Latynen, de Galliërs, de Acheërs, de Ioniërs, de Ætoliërs, de Lyciërs, en meer andere oude Volken, leveren ons merkwaerdige voorbeelden van deeze soorten van Bondgenootschappen op. Uit hoofde van dit gelukkig Staatsgestel wierd Griekenland zo aanzienlyk en geducht, zo wel door het getal en de schranderheid zyner inwooners, als door den heldenmoed, waarmede het de sterkste poogingen der magtigste nabuurige Koningryken te leur stelde. Het Vereenigd Griekenland zou voor altoos gelukkig en onverwinlyk geweest zyn, indien de banden van zyn Bondgenootschap sterk genoeg geweest waren tegen inwendige Verdeeldheden en Burgerlyke Oorlogen. — Door middel van eene dergelyke Verbindtenis hebben de Zwitsers, de Vereenigde Nederlanden, en de Vereenigde Staaten van America eene Onafhanglykheid verkregen, waardoor zy tot aanzienlyke Mogendheden geworden zyn.

Dus hebben wy ook in onzen eigen' boezem de waare oorzaaken van den voorspoed der Staaten, en van het geluk der Volken. Te vergeefs heeft het zwaard der Dwinglandy, te vergeefs hebben de snoodste listen en aanslagen der Heerschzucht, en de hevigste beroeringen onze Republiek tot in haare fundamenten toe geschud en bewogen; nog altoos heeft zy in haare Bondgenootschaplyke Unie, en in haare Republikeinsche Vryheid middelen of aanleiding tot redding gevonden. — Laaten wy ons in verbeelding eens boven de oppervlakte van onze Provinciën verheffen, en ons zelven vraagen: Wie heeft deeze vaarten en graften gegraven? Wie heeft deeze laage vlakten en allen deeze meeren drooggemaakt? Wie heeft daar die menigte Steden gebouwd, uitgelegd en

en verrykt? Wie beveiligt deeze laage Landen tegen het ſtormend geweld der veel hooger opgejaagde Zeevloeden, en der veel hooger opgezwollene Rivieren? Wie doet na verwoestende overſtroomingen dezelve wederom te voorſchyn komen? Wie heeft van deeze engbepaalde, veenachtige, moerasſige Landouwen een aardsch paradys, eene altyd wenſchelyke woonſtede van een geheel volk, eene verzaamelplaats van de rykdommen aller Natiën, en eene voorraadſchuur van de voortbrengſelen der geheele waereld gemaakt?... Deeze ontzettende wonderen heeft het volk van Nederland verricht, in weêrwil van alle die wanorden, van alle die gebrekkigheden, van alle die tegenſtrydigheden en verwarringen, aan welke deszelfs Staatsbeſtuur tot hier toe zo elendig onderhevig is geweest! En wat zouden wy niet uitgevoerd hebben, welk een vermoogend en geducht volk zouden wy niet geworden zyn, indien men onze voor ons zo noodzaaklyke Republikeinſche Regeeringsform naar behooren geördend, volmaakt, eenſtemmig gemaakt, en ontward had? Maar, wat zal, wat moet 'er van ons worden, zo derzelver bederf en verval, dat zich thans van alle kanten ſchynt aan te kondigen, eens geheel plaats greep?

II. *Het Gewigt van eene Republikeinſche Regeering uit de geſteldheid van het Land.*

Andere Volken kunnen in andere Landen zeer vermogend en geducht blyven onder gantsch andere inſtellingen van Regeering. Frankryk, Rusland, Pruisſen en eene menigte andere Staaten kunnen onder het beſtuur van Alleenheerſchers zeer wel beſtaan. Die volken kunnen ryk en magtig worden, ſchoon daar eenige ongeregeldheden, en wanorden plaats hebben. Daar kan, zonder eenig verderflyk gevolg een groot Veldheer door een' zot, een wys en ſpaarzaam Schatmeester door een' loshoofd, een verlicht Staatsdienaar door een' weetniet vervangen worden. Die Landen bezitten zo veele middelen van herſtel in den rykdom van hunnen grond, dat eenige ſtaatsgebreken daar juist niet van groote gevolgen zyn. — Maar geheel anders is het met ons geſteld. Grond en Lucht, Landaart en Nationaale kostwinning, de kleinheid van Land en Volk, de onevenredige grootheid der Geldſommen, die

'er moeten opgebragt worden, en de verwonderlyke wyze, op welke die Lasten moeten geheven worden; met één woord, onze geheele physische en oeconomische staat is geheel anders gesteld. Welk eene Regeeringsform zou derhalven voor ons de eenige beste zyn?

Indien de Vereenigde Nederlanden grooter waren, dan zy nu zyn; indien zy een tiental millioenen inwooners bevatteden; indien deezen hun onderhoud uit de voortbrengsels van hun eigen' grond trokken; indien de belastingen, welke de Regeering van nooden heeft, uit die zelfde voortbrengselen te vinden waren; indien 'er geene andere openbaare uitgiften te doen waren, dan tot het onderhoud der landsbedienden vereischt worden, dan zou deeze vraag als onverschillig, en het antwoord als twyfelachtig kunnen aangemerkt worden. — Doch in de Vereenigde Nederlanden telt men geene drie millioenen menschen. Zy zouden zelfs niet boven de vier millioenen inwooners kunnen bevatten, wanneer men 'er allen de nog onbebouwde landen bearbeidde, wanneer men 'er de meeren en moerassen droogmaakte, en wanneer men 'er de fabrieken en manufactuuren overal deed bloeijen.

Het onderhoud van Dyken, Dammen, Sluizen, Bruggen, Vaarten, en andere Waterwerken, bedraagt jaarlyks door de geheele Republiek een ongeloofiyk aantal millioenen; het onderhoud van Land- en Zeemagt is daarenboven hier ongelyk kostbaarder dan ergens anders, en beloopt wederom op eene menigte millioenen; Regeering, Gerichtshoven, allerleije noodwendige Amptenaars en Opzienders kosten wederom onnoemlyke sommen. Maar dit, hoe verbaazend ook, is nog op verre na niet alles. Alle de noodwendigheden, tot 's Lands verdeediging vereischt, gelyk by voorbeeld, allerleije krygs- en scheepsbehoeften, niet alleen, maar ook de noodzaaklykste levensmiddelen, moeten, voor een groot gedeelte, uit andere landen gehaald worden. Om dezelven voor ons te verkrygen, hebben wy daartegen in ruiling niets anders aan te bieden, dan — geld, getrokken niet uit mynen, die in het land zyn, maar uit de enkele zuivere vrucht van naarstigheid en koophandel. —— Volgt nu niet uit deezen toestand van zaaken duidlyk, dat een Staatsbestuur, aan het kostbaar onderhoud van een Hof, aan prach-

prachtige verkwistingen, aan onoplettendheden, aan ongetrouwheden, enz. onderhevig, ons geenzins voegt? Daar is geen Land bekend, daar de verwaarloozing der geringste omstandigheden ernstiger en gewigtiger gevolgen zou hebben.

Het oog van den Souverein moet hier zo wel over kleinigheden, als over groote zaaken gaan. — Doch, zo dit zorgvuldig opzicht zelfs over kleine byzonderheden behoorlyk plaats zal hebben, moeten dan niet de Leden der Souvereiniteit overal verspreid zyn? Moeten zy niet zelven in het geval zyn, om met hunne eigen oogen zodanige zaaken te zien, welke in de Vergaderingen der Wetgeevende Magt met nut kunnen voorgesteld worden? Moeten zy niet in staat zyn, om zelven in persoon te kunnen ontdekken, of de bevélen van den Souverein wel ten uitvoer worden gebragt? —— Het geluk der Staaten en het welzyn der Volken hangt van de Raadsvergaderingen af. Leert de ondervinding niet genoegzaam, dat in een Gemeenebest, daar het belang van den Raadsheer met dat van den Staat op het naauwst verbonden is, de raadpleegingen van meer nut en waerdy zyn, en meer gelden, dan in eene Alleenheersching, daar die van het karakter van een' eenigen mensch, moeten afhangen, en daar het belang van den Staatsdienaar veel meer is, de gunst van zyn' Meester te behouden, dan aan het algemeen welzyn te arbeiden.

Het gezag, dus verdeeld, is voorzeker aan veele bezwaaren onderhevig. De dwinglandy van een' Vorst, zegt Montesquieu, brengt een' Staat niet nader aan den rand van zyn' ondergang, dan de onverschilligheid voor 's Lands welvaart eene Republick daartoe brengt. —— Het voorrecht van eene Republiek is, dat 's Lands inkomsten daar beter bestuurd kunnen worden. Maar hoe zou het gaan, wanneer die daar eens slechter wierden bestuurd? Haar voorrecht is verder, dat 'er geene Gunstelingen zyn; maar, wanneer daar eens alleen de vrienden en nabestaanden van degeenen, die deel aan de regeering hebben, met ampten begunstigd wierden; hoe zou men zulke nadeelen afweeren? Zou dit niet best kunnen geschieden, door de zaaken zó te schikken, dat 'er om de belangen van den Staat te bestuuren, geene an-

deren, dan alleen bekwaame en deugdzaame mannen gebruikt wierden. — Doch, waar zal men een genoegzaam aantal van zodanige waerdige mannen vinden? Welken zyn de middelen om hen te kennen, en uit te kiezen? Zouden die niet hierin gelegen zyn, dat in de verkiezingen der Staatsdienaars niet op geboorte en gunst, maar op ondervinding en verdienste gezien wierd?... En hoe veelvuldige medewerkende middelen zouden wy nog meer kunnen optellen! doch daar is slechts één enkel middel, dat onfeilbaar is, wanneer het behoorlyk plaats grypt, dat daarenboven den Republikeinschen aart en alle Nationaale deugden geduurig aankweekt en opwakkert, en dat om die rede, zo wel in zyne herstelling als verdere inrichting de uiterste zorgen van onze staatkunde vordert. Wy zullen in het vervolg breeder over dit groot Middel handelen, en ons voor tegenwoordig vergenoegen met het te noemen. Het bestaat hier in: „ *Dat de Leden der Wetgeevende Magt van niemand afhanglyk zyn, dan van het Volk, dat zy representeeren.*"

Dus zagen wy de voordeelen van eene Republikeinsche bondgenootschaplyke Regeering voor onze Republiek. Eer wy tot ons tweede stuk overgaan zullen wy eenige gevolgen of aanmerkingen uit het voorgaande opmaaken.

I. Dat het volk van Nederland, om een vry, bloeijend en vermoogend Volk te blyven, eene Staatsregeering noodig heeft, welke niet slechts in naam maar in de daad Republikeinsch is.

II. Dat het vanzelf volgt, dewyl de Herstelling van onze waare Republikeinsche Regeeringsform in haare wezentlykste punten het groot en eigentlyk doelwit is van alle Patriotsche pogingen, dat het of louter onkunde, of dwaaling, of verkeerdheid, of personeele haat is, wanneer men binnen- en buitenslands uitstrooit, dat zulke pogingen inbreuken zyn op de grondbeginselen van recht en billykheid.

III. Dat alle de pogingen der Vaderlandlievende Herstellers in deeze dagen geenzins zyn de uitwerking van een' blinden, of onbedachten haat tegen het Stadhouderschap, of tegen het Huis van Oranje. — Uit alle de Propositiën, Advysen en Resolutiën der Leden van den Staat, of der Vergaderingen, in welke de patriotsche

ſche party de meerderheid heeft, is het immers openbaar kennelyk, dat de gewigtigheid van het Stadhouderſchap voor het welzyn der Republiek algemeen aangenomen word. — Men verzet zich alleen tegen die dwaalende begrippen, welken door onkundige, of verkeerde en by de Natie verdachte Raadslieden den Stadhouder ingeboezemd worden. — Welke rede heeft men dan om de Patriotſche Regenten te lasteren? Allen de ſtappen, welken zy doen, zyn immers op de duidlykſte grondbeginſelen van het algemeen en byzonder Nederlandsch Staatsrecht gevestigd. Wy zullen ter behoorlyke plaats gelegenheid hebben om aan te toonen, dat de Patriotſche poogingen geenzins ſtrekken om den Stadhouder van zyn gezag te berooven, maar integendeel om hetzelve heilzaamer en vaster te maaken, door het weder te brengen tot zodanige voorſchriften, die hem niet meer aan verdrietlyke aanſpraaken en aan het wantrouwen der Natie blootſtellen. De Stadhouder zelf heeft meer dan eens de wezentlykheid der gebreken van de tegenwoordige Regeeringsform erkend. In zyne *Justificatoire Memorie* heeft hy de ſchuld der rampen van den laatſten oorlog ten deele op de ſlechte verdeeling der verſcheidene gezagvoerende Magten geworpen. Het Stadhouderſchap kan immers geen' anderen grondſlag hebben dan de welvaart der Republiek, tot wier bevordering het ingeſteld is? Zou het niet eene overmaat van onrechtvaardigheid zo wel, als van lafhartigheid zyn, de buitenſpoorige magt van één' enkelen Nederlandſchen Edelman boven de waare en noodzaaklyke Rechten en Belangen der geheele Natie te ſtellen? Toonen niet degeenen, welker geſchriften hier op uitloopen, zonneklaar, dat hunne harten ſchandelyk geſloten zyn voor die groote en edele gevoelens, welken de waare kenſchets van vrye Vaderland-lievende menſchen moeten zyn? Maaken degeenen, die dat Systema door hunne geheime woelingen onderſchraagen, zich niet grootlyks verdacht, dat zy meer vertrouwen op de gunst van een Hof, dan op hunne eigene verdienſten?

III. *Het Gewigt eener waare Republikeinſche Regeering uit betrekkingen op andere Mogendheden.*

Laat men niet voorwenden, dat de Republiek aan

zodanige ongeregeldheden en verkeerdheden gewoon zy; of dat zy zich, in weêrwil van de ergerlyke en aanstootelyke gebreken van haare Regeering, tot hiertoe gehandhaafd hebbe. De voorleden tyden zyn wel degelyk onderscheiden van de tegenwoordigen. — Eertyds, gelyk wy te vooren reeds aangemerkt hebben, wendde de Republiek, hoe zeer ook door binnenlandsche beroerten en onlusten gefolterd, echter alle mooglyke middelen aan, om zich buitenslands te doen ontzien. Eertyds had de Staat, zelfs in het midden zyner grootste rampen, in de jaloezy der andere Mogendheden eene verzekerde hoop tot redding en uitkomst. Eertyds vond dezelve in Frankryk hulp tegen Engeland; in Engeland tegen Frankryk; en in den boezem van het Duitsche Ryk tegen die beide, of tegen eene van die Mogendheden. — Maar hoe zeer zyn de zaaken thans veranderd! Engeland heeft reeds opentlyk getoond, dat het geen' den minsten prys op onze vriendschap stelt; en daarenboven schynt dat Ryk voor altoos de magt en het ontzag verloren te hebben, waardoor het in staat zou kunnen zyn, om ons krachtdaadiglyk by te staan, en te beschermen tegen de Mogendheden van het vaste Land, wanneer die eenmaal mogten besluiten om haare Ryken, ten onze kosten uit te breiden. Deeze Mogendheden, thans tot het klein getal van drie of vier overweegende gebragt, schynen zich nu meer dan ooit onderling te verstaan, zodat zy de kleine Staaten met gemak zouden kunnen verslinden. De tyden zyn voorby, waarin de Alleenheerschers, in hunne eigen landen door tusschen beiden liggende Magten gedwarsboomd, hunne verrichtingen, niet met die geheimhouding, eensgezindheid, en spoed konden uitvoeren, als tegenwoordig, en waarin het evenwigt niets anders was dan het gevolg van onderlinge zwakheid. Maar nu verzekert het gezag, dat thans veel onafhanglyker geworden is, aan de Eenhoofdige Regeeringen zodanige voordeelen, waarvan eene Republiek doorgaans het genot niet heeft. Het is thans met den geheelen politieken toestand van Europa zodanig gelegen, dat zelfs, schoon de gebreken van onze Regeering niet verergerd waren, wy, met betrekking tot andere nabuurige Mogendheden, niet langer veilig kunnen zyn.

Ge-

Gevolglyk is het van de uiterste noodzaaklykheid, dat de Republiek eindelyk eens zulk eene gestalte krygе, waardoor haar niet alleen worde toegevoegd eene natuurlyke kracht, die gelyk staat met de eenheid van gezag en gebied in Alleenheerschingen, maar ook eene natuurlyke werkzaamheid, die door het geheel Staatslichaam heen de Patriottische en Republikeinsche deugden doe uitoefenen. Met één woord, daar wy, eensdeels, door onze natuurlyke ligging en Staatsgesteldheid als door een' onoverkomelyken hinderpaal belet worden, om weder onder het schandelyk juk der Alleenheersching te vervallen, zo is het, anderdeels, van de alleruiterste noodzaaklykheid, dat wy in ons algemeen Regeerings - Systema de noodige schikkingen maaken ter afweering van die langwyligheid en werkloosheid, welke, gelyk ons de laatste oorlog heeft doen ondervinden, noodzaaklyk den ondergang van den Staat moeten verhaasten.

De buitenlandsche Mogendheden hebben eene zeer gewigtige rede om belang te stellen in de handhaaving van eene vrye Staatsregeering in de Vereenigde Nederlanden. Alles, dat zou kunnen strekken om, onder het Republikeinsch masker, de Alleenheersching in ons Land in te voeren, zou voor onze nabuuren van het bedenklykst uitzicht kunnen zyn. Indien onze Regeering, in een' tyd dat het Huis van Oostenryk alle zyne aandacht schynt te vestigen op het zoeken van voorwendselen, en het opspooren van gelegenheden om nieuwe eischen op de bezittingen van den Staat te vormen, afweek van haare Republikeinsche grondbeginselen, zou dan dat Huis wel de kans laaten voorbygaan om zyne oude aanspraaken op de Zeven Provinciën en derzelver onderhoorigheden, in alle haare uitgestrektheid weder te doen gelden? Zou het niet tot rede bybrengen, dat de Souvereinen, welker eigendommen en erfrecht tot dezelve overgegaan zyn, hun recht van *dominium directum et utile* over de Geüniëerde Provinciën slechts hebben meenen af te staan, op deeze voorwaarde dat dezelve een Vry Gemeenebest zouden uitmaaken? Zou dat Huis niet hierby voegen, dat het nimmer het oogmerk van die Souvereinen geweest is om Vorsten uit het Huis van Nassau, of derzelver nakroost met de oppermagt over deeze gewesten te beschenken?

ken? Nooit hebben Hendrik de IV, Koningin Elifabeth, Lodewyk de XIII, Jakob de I, Karel de II, de Roomfche Keifers, de Koningen van Spanje, en verfcheiden Ryksvorften voorgehad deeze nieuwe Souvereiniteit te helpen tot ftand komen dan alleen op voorwaarde, dat zy ten eeuwigen dage haare vrye Staats-regeering zou behouden, en dat haare fchatten en eigendommen, zo in de oude als nieuwe waereld, nimmer aan Vorftelyke Geflachten, die hunne geflagen vyanden waren, zouden vervallen. Veelligt zou dan ieder nabuur van deeze Provinciën, zich gerechtigd oordeelen om de Steden, Vestingen en Domeinen, in welker bezit de Republiek zich, ter verzekering van haare grenzen by tractaaten heeft doen bevestigen, op te eifchen, zodra hy zou kunnen inbrengen, dat die Provinciën van de vrye Staatsregeering, welk zy, by het fluiten dier verbonden, hadden, afgeweken waren. Zy zouden eene zeer aanneemlyke rede voor deeze hunne handelwyze kunnen bybrengen; naamlyk, dat een vry en handeldryvend Gemeenebest, zo wel voor zyne nabuuren als voor alle andere landen nuttig is, daar integendeel zulk een Land zeer gevaarlyk word, wanneer het zyn vermogen niet ontleent van befluiten, die in oppermagtige vergaderingen ryplyk overwogen, en met meerderheid van ftemmen genomen worden, en die in zichzelven noodwendig het behoud van den vreede bedoelen, maar van de volftrekte en oppermagtige bevélen van één' Alleenheerfcher, wiens eigendunklyk gezag, natuurlyker wyze, hem krygszuchtige ontwerpen en het overheeren zyner nabuuren moet inboezemen. Het Huis van Brandenburg zelf heeft mede groot belang in het behoud der waarlyk vrye Regeeringsform van deeze landen. De Vereenigde Provinciën, tot eene alleenheerfching vervormd, zouden van de manlyke op de vrouwlyke afftamlingen van den regeerenden Vorftenftam kunnen overgaan, en dus het Brandenburgfche en meer andere Vorstlyke Huizen kunnen verfteeken van hunne onbetwistbaare Rechten op zodanige Domeinen, welken door het grondgebied dier Souvereiniteit ingefloten worden, of welken wederom aan hen zouden moeten komen, zo wel vanwege de natuur dier Domeinen zelven, als uit kracht van andere gronden van recht, ingevolge van welken zy eindelyk weder-

om

om aan deeze geslachten moeten vervallen. Kan men zelfs niet met volle zekerheid staande houden, dat het Huis van Brandenburg aan de gemaatigdheid en onbaatzuchtigheid, welke aan een Gemeenebest, uit veele leden zaamengevoegd, natuurlyk eigen zyn, dank weeten moet, dat hetzelve in het bezit van Oost-Friesland, Kleefs- en Guliker-land gekomen is; welke landen minder veilig zouden zyn, wanneer de Vereenigde Nederlanden door een' Oppermagtigen Vorst geregeerd wierden, vermits zy hem uit hoofde van hunne aangrenzing uitermaate welgelegen zouden zyn, en uit hoofde van hunne zwakheid ligtlyk overheerd zouden kunnen worden?

Men moet geenzins denken, dat het ontwerp, om de Regeering der Vereenigde Nederlanden tot de waare grondbeginsels van eene Republiek weder te brengen, aan de andere Mogendheden eenige ongerustheid zouden verwekken. De Voornaamste derzelve moeten integendeel, zo zy anders haare belangen wel verstaan, oprechtlyk wenschen, dat de Republiek eene waare Republiek zy en blyve, en dat dezelve eene volkomene rust, en een' bloeijenden koophandel geniete. Derzelver wezentlyk belang vordert, dat die eene vastigheid verkryge, welke de grondslagen van haaren voorspoed voor altoos beveiligen kan. ——

Heeft, by voorbeeld, Frankryk niet in den afgeloopen' oorlog, de duidlykste blyken ondervonden, hoe allerschaadlykst, hoe nadeelig het is, wanneer de handen onzer Regenten geboeid zyn? Heeft dat Ryk niet bemerkt, dat wy hetzelve niet konden ondersteunen tegen den algemeenen Vyand, gelyk wy moesten gedaan hebben; omdat 'er eene party was, welker invloed de bevélen van den Staat krachtloos maakte. En is het dan niet de zaak van Frankryk zelf, om allen te verregaanden invloed op 's Lands Regenten in onze Republiek geweerd te zien? En dit is nog eene nieuwe beweegrede voor eene algemeene Herstelling. Want wat belang zou dat Ryk in ons kunnen stellen, en welk voordeel zou het uit een Verbond met onzen Staat kunnen verwachten, indien onze Republikeinsche Regeering verward en onzeker, ons politiek wezen zonder vermogen, en Land en Volk daarenboven vervallen en verarmd waren?

Ook

Ook ligt alle andere Mogendheden oneindig veel daaraan gelegen, dat 'er een Land zy, daar zy onuitputbaare hulpmiddelen in geld en allerhande soort van waaren, in gevalle van onvoorziene noodzaaklykheid vinden. — Hoe veele buitenlandsche Volkplantingen zyn niet aan de geldschietingen der Nederlanders haaren voorspoed verschuldigd; een' voorspoed, gevaarlyk zelfs voor degeenen, die denzelven veroorzaakt hebben? — Hoe veele Landen, zouden de gelegenheid missen, om hunne inlandsche voortbrengsels met nut af te zetten, indien zy niet door de Hollandsche schepen, langs de kusten af en aanvaarende, uitgevoerd, of op de algemeene marktplaats in Holland gezonden wierden? —— Wie kan de groote nuttigheid ontkennen, welke de Hollanders aan de vreemdelingen van alle landen toebrengen ten aanzien der koopmanschappen, welken men hen in commissie zend? — Wie toch kan ontkennen, dat de gewigtige fabrieken van Frankryk, Engeland, Italiën, enz. zonder de Hollandsche ondersteuning, van haare eerste en volstrekt onontbeerlyke noodwendigheden niet zo overvloedig, en gemaklyk zouden kunnen voorzien worden, hetgeen zy echter, zo zy haaren bloeijenden staat zullen blyven behouden, zekerlyk noodig hebben. — Wat zouden wy nog kunnen zeggen van de gewigtige hulp en aanmoedigingen, welke zy door middel der assurantiën, aan uitheemsche onderneemingen, aan togten naar verafgelegen gewesten bewyzen? — En laat ons slechts, om niets meer op te haalen, hier byvoegen de magtige ondersteuning, welke de openbaare fondsen van andere Ryken, byzonder die van Engeland, vinden in het aandeel, dat de Hollanders daarin hebben?

IV. *Oorzaaken van onze opkomst en verval.*

Op deeze wyze vermeerdert dit nyver Volk door zyne vlyt en werkzaamheid den overvloed der openbaare markten, vermindert den prys der koopmanschappen, doet den omloop van geld en waaren toeneemen, bevordert en breid het vertier van allerleije goederen uit, en geeft dus, om eens zo te spreeken, aan de bevolking, aan den akkerbouw, en aan de nyverheid van den gantschen aardbodem een nieuw leven. Dus loopt het algemeen belang van Europa hierop uit, dat

de Republiek in haaren natuurlyken ſtaat van voorſpoed bewaard blyve. En aan welke gelukkige oorzaak moeten wy deeze voordeelen, zowel dierbaar voor andere Natiën als voor ons zelven, toeſchryven? Is het niet voornaamlyk aan het genot van eene burgerlyke, ſtaatkundige en godsdienſtige vryheid, die, zo al niet volmaakt, ten minſte veel grooter dan die van eenige andere landen is? Is Holland niet de algemeene toevlucht en ſchuilplaats van alle menſchen geweest, welken de onverdraagzaamheid of de onderdrukking uit andere landen verdreef? Zy bragten goud of nyverheid aan in een gewest, daar hen door de innerlyke goedheid der wetten, en de onzydigheid der rechtspleeging, het bezit en genot hunner eigendommen en werken verzekerd wierd. In andere Landen wierd het hen zelfs niet vergund, om aan de benaauwde klagten, die hunnen bangen boezem vervulden, den ruimen teugel te vieren. Zy waren veroordeeld, niet alleen om te lyden, maar, tot overmaat van ongeluk, zelfs ook om hunne ſmart of hun verdriet te verkroppen. Daar rekende de Souverein, aan wien het Opperbewind toebetrouwd was, zich wegens het gebruik, dat hy van zyne magt en gezag maakte, aan niemand anders, dan aan God zelven verantwoordelyk. By ons integendeel had geene ſoort van wethouderſchap recht over het leven, de goederen, of de vryheid der byzondere burgeren. Men kon hen van voor de vierſchaar hunner natuurlyke en bevoegde Rechters niet wegrukken. Alle de wetten hadden hier dezelfde verbindende kracht voor den Regent zo wel als voor den enkelen burger. Grooten en kleinen waren op gelyke wyze verpligt, om de gewoone belastingen te betaalen. Deeze heilzaame wet was toen nog in het geheel niet verzwakt, zelfs nog niet ten behoeve van den aanzienlykſten Regent van den Staat; en de zaaken gingen zekerlyk daarom niet ſlechter. De wetten waren geene uitwerking van het welbehaagen, of van de willekeur van een' enkelen mensch; integendeel waren zy alle uit den ſchoot der nationaale vergaderingen na een ryp overleg en eene bedaarde raadpleeging geboren.

Aan deeze voordeelen van eene Bondgenootſchaplyke en Republikeinſche Regeeringsform zyn wy ons beſtaan

ſtaan en onze welvaart verſchuldigd. Maar vanwaar komt het toch, dat een zo voordeelig en zo ſierlyk Staatsgebouw van alle kanten dreigt in te ſtorten? Waarde Medeburgers van alle rangen, geenen uitgezonderd, weet, dat de Regeering van andere Natiën, door de ondervinding eindelyk beter onderrecht, verdraagzaamer en meer verlicht is geworden. Landen, die voorheen de zetel van gewetensdwang waren, vergunnen thans aan verſchillende gezindheden voorrechten, welke deeze zelfs by ons niet vinden. Naardien onze wysheid betrekkelyk geweest is, verliezen wy dagelyks iets van hetgeen wy aan de dwaasheid van andere Natiën, die verlichter worden, verſchuldigd waren. Door welk middel zullen wy, by voorbeeld, die groote kapitaalisten, welken de ziel en den ſteun der nationaale nyverheid uitmaaken, in ons Land houden, indien zy daar geene burgerlyke voorrechten vinden, die hen het gemis van een' vruchtbaaren grond, en den drukkenden last der imposten kunnen vergoeden? Die voorrechten, welke in de oogen van een' waaren Republikein, die dronkenmaakende weelde en die betoverende wellusten overtreffen, welken andere vruchtbaarder en aangenaamer nabuurige landen opleveren?

Ondertusſchen begint ons Staats-beſtuur op eene zichtbaare wyze van de oude grondbeginſelen, en het volk van de oude deugd zyner voorvaderen af te wyken. De verbastering van onze zeden, het toeneemen van de pracht, en het verval van onze fabrieken, brengen dagelyks aan de bevolking van onze ſteden en aan de ſterkte van onzen Staat het ſchroomlykst nadeel toe. — De Staatkundige dwaalingen en het nationaal bederf hebben de kwaalen van ons Staatsbeſtuur zodanig verergerd, dat men, om het voor een aanſtaand en uiterst verval te beveiligen, alle de dryfveeren van het kunstwerktuig hoe eer hoe liever weder moet opwinden. En dit kunstwerktuig kan tot geen' regelmaatigen gang gebragt worden dan door middel van eene Herſtelling, die niet alleen de Regeeringsform, maar ook alle de bronnen van het welvaaren van den Staat, de Bevolking, den Akkerbouw, de Nyverheid, en den Koophandel op gelyke wyze, in zich bevat, en die, door allen de takken onzer welvaart aan te moedigen, gelegenheid geeft tot het afloſſen der ſchulden van den

Staat,

Staat, om dus eindelyk eens de vermindering mooglyk te maaken van die algemeene lasten, welken de geringe lieden het meest drukken. — Zolang, (en dit is een ſtuk, dat wy u nooit te ſterk kunnen inboezemen) zolang niet een *algemeen plan* door geheel ons Land, een plan, dat zich over allen de deelen van ons Staatsbeſtuur uitbreid, gemaakt word; zolang zullen alle tegenwoordige ſtukswyze verbeteringen meer kwaad, dan goed uitwerken. — Het is volſtrekt noodzaaklyk, zo wel om eene Natie ſtaande te houden, als om dezelve te redden, dat men die hoe langer hoe meer verlichte. Daar is geen ander middel, om haar tegen allerlei inwendig en uitwendig verval, tegen de onderneemingen der heerschzucht, tegen den onbemerkbaaren voortgang der misbruiken, en tegen de verflapping der wetten in zekerheid te ſtellen. Vrye menſchen, die zekere Rechten en Privilegiën bezitten, moeten over derzelver naauwkeurige onderhouding ſteeds met byzondere jaloersheid waakzaam zyn, en het hoogst belang ſtellen in zulk eene Regeeringsform, welke daarvoor de zekerſte waarborg kan zyn. — Volken, door de ſlaaverny en de elende ontëdeld, en tot een' ſtaat van jammerlyke laagheid gebragt, zyn altyd tot verandering genegen, en tevens bereid om alles het onderst boven te keeren. Hoe zouden zulke menſchen opentlyk voor het welzyn van hun Vaderland uitkomen, of zich daarvoor in de bres ſtellen? Zy hebben geen Vaderland; want de lucht, die wy inademen, de grond, dien wy betreeden, en het land, waarin wy niets dan het brood van ſmarte vinden, — dit alleen kan immers het Vaderland niet zyn. — Het Vaderland moet zyn voor ons dat land, daar wy onſchendbaare Voorrechten bezitten. — Daar wy allen deel aan, of recht tot het Staats-beſtuur hebben. Laaten wy nu, na aangetoond te hebben, dat het belang van het volk, de natuur van het Land en de politieke geſteldheid van andere Mogendheden ons noopen om de waare Republikeinſche beginſelen te handhaaven, te zuiveren en te volmaaken, onderzoeken, of wy, uit kracht, van ons openbaar Staats-recht, eene wettige aanſpraak op dezelven hebben.

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Rechten des Volks in de Vereenigde Nederlanden, volgens de grondbeginselen van het Algemeen Recht (jus publicum) en de omstandigheden, aan allen de Leden van het Bondgenootschap gemeen, en door alle de Partyën erkend.

I. *Oorsprong der Burgerlyke Regeering.*

De menschen hebben zich alvoorens in maatschappyën moeten vereenigen, eer zy 'er op bedacht konden zyn, om eene regeering te vormen. De ongestadigheid der jaargetyden, de schaarsheid der levensmiddelen, de rampen, de verwoestingen door de woede der Elementen en der wilde dieren aangerecht, de uitvoering van groote en moeilyke werken, hebben hen genoodzaakt zich met hun gelyken te verbinden, om door de tusschenkomst van een veel grootergetal handen, dat geen uit te voeren, het welk één mensch alleen te vergeefs zou ondernomen hebben. Dus zyn de verscheidene horden of stammen van Wilden ook maatschappyën; maar vermits dezelve doorgaans slechts bestaan, om elkanderen in hunne onderlinge noodwendigheden behulpzaam te zyn, zou het al te oneigentlyk gesproken zyn, wanneer men aan deeze onderlinge vereeniging den naam van Staat, Regeering, of Republiek zou willen geeven.

Ondertusschen, nadat eene naauwer verbondene en talryker maatschappy woeste en onrechtvaardige driften had voortgebragt; nadat die driften, welke haar of door verschillen van binnen, of door aanrandingen van buiten hadden ontrust; en nadat de leden der maatschappy schikkingen hebben moeten maaken, om de rampen, welken zy de een van den anderen, of van sommige heerschzuchtige nabuuren te vreezen hadden, of te bedwingen, of voor te komen; van dat tydstip af aan hebben 'er Verdragen, Wetten, en een gemeen Belang, met één woord, eene daadlyke, hoewel nog onstaltige, Republiek plaats gehad. Dus is de wet niets anders dan de uitdrukking, en de wetgeever niets anders dan de uitlegger van den

al-

algemeenen wil. Dus worden allen de leden van het Staatslichaam aangemerkt, als of zy daadlyk tot het ontwerpen der wetten medegewerkt hadden. Wanneer zy zich daarnaar ſchikken, doen zy niets anders, dan aan de voorwaarden der Maatſchappy, waarvan zy leden zyn, gehoorzaamen. De wyze, om uit verſcheidene verdeelde wilsbepaalingen eene algemeene magt, een openbaar gezag, met één woord eene Regeering te vormen, moet altyd het algemeen Welzyn ten doel hebben. Het ſtryd tegen den aart der zaaken, dat de Maatſchappyën tot haar eigen verderf zouden worden opgerecht. Dus word de Maatſchappy uit de behoeften van den mensch, en de Regeering uit zyne gebreken geboren. De Maatſchappy ſtrekt buiten allen twyfel tot der menſchen welzyn, door hunne genegenheden onderling te vereenigen, en het voornaam doelwit der Regeering is de driften der leden, die onder haare magt geſteld zyn, te beteugelen. De Maatſchappy is een wezentlyk goed, maar de Regeering is een noodzaaklyk kwaad. Wanneer eindelyk de Regeering onverdraaglyk geworden is, blyft het oprechten van eene nieuwe Maatſchappy nog het voornaamst hulpmiddel dier ongelukkige volken.

II. *Onderſcheidene Regeeringsſormen.*

Hoewel 'er eigentlyk niet meer dan drie onderſcheidene Regeeringsformen zyn, dat is te zeggen, dat de Oefening der Opperſte Magt of van Eénen alleen, of van Verſcheidenen, of van Allen moet afdaalen; zyn nogthans de regels en voorſchriften, die tot een grondſlag van het Souverein Gezag dienen, voor nadere bepaaling of uitbreiding vatbaar. De Monarch, de Edelen, en het Volk kunnen in de oefening hunner magt tot op een zeker punt worden bepaald. De ſtaatkundige gebouwen zyn ook door den tyd aan merklyke veranderingen onderhevig; de ouderdom ondermynt die allengs; en zy draagen dikwyls de merktekenen van de alvernielende kracht des tyds. Zelfs zyn de best gevestigde Staatsregeeringen niet altyd hecht en ſterk genoeg, om tegen eene gantschlyke omwenteling beſtand te zyn. De Staats-lichaamen kunnen in hunnen eigenen aart verandering lyden, door langzaamerhand van eene Volksregeering tot eene Aristocra-

tie, van eene Aristocratie, tot eene Monarchie te veraarten, en dus zelfs op nog meer andere wyzen, zo dat zy niet meer datgeen zyn, hetwelk zy in den beginne waren. De Jaarboeken der Eeuwen zyn opgevuld met de droevigfte gefchiedverhaalen van omgekeerde Monarchiën, van Aristocratiën en Volksregeeringen aan het gezag van éénen eenigen Overheerfcher onderworpen; maar het zou ongerymd weezen, om uit deeze en dergelyke voorbeelden gevolgen te trekken, die voor de wezentlyke Rechten der ftaatkundige Maatfchappyën ongunftig waren. De Gefchiedenisfen, en byzonder onze Vaderlandfche, leveren ons overal droevige verhaalen van geftadigen twist tusfchen Souvereinen, naar eene willekeurige magt haakende, en Volken, hun best doende om hunne Vryheid daartegen te verdeedigen op. — Onder zwakke en vreesachtige Vorsten heeft eene Natie zich fomtyds in het bezit gefteld van verloren Voorrechten, die tot haare billyke rechten behooren: en integendeel is zy onder werkzaame en magtige Vorften niet zelden van haare onbetwistbaarfte Rechten beroofd geworden. In verfchillen van deezen aart moet men zich niet beroepen op de gefchiedenis, noch op het gebruik, noch op voorbeelden, noch zelfs op vergunningen van Charters; — maar alleen op den Oorfprong van het Souverein Gezag; — op de onvervreemdbaare Rechten der Natiën; — op de Rede; — op de Gerechtigheid; — op het Belang des Vaderlands; wiens Geluk altyd de Hoogfte Wet uitmaakt. Aandoenlyke tooneelen van gewigtige gebeurtenisfen, van onzekere, twyfelachtige, tegenftrydige en zonder ophouden verfchillende voorvallen, zyn fpreekende bewyzen van de onftandvastigheid van alle menschlyke Inftellingen. ô Stervelingen, vernedert u, en erkent, dat het alleen een voorrecht van den Almagtigen is, onvernielbaare werken voort te brengen!

Het zou derhalven ongerymd zyn, deeze natuurlyke oorzaaken voor grondflagen der Burgerlyke Maatfchappyën te willen houden. De meesten der groote Ryken zyn, wel is waar, hunnen oorfprong of aan Veroveringen, of aan onrechtmaatige Indringingen verfchuldigd; doch, wat volgt hieruit anders, dan dat de Stichters daarvan Roovers en Geesfels van het Menschdom geweest zyn? — Indien de magt een wettig middel

del was om bezittingen te verkrygen, zou 'er niets meer te doen zyn, dan te maaken, dat men de sterkste ware. Daarenboven, vermits het blykt, dat de Volken reeds vóór de overwinningen in geregelde Maatschappyën bestonden, dewyl men anders wilde Natiën niet zou hebben kunnen onderbrengen; zo kan alleen hunne daarop volgende vrye toestemming eene onrechtvaardiglyk aangemaatigde Magt wettigen. De verandering der Staatsgedaante heeft derhalven in dit geval noodzaaklyk denzelfden grondslag, als eene geweldige omwenteling, welke door eene geheele Natie volbragt word.

III. *De waare grondslag van alle Regeeringsformen.*

Alle de Regeeringsformen berusten dus op een' grondslag, die eenig en alleen op de magt des Volks gebouwd is. Wanneer derhalven de Volken eene Monarchaale, eene Aristocratische of eene Volksregeering hebben ingesteld, moeten zy niet geächt worden, eene eeuwigduurende verbindtenis aangegaan te hebben; neen, — zy hebben slechts eene *provisioneele* gedaante aan het Staatsbestuur gegeeven. Zohaast de Regeering onbestaanbaar is geworden met het algemeen welzyn; zohaast de burgerlyke en openbaare Rechten der Volken geschonden worden, en de Wetten en het Oppergezag beiden onmagtig zyn, om die te doen eerbiedigen; — zohaast is ook het Volk ontslagen van de banden, welken het zich vrywillig heeft opgelegd, en tevens gewettigd tot eenen algemeenen opstand, ten einde niet alleen andere Staatsdienaars aan het roer der Regeering te stellen, maar ook eene andere soort van Staatsbestuur onder zich in te voeren, — een Staatsbestuur, dat geschikter is, om de veiligheid en het welzyn der Maatschappy te handhaaven. Zodanig is de eerwaerdige oorsprong van onze tegenwoordige Constitutie.

IV. *Gevoelens van onze beroemdste Rechtsgeleerden.*

Allen onze Schryvers over het Staatsrecht, byaldien noch gunst, noch vrees hunne pennen en hunne goede trouw gestremd hebben, komen in de bovengemelde onwedersprekelyke grondbeginselen overeen. „ Het is waar, "

zegt onze Doorluchtige Medeburger GROTIUS, (*) „ de Heilige Schrift eischt, dat alle ziel den Magten, „ van God geördineerd, onderworpen zy. Maar men „ moet aanmerken, dat de menschen burgerlyke „ Maatschappyën hebben opgerecht, niet volgens een „ bevel van God, maar uit hunne eigene beweeging, „ daartoe aangezet door de ondervinding van het on„ vermogen, waarin afgezonderde huisgezinnen zich „ bevonden, om zich tegen de beleedigingen en het „ geweld van anderen te verdeedigen. Daaruit is de „ burgerlyke magt geboren, welke de heilige Petrus „ om die rede eene menschlyke ordening noemt; „ hoewel zy elders als eene Godlyke Instelling be„ schreven word, omdat God dezelve als eene zaak „ voor de menschen heilzaam goedgekeurd heeft." (†) Op eene andere plaats onderstelt deeze groote Man, dat het Volk de Souvereiniteit aan een' enkelen persoon mag opdraagen; derhalven moet het oorspronglyk bezit daarvan aan het Volk toebehooren. „ De Souve„ reiniteit" zegt hy verder, „ berust in een' Koning, „ als zynde het Hoofd van een' Staat, en in het „ Volk, als zynde het Lichaam zelf; zodat by den „ dood des Konings de Opperheerschappy tot het „ Volk, als tot zyne waare Bron, te rug keert." GROTIUS, schynt, wel is waar, in andere plaatsen deeze grondbeginsels tegen te spreeken; gelyk by voorbeeld *Lib. II. Cap.* 9. §. 8. *Lib. III. S.* 8. *n.* 2. door aan Veroveringen, en Opdragten van het hoogst gezag buitenspoorige Rechten toe te schryven; maar men behoeft slechts te overweegen, welke moeite deeze Schryver aanwend, om zyne dwaalende gezegden met de fundamenteele grondbeginselen te doen overeenstemmen, en men zal bevinden, dat hy zelf van de onbestaanbaarheid van zyne stelling overtuigd is geweest (§). Ook schynen sommigen van zyne Uit-

(*) *Epist. I. Cap. II. v.* 13. *De Jure B. & P. I.* 4. §. *VII. N.* 3.

(†) *Ibid. Cap.* 3. §. *VIII.*

(§) De Heer Beaufort, Schryver van *de Vryheid in den Burgerstaat*, in 1737 gedrukt; dezelfde, aan wien men het voortreflyk stuk, *het Leven van Willem den I.* te danken

Uitleggers, als Barbeirac, Coccejus (*), van der Muelen enz. het gevoelen aangaande de Souvereiniteit des Volks nog verhoogd te hebben. Volgens den laatsten zyn de Alleenheersching, de Aristocratie en de Volksregeering slechts toevallige Regeeringsformen, die veranderd kunnen worden; terwyl het volk het Souverein gezag, oorspronglyk en wezentlyk aan hetzelve toekomende, onherroeplyk behoud. Noodt, Hirtius, Huber, en met één woord, allen onze nationaale Schryvers over het Staatsrecht, en zelfs de beroemdsten onder de buitenlandschen, by voorbeeld, Puffendorf, Sidney, Locke, Hutcheson, Price, Priestley, Montesquieu, Rousseau, Mably, Raynal, enz. zyn van hetzelfde gevoelen.

Geen van onze Schryvers heeft de onvervreemdbaare Rechten der Volken in dit opzicht, overtuigender voorgesteld dan de Schryver van zeker Werk, dat in deeze laatste onlusten een ongemeen groot gerucht gemaakt heeft. Een boek kan, schoon het verboden word, echter somtyds ontegenspreeklyke waarheden behelzen; „ó Landgenooten!" zegt deeze Schryver, „het Land hoort ulieden met malkanderen toe, en „niet den Prins met zyne Grooten alleen. Het Volk, „dat in een Land woont, de Ingezetenen, de Bur„gers, en Boeren, minvermogenden en ryken, groo„ten en kleinen, deezen allen byéén genomen, zyn „de waare Eigenaars, de Heeren en Meesters van „het Land; en kunnen zeggen, hoe zy het geregeerd „willen hebben. Een Volk is eene groote Maat„schappy, eene Compagnieschap, en niets anders. „De Regenten, de Overheden, de Magistraaten, de „Prins, wie het ook zy, die eenigen post in die „Maatschappy bekleed, zyn maar enkel de Direc„teurs, de Bewindhebbers, de Rentmeesters van die „Com-

ken heeft, spreekt op deeze wyze van GROTIUS: „Waar„schynlyk zou die voortreflyke Man, zo in opzicht van „de Vryheid, als van sommige andere zaaken, uitvoeriger „en geheel anders geschreven hebben, indien hem het ge„luk had mogen gebeuren, van dat Boek in zyn Vader„land en in een' vryen Staat te schryven." *B. I. Cap.* 2. §. 13.

(*) COCCEJI *Diss. Prooem. IX.* C. 14. *f.* 146.

„ Compagniefchap of Maatfchappy, en in deeze qua-
„ liteit minder dan de Leden van dezelve, dat is,
„ dan de geheele Natie of het Volk te zaamen geno-
„ men.... Al hun gezag is van uliedén ontleend;
„ zy zyn ulieder dienaaren, en aan het meerder getal
„ van uliedén onderworpen, en rekenfchap en gehoor-
„ zaamheid fchuldig."

Deeze Schryver word verdacht gehouden, zullen zekere lieden ons te gemoet voeren. —— Maar wat zullen zy toch kunnen antwoorden, wanneer men hen aantoont, dat hunne eigen voornaamfte Schryvers niet alleen dezelfde grondftellingen hebben aangenomen; maar dat zy zelfs geen andere bewyzen hebben kunnen vinden, om de omwenteling, ten behoeve van den Stadhouder uitgewerkt, daarop te bouwen. —— Kan men een treffender bewys van de waarheid deezer grondftellingen bybrengen, dan te toonen, dat zy door twee zo zeer tegen elkanderen ftrydende partyën, gelyklyk erkend en beleden worden? De verkeerde toepasfingen, welken men uit zulke billyke en rechtmaatige grondftellingen trekt, kunnen derzelver waarheid geenzins verzwakken. „ Zo degeenen," zegt de Schryver van *het Gedrag der Stadhouders-gezinden verdeedigd*, „ die op het kusfen zyn gefteld, door hun-
„ ne flechte beheering hun recht en gezag verliezen,
„ keert hetzelve weder tot de Maatfchappy, en het
„ Volk heeft recht, om zich de Opperheerfchappy
„ aan te maatigen, en de Wetgeevende Magt te ge-
„ bruiken, of wel (NB.) eene nieuwe Regeeringswyze
„ op te rechten, en het hoog Gezag, daar het alsdan
„ geheel en volkomen meester van is, in andere han-
„ den te ftellen, zoals het dat goedvind.... Het
„ eenigst doelwit van eene Maatfchappy niets anders
„ zynde, dan de welvaart van elk Lid in 't byzon-
„ der..., kan geen Lid van het Volk afzien van het
„ recht, om over zyne Regeerders acht te geeven,
„ om zich tegen hen aan te kanten, dezelven af, en
„ anderen in de plaats te zetten, wanneer men be-
„ fpeurt, dat de Maatfchappy onder hunne Regeering
„ te gronde gaat.... Dit Recht, uit een pligt, van
„ den Schepper aller dingen ons opgelegd, vloeijende,
„ is daardoor tevens een pligt, daar wy niet van kun-
„ nen afzien, zonder tegen den wil des Allerhoogften

„ te zondigen. . . . Het is dan klaar, waar, en waar-
„ achtig, dat, wanneer een Volk zynen Burgerſtaat
„ ziet vervallen van binnen, verzwakken van buiten,
„ en blootgeſteld aan de uiterſte gevaaren, allen ken-
„ tekenen van eene ongelukkige bezorging, waarop,
„ elk een meer of min geknakt, eindelyk een geheele
„ ondergang moet volgen; dat, zeg ik, het Volk
„ alsdan het recht heeft, om tegen zyne Overigheden
„ op te ſtaan, en als oorſpronglyke en rechtmaatige
„ Heerſchers voor zichzelven zodanige ſchikkingen
„ te maaken, als het zal vinden te behooren. Dit
„ zo zynde in het algemeen voor alle ſoorten van
„ Regeeringen, is dit des te meer verpligtende in
„ Burgerſtaaten; daar de Inwoonders van het Land,
„ zo grooten als kleinen, zo ryken als armen, zo
„ Regeerders als Onderdaanen, gelyklyk aan die al-
„ gemeene Wet nog door eenen Eed zich verbonden
„ hebben; gelyk dit hier te Lande plaats heeft: want
„ wy zweeren geene onbepaalde gehoorzaamheid,
„ maar wel het Land gehouw en getrouw te zullen
„ blyven, de Wetten, Privilegiën, enz. te handhaa-
„ ven; alle welke uitdrukkingen als zo veele kenmer-
„ ken zyn van de toezicht onzer Voorvaderen, om
„ de grondwet van het zaamenleven tot de grondwet
„ van hun Gemeenebest te behouden." — Zo ſpreekt
deeze Schryver op het gezag niet alleen van buiten-
landſche en hedendaagſche Rechtsgeleerden, maar ook
volgens de leer van onze eigen Staatsrechtsgeleerden,
op welker getuigenis hy zich plegtig beroept. Deeze
woorden van den Advokaat *Elias Luzac* zullen ge-
noegzaam zyn, om de leerſtelling van zekeren *Reinier
Vryaart* te wederleggen, die zyne eerloosheid zo
hoog doet ſtygen, dat hy, met zo veel verachting
voor de Natie, als kwaade trouw voor de Waarheid,
de idée van een oorſpronglyk *Contract*, van eene Volks-
vertegenwoordiging, eene idée, zo edel, zo waar, zo
bekwaam om het goed vertrouwen en de eendragt
tusſchen hen, die regeeren en hen, die geregeerd
worden, te bewaaren, —— durft aanranden. ——
Maar, wat kan men verwachten van Schryvers, die
van Grondbeginſelen veranderen, naar dat de omſtan-
digheden zulks vereiſchen, aan welken het onverſchil-
lig is, of zy voor- of tegenſpreeken, en die het Volk

en zyne geheiligde Rechten op eene laage en laffe wyze vleijen, of onbeschaamd aanvallen, naarmaate hetzelve of genegen of ongenegen schynt te zyn om hunne byzondere oogmerken te helpen onderfteunen?

V. *Bewyzen uit de aloude Staats-gesteldheid en Geschiedenisfen ontleend.*

Doch, hoewel alle de Regeeringsformen op een' grondslag, die eenig en alleen op de Magt des Volks gebouwd is, berusten; is het 'er nogthans zeer verre van daan, dat het Staatsbestuur altyd eene Volksregeering zou zyn. — De Natie kan het pand, de eigenschappen, en de uitoefening der Souvereiniteit aan een gedeelte des Volks, met uitsluiting van een ander gedeelte, — of aan één' eenigen toevertrouwen. — De Constitutie kan alleen dan als eene eigentlyke Volksregeering aangemerkt worden, wanneer het Volk zelf *direct* het bewind voert, hetzy door zichzelven, of door zyne Dienaars of Representanten. — Zyn wy nu in dit geval? — Dit is eene vraag van het uiterst belang; en om dezelve wel te beantwoorden, moeten wy onze toevlucht neemen tot de aloude Staatsgesteldheid en Geschiedenisfen der Nederlandsche Natie. Wy zouden ons kunnen vergenoegen, met ten deezen opzichte slechts die grondbeginselen te onderzoeken, op welken de beruchte Staats-omwenteling, waaraan wy de tegenwoordige gedaante van onze Bondgenootschaplyke en Republikeinsche Regeering verschuldigd zyn, gevestigd is. Van dat gewigtig tydstip af dagtekenen wy onze Jaarboeken. En hoedanig ook de onderwerping, en de dienstbaarheid van onzen Staat vóór dat tydstip mogt geweest zyn; zou echter alles door die groote verandering omgekeerd zyn geworden. — Maar, vermits de Staatsverwisselingen zelden volkomen genoeg zyn, om het geheel Systema der oude gebruiklykheden omverre te werpen; vermits de Staatkundige verordeningen des te bestendiger zyn, wanneer zy naar voorafgaande schetsen ontworpen worden; en vermits het zeer waarschynlyk is, dat, over het algemeen, het zedelyk karakter en de natuurlyke gesteldheid der Inwoonders merklyken invloed op de oude gewoonten hebben gehad, en de oudheid aan deeze eene eerwaer-

dig-

digheid byzet, welke haar altyd beminlyk en dierbaar in de oogen der Natie doet zyn; — zal het nuttig zyn te onderzoeken, of wy in de oude verordeningen zodanige trekken zullen vinden, die bekwaam zyn, om ons het aanwezen eener Volksregeering voor te ſtellen. —— De Staatslichaamen vervallen niet, dan voor zo verre zy zich van hunne eerſte inſtelling verwyderen. Een gemeenebest tot zyne waare Conſtitutie terug te brengen, is geenzins eene invoering van nieuwigheden; het is ſlechts eene herſtelling. Laaten wy ons derhalven haasten, om op het altoos aangenaam en door zyne verſcheidenheid ongemeen bekoorlyk gezicht van die oude tafereelen de oogen te ſlaan. Ondertusſchen is ons ontwerp geenzins, om deeze gaandery van afbeeldſels als een volledig, als een geregeld Systema aan te bieden. Wy weeten, en wy hebben reeds bekend, dat men ligtlyk geſchiedkundige trekken van een' gantsch tegengeſtelden aart daar tegenover zou kunnen ſtellen; maar, dewyl wy het volk naauwer aan de tegenwoordige Conſtitutie gehecht zoeken te houden; is het ons genoeg, aan hetzelve die trekken uit de voorige inſtellingen, duidlyk te vertoonen, welke betrekking daarop hebben. —— Gelukkig zullen wy zyn, indien wy klaar kunnen bewyzen, dat de willekeurige magt en de onderdrukking zich daar ſteeds vertoond hebben als zodanige vreemde gewasſen die niet kunnen aarten, dan alleen in het land, daar zy vanzelf groeijen.

De wyze, op welke de eerſte Bewooners deezer Gewesten zich, door een' langzaamen en trapswyzen voortgang, uit den ſtaat der natuur tot den ſtaat van beſchaafdheid hebben verheven, is aan het weetgierig onderzoek der Historieminnaars niet ten eenemaal ontſlipt. De gedenkſchriften, die ons nog daarvan zyn overgebleven, doen zien, dat zy in den beginne eene Regeeringsform hadden, die voor de Vryheid ongemeen gunſtig was. De Souvereine Magt huisvestte toen in de Algemeene Vergaderingen. Een ieder had het recht, om daar te verſchynen, voorſtellingen te doen, te onderzoeken, en zyn gevoelen te zeggen. Daar verkoos men de openbaare Amptenaars, de burgerlyke Rechters, en de Krygsbevelhebbers. De gewigtigſte zaaken der Natie wierden

den daar onderzocht, en de gewoone Magistraaten konden slechts die van minder belang afdoen. Tacitus spreekt uitdruklyk van het Gemeenebest, (*civitas*) en van de vergadering (*conventus*) der Batavieren. De Friesen en de Batavieren, die het grondgebied, dat tegenwoordig de Vereenigde Nederlandsche Republiek uitmaakt, bewoonden, wierden Vrye Volken genaamd, en dat wel door de Romeinen, eene Natie, die ten aanzien van de Rechten der Vryheid het allermeest verlicht was. — Wanneer men hen op eene andere wyze wilde behandelen, liepen zy tot de wapenen; en de Overwinnaars van den toen bekenden aardbodem stonden hen gereedlyk den roem toe; *dat zy zich, noch door schattingen lieten hoonen, noch door pachters verpletten; maar dat zy alleen als wapenen tot den krygsdienst bewaard wierden.* —— Tacitus, van de Friesche Vorsten spreekende, zegt, *dat zy Koningen waren, voor zo verre men dien naam aan Germanische Opperhoofden kan geeven.* Alhoewel de overstrooming en verwoesting van het Romeinsche Ryk door de onbeschaafde Volken van het Noorden ons niets, dan een verward mengsel van jammer en duisternis aanbied, zyn 'er nogthans eenige staaltjes overgebleven, welke overvloedig genoeg toonen, dat onze Voorouders, zelfs toen ook, de oorspronglyke Rechten der Germanische Vryheid niet uit het oog verlooren. Onder den naam van Franken, Saxen en Friesen vereenigden zy zich dikwyls met die Volksdrommen, welken de puinhoopen van het gemelde Ryk onder elkanderen verdeelden. Zy hadden dus, gelyk alle die overheerende Volksdrommen, Koningen, of Opperhoofden; maar zy volgden die uit eigene verkiezing, als Vrywilligers, en niet door dwang, gelyk bezoldelingen. De Natie behield toen na genoeg de gedaante van eene Militaire Volksregeering. Karel de Groote kon hen niet dan na een' oorlog van drie-en-dertig jaaren volkomen met het Frankische Ryk vereenigen. En zelfs toen wierd nog uitdruklyk bedongen: *dat zy zich Vrye Lieden zouden noemen en als zodanigen leeven; dat zy van alle schatting bevryd zouden blyven; en dat zy met de Franken slechts ééne en dezelfde Natie zouden uitmaaken.* Dit was derhalven veel meer eene Inlyving in het Genootschap van oude

Broe-

Broeders, van Stryd- en Landgenooten, dan eene Overheerfching. De Friefen (toenmaals de onderfcheidende naam van allen de Volken, die tusfchen de Wezer en de Schelde woonden) behielden hunne eigene Staatswetten. De gewigtige zaaken wierden, gelyk voorheen, in de Nationaale Vergaderingen, in het open veld gehouden, verhandeld; — Vergaderingen, in welken allen de Vrye Lieden recht hadden om te moogen verfchynen, hetzy in perfoon, of door hunne Reprefentanten, en hunne ftemmen te geeven in de Raadpleegingen, waarin by meerderheid befluiten genomen wierden. In deeze vergaderingen wierden buiten twyfel de Wetten gemaakt, waarvan fommige, gelyk die van den *Upftalboom* in Oostfriesland, nog den naam draagen van de plaatfen, daar zy ontworpen wierden. De oorfpronglyke onbefchaafdheid der Friefche Wetten, zoo als zy tot onze tyden gekomen zyn, is een bewys, dat zy alleen voor eene Militaire Natie, door eene Volksregeering beftuurd, konden voegen. Ook was de band, die hen aan het Frankifche Ryk verbond, zó zwak, dat zy, by de dood van Karel den Grooten, de eerften waren, om zyne Erfgenaamen de heerfchappy op te zeggen; gelyk zy ook de eerften waren geweest, om het juk der Romeinen af te fchudden. De Noormannen, die zich, onder begunftiging van de ontbinding des genoemden Ryks, welke zy hielpen verhaasten, in dit Land hadden ingedrongen, haakten niet zo haast naar eene tyrannieke overheerfching, of onze dwanghaatende Vooronders verwekten een' algemeenen opftand, waarin de Onderdrukkers en hun Aanvoerder of uitgeroeid, of ten Lande uitgejaagd wierden.

VI. *Aloude Vryheid van Friesland, Groningerland en Drenthe.*

De Leenheerlyke Dwingelandy, welke na dit tydftip haare woede in de overige Landen van Europa wyd en zyd uitbreidde, fcheen deeze Gewesten te ontzien. Een aanmerklyk gedeelte van dezelven behield niet alleen den ouden naam van Friesland, maar daarenboven ook allen de voordeelen der oorfpronglyke Volksregeering. In plaats van de Aristocratifche Onderdrukking, welke het Leenheerlyk fystema elders vertoont, zien

zien wy hier eene Constitutie, waarin het Lichaam des Volks de Rechten van het Souverein-Gezag ongeschonden gehandhaafd heeft. In Friesland vindt men niet het minste spoor der Leenheerlyke slaverny vóór het jaar 1498, by de verovering van Hertog Albert van Saxen. Ook voerde hy die aldaar niet over het algemeen in, maar alleen in de onbebouwde en onbewoonde Landstreek, het Bild genaamd, welke hy onder verscheiden persoonen, op voorwaarde van hem zekeren Leendienst te bewyzen, uitdeelde. De Friesche Natie levert een treffend Contrast op, wanneer zy met den toenmaaligen Staat van andere Natiën vergeleken word. In alle andere Landen berustte de Oppermagt of in handen van éénen volstrekten Meester, of zy was tusschen den Vorst en een klein getal wreede en hoogmoedige Edellieden verdeeld. Deeze laatsten, wel verre van de Vryheid der Volken te beschermen, waren als zo veele Dwingelanden, die dezelve uitdelgden. De Inwoonders van Friesland, niet te vreden, dat zy door eene Afhanglykheid, welke inderdaad slechts in naam bestond, aan het Duitsche Ryk verbonden waren, en of door zichzelven, of door hunne Representanten invloed in de Nationaale Vergaderingen hadden, namen dikwyls het bestuur der zaaken zelven op zich, en stelden zich Staatslichaamswyze aan het hoofd der openbaare verrichtingen. Schoon de algemeene Landdagsvergaderingen voornaamlyk uit de Afgezondenen der verscheiden Rechtsgebieden en Plaatsen waren zaamengesteld, hadden echter allen de Inwoonders het recht, om dezelven by te woonen. Ook ziet men 'er nog, tot in de zestiende Eeuw toe, openbaare Acten, uitgegeven in den naam niet alleen van Prelaten, Proosten, Grietmans, Byzitters, Hoefschippers, Headlingen, Burgemeesters, Schouten, Schepenen en Raad, maar ook van de Gemeente en het geheel lichaam des Volks (*). Te vergeefs zyn de Volken rondom hen van taal, van Zeden, van Wetten en Regeeringsform veranderd; de Friezen hebben tot heden toe hunne overoude Landtaal, welke van alle nabuurige taalen zeer veel verschilt, hunne el-

(*) SCHWARTZENBERG *Frieslands Charterboek.* I. 124, 131. IDSINGA *Staatsrecht* 363.

eigene zeden, en hunne meeste byzondere wetten behouden. By hen heeft alles de Eeuwen verduurd, en men zou zeggen, dat hunne Wouden en Veenen voor de gryze en onbedwingbaare Friesche Vryheid eene veilige schuilplaats tegen alle Veroveraars en Onderdrukkers geweest zyn. Friesland, de Ommelanden en het Landschap Drenthe hebben onze oudste en oorspronglyke Rechten bewaard, als een dierbaar onderpand, van hetwelk wy by tyd en wyle ons zouden kunnen bedienen om te toonen, dat zy nooit geheel verloren zyn geweest. — Dit is nog niet alles. — Hoewel de oudheid van een misbruik geen recht van aanspraak kan geeven tegen Rechten, die niet verkocht of weggegeven kunnen worden, had echter de Leenheerlyke dwinglandy geen' tyd genoeg, om in de andere Gewesten van onze Republiek zulke diepe wortels te schieten, en eene zo groote sterkte te verkrygen, dat de oude grondbeginsels daardoor in vergetelheid zouden geraakt zyn.

VII. *Aloude Vryheid van Westfriesland.*

De helft van Holland, dat gedeelte, het welk nog den roemwaerdigen naam van Friesland (*Westfriesland*) behouden heeft, verdeedigde een' geruimen tyd zyne Rechten en zyne Onafhanglykheid tegen de heerschzucht der Graaven van Holland. In het jaar 1288 kon Floris de V, de eerste der Graaven, die zyn oogmerk bereikte, om dat gedeelte des Lands onder te brengen, de overwonnenen echter tot geene andere tekenen van afhanglykheid brengen, dan tot den krygsdienst, wanneer hy zelf te veld zou trekken, en tot het betaalen der tienden en der hoofdgelden, de enkele schattingen, welke aan Vrye Lieden passen. Doch zy draalden niet lang, om ook dat juk af te werpen. Hunne waare vereeniging met Holland had geene plaats voor het jaar 1297; maar schoon zy hunne Staats-onafhanglykheid verlooren, behielden zy echter opentlyk de Constitutie van hunne Volksregeering. De Acte van Wedervereeniging met Holland wierd niet alleen in naam der Gemeenten van Westfriesland uitgevaardigd; maar men ziet 'er ook onder, het Zegel der Inwoonders, zelfs van de kleinste Dorpen, als Nieuwdorp, Drecht

en

en anderen (*). —— Dus vervalt de geheele ſtelling van die laage en laffe Drogredenaars, die in onze tyden hebben voorgewend, dat wy allen onze Stads- of Burgerrechten alleen door eene zuivere milddaadige gift der Graaven verkregen hebben.

VIII. *Aloude Vryheid van Holland, Zeeland, enz.*

Ten zelfden tyde vertoonden de Steden van het Zuidlyk Gedeelte van Holland ook nog eene ſoort van Volksregeering. Dordrecht in het byzonder, de eerſte in rang, ſpeelde in dien tyd eene voornaame rol in de openbaare zaaken. Naarmaate de Steden vermogender wierden, namen zy eene Republikeinſche Regeeringsform aan, en lieten zich regeeren door Magiſtraaten, uit haar midden genomen, en door haar zelve verkozen. Zelfs oefenden zy eenige rechten der Souvereine Magt, in zó verre, dat zy byzondere Traktaaten van Bondgenootſchap en Koophandel met vreemde Mogendheden ſlooten. In de midden-eeuwen zag men Amſterdam, Enkhuizen, Wieringen, Stavoren en Hindelopen aan Koning Albrecht van Zweeden directe hulp toezenden. Men weet, dat het groote Hanzeeverbond in dien tyd eene ſoort van byzondere Republiek uitmaakte, die zich wetten voorſchreef, onderling vereenigde operatiën ontwierp, en in de Staatkundige waereld eene by uitſtek groote rol ſpeelde. De Steden van ons Land genooten eene zó groote Vryheid, dat de voornaamſte zich by dat verbond voegden; onder andere Dordrecht, Amſterdam, Briel-le, Middelburg, Zierikzee, Arnemuiden, Stavoren, Utrecht, Deventer, Campen, Zwol, Hasſelt, Groningen, Zutphen, Harderwyk en Elburg. —— In Holland en Zeeland, zo wel als in Gelderland, Utrecht, en Overysſel, bepaalden de Edelen en de Stadsregeeringen, dat is te zeggen, de Repreſentanten van het Volk ten platten Lande en die der Steden, hunnen Hertog, Graaf, of Heer zódanig, dat die, zonder hunne toeſtemming, noch oorlog mogt beginnen, noch vreede maaken, noch een huwelyk aangaan, noch ſchat-

(*) VAN DE WAL *Handvesten van Dordrecht. Tegenwoordige ſtaat*, III. 43.

ſchattingen heffen. In het jaar 1296, toen Jan de I, Graaf van Holland, op eene Engelſche Prinſes zyne keuze gevestigd had, ſchreef Eduard, Koning van Engeland, een' Brief, niet alleen aan de Baanderheeren, Edellieden en Schepenen; maar daarenboven ook aan de Burgers en goede Ingezetenen van Holland, Zeeland en Westfriesland. Ingevolge van dien wierden drie Edellieden uit ieder Rechtsgebied van het platte Land, en twee Burgers van iedere Stad gevolmagtigd, om over dat huwlyk te handelen, de Tractaaten van Alliantie te bevestigen, en over den ſtaat des Lands te ſpreeken. Toen dezelfde Graaf aan den Heer van Borſelen, by de Natie gehaat, al zyn vertrouwen gegeven had, ſloegen de Gemeenten aan het muiten, vermoordden den gehaaten Staatsdienaar, en ſtelden den Graaf onder Voogdy, waarvan de Patenten in alle de Steden geregistreerd wierden. Zy verpligtten dien Voogd, om zich te voegen by eene verbindtenis, welke door de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Alkmaar en Geertruidenberg gemaakt was. De Edelen en de Burgers hadden een' zó grooten invloed in het openbaar Staatsbeſtuur, dat de Staaten van Holland in het jaar 1587 ſtaande hielden, dat eertyds de Graaf niet kon ingehuldigd worden, geen' oorlog aangaan of vrede maaken, geene verbindtenisſen ſluiten, geene onderſtandgelden ligten, geene landeryën of Lands inkomſten verzetten, en zelfs niet trouwen mogt dan met bewilliging van de Staaten of Repreſentanten der Natie. — Zo men in de regeering van dien tyd inderdaad eene Monarchaale Souvereiniteit wil vinden, moet men echter bekennen, dat zy uitermaate bepaald was door het gezag, hetwelk de Edelen en de Afgezondenen der Steden oefenden. Wel verre, dat de Voorrechten, aan de Steden vergund, en die tot haare vorming, of tot haaren aanwas noodzaaklyk waren, zouden worden aangezien als gunstbewyzen van eene onafhanglyke Magt; was integendeel de Vorst by zyne aanſtelling ſteeds verpligt, de handhaaving derzelven te bezweeren. — Wy kunnen niet nalaaten hier eene aanmerking van belang te maaken, naamlyk: Dat men vóór den tyd van Karel den V de benaaming van *Souverein* en *Onderdaanen* niet dan zelden gebezigd vind van degeenen, die regeerden

den en die geregeerd wierden (*). De Hertogen, Graaven of Heeren gaven aan de Inwoonders der Steden de titels van *Erntfeste*, *Wyze*, *Voorzienige*, *Discreete*, *onze Lieve Byzondere*; en aan de Staaten dien van *Byzondere Goede Vrienden*: Benaamingen, in haaren eigenen aart en betekenis zó min beduidend, dat de Stadhouders, die wel verre zyn van Souvereinen te weezen, dezelven in hunne opschriften aan de Steden en aan de Staaten behouden hebben. Ook verwonderen wy ons, dat het, byzonder in deeze laatere tyden, geene der Steden in den zin is gekomen, om aan den Prins van Oranje den titel van *Byzonderen Goeden Vriend* te geeven. Deeze titel, by dien van *Doorluchtigen Vorst en Heer* gevoegd, zou het gevaar en de haatlykheid van den laatsten doen verdwynen.

IX. *Aloude Vryheid van Gelderland.*

In Gelderland hadden de Republikeinsche Grondbeginsels oudtyds zeer sterk de overhand. De Ingezetenen, misnoegd over de Regeering van Hertog Reinoud den I, zetten hem af. De Schepenen, de Burgermeesters en de Gezworene Gemeente van Nymegen zwoeren zyn gezag af, schryvende hem in het jaar 1316 een' Brief, in deeze merkwaerdige bewoordingen begreepen: „ Uwe Hoogheid weete, dat „ wy haar ontslaan van den eed en trouwe, welke zy „ aan het Ryk van Nymegen verschuldigd was; en „ weete, dat wy niet meer onder Uwe heerschappy „ en bescherming staan (†).” — Onder Reinoud den IV maakten de Edelen en de Steden in Gelderland eene Verbindtenis onder elkanderen, die van den Hertog volstrekt onafhanglyk was. Zy verbonden zich onderling, om in de handhaaving van hunne Voorrechten elkanderen by te staan, en tevens om geen' nieuwen Hertog aan te neemen, dan in eene algemeene Vergadering by meerderheid van stemmen. In

(*) *Van Slingeland*, I. p. 11. *Rechtsgeleerde en Oudheidkundige Proeve over den Oorsprong der Drosten-diensten*, bladz. 7.

(†) *Pontanus*, *lib.* V. *p.* 188.

— In het jaar 1423 verklaarde Aernoud, Hertog van Gelderland, plegtig, dat noch hy, noch iemand in zynen naam, eenige zaaken, tot de Regeering betreklyk, zou kunnen of moogen beslisfen, zonder de toestemming van zestien Gevolmagtigden der vier voornaamste Steden, noch een Huwlyk aangaan, noch Raadslieden kiezen, noch eenige Plaatsen of Inkomsten verpanden of vervreemden, zonder hunne goedkeuring en die van de Ridderschap.

X. *Aloude Vryheid van Utrecht en Overysfel.*

In het Land van Utrecht, met hetwelk Overysfel een' langen tyd verknocht is gebleven, had de Staatsregeering ook eene zeer Republikeinsche gedaante. — Uit de Charter van het jaar 1373 ziet men, dat de Bisschoppen of Heeren verpligt waren, om by hunne Inhuldiging de handhaaving van de Rechten, Statuten en Priviligiën der drie Leden van Staat te bezweeren, en tevens dat zy zonder hunne toestemming geenen oorlog zouden onderneemen, houdende de Ingezetenen hen, in gevalle van overtreeding, vervallen van de gehoorzaamheid, welke zy hen anders verschuldigd waren. — De Bisschop was niet alleen verkiesbaar, maar hy kon ook, niet slechts op begeerte der Geestlykheid, die hem verkoos, maar zelfs op het verzoek der Edelen en der Gemeenten afgezet worden.

XI. *Staat der Vereenigde Provinciën onder de Vorsten uit het Huis van Bourgondiën.*

Het Huis van Bourgondiën, heeft, wel is waar, nadat het alle de zeventien Nederlandsche Provinciën door erfenis, door list, of door overheering, ongevoeliger wyze, aan zich had getrokken, zich van zyne verbaazende magt bediend, om de fierheid van een vry Volk tot onderwerping aan een' zuiver Monarchaalen Staat te brengen; maar, behalven dat het Volk zich van tyd tot tyd tegen de onderdrukking verhefte, kreegen ook de Vergaderingen der Staaten toen eene bestendiger gestalte, en de Volksregeering der Steden eene meer geregelde gedaante. Wanneer men verscheiden byzondere trekken, hier en daar slechts vry algemeen verspreid, verzaamelt, moet men

over de uitgestrektheid der Rechten, door de Stadsregeeringen uitgeöefend, verwonderd staan. —— In meest alle de Steden waren de Inwoonders in Genootschappen of Gilden verdeeld, waarvan de Dekens en Overlieden, door allen de Leden van het Gild verkozen, niet slechts in de verkiezing van den Stadsraad, maar dikwyls ook in de openbaare Landzaaken de hand hadden. —— De Gemeente zelve en deeze Genootschappen, of Gilden, hielden hunne vergaderingen, waarin zy met elkanderen raad namen over zaaken; welke strekken moesten, om de beraadslagingen der Magistraats-leden te regelen. —— Wanneer wy van de Constitutie der Steden spreeken, zullen wy zien, hoe zeer deeze laatsten van het Volk afhingen, en hoe men aan hetzelve een gedeelte van zyn' ouden invloed over de Regenten zou kunnen te rug geeven.

Nog eens, men zegge niet, (*) dat zulke dierbaare Rechten niets anders zyn, dan willekeurige vergunningen, welke men eenig en alleen aan eene onverdiende milddaadigheid te danken heeft. Wy weeten, dat men het Groot Privilegie van Maria van Bourgondiën in vervolg van tyd heeft aangezien, als alleen door de ongelukkige tydsomstandigheden verkregen; — wy weeten, dat de Graaven zelven geheel en al met de verbeelding ingenomen waren, dat die Voorrechten, die Privilegiën niets anders waren dan enkele vrywillige, ongehoudene uitwerkingen van hunne Souvereine Magt; welke zy zo dikwyls als zy wilden naar hun welbehaagen konden herroepen; maar wy weeten ook, dat, wanneer men die op eene willekeurige wyze heeft willen vernietigen, het Volk dezelve geenzins uit zodanig een oogpunt beschouwd heeft; —— wy weeten, dat het Groot Privilegie van Maria, hoe wyduitgestrekt hetzelve ook mooge schynen, voor een gedeelte nogthans niets anders was, dan eene bevestiging der oude bedingen, voorheen reeds voorgesteld. Wy hebben getoond, dat in sommige Provinciën, welke die Voorrechten nog genieten, dezelven echter allengs verlo-

(*) *Zie het I. en III. Cap. van de Verhandeling van de oude Regeering van Holland onder de Graaven, door den Raadpensionaris van Slingelandt.*

loren raaken. Zy zyn ouder dan het gezag der Staaten, des Stadhouders, der Hertogen, der Graaven en Heeren; dewyl wy die in Friesland en West-Friesland reeds voor onheugbaare tyden gevestigd vinden; (*) het zyn wederherſtellingen, maar geenzins nieuwe vergunningen. Het Volk, de Inwooners, de Burgers zyn ſteeds de oorſpronglyke eigenaars. Aan hen, aan hen alleen behoort het Recht van Wedereiſching. De ſtaat der zaaken ten deezen opzichte heeft den beroemden GROTIUS zó zeer getroffen, dat hy in eene Republikeinſche verrukking, een weinig te hoog gedreven, heeft willen bewyzen, dat de Bataafſche Conſtitutie altyd zuiver Republikeinsch geweest was.

Indien dan de willekeurige Filips de I., indien de heerschzuchtige Karel de Stoute, indien de gewelddaadige Karel de V, indien de Dwingeland, dien wy afgezworen hebben, de kostbaare voetſpooren deezer wezentlyke Voorrechten niet hebben kunnen uitwisſchen; zouden zy dan verloren raaken door onze Staatsonafhanglykheid weder te krygen, —— door in onze Staatsregeering datgeen te vernietigen, het welk eenigzins zweemt naar eene Monarchaale Regeeringsform? —— Zouden wy geloof moeten geeven aan die ſtoute lasteraars, welken durven voorwenden, dat wy, door die Staatsomwenteling, alleenlyk van juk veranderd zyn, dat wy in plaats van één enkel Opperhoofd eene menigte van Opperhoofden gekregen hebben, even zo onafhanglyk, en niet minder heerschzuchtig dan die? Dit is eene vraag, waerdig om onderzocht te worden. Om dezelve wel te beäntwoorden, moet men twee zaaken in overweeging neemen.

I. Het Gedrag des Volks ten tyde der Staatsomwenteling.

II. De openbaare Akten, die de wezentlyke grondſlagen van dezelve zyn.

XII. *Het Gedrag des Volks ten tyde der Troebelen.*

I. Wat het eerſte aangaat: Heeft het Volk zyne onvervreemdbaare Rechten weggegeven door een' laagen en laffen afſtand, of door ſtrafbaare verraadery? —— Is niet

(*) *Zie hiervoor, bladz.* 45, 46.

niet integendeel het Volk, het geheel lichaam des Volks tegen de Dwingelandy en vervolging opgeſtaan? Hoeveel enkele Burgers hebben niet het Verbond der Edelen ondertekend? (*) Zou dan, het aandeel, dat de Edelen door hunne onderlinge verbindtenis, en ſommige Krygsknechten en gelukzoekers door ſtout gewaagde aanſlagen, daarin gehad hebben, een recht, eene aanſpraak zyn, waarvan de Stadsregeeringen, die met den Adel en de krygsknechten niets gemeen hebben, zich tegen het Volk zouden kunnen bedienen? Zouden de Adel en het Volk, welken in het doen gelukken van deeze roemwaerdige Staatswisſeling zoveel, ja het meeste deel gehad hebben, alle hunne moeite en arbeid alleen hebben aangewend, om hunne Rechten en Aanſpraaken aan ſommige Aristocratiſche Regenten der Steden af te ſtaan? Moet men niet aan den al te verregaanden yver des Volks den beruchten Beelden ſtorm toeſchryven, — eene gebeurtenis, die, hoezeer ook ten aanzien der wyze van bewerkſtelliging te veroordeelen, nogtans den eerſten aandrang aan de geheele zaak gaf? Moet men niet den roem der hardnekkige en kloekmoedige verdeedigingen van Haarlem, van Alkmaar, van Leyden, — verdeedigingen, die zo uitneemend veel toebragten, om de drift voor de Republikeinſche Vryheid in aller harten te verſpreiden, — aan het Volk, of aan het lichaam der Burgery over het algemeen toeëigenen? Dit erkende de braave Amſteldamſche Burgemeester Cornelis Pieterszoon Hooft, toen hy in den vollen Raad zeide: *Dat men de Gemeente niet te klein behoorde te achten, alzo men de opkomst der goede zaak aan haar verſchuldigd was.* GROTIUS erkent ook, dat men de uitdryving der Troepen, door den Spaanſchen Dwingeland gehuurd, geheelenal aan de Burgermilitiën of Schutteryën moest toeſchryven.

Wanneer men verder overweegt, welken luisterryken invloed de Burgery over het geheel in de voornaame Staatsverrichtingen van dien tyd gehad hebbe; — kan men dan met eenigen ſchyn van rede vermoeden, dat zy haare oude welgegronde Rechten en Voorrechten heeft willen overdraagen, afſtaan, of zelfs maar

(*) *Zie Te Water, Verbond der Edelen.*

maar voor een' zekeren tyd en' tot nader bescheid overgeeven? — Integendeel, deed zy niet op verscheidene plaatsen zodanige stappen, welke duidlyk genoeg beweezen, dat haar toeleg alleen was, de Republikeinsche Regeeringsform op den grondslag van eene waare Volksregeering te vestigen.

Toen wy tegen den Spaanschen Dwingeland, Filips den II, de wapenen opvatteden, verklaarden wy opentlyk, dat de verkryging, of wederverkryging der Vryheid het doelwit van onzen opstand was. *Libertatis ergo* was toen onze Zinspreuk, en zou deeze in onze krygs-standaaren niets anders geweest zyn dan een bloot spel, om het Volk een rad voor de oogen te draaijen? Eenige weinige, maar treffende gebeurtenissen zullen genoegzaam zyn, om dit stuk ten volle te beslissen.

De Vertoogen en Smeekschriften, ten tyde der ontstaane ontlusten ontworpen of overgegeven, onderstellen allen zonder de minste uitzondering, dat het gezag des Konings voornaamlyk *van de goede gesteltenissen der ingezetenen afhangt.* Koning Filips wilde een' anderen grondslag aan zyn gezag geeven, te weeten, dien van Geweld en Krygsknechten. Het vuur der Vryheid, dat in de harten van 's Lands Inwoonders blaakte, brak eindelyk met het grootst geweld in lichte vlam uit. Ook verklaarde Willem de I. in eene Ordonnantie, welke hy in 's Konings naam den 25 Augustus 1572 uitgaf, *niets te zullen doen of ordonneeren, dan by Advys van de Staaten; doordien hen de gelegenheid des Lands en de humeuren der Ingezetenen van dien best kennelyk waren.*

In het jaar 1566 by gelegenheid der openbaare Preeken, door de eerste Voorstanders der Reformatie gehouden, deeden de Burgemeesters van Amsterdam, *volgens gewoonte in gewigtige gelegenheden gebruiklyk, de Schutterye vergaderen:* (*) en volgens hun advys, genomen by meerderheid van stemmen, en tegen den uitdruklyksten wil van den Souverein, dien men hier nog niet afgezworen had, wierden dezelve Preeken door een' afgekondigde Keur geduld. —

Den

(*) WAGEN. *Beschryv. van Amsterd.* III. St. 167. XI. 90. VII. B. 167, 169. 171. 189,

Den volgenden dag verzochten de Burgemeesters de Kapiteinen der Burger-Compagniën, om ieder twee persoonen te benoemen, die de voorstellingen der Gemeente zouden byeenzaamelen, ten einde die voor Burgemeesteren te brengen.

De oorspronglyke invloed der Burgery blonk op eene niet minder treffende wyze uit in Zeeland. De Instructie voor de Gouverneurs in de Raadsvergaderingen dier Provincie van den 2 Maart 1574 wierd door Willem den I, en door de Afgezondenen van Zierikzee, Vlissingen en Veere, ontworpen, daartoe gevolmagtigd door den Magistraat, den Raad en de Schuttery dier Steden. — De Invloed des Volks bleek ook niet minder ten tyde der onderhandelingen te Breda in 1575. De Afgezondenen van Holland en Zeeland, die zich daarby bevonden, waren niet slechts gevolmagtigd door de Staaten van die twee Provinciën, maar ook plegtiglyk door de *Burgeryën der Steden.*

De Staatsvergaderingen zelve maakten niet de minste zwaarigheid, om de dierbaare Rechten der Burgeryën te erkennen. In het jaar 1576 schreeven de Staaten van Holland den 3 Augustus, en den 3 en 24 October direct aan de *Schuttery* en *Burgery van Utrecht*, om zich in het opvatten der Wapenen tegen de Spanjaarden by hen te voegen, ten einde *hunne oude vrydommen, gerechtigheden, loflyke privilegiën, handvesten en deugdlyke costumen*, te verdeedigen. Met dezelfde woorden, en met dezelfde plegtigheid schreeven zy aan de *Schuttery* en de *Burgers van Amsterdam.* — In het jaar jaar 1577 was 'er een Afgezonden uit de Burgers van Utrecht gevoegd by de Commisfarisfen, die door de Staaten van die Provincie aan den Prins van Oranje gezonden wierden, om met hem de voorwaarden te overleggen, op welke men zich onder zyn Gouvernement zou schikken (*). In den jaare 1581, wanneer te Utrecht in bedenking kwam om eene verandering in de Regeeringsform aldaar te maken, door het affchaffen van het Eerste Lid van Staat, verscheenen de Gecommitteerden uit de Schuttery en de Vroedschap om die verandering werkstellig te maaken. In het negende Artikel der Satisfactie of Capitulatie van Haar-

(*) *Bor.* 17. B. p. 19.

Haarlem, toen die Stad weder tot de Staatſche party overging, wierd bedongen, dat dezelve door de *Schuttery*, welke men in allen haare oude Voorrechten zou handhaaven, ondertekend zou worden. — Wy zullen de voorbeelden, die nog naauwer betreklyk zyn tot de Rechten der byzondere Volksregeering, bewaaren totdat wy van de wyze om de oude Conſtitutiën der Steden weder in te voeren zullen ſpreeken.

De Staaten van Holland hebben, wel is waar, in het midden van de vroegſte onlusten, te weeten, den 13 Maart 1581, eene Reſolutie genomen, waarvan de Aristocraaten zich met veel nadruk bediend hebben; doch naar onze gedachten met weinig recht. Zy beſlooten toen, dat *voortaan geene Steden, over 's Gemeenen Lands zaaken, raadpleegen zouden, met eenige best geſtaatſten uit de Schutteryën, Gilden of anderen, gelyk door ſommigen, voorheen wel geſchied was; ten ware met voorgegaane gemeene bewilliging der Staaten.* Maar toonen niet de bewoordingen, in welke zy genomen is, genoegzaam, dat het ſlechts eene *proviſioneele* opſchorting, en niet eene gantschlyke vernietiging was? — Daarenboven betrof die Holland maar alleen. — Zy ſtreed ook regelrecht tegen de fundamenteele artikelen der Vereeniging tusſchen Holland en Zeeland, en zelfs tegen de Unie van Utrecht. Ook kon eene zo losſe, zo onbepaalde Reſolutie een zo onveranderbaar Recht, als dat des Volks, geenzins vernietigen: — en in allen zulke gevallen, in welken de Staatsreſolutiën de eene tegen de andere zouden ſtryden, moet eene derzelve klaarblykelyk valsch en ongegrond zyn, en dat is buiten alle tegenſpraak die, welke tegen de waare Republikeinſche grondbeginſelen aanloopt. —— Eene burgerlyke Wet of Reſolutie kan in dit Land geene andere zyn, dan de verlichte wil van ieder' Inwoonder, voortgebragt door den mond van zodanige aanzienlyke perſoonen, welken de goede Ingezetenen met genoegzaame volmagt tot dat byzonder onderwerp voorzien en bekleed hebben. —— Doch kan men gelooven, dat de gemelde Ingezetenen tot eene Reſolutie hebben medegewerkt, waardoor hun Invloed door middel der Gilden en der Schutteryën ten eenemaal zou vernietigd zyn? Zou in eene zaak van zo groot belang voor een vry Volk eene enkel

vermoedelyke, eene flechts onderftelde toeftemming genoeg zyn? Zou het niet noodig zyn, dat zy uitdruklyk, dat zy formeel, wel overwogen en woordelyk gegeven ware? — Waar is in onze Jaarboeken eene zodanige toeftemming te vinden? Zelfs ook eens onderfteld zynde, dat een geflacht van Inwoonders zich in zó verre vergat, zich zó flecht, zó laag aanftelde, dat het zodanigen afftand deed; zou die afftand voor het navolgend geflacht verbindende zyn? — Daarenboven is 'er eene gebeurtenis, welke in dit ftuk beflisfende bewyst, dat die Refolutie toen niet de gedaante van eene Wet verkregen heeft. Drie maanden daarna, by gelegenheid der eerfte Raadpleegingen omtrent de Overdragt der Souvereiniteit aan Willem den I, deed niet alleen de Amfterdamfche Burgemeester Cornelis Pietersz Hooft de Verklaaring; dat men zonder toeftemming der goede Burgery zulks niet vermogt te doen; maar de Raad zelf maakte ook geene zwaarigheid om te verklaaren, dat men in deeze zaak geen befluit kon neemen, zonder, *met de Opperhoofden der Gilden en der Burger-Compagniën geraadpleegd te hebben.* De zaak tot het jaar 1584 draalende gehouden zynde, verklaarde men in het algemeen, dat zy geen plaats kon hebben buiten *kennis der Schutteryën*, en zelfs niet buiten die der voornaamfte Burgeren; en dit had te Gouda en te Middelburg plaats. In het jaar 1672, in een' tyd, toen een groot deel van het Grondgebied der Republiek door Frankryk en Engeland aangevallen was, hield de Regeering van Goes een onderhandeling met de *Schutteryën* aldaar over de party, welke men in de onderhandelingen met Frankryk te kiezen had.

XIII. *Kleine Steden, Dorpen en platte Land.*

Hier doet zich eene zwaarigheid op, welke men als eene teegenwerping zou kunnen doen gelden. — Het Recht van de Inwoonders der Steden blykt klaar genoeg. Zy hebben by meer dan eene gelegenheid getoond, dat, offchoon zy wel de uitoefening hunner Rechten aan zekere Reprefentanten hebben opgedragen en toevertrouwd, zy nogthans daarom nooit gemeend hebben, die Voorrechten, welken zy van natuure bezitten, te vervreemden. — Maar de Ingezetenen der Steden zyn niet de enkele Ingezetenen van den

Staat.

Staat. — Die van het platte Land, van de Vlekken en Dorpen, en zelfs van veele Steden, die geene ſtem in den Staat hebben, kunnen dergelyke voorbeelden en bewysredenen ten hunnen behoeve niet bybrengen.

Vooreerst zou men kunnen antwoorden, dat, vermits het welzyn des Volks een onvervreemdbaar Recht is, daaruit volgen moet, dat, welke verandering 'er ook ten dien opzichte in den ſtaat van de Inwoonders der kleine Steden en van het platte Land zou moogen voorgevallen zyn, zy echter niet kunnen gerekend worden, hetzelve voor altoos verloren te hebben; en verder, dat de magt om het gemelde Recht in een' gunſtigen tyd terug te eiſchen, hen onwederſpreeklyk altyd toekomt. Op gelyke wyze zyn ook de Inwooners der niet ſtemmende Steden, des platten Lands, der Vlekken, en der Dorpen van het Recht om in de Nationaale Vergadering te ſtemmen, en 'er Repreſentanten naar hunne keus te hebben, geenzins beroofd. Die van Friesland, de Ommelanden en Drenthe, genieten dat Recht in die uitgeſtrektheid, dat het platte Land in de Vergaderingen van de Staaten dier Provinciën zelfs een' overweegenden Invloed heeft.

In Holland, in Zeeland, en in Overysſel zyn verſcheidene Steden ſtemhebbende geweest, die het nu of niet meer, of ſlechts by zekere gelegenheden zyn. Eindelyk, zou men, ten opzichte van de Inwoonders van de kleine Steden, Dorpen en het platte Land, kunnen zeggen, dat zy in de Staats vergaderingen vervangen zyn geworden door de Ridderſchappen en de groote Steden: maar wy zullen hierna gelegenheid hebben, om ons breeder daarop uit te laaten.

Laaten wy, in de tweede plaats, nu zien, of deeze Grondbeginſels eenige inbreuk geleden hebben door de fundamenteele Acten, die de grondſlag der Republick zyn. Deeze Acten zyn:

I. De Vereeniging tusſchen Holland en Zeeland.
II. De Pacificatie van Gend.
III. De Unie van Utrecht.
IV. De Afzweering van Koning Filips.

XIV. *Bewyzen uit de Unie tusſchen Holland en Zeeland.*

Toen men 'er over uit was, om Holland en Zee-

land onder een' byzonderen band te vereenigen, twee Provinciën, wier Staatsbestuur zekerlyk de minste spooren der oude Volksregeering behouden heeft; wierd 'er eene preliminaire schikking gemaakt, welke niet alleen door de Staaten en de Regenten, maar ook door de *Schuttery*, *door de Dekens en Overlieden der Gilden*, en *door de geheele Gemeente* moest bekrachtigd worden. Alhoewel Willem de I naderhand deeze laatste heeft doen uitzonderen; zo wierden nogthans de Dekens en Overlieden der Gilden, die de onmiddelyke Representanten der Gemeenten zyn in alle de Steden van Holland, uitgenomen in sommige, daar Electeurs of Verkiezers zyn, als Schoonhoven, Gorinchem, en Hoorn, zo wel als de Regenten byeen geroepen, om het Preperatoir Plan, tot handhaaving, gelyk men daarin zegt, *van Privilegiën*, *Rechten*, *Vryheden*, *Statuuten*, *Costumen ende Gebruiken te ontwerpen.* En toen Willem de I het had durven waagen, om in de Instructiën, aan die Gecommitteerden gegeven, eenige clausulen te doen inlasschen, welke op de Vryheden en Voorrechten inbreuk konden doen, waren de Staaten zelven de eersten, die daar over klaagden. De Regeering van Middelburg ging zelfs zó verre, dat zy zeide: *dat men*, *onder voorwendsel van de Vryheden der Ingezetenen te verdedigen*, *hen dezelven zocht te ontrooven*, door eene opeenhooping van beletselen ten behoeve der verraderlyke Clausule, *dat deeze nieuwigheden van geen gevolg zouden zyn.* Dus gaf de byzondere Vereeniging tusschen Holland en Zeeland, in den jaare 1576 voltrokken, wel verre van eenige inbreuk te doen op het gezag des Volks, integendeel eene nieuwe kracht en waerde aan hetzelve.

XV. *Uit de Pacificatie van Gend.*

De Pacificatie van Gend bedingt uitdruklyk de handhaaving der oude Rechten, Privilegiën, Costumen en Vryheden.

XVI. *Uit de Unie van Utrecht.*

Eindelyk kwam drie jaaren daarna de Unie van Utrecht tot stand, die nog als de voornaamste grondslag van het Vereenigd Nederlandsch Bondgenootschap word aangemerkt. Reeds het eerste Artikel van dat vermaard

Verbond behelst eene onderlinge verbindtenis om elkanderen by te ſtaan tot verdeediging en handhaaving der *Speciaale en Particuliere Privilegiën, Vryheden, Exemtiën, Rechten, Statuten, Loflyke ende wel hergebragte Costumen, Uſantiën, en Gerechtigheden*, welken iedere Provinciën, Steden, Leden en Ingezetenen van dien moogen bezitten, tegen een' iegelyk, die dezelven zou willen aantasten. Ook is 'er zelfs in de Inleiding eene uitdrukking, welke dit Boudgenootſchap als eene eigentlyk genoemde en zuivere Volksverbindtenis aankondigt. Want men zegt daarin niet: De Staaten van Gelderland, van Holland, enz.; maar men zegt alleen: *Die* van Gelderland, enz.; niet als of de Unie een Verbond was, ſlechts tusſchen de Leden der Regeering alleen; maar byzonder tusſchen de Ingezetenen, de eenen met de anderen, gemaakt. Ook wierd 'er bedongen, dat dit Verbond ondertekend en bekrachtigd zou worden *niet alleen* door de Stadhouders, (die toen nog den Koning Filips repreſenteerden) en alle de Overheden der verbondene Provinciën, Steden en Leden; *maar ook*, gelyk in het vyf-en-twintigſte Artikel uitdruklyk wierd vastgeſteld, dat hetzelve zou bezworen zyn door alle Schutteryën, Broederſchappen en Collegiën, die in eenige Steden of Vlekken der Vereenigde Provinciën waren. — Men erkende derhalven, dat de volſtrekte Souvereiniteit eigentlyk by allen de rangen der Burgeren huisvestte: want het is zekerlyk eene van de eerſte Voorrechten der Souvereiniteit, dat men tot de ondertekening en bevestiging eener Acte, waarin over eene zo gewigtige zaak als het vormen van een nieuw Staatslichaam tegen de aanſlagen van den Erfſouverein, die toen nog erkend werd, gehandeld word, is toegelaten. Dus wierden de Rechten des Volks voor en boven die van den *Prince* des Lands gezet.

XVII. *Uit de Afzweering van Filips den II.*

De Afzweering van Filips den II is buiten twyfel een der fundamenteele Grondſlagen van onze Republikeinſche Vryheid. De knoop van dit gewigtig ſtuk word in dat merkwaerdig geſchrift doorgehakt (*). „ *De Volken*", word daarin gezegd, „ *zyn niet voor den Prince van* „ *den*

(*) *Wagenaar.*

„ *den Lande gemaakt; maar de Prince is voor de „ Volken gemaakt, zonder dewelke hy geen Prince en „ is; ende wanneer in stede van zyne onderzaten te „ beschermen, hy dezelve zoekt te verdrukken, t'over- „ lasten; haare oude* VRYHEID, *Privilegien en de „ oude herkomen te beneemen ende heur te gebieden en „ te gebruiken als Slaven, moet hy gehouden worden „ niet als Prince, maar als een Tyran, ende voor „ zulcks naa recht ende reden, mach ten minsten van „ de onderzaaten bisonder by deliberatie van den Staa- „ ten van den Lande, voor geen Prince meer bekent, „ maer verlaeten, ende een ander in zyn Stede gesteld „ worden... 't welke principalyk in deze landen be- „ hoort plaatse te hebben,* omdat de Souvereinen, al- „ daar niet anders dan uit kracht van zekere Con- „ ventiën, door hen zelven beëedigd, en wier over- „ treeding hen alle gezag doet verliezen, het bewind „ voeren." —— Men voegde daarby: „ Dat de mees- „ ten der Souvereinen hunne magt alleen aan nationaa- „ le oproeren verschuldigd waren, —— oproeren, die „ den Troon der regeerende takken omgekeerd hadden, „ omdat zy het openbaar vertrouwen misbruikten, „ zynde de Souvereiniteit niet anders dan eene Com- „ misfie, welke de Constituenten altyd recht hebben, „ om weder te rug te moogen neemen; en een weder- „ zydsch Verbond, dat niet meer verpligt, wanneer „ eene der contracteerende partyën de verbindtenis niet „ nakomt." — Deeze laatste woorden zyn ook die, welken Willem de I in zyne Apologie bezigt, toen hy deeze, op haar zelve zo waarachtige, als voor alle eigendunklyke Regenten verschriklyke uitdrukkingen gebruikte: „ Zou Konings Filips, toen hy van den „ Paus ontslag verzocht van den eed, dien hy u gedaan „ had, om uwe Voorrechten te bewaaren... niet heb- „ ben kunnen denken, dat terwyl hy zich ontslagen „ rekende van den Eed jegens u... gy ook vry waart „ van den uwen jegens hem?"

Uit alle deeze Aanmerkingen blykt duidelyk, dat de Democratische Constitutie in de daad ten minste aan het grootste gedeelte der Natie eigen is; en is het niet de meerderheid, die in alle Volksregeeringen het hoogste woord voert? Dus zou dan onze Nederlandsche Constitutie evenwel eene Volksregeering zyn, al had

ook een klein gedeelte der Staatsmaatschappy geduurende eenige jaaren, en zelfs geduurende eenige eeuwen, sommige voorrechten laaten vaaren, om welken terug te eischen het altoos gerechtigd is.

Wat klinkt het edel en groot, de Staaten van Friesland plegtiglyk te hooren verklaaren, dat in hunne Provincie de eigentlyke en oorspronglyke Souvereine Magt by de Ingezetenen resideert! Maar men verbeelde zich daarom niet, dat deeze Verklaaring te kennen geeve, dat in de andere Provinciën de Souvereiniteit niet evenzeer by het lichaam des Volks beruste. — De Staaten van Friesland willen hier mede alleen zeggen, dat hun Volk de oefening van zyne oorspronglyke Rechten beter bewaard heeft, en dat het by hen een' meer directen invloed in de Regeering bezit, dan wel by de anderen.

Wanneer ook allen de voorbeelden, reeds bygebragt, niets zouden bewyzen; zou echter de daad zelve der Afzweering het Nederlandsch Staatsbestuur tot de Constitutie eener Volksregeering wedergebragt hebben. — Wanneer de verscheiden Opstanden, — wanneer de Rechten, van tyd tot tyd door het Volk, door het geheel lichaam des Volks, uitgeöefend, niets zouden bewyzen; wanneer het Monarchaal Gezag in dien zin zou aangemerkt worden, als of het te vooren de oorspronglyke, eenige en opperste bron van alle andere magten geweest ware; — Deeze Acte van Afzweering, met goed gevolg bekroond, en zelfs met de bekrachtiging van Vorsten bekleed, — van Vorsten, die alleen gerechtigd zyn om hunne eischen, hunne aanspraaken daartegen te doen gelden, —— deeze Acte alleen zou genoegzaam zyn, om het Recht, dat de Ingezetenen der Vereenigde Nederlanden op de Constitutie eener Volksregeering hebben, onwederspreeklyk aan den dag te leggen. —— Wanneer de aart der Nederlandsche Constitutie onzeker en weifelende geweest wáre, zou deeze gebeurtenis alleen eene onherroeplyke uitspraak ten voordeele van de Rechten des Volks doen. Men heeft daarna een' Staat, welks Constitutie eigenlyk en wezentlyk eene Volksregeering was geworden, op eene Aristocratische wyze kunnen bestuuren; maar het oorspronglyk recht is desniettegenstaande in stand gebleven. De Stadhouders zelven hebben zulks erkend

by

by zekere gelegenheden, welke het der moeite waerdig zal zyn algemeen bekend te maaken.

XVIII. *De Opperste Magt des Volks erkend door de Stadhouders.*

Toen Willem de I de zaaken zó verre gebragt had, dat hy zich de Souvereiniteit over Holland en Zeeland onder den titel van Graaf wist te doen opdraagen, geloofde hy niet, dat de toestemming van de Leden der Regeering, waarvan hy zich reeds verzekerd had, genoegzaam voor hem was. Hoewel het 'er maar op aan kwam, om hem eene magt, veel bepaalder dan die, welke de Stadhouders naderhand zich aangemaatigd hebben, op te draagen, meende hy daarenboven de goedkeuring en toestemming der Gilden en der aanzienlykste Burgers ten dien einde te moeten verzoeken.

Zelfs kan men hier byvoegen, dat van allen de voornaamste Amptenaars juist de Stadhouders degeenen geweest zyn, die stelligst erkend hebben, dat de Opperste Magt gelyk in de daad, zo ook van rechtswege, by het Volk van Nederland huisvestte. Sommigen zelfs, en onder anderen de Hoogleeraar Petrus Burmannus Secundus, verwonderd over de verstandhouding en eenstemmigheid, die 'er tusschen het Volk en de Stadhouders scheen stand te grypen, hebben gemeend, deeze laatsten als zekere soorten van Gemeenslieden, van Voorstanders des Volks, (*Tribuni plebis*), te moeten aanduiden. Men kan in waarheid niet ontkennen, dat de misnoegdheid des Volks over zyne Overheden, en de zucht, eensdeels om hen oplettender op de Rechten des Volks te maaken, en anderdeels om hun gezag, al te onafhanglyk geworden, te bepaalen, en een evenwigt daartegen te stellen, veroorzaakt hebben, dat het Volk zich in zo veele gelegenheden de zaak der Stadhouders heeft aangetrokken. —— Ook beroepen zich de yveraars der Stadhouderlyke party, onder anderen *Elias Luzac* (*f*), ten dien opzichte met luider stem-

(*f*) In het reeds aangehaalde Werk: *Het gedrag der Stadhoudersgezinden*, *&c.*; verder in de *Zucht van den Heer Raadpensionaris J. de Witt tot zyn Vaderland*; en in den *Rykdom van Holland*.

ſtemme op de grondbeginſelen van Locke, dat is te zeggen, op het Recht der Souvereiniteit by het lichaam des Volks berustende, om de Volksbeweegingen, waaraan het Stadhouderſchap het herſtel of de vermeerdering van zyn gezag te danken heeft, te billyken! —— De Gemeente heeft gelyk gehad om zich by deeze gelegenheid weder te verheffen; en met des te ſterker rede zou zy ook recht hebben, om het gezag zyner Repreſentanten tot beſtemder en geregelder paalen terug te roepen, en binnen dezelven te beperken. Een der Schryvers van die party, die als een vyand der Volksrechten algemeen bekend is, zich verpligt ziende, de omwenteling ten behoeve van het Stadhouderſchap verwekt, te rechtvaardigen, is, als tegen wil en dank, tot deeze grondbeginſelen terug gekomen: „ Eene herhaalde ondervinding leert," zegt hy, „ dat ons „ Land onmooglyk zonder een' Stadhouder beſtaan „ kan.... *ook*, uit hoofde der conſtante ſtem van het „ Volk, die *NB. by ons om veele redenen in geene* „ *geringe conſideratie behoort te komen* (*)."

De Stadhouders en hunne yverige Voorſtanders hebben inderdaad overvloedige redenen, om de Souvereine Magt des Volks te erkennen. — Meer dan eens hebben zy het oordeel en den wil des Volks zelven ten grondſlag gelegd van hunne gevoelens en verrichtingen. Het Stadhouderlyk Huis heeft alleen aan den Opſtand en aan de onbedachte eiſchen des Volks, in de jaaren 1672 en 1747 zyn herſtel en alle die veranderingen, welke de gevolgen daarvan geweest zyn, te danken gehad. — In het jaar 1747 begaf zig de Burgery van Veere in Zeeland naar het huis van den Burgemeester Verelst, begeerende dat zyne Hoogheid van wegens die Stad tot Stadhouder van Zeeland, zou worden voorgeſlagen; dit voorbeeld wierd gevolgd in meest alle de Steden en plaatſen der Vereenigde Gewesten. Wy zyn 'er wel verre van af, alle de ongeregeldheden, welke in die twee beruchte Gebeurteniſſen plaats hebben gehad, goed te keuren. — Wanneer eene Regeeringsform ingevoerd en vastgeſteld is, is het vry moeijelyk voor eene Gemeente, geheel verzonken in eene diepe onkunde, in welke eene lange opſchorting der

(*) *Politiek Vertoog.*

der oefening van haare oorſpronglyke Rechten hadt noodzaaklyk heeft moeten doen vervallen, en welke om die rede genoegzaam niets anders dan het werktuig der listige heerschzucht kan zyn, — zich in ſtaat te ſtellen, om alle die herſtellingen en verbeteringen, welke heilzaam voor haar zelve zyn, wel te kennen. —— Wanneer de Gemeente redenen tot misnoegdheid meent te hebben, dan eiſchen de orde, de billykheid, en de goede ſtaatkunde van haar, dat zy haare grieven en bezwaarnisſen aan haare onmiddelyke Repreſentanten voorſtelle, en, byaldien die niet verholpen worden, dat zy dan andere Repreſentanten verkieze, die haar vertrouwen waerdiger zyn, doch zonder oproerigheid, of geweld te pleegen. Zie daar de groote toetsſteen. Al het geen toen in de onderſcheiden Gewesten, en zelfs in Friesland, Groningen en de Ommelanden, daar het Staatsbeſtuur het allermeest van eene Volksregeering heeft, overeenkomſtig met dien Regel en dat Voorſchrift gebeurde, is conſtitutioneel; en al hetgeen daarvan afgeweken is, is inconſtitutioneel.

Toen de Franſchen in de maand November van het jaar 1673 het Land van Utrecht verlieten, kreegen de Algemeene Staaten der Unie, welke toen ſlechts uit vier Gewesten beſtond, en waarvan de Raad-Penſionaris Fagel en Willem de III de ziel en de dryfveer waren, den inval, om dat Land als eene overwonnene Provincie te behandelen; even of Hunne Hoog-Mogendheden eenige poogingen gedaan hadden, om het tegen den aanval te dekken, en het daarna gewapender hand op den vyand heroverd hadden. Zy ſpraken van niets minder, dan van die Provincie te verdeelen; en het gelukte niet dan na verſcheidene beweegingen, heimlyk in het werk geſteld, om de genegenheid des Volks ten voordeele des Prinſen van Oranje over te haalen, dat Hunne Hoog-Mogendheden hunne toeſtemming gaven, om haar weder in de Unie aan te neemen. Doch om een' ſchyn van wettigheid aan deeze vreemde en harde behandeling te geeven, meenden derzelver aanleiders en doordryvers eene ſoort van Volksbemagtiging daaraan te moeten geeven. De Graaf van Hoorn, den 25 November 1673 N. S. ter Stad ingetrokken zynde, deed de geheele Regeering vergaderen, om de

Le-

Leden daarvan aan te kondigen, dat hy hen, ingevolge een Request, door de voornaamſten der Burgeren aan hem gepreſenteerd, afzette. De Stad bleef in eene ſport van Regeeringloosheid tot den 26 April 1674, toen Willem de III zich naar Utrecht begaf. Hy verklaarde: *dat hy door verſcheiden voornaame Burgers was aangezocht, om een Réglement te arresteeren, waarnaar de Regeering des Lands van Utrecht zou worden geſchikt.* —— Dus word de wensch, de begeerte der Burgery hier tot een' Grondſlag gelegd niet alleen van de Afzetting der Magiſtraatsperſoonen, die in bewind waren; maar ook van een Reglement, dat de gedaante van het Staatsbeſtuur eener geheele Provincie zou veranderen. Dit Request, zo lang geheim gebleven, is eerst zedert korten tyd uit den ſchuilhoek, daar het verborgen lag, ten voorſchyn gehaald en aan het licht gebragt, ten gevolge van het vermaard pleidooi van den Procureur Hoevenaar voor den *Post van den Neder-Rhyn.* Hoewel de naamen van 58 of 60, of volgens anderen van tagtig Ingezetenen van Utrecht, welken men daaronder vind, den wensch en de begeerte eener geheele Burgery, zo aanmerklyk als die van Utrecht, geenzins uitdrukken kan; hoewel dat Request noch door zyn' inhoud, noch door een wettig gevolg, tot den grondſlag eener Verordening heeft kunnen verſtrekken, die het geheel Systema van de Conſtitutie, niet alleen der Stad, maar ook der geheele Provincie omkeerde; bewyst het nogthans ten minſte dit, dat men toen nog de oorſpronglyke Rechten des Volks erkende. Het is voorwaar eene zeldzaame, en de aandacht van een' Republikeinſchen Wysgeer overwaerdige vertooning, Willem den III eene ſoort van hulde te zien doen aan de Souvereiniteit des Volks, in dien zelfden tyd, toen zyne onbeperkte Heerschzucht de wezentlykſte gronden daarvan ondermynde (*).

Wie heeft een' ſchyn, wie een zweemſel van wettigheid kunnen geeven aan het herſtel van het Stadhouderſchap, zo als het onder begunſtiging van de Volks-be-

(*) *Zie Verhandeling dienende tot betoogen. Historisch verhaal en Geſchiedkundige Verhandeling betreffende het Regeerings-Reglement.*

beweegingen uit zyne puinhoopen wederom voor den dag is gekomen? —— Kon het Volk iets anders bybrengen, kon het zich ergens anders op beroepen, dan op de Souvereine magt, welke by hetzelve berust? De twee meergemelde groote Omwentelingen van de jaaren 1672 en 1747 toonen ten minste klaar het belachlyke en nietige van alle de verbindtenisfen, die door het Volk niet bekrachtigd zyn. Men moet die aan het Volk alleen toefchryven. — Zy waren of regelmaatig of onregelmaatig. In het laatst geval is het Stadhouderfchap eene geweldige indringing; en in het eerst geval moet volgen, dat de Souvereiniteit by het Volk huisvest.

In het jaar 1748 by geldgenheid van de affchaffing der Pachten wierden deeze Grondbeginfels overal luid uitgeroepen. In een groot aantal Steden wierden zogenaamde Volks-Gecommitteerden aangefteld. De Burgery hield in haare verfcheidene wyken vergaderingen. Zy verkoos Gevolmagtigden, welken zy met den titel van Gecommitteerden van de Burgery bekleedde. Zy eischte moediglyk het herftel van haare oude Rechten en Privilegiën; onder welken ook het dierbaar Recht van haare eigen Magiftraats-perfoonen zelve te benoemen geenzins vergeten wierd. Dit noemde zy de *aloude en wettige Volksregeering.* De wettigheid deezer Gecommitteerden is nooit betwist. De Regenten durfden niet ontkennen, dat hunne eigene magt uit de Gemeenten oorfpronglyk was. De Pachten wierden afgefchaft, om aan den wensch des Volks te voldoen. De Opperhoofden deezer Volksbeweegingen zouden de Herftellers der Vryheid en der Voorrechten hebben kunnen worden; — een titel, dien zy zich hoogmoediglyk en trotschlyk gaven, en dien zy buiten twyfel zouden verdiend hebben, indien zy de pligten van denzelven behoorlyk vervuld, en het voordeel hunner Medeburgeren niet fchandelyk verraden hadden, op den wenk en naar den wil van eene heerschzucht, tot wier laage en verachtlyke werktuigen zy zich lieten gebruiken.

Indien, ondertusfchen, in deeze omftandigheid, gelyk in het jaar 1672, het lichaam des Volks de Wetten gegeven heeft, welke de Leden der Regeering hebben moeten volgen; indien het Gemeen aan de Regeering een

een' aandrang, eene beweeging heeft kunnen byzetten, waaraan zy genoodzaakt is geweest te gehoorzaamen; hebben dan niet de Burgers, dat is, het geheel Lichaam der Ingezetenen, die wegens hunne goederen, hunne bezittingen, hunne noeste vlyt en arbeidzaamheid, in de welvaart van den Staat het grootst belang hebben, nog des te meer grond, om invloed te willen hebben in eene Regeering, welker Leden de Reprefentanten des Volks zyn?

XIX. *De oppermagt des Volks erkend door Willem den V.*

Willem de V. zelf heeft zich (hoewel voor de eerfte maal, dat zeer aanmerklyk is, de gezindheid des Volks voor de Stadhouderlyke inzichten niet gunftig geweest is) in het geval en de noodzaaklykheid gezien, om aan de Hoogachtbaare en Souvereine Stem des Volks hulde te doen. — De poogingen, welke hy en zyne Aanhangers gedaan hebben, om zich de toeftemming des Volks te verwerven, bewyzen duidlyk, welken prys hy op deszelfs goedkeuring ftelt. — Toen die zonderlinge Haagfche vrolykheid van den 6 December 1782 gebeurd was, heeft hy zich niet alleen niet vergenoegd in de Vergadering der Staaten te zeggen, dat men in een Vry Gemeenebest geen recht had, om eene klasfe van Burgeren te beletten, hunne hulde en begeerte in openbaare adresfen te verftaan te geeven; maar ziende, dat over zyne ministeriaale voorftellingen door de algemeene Vierfchaar der Natie bereids uitfpraak gedaan was, heeft hy eenigermaate de bevoegdheid daarvan erkend, door een verhaal van zyn gehouden gedrag, door middel der drukpers, onder de oogen van het Publiek te brengen. — zelfs heeft hy zich niet vergenoegd door zich op de gewoone wyze voor de oogen der Natie te verdeedigen; maar opdat zyne Verantwoording in handen van allen de rangen en foorten des Volks zou vallen, heeft hy zorg gedragen, dat die *gratis* uitgedeeld wierd. Zo nu de Prins de ftemmen van zulke behoeftige Lieden, die zelfs geene *twee ftuivers* voor zyne *Juftificatoire Memorie* konden befteeden, niet verfmaad heeft; moet hy om des te grooter rede op dat deel der Natie prys ftellen, het welk door zyne bezittingen, door zyne naarftigheid, en door zyne kennis moet

gehouden worden in het algemeen welzyn het allergrootst belang te hebben.

XX. *De Oppermagt des Volks in deeze tyden erkend.*

Eindelyk hebben ook deeze laatere tyden niet minder treffende, maar veel geregelder trekken van de Souvereiniteit van Nederlands Volk opgeleverd. Door welk middel? — Door het middel van smeekschriften, het betaamlykst, het bedaardst en het meest constitutioneel van alle middelen, om zyne begeerten en zyn' invloed te kennen te geeven. Achtbaare Regenten hebben geene zwaarigheid gemaakt, om in de Staatsvergaderingen te zeggen, dat, vermits *de Majesteit van Nederlands Volk* by deeze gelegenheid gesproken had, 'er voor zyne Representanten niets anders overbleef, dan zich naar zyne begeerten te richten. En zouden de Regenten in de andere openbaare verrichtingen, welke in onze dagen voorgevallen zyn, de stoutheid gehad hebben, om zelfs aan heilzaame hervormingen het oor te leenen, zo zy niet door de formeele of vermeende goedkeuring des Volks ondersteund waren geweest?

Dus hebben wy duidlyk en overvloedig bewezen, dat in alle tyden, en in allen de deelen der Republiek, door alle de standen en leden van den Staat, en door Schryvers van alle de partyën, voornaamlyk, zedert die vermaarde Staatsomwenteling, welke de Onafhanglykheid ten gevolge had, de Souvereiniteit oorspronglyk by het Lichaam des Volks gehuisvest heeft. —— Welken zyn nu de Gevolgen en Besluiten, die men uit deeze ongemeen toelichtende beschouwingen moet afleiden? Dit zullen wy in het volgende Hoofdstuk zien.

VIER-

VIERDE HOOFDSTUK.

Gebrek aan Staatswetboeken in de Vereenigde Nederlanden.

I. *Op welke wyze de Vereenigde Nederlanden eene Republiek zyn geworden.*

Wy hebben tot hiertoe nog maar alleenlyk de Grondbeginsels aangewezen, welken de Ingezetenen der Vereenigde Nederlanden in de merkwaerdigste Tydperken van hunne geschiedenis hebben doen blyken. Wy hebben ons wel gewacht te zeggen, dat zy, door den Tiran van Kastiliën af te zweeren, de oprechting van eene zuiver Republikeinsche Regeeringsform in het oog gehad hebben. Zelfs hebben wy eenige melding gemaakt van de poogingen, die in het werk gesteld zyn geworden om de Souvereiniteit van een gedeelte des Lands aan Willem den I op te draagen; en men weet, dat deeze Prins, zeer bekwaam om in de algemeene omkeering zyne eigen belangen te bevorderen, het eens was met den Hertog van Anjou, voor wien hy den weg tot de beheersching van de overige Gewesten der Nederlanden gebaand had. —— Willem de I was zó weinig van voorneemen eene vrye Republiek op te rechten, dat hy, toen hy zich de Souvereiniteit in de byzondere Vereeniging tusschen Holland en Zeeland, in het jaar 1576, provisioneel, en naderhand in het jaar 1584, formeel onder den naam van Graaf deed opdraagen, een' stelregel ten grondslag legde, die alle Republikeinsche Regeeringen om verre werpt, door naamlyk deezen vreemden stap te doen vestigen op de niet minder vreemde uitspraak, dat onder de Regeering van *verscheidenen, de Republieken en de Gemeenschappen... niet wel konden bestaan, en dat het dus noodig was, dat de Regeering aan een Hoofd.. gesteld en bevolen wierd.* —— Nadat Willem de I en de Hertog van Anjou in een' vroegtydigen dood het einde van hunne moeilyke loopbaan en heerschzuchtige ontwerpen gevonden hadden, zag men de Staaten de Souvereiniteit beurtlings nu aan Frankryk,

dan aan Engeland aanbieden. Gelukkig dat de fchrik, welken de ongemeen groote magt, die het Huis van Oostenryk ten toon fpreidde, hunne voorftellingen van de hand deed wyzen, en de Leden van het Nederlandsch Bondgenootfchap hierdoor als genoodzaakt wierden, zich tot eene Republiek te vormen. Doch vermits noch de verbindtenisfen, tusfchen de verfcheiden Leden derzelve gemaakt, noch de byzondere Wetten van iedere Provincie, naar deezen nieuwen ftaat van zaaken gefchikt waren; zo moest 'er bygevolg eene groote onzekerheid ten aanzien van de Rechten en Pligten zo der Burgeren als der Regenten heerfchen. ——

II. *Welken zyn de grondflagen van de Nederlandfche Republiek?*

Wel is waar, dat men in het jaar 1587, om de ontwerpen van Leicester behoorlyk en met kracht te dwarsboomen, twee gefchriften ten voorfchyn zag komen; het een onder deezen Titel: *Korte Vertooning van het Recht by de Edelen, Ridderfchap en Steden van Holland*; en het andere onder dien van *Remonftrantie van de Staaten van Holland aan den Graave van Leicester binnen Dordrecht gedaan, raakende de Souvereiniteit deezer Landen.* Wel is waar, dat de Staaten van Holland in de jaaren 1654 en 1657 de beruchte Deductiën ter gelegenheid van hun befluit tegen de herftelling van het Stadhouderfchap uitgaven. Maar deeze ftukken hebben flechts hunne betrekking op ééne Provincie. Daarenboven, hoewel men daarin duidlyke en toelichtende trekken vind, — trekken die bekwaam zyn, om veel opheldering aan de Hollandfche Conftitutie te geeven; hoewel verfcheiden Schryvers dezelven hebben afgemaald als ftukken, die een grondig bericht van de fundamenten der Regeering behelzen; kan men echter gemaklyk zien, dat zy ons noch het karakter en de gedaante van eene Grondwet van Staat, noch een volledig Systema van eene politieke Regeering aan de hand geeven. Het zyn enkel en alleen Memoriën, daartoe ftrekkende, om zodanige eifchen en pretenfiën, als toen betwist wierden, te bewyzen. Men vind noch de Rechten des Volks, noch de uitgeftrektheid en grenzen der Magt aan verfcheiden Collegiën en aan de refpective Leden van het Publiek Be-

ftuur

ſtuur toegeſchreven, noch de wyze der verkiezingen, in de verſcheidene Steden en Rechtsgebieden gebruiklyk, daar in bepaald. Zelfs zyn deeze Stukken van geſchiedkundige dwaalingen niet gantsch vry (*); byzonder de twee eerſten en ſommigen der grondbeginſelen, in de Deductie begrepen, waren alleenlyk geſchikt naar veranderlyke tyden, die vatbaar waren voor eene omwenteling, welke, zedert dat dit geſchrift ten voorſchyn is gekomen, tweemaal plaats heeft gehad.

Dus zyn de zaamenverbonden Nederlanders, in de hitte des Oorlogs, welke hen de Onafhanglykheid aanbragt, geenzins, gelyk eertyds de oude Republieken, door Solon en Lycurgus geſticht, of, gelyk in deeze laatere tyden de Noord-Amerikaanen daarop bedacht geweest, om ten hunnen behoeve, na ryp en welberaden overleg, een volledig en geregeld politiek Wetboek op te ſtellen. — De Stadhouders hebben zich van eene kortſtondige gisting, welke zy zelven hadden verwekt, moeten bedienen, om een ontwerp daarvan in te boezemen. Ook hebben zy in Friesland en Stad en Lande alleen, *Reglementen* vervattende de *zaaken*, *zo van Politie als Juſtitie*, geformeerd, in overleg met de Natie: want die Reglementen, welken men aan de Provinciën Gelderland, Utrecht en Overyſſel gegeven heeft, zyn niet zo zeer Wetten, of de uitdrukking van den nationaalen wil, als wel tiranniekeketens, door de overmagt aan de zwakheid opgelegd. Wat aangaat Holland en Zeeland, beiden die gewesten bieden ons niet één wetmaatig Gedenkſtuk aan, dat in Republikeinſche tyden gemaakt is, — om de poſitive Regeeringsform der Provinciaale Conſtitutie volkomen te bepaalen. De Inſtructiën, welke zy aan de Stadhouders gegeven hebben, behelzen ſlechts afzonderlyke en hier en daar verſtrooide trekken.

De grondbeginſels der Republikeinſche Conſtitutie begonnen zich niet eer te ontwikkelen, dan omtrent het einde van de heillooze Regeering van Leicester. Toen

(*) Dit is door den Raad Penſionaris van Slingeland, en naderhand door den Schryver van het *Tableau de l'Hiſtoire Generale des Provinces-Unies*, aangemerkt T. IV. p. 139 en 140.

Toen begonnen de Vereenigde Nederlanders, ziende dat hunne wankele en beperkte Souvereiniteit geenen der nabuurige magtige Monarchen bekoorde, met ernst een Republikeinsch plan voor hunnen Staat te vormen. Wanneer Koningin Elisabeth, in het jaar 1585, zich veinsde zeer vergramd te zyn wegens de *volstrekte Magt*, welke zy aan haaren Gunsteling hadden opgedragen, zochten zy haar te bevredigen, door haar te laaten verklaaren, dat deeze Magt aan de Staaten van de verscheidene Provinciën, by *welken de Souvereiniteit berustte*, ondergeschikt was. In de *korte vertooninge* door *Holland* den 16 October 1587 gedaan, leiden zy insgelyks tot een Grondbeginsel, dat, door de Afzweering van Philips, de Souvereiniteit aan de Staaten vervallen was; maar bepaalden zich tot de uitoefening der Wetgeevende Magt, welke Willem de I in handen had gehad, *als hebbende*, gelyk hy aan het hoofd der Edicten, in zyn' naam uitgegeven, zeide, *de hooge Overigheid en de Regeering van den Lande van Holland, Zeeland en Friesland*; zonder dat noch zy, noch die der andere Provinciën toen, op eene wettige en stellige wyze, de byzondere gedaanten van het vastgestelde Staatsbestuur naauwkeurig bepaalden.

III. *Is het oogmerk der Unie van Utrecht geweest eene Republikeinsche Regeering in te voeren?*

Hoewel men in de Unie van Utrecht de Rechten van Philips, en zelfs de oude Leenroerige Onderwerping aan het Duitsche Ryk erkende, was zy echter insgelyks de waare constitutive Regel van eene zuivere Republikeinsche Bondgenootschaplyke Vereeniging geworden; maar voor een' anderen Staat van zaaken ontworpen, kon zy nooit tot eene genoegzaame en onschendbaare Wet van Regeering verstrekken. Men mag vrymoediglyk verzekeren, dat, zonder de Artikelen, die in onbruik geraakt zyn, te rekenen, 'er niet één eenig is, het welk niet geschonden of te leur gesteld is geworden. —— Daarenboven moest men in zeer veele noodwendigheden, die in de Akte van de Unie niet aangeroerd of bedongen waren, voorzien. Oogenbliklyke behoeften, gebeurtenissen, uit den twyfelachtigen staat der zaaken voortkomende, waren alleen de gidsen, welken men toen volgde en volgen kon.

kon. —— Vermits de Republiek dus in een' hagchlyken en verwarden tyd geboren was, was het geheel Staatsbestuur voor regelmaatigheid en vastheid ongemeen weinig vatbaar. Niettegenstaande de onvermoeide poogingen van de grootste Staatsmannen, bleef nogthans het Staatkundig werktuig steeds onvolmaakt; omdat hetzelve de uitwerking van het toeval was (*) en omdat de voornaamste raderen, die de beweeging daarvan bestuuren moesten, met de wezentlyke Grondbeginsels der Republikeinsche Constitutiën niet overeenkwamen. —— Men was derhalven verpligt, om gestadig veranderingen te maaken. Men wilde liever de Wetten door willekeurige inbreuken aan verachting blootstellen, dan een der fundamenteele Grondbeginselen, door Artikel XXII der Unie uitgesproken, opvolgen; daar met uitdruklyke woorden gezegd word: „ dat, byaldien het bevonden zal worden van „ nooden te zyn, de Artikelen der Unie in eenige poin„ ten te vermeerderen, of te veranderen; hetzelve zal ge„ daan worden by gemeen Advys der Bondgenooten."

IV. *Noodlottige gevolgen uit een gebrek aan vaste Staatswetboeken.*

Ook hebben sommige Leden van de Regeering, mannen, die aldus in staat waren om de zaaken door Staatkundige ondervinding zo wel, als uit beschouwelyke kundigheid te waardeeren, zich niet kunnen onthouden, om dezelfde aanmerkingen te maaken. „ Onze Regeerings-wyze, (†)" zeggen zy, „ geschikt in tumultueuse tyden, heeft eene zó weinig bepaalde constitutie gekregen, dat, in veele gevallen, zo niet onmooglyk, ten minste, allermoeijelykst is te beslissen, wiens sentiment met die constitutie overeenkomstig of strydig is. Men plag Prins-of Staatsgezind te zyn, naar dat men, door zyne ouders, voor of tegen den Stadhouder had hooren spreeken. De Familiën, die aan het hoofd der Regeering waren, vreesden voor — en de anderen, die niet op het kussen waren, haakten naar — eene verandering; weinigen dachten

(*) *Respublica casu facta*, zegt Grotius.

(†) *Zie de Heer Mr. Rendorp, over de Militaire Jurisdictie.*

ten om het best voor den Lande. Men bouwde in Stadhouderlooze tyden gevaarten, zo men zeide, tot handhaving der vryheid, die, door de Stadhouders, wederom op hunne beurt als schadelyk voor het Gemeenebest met denzelfden yver wierden omverre geworpen. Hieruit zyn zo veele Staats-Resolutiën voortgekomen, regelrecht strydig met elkanderen. Geen Land derhalven is 'er, daar men minder dan in 't onze de Constitutie van de Regeering behoorde te zoeken in 's Lands Registers."

Deeze schaadelyke onzekerheid heeft, wel is waar, de Vereenigde Nederlanden niet belet zich te verheffen tot eene grootheid, die de gramschap der magtigste Staaten uitgetart, en hunne jaloezy verydeld heeft. Maar men behoeft slechts de geschiedenis des Lands met aandacht te leezen, en men zal zien, dat wy eene veel grooter, eene veel gegronder magt zouden verkregen hebben, indien ons Staatsbestuur van den beginne af op vaster en regelmaatiger grondbeginselen gebouwd was. —— Dit voordeel deed de Republiek van Lacedæmon geduurende zevenhonderd jaaren voorspoedig zyn. — Dit zelfde voordeel belooft aan de nieuwe Amerikaansche Republieken eene rust, en eene duurzaamheid, welke de verkeerde bespiegelingen van zodanige Staatkundigen, die niet dan kwaade voorspellingen maaken, te leur zal stellen. —— Hieruit ontstonden die Volksoproeren, die onder het Staatsbewind van Leicester uitborsten, wiens heerschzucht het volk steeds begunstigde, om zich te wreeken aan die Regenten, welken om hunne Onafhanglykheid te bevestigen, zich tegen hem bedienden van dat gezag, hetwelk zyn moed en zyne diensten den geweezen' Souverein ontnomen hadden. —— Vandaar zyn die oude Privilegiën des Volks, door de Aristocraaten met opzet verduisterd en zelfs gantschlyk onderdrukt. —— Van daar de geharnaste Verdeedigers des Vaderlands, die dit ongenoegen misbruikt hebben, om de achtbaarste Regenten in de gevangenissen of op de schavotten te sleepen. —— Van daar in onzen leeftyd de Van der Capellens, de Van Berkels uit de Vergaderingen gebannen door besluiten, waarvan zy de vernietiging niet anders hebben kunnen verkrygen, dan door de genegenheid en het alvermogen des Volks ge-

gelukkiglyk ten hunnen behoeve te krygen. —— Van daar een wezentlyk kwaad, naamlyk het gebrek van *coactive* magt, om de verschillen ten einde te brengen, en de gestoorde rust te herstellen, zo tusschen de verscheidene Provinciën van het Bondgenootschap, als tusschen byzondere Leden van eene en dezelfde Provincie. —— Van daar (wie zou het in eene Republikeinsche Constitutie gelooven?) eene willekeurige Administratie van alle kanten. Daar zyn inderdaad maar twee verschillende wyzen van te regeeren; de eene *volgens de Constitutie*, en de andere *willekeurig*; want daar de Wet ontbreekt, moet men zyne toevlugt tot de overeenkomstigheid neemen, die niet in staat is, een onwankelbaar grondbeginsel op te leveren. Men zegge niet, dat het gebruik een' tweeden tak van het Algemeen Recht uitmaakt, een' tak, niet minder achtbaar, dan de oude Wetten zelve. Deeze Regel word in de Staatkundige zaaken zelden aangenomen. In een Land, daar de vernietiging der Monarchaale Magt de Souvereiniteit in handen van het Lichaam des Volks heeft doen vallen, is alles, dat niet op eene waare en wettige wyze krachtiglyk vastgesteld is, steeds aan herroepingen onderhevig, volgens den stelregel, waarvan de Staaten van Holland zich in het jaar 1654 bediend hebben, toen zy beweerden, dat de Militairen onder het Ressort van iedere Provincie behoorden: *Dat alle het gunt de Provincien origineelyk gecompeteerd heeft ende niet bevonden werde by expresse overgifte geabdiceerd te zyn; gehouden moet werden aan yder respectivelyk gereserveerd ofte verbleeven te weezen, conform de notoire dispositie van het gemeene Recht, dat nooit presumeert eenige alteratie, verandering, veel min alienatie inzonderheid in materie van groote regalien.*

Indien het Bondgenootschap over het algemeen en de byzondere Constitutiën wel waren bepaald geweest; indien zy ten minste gemaklyke en wettige middelen gehad hadden om naar vereisch van omstandigheden verder volmaakt te kunnen worden; is het allerwaarschynlykst, dat wy, na zo veele stormen en onweeren, niet zouden gebragt zyn geweest tot een' toestand, die niet anders dan verergeren kan. —— De vernietiging van het Stadhouderschap zou veelligt nooit plaats hebben gehad. —— De tyden, in wel-

ken

ken men geene Stadhouders had, zouden geene Systema's voortgebragt hebben, die door het herstel der Stadhouders weder om verre wierden geworpen. — De schandelykste en gewelddaadigste Tooneelen zouden het gevolg van die ongelukkige twisten niet geweest zyn. Zy worden tegenwoordig met kracht vernieuwd. Wy zien de waare Republikeinsche Grondbeginselen herleeven. Maar wie weet, of niet door veranderingen van omstandigheden andere Systema's en bygevolg ook andere tooneelen van verwarring en afgryzen zullen geboren worden? Middelerwyl word de Staat door zulke geweldige schokken verzwakt; en zal misschien te gronde gaan, zo daartegen niet een spoedig hulpmiddel aangebragt word. In de algemeene gisting, welke de laatste troebelen over de karakteristieke Grondbeginselen der Vryheid hebben doen geboren worden, heeft men de noodzaaklykheid van een volledig Staatswetboek gezien. — Het is onvermydlyk nodig, dat een ieder wel onderwezen worde nopens hetgeen hy ten aanzien van anderen vermag, en hetgeen anderen ten aanzien van hem vermoogen; nopens het geen hy aan anderen, en anderen aan hem schuldig zyn, onder straf van dwaaling en verwarring, van ongeöorlofden aanslag en tweedragt, van oorlog en onheilen. Wanneer deeze Inrichting verwaarloosd word, neemt de Onkunde de overhand, de Burger vergeet zyne belangen, de Wetten worden verduisterd, de Zeden bedorven, de Wanorde heerscht, en daar heeft niets anders plaats, dan een eeuwigduurende stryd tusschen de Dwinglandy en de Regeeringloosheid. Zonder eene algemeene en doorgaande kennis der Wetten, op welke de goede orde der Maatschappy gegrond is; en bygevolg zonder een openbaar Staats-Wetboek, eene vaste politieke Geloofsleuze, is een vry Volk aan onbeslisbaare twisten, en tot overmaat van rampen aan de tusschenkomst van vreemde Mogendheden, blootgesteld.

V. *Dringende noodzaaklykheid om eindelyk de Constitutie op vaste gronden te stellen.*

Nooit heeft men de droevige gevolgen van het gebrek aan eene vastgestelde Constitutie levendiger gevoeld, dan in de tegenwoordige tydsomstandigheden.

Van

—— Vandaar die leerboeken, die, onder den titel van *de Vryheid aan de Nederlandsche Jeugd; Catechismus der Vryheid*, en anderen, dit wezentlyk gebrek hebben zoeken te verhelpen. Schryvers, die zich met een zo pryswaerdig voorwerp bezig houden, verdienen de lofspraak en erkentenis van alle goede Burgeren. Maar, behalven dat deeze soorten van Schriften eene langduurige en moeilyke beöefening vereischen, ten einde een naauwkeurig en volledig denkbeeld van zaaken aan de hand te geeven; ontbreekt daaraan nog een wezentlyk vereischte, te weeten, de Nationaale Bekrachtiging. Zolang men deeze patriotsche geschriften enkel als voortbrengselen van byzondere lieden zal blyven beschouwen, zullen zy nooit eene vaste en onschendbaare Geloofsleuze uitmaaken. De Vyanden der Vryheid zullen steeds hun best doen, om op eene listige wyze hunne verderflyke grondbeginsels uit te strooijen. Het komt derhalven hierop aan, dat de Natie zelve zich vertoone, en dat 'er in haaren naam een algemeen, een volledig Staatkundig en Burgerlyk Wetboek ten voorschyn kome. Dit is, voorzeker, eene groote en bezwaarlyke onderneeming; maar is de uitvoering daarvan onmooglyk? Zou men niet in de hier en daar verstrooide trekken der Nederlandsche Constitutie bouwstoffen genoeg vinden, om dit gebouw op te rechten? Dit zullen wy eens onderzoeken. Daarna zullen wy een gevolg daaruit afleiden, dat bestaan zal in sommige klaare, doorstraalende, onwederspreeklyke en vruchtbaare grondbeginselen, bekwaam om tot fundamenteele Wetten te dienen. En op dien Grondslag zullen wy het middel aanwyzen, om, hetzy voor iedere Provincie in het byzonder, hetzy voor het Bondgenootschap in het algemeen, een regelmaatig Systema van Wetgeeving op te rechten.

Om dit oogmerk te bereiken, zullen wy een begin maaken met het openleggen der strydige stellingen, en tegengestelde meeningen nopens die wezentlyke Grondbeginselen, op welken het geheel gevaarte van het tegenwoordig Staatsbestuur der Republiek rust. En wanneer wy het wezentlyke van het bloot toevallige, of van het bygevoegde, en het nuttige van het schadelyke onderscheiden, zullen wy gemaklyk het

ge-

gevolg kunnen opmaaken, dat ons in de veranderingen en verbeteringen, die of reeds begonnen, of ten minste ontworpen zyn, tot een voorschrift moet dienen. Het is meer dan tyd, dat wy eindelyk eens eene vaste en duurzaame Constitutie erlangen. Het is meer dan tyd, dat men eindelyk eens van die gevaaren, welken uit de onzekerheid, of het gebrek van vastbepaalde, constitutioneele Wetten zonder ophouden voort zullen vloeijen, een einde maake. Laaten wy trachten het zó te maaken, dat over allen de verschilpunten de openbaare Leeraars eindelyk eens op den predikstoel mogen zeggen, gelyk zeker Predikant gezegd heeft, toen men in den jaare 1663 het Formulier van het openbaar Kerkgebed veranderde: „ Ik dank God, dat myne oogen verlicht zyn, „ en ik voor myn' dood weeten mag, wie myne „ Souvereine Overheid is."

VYF-

VYFDE HOOFDSTUK.

Over het Stadhouderschap.

Ingevolge de voorbeelden en grondbeginsels, welken wy in het voorig Hoofdstuk bygebragt en in het licht gesteld hebben, zou het schynen, zeker te zyn, dat het grootst gedeelte der Natie in het Staatsbestuur der verscheiden Gewesten, die het Nederlandsch Bondgenootschap uitmaaken, meer of minder invloed gehad hebbe; en dus zou die groote Omwenteling, welke de Monarchaale Magt met wortel en tak heeft uitgerooid, de Regeering geheelenal tot de Democratische Constitutie wedergebragt hebben. Wie zou ondertusschen gelooven, dat zulke klaarblyklyke gevolgen nog betwist wierden? — En echter zyn 'er Burgers, die zó zeer van oordeel, en van ziel, mag men zeggen, misgedeeld zyn, dat zy de waarheid van dezelven durven aanranden. Wanneer men hen gelooven wilde, zou de Nederlandsche Constitutie in den persoon des Stadhouders eene soort van Monarchie opleveren, door een mengsel van Aristocratie uit het gezag der Edelen en der Stadsregeeringen voortspruitende, getemperd. Het geheel Lichaam des Volks zou volstrekt niets zyn, niet meer dan onder de volstrektste Monarchen.

I. *Al te buitensporige magt aan de Stadhouders door hunne Aanhangers toegekend.*

Willem de I, zeggen zy, heeft, of als een van de voornaamste Edellieden des Lands, of uit hoofde van zyne bewezen diensten, het aanmerklykst gedeelte der Souvereiniteit, aan den Dwingeland Filips ontrukt, moeten erlangen. Toen de band, die hem als Leenman aan dien Vorst verbond, door de Afzweering verbroken was, hield hy de Heerlykheden, welke hy in het Land bezat, alleen van God en zynen degen. (*k*) „Daar „was geene Souvereiniteit in deeze Landen ten zynen „aanzien, waardoor deeze of geene Vergadering een „Recht

(*k*) *Reinier Vryaart.* IX. 130-157. XIII. 319-320.

„ Recht van oppergezag op hem zoude hebben kunnen
„ krygen. De Prins had het zwaard tegen Filips niet
„ getrokken, zyn goed niet verspild, zyn leven niet
„ gewaagd, en heeft dat eindelyk niet door eene Moor-
„ denaarshand verloren, opdat zyne afstammelingen
„ Onderdaanen zouden worden van eenige Regenten
„ uit de Steden, van een' hoop jonge knaapen, die,
„ in wat opzigt men dezelve beschouwe, volgens den
„ burgerlyken staat en zaamenleeving minder gelykheid
„ met hem hebben, dan een sleeper met een' Burge-
„ meester." Als Vasfal maakte hy het uitmuntendst deel der Staaten uit, — en wel een deel zo veel te integreerender, vermits hy daar, uit kracht van een inkleevend Recht op zynen persoon, verschynt, daar integendeel de Gedeputeerden der Steden niet dan met eene geleende magt en in Commissie in dezelven verschynen... In de hoedanigheid van Stadhouder is hy niet alleen hoofd der wetgeevende magt; maar hy representeert ook de Staaten, en bygevolg het geheel lichaam des Volks; hy vereenigt in zynen persoon het verhevenste, dat 'er in de Souvereine Majesteit is. De Staaten zelven hebben niet de minste zwaarigheid gemaakt, om hem den titel van het Eminent Hoofd te geeven. — In zyne Instructiën eigent men hem toe een onmiddelyk opzicht, gelyk aan een daadlyk gezag, over allen de Leden van den Staat, welken men aanbeveelt hem te eerbiedigen. Eindelyk als Opperhoofd van den Raad van Staate, van de Legers en de Vlooten, aan het hoofd der Uitvoerende Magt geplaatst, geeft hy aan het geheel Staatkundig Lichaam het leven en de beweeging. Deeze laatste titels zouden hem niet laager kunnen vernederen dan hy volgens zyne andere hoedanigheden was; hy kan ten deezen opzichte geen Onderdaan zyn, vermits de Onderdaanigheid uit andere betrekkingen, by voorbeeld, de geboorte, de woonplaats of bezittingen in het Land, voortspruit. — Ook doen de Burgemeesters en Schepenen van Haarlem, de Goede Luiden van Agten, de Burgemeester van den Oudraad, de Baljuw en de Schepenen van Dordrecht, hem in de hoedanigheid van Stadhouder, denzelfden Eed, als aan de Staaten van Holland. Eindelyk strekt men den eerbied voor deezen doorluchtigenVorst en Heer zó verre uit, dat men

be-

bevolen hebbe in alle de Kerken voor hem zo wel als voor de Staaten te bidden.

Wy zouden nooit gedaan hebben, byaldien wy alles, dat door de al te sterke en onbezonnen yveraars voor het Stadhouderschap word bygebragt om die waerdigheid te verheffen; en de leer eener Eenhoofdige Regeering ongevoeliger wyze smaak te doen vinden, ter deezer plaats wilden aanhaalen. Ook zyn de Stadhouders zelven van hunnen kant, ten deezen opzichte niet werkloos gebleven.

II. *Al te groote magt des Stadhouders.*

Men kan niet ontkennen, dat het gezag der Stadhouders, bekommerende voortgangen voor de waare Souvereinen des Lands gemaakt had. Voorheen was het Stadhouderschap ten minste door de meerderheid van persoonen natuurlyker wyze bepaald. De Unie van Utrecht onderstelt voor iedere Provincie een' Stadhouder. Men heeft de paalen der Stadhouderlyke Magt niet verder kunnen uitzetten, zonder voor dezelve den weg tot de Souvereiniteit te baanen. Willem de I en Leicester zyn op het punt geweest om die te verkrygen; en het heeft ook inderdaad maar zeer weinig gescheeld, of de Volks-opstand ten behoeve des Stadhouders in de jaaren 1672 en 1747 had dezelfde gevolgen gehad. Willem de III zou veelligt de Nederlandsche Republiek zoverre gebragt hebben, dat zy slechts eene Provincie van Engeland geweest zou zyn, zo hy maar lang genoeg geleefd, en afstammelingen nagelaten had. Willem de IV en Willem de V hebben niet alleen allen de onderscheiden Stadhouderschappen op hunne hoofden vereenigd; maar zy hebben nog andere voordeelen boven de voorgaande Stadhouders verkregen. Het juk der Reglementen, reeds zo strydig met 's Lands Vryheid, is ten hunnen behoeve in Gelderland, Utrecht en Overyssel merklyk verzwaard. In Groningen en de Ommelanden hadden zy eene Regeeringsform ingevoerd, die van het juk der Reglementen niet veel verschilde. In de drie andere Provinciën bestuurde de Stadhouder door middel der verkiezingen, der aanstellingen, der recommandatiën, der krygsmagt, der Patenten, enz., de geheele Wetgeevende Magt der Republiek naar zyn welbehaagen.

Zelfs heeft men (*) voorgewend, dat de Stadhouder niet verpligt was, om aan iemand rekenſchap te geeven; en Zyne Hoogheid, oordeelende zichzelven boven de Wetten te zyn, heeft gemeend, dat hy magt genoeg bezat, niet alleen om iemand van den eed aan de wezentlykſte Privilegiën van eene Stad te ontſlaan, getuige de zaak van den Heer van Hambroick; maar ook om zyne vrienden, door hen van alle verpligting tot verantwoording te bevryden, boven de wetten te verheffen, getuige de Akte met den Hertog van Brunswyk gemaakt. Zyn gezag had zich met allen de deelen der Conſtitutie zodanig vereenigd, dat hy zich als de ziel en de dryfveer van het geheel Staatkundig Lichaam kon aanmerken. Uit dit oogpunt beſchouwd, hadden dan zyne Voorſtanders rede, om hem als een integreerend en noodzaaklyk Lid der Conſtitutie af te ſchilderen. Het was niet genoeg, het Opperbevèl over het Leger en de Vloot, de Voorzitting in allen de Gerechtshoven, het Opperbewind der Maatſchappyën van Oost- en Westindiën te hebben; maar tot overmaat van grootheid en magt, moest het meerderdeel deezer Waerdigheden nog bevestigd worden op zyne nakomelingſchap, en zulks wel met eene verzekerdheid en vastheid, veel grooter, dan die waarmede de opvolging in de meesten der Monarchiën vastgeſteld is, te weeten, erflyk in de manlyke en in de vrouwlyke, zo directe als collateraale Liniën. Eindelyk het gezag der Prinſen van Oranje in de Republiek was zodanig, dat het, op een' ydelen titel na, in zeer wezentlyke ſtukken, het gezag, waarmede de oude Vorſten des Lands bekleed waren geweest, werklyk overtrof. De Souvereiniteit, welke men op het punt geweest was om in het jaar 1584 aan Willem den I op te draagen, was niets in vergelyking van hetzelve.

III. *Bewys dat de Stadhouder geene Souvereiniteit bezit.*

Ingevolge van dit treffend tafereel, liep de Republiek het grootst gevaar, om haare Vryheid onder de Magt van een enkel Hoofd te zien zwichten. —— Maar

(*) *Post van den Neder-Rhyn vermeerderd*, p. 1—3.

Maar gelukkig, bewyzen alle deeze ſchitterende titels niets anders, dan dat het tyd was, dat de Burgers uit hunnen ſchandelyken doodſlaap ten aanzien der handhaaving van hunne Rechten eindelyk eens weder ontwaakten. Meer dan één Land is door dergelyke onvoorzichtige vergunningen ongevoeliger wyze van den ſtaat van een Gemeenebest tot dien van eene Monarchy overgegaan. Deeze opeenſtapeling begon den evenaar naar den kant des Stadhouders te doen overhellen; in zó verre, dat hy zich in het geval gezien heeft, om de raadpleegingen der Souvereine Vergaderingen naar zyn' wil en welbehaagen te beweegen of te dwarsboomen, zo in het neemen, als in het uitvoeren van heilzaame beſluiten. Hy kwam dus zeer na aan de Souvereiniteit; maar gelukkiglyk bezat hy dezelve nog niet. Dit zullen wy nu aantoonen, en tevens datgeen, hetwelk hem van rechtswege toekomt, onderſcheiden van hetgeen hem door onkunde of door vleijery toegeëigend is, en alles beproeven aan den toetsſteen van het algemeen welzyn, dat overal en byzonder in een Land als het onze is, de hoogſte wet moet zyn.

De titels maaken geenen Souverein. Men heeft te Lacedæmon Koningen gezien, die zoveel magt niet hadden, als een Burgemeester te Amſterdam. Men heeft Hertogen van Rusland gezien, die willekeurige Souvereinen waren, zonder den titel van Koningen te draagen. De Souvereiniteit is het recht om den Burgerſtaat te beſtuuren, zegt GROTIUS, (*jus gubernandi civitatem*). Laaten wy deeze bepaling, hoe onvolmaakt en algemeen zy ook mooge ſchynen, aanneemen. Waar word het recht om den Burgerſtaat te regeeren, wezentlyk gevonden? Is het niet in de wetgeevende magt, onafhanglyk van alle vreemd gezag, en in de waare bron van alle regeering? Het eenig onderſcheidend kenmerk der Souvereiniteit is, alles met een volſtrekt gezag te doen. Te Rome, by voorbeeld, maakten de Raad, de *Prætor* en het Volk verordeningen; maar, vermits 'er geene andere wet was, die voor allen de deelen der Republiek een verbindend vermogen had, dan alleen datgeen, 't welk het volk goedgekeurd had; zo berustte ook de Souvereiniteit eigentlyk in de wettige vergadering

des volks. Hy, die Souverein is, erkent noch een' hoogeren, noch iemand, die hem gelyk is. — Men toetse nu eens aan deezen regel, de verscheidene verleeningen van Voorrechten in onze Republiek aan den Prins van Oranje en Nassau toevertrouwd, en men zal zien, dat men geene soort van Souvereiniteit in hem ontdekken kan, dan die geene, waarop ieder ander Regent, Staatsdienaar of Kapitein aanspraak heeft.

IV. *Het Stadhauderschap met de aloude Souvereiniteit vergeleken.*

Wetten maaken en afkondigen, Magistraaten aanstellen of afzetten, doodschuldigen genade verleenen, voor de handhaaving van het Recht waaken en hetzelve uitspreeken, zyn buiten allen twyfel wezentlyke Rechten der Opperste Magt, *Jura Majestatica*, zo wel als de magt om belastingen op te leggen, vrede te maaken en oorlog te verklaaren, en de waerdy der geldmunten te bepaalen; doch dit alles maakt nog de Souvereiniteit niet uit, dan alleen, wanneer men dit alles in zyn' eigen naam en op zyn gezag doet. Dan, kan de Prins van Oranje een zo gewigtig voorrecht zich aanmaatigen? De naam van Stadhouder geeft te kennen, dat hy de plaats van een' anderen vervangt. In deeze hoedanigheid, gelyk ook in die van Kapitein-Generaal, en van Admiraal, handelt hy uit kracht van eene Commissie; hy is gelast, gecommitteerd; hy is derhalven een bediende dergeenen, die hem last gegeven hebben. Hy heeft, wel is waar, invloed in de aanstelling der Leden van verscheiden Staats-kollegiën: maar hy oefent dat voorrecht alleen als bewaarder van eene magt, welke hem niet eigen is, en gerekend moet worden hem niet anders dan tot des te grooter voordeel des volks toevertrouwd te weezen. — Op deeze wyze ziet men het wezentlyk onderscheid tusschen een' Stadhouder en een' Monarch.

Men moet onderstellen, dat een Volk, hetwelk onder eene Monarchaale Regeering zich begeven heeft, dewyl het geacht word, uit hoofde van deeze en geene plaatslyke beweegredenen, geen ander middel gevonden te hebben, om het algemeen welzyn op de

de byzondece belangen te doen zegepraalen, dan door het bewind aan een' enkelen perſoon af te ſtaan, — men moet, zeg ik, onderſtellen, dat zodanig volk een verdrag met hem gemaakt heeft om hem te gehoorzaamen, onder voorwaarde, dat hy de eigendommen en de rechten des volks verdeedigen zal. Dat verdrag is voorwaardelyk, en het was dermaate verknocht met den aart der oude Souvereinlteit, dat de afzweering van Filips alleen op dat grondbeginſel gevestigd is. Willem de I werpt hem dat uitdruklyk voor in zyne Apologie. De Staaten van Holland doen insgelyks dat grondbeginſel gelden in hunnen Brief van 2 January 1608 aan Keizer Rudolph den II, daar zy het noemen: *De violatiën der Privilegiën... tegens de bezworen conditiën van aanneeming, wettelyk na der Nederlandſche Provinciën Rechten.* De Nederlandſche Vorſten waren verpligt, de handhaaving der Rechten en Voorrechten te bezweeren. In Braband en Utrecht, ontſloeg de Vorst, by zyne inhuldiging, zyne onderdaanen plegtiglyk van den eed van gehoorzaamheid en trouwe, ingevalle hy ook niet van zyn' kant de verbindtenis, welke hy op zich nam, om voor de bewaaring hunner rechten en voorrechten ſteeds te waaken, heiliglyk onderhield. Zelfs moet men aanmerken, dat hy te Utrecht den eed alleen deed, zonder dat eenig Lid van den Staat verpligt was, om aan hem den eed te doen. Men bewaart nog heden de Verbindtenis, welke Karel de V in het jaar 1522 met de Friezen, in het jaar 1528 met het Land van Utrecht en Overysſel, in het jaar 1536 met die van Groningen en de Ommelanden, en in het jaar 1537 met de Drenthenaars maakte. Eindelyk, toen hy door de verovering van Gelderland in het jaar 1543 allen de Nederlanden bemagtigd had, zwoer hy, allen de oude Rechten en Voorrechten des Lands te zullen handhaaven (*). Inderdaad byaldien de Vorſten, ten aanzien der volken, met de geheiligde trouw des eeds vryelyk den ſpot zouden moogen dryven, dan kan

(*) *Schwartzenberg Chart.* II. 123. 125. 6. 35. *Utrecht. Chart.* I. 29. *Hattum Geſchied. van Zwol.* II. 338. *Emminë de Agro Fris.* P. 45.

kan 'er ook geen onwrikbaare grondflag voor de burgerlyke maatfchappy weezen. Daarenboven, de verfcheiden Vafallen, die de Nederlanden beftuurden, konden geene andere magt oefenen dan die, welke de Stichters des Duitfchen Ryks hen overgeleverd hadden; maar, men weet, dat de oude Duitfchers aan hunne Opperhoofden nooit een volftrekt en willekeurig gezag hebben afgeftaan. De oude Souvereiniteit van de Vorften des Lands was derhalven een verdrag, en niet flechts een vermoedelyk, maar een ftellig en formeel verdrag. —— Doch het geval van een Stadhouder is zeer verfchillend. Hy is geen Souverein; hy is geen Contractant; hy is een Dienaar. De Souvereiniteit kan zo min beperkt, als vervreemd worden; dezelve te bepaalen, is haar te vernietigen. Het is de ongerymdheid, ja de tegenftrydigheid zelve, dat de Souverein iemand boven zich zou ftellen; Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal, alle deeze hoedanigheden bewyzen afhanglykheid. Een Monarch zou het beneden zyne waerdigheid rekenen, dezelve aan te neemen, dewyl hy, zonder eenigen anderen titel, van wege de Majefteit alleen, waarmede hy bekleed is, het recht heeft om zyne Krygsmagt zo te land als te water te kommandeeren. De eed, welken fommige particuliere Magiftraatsperfoonen aan den Stadhouder doen, betekent niets ten zynen voordeele. Voor eerst, doen zy dien eed niet als politieke Leden van den Staat; het zyn Schepenen, het zyn Rechters, het zyn Opzieners der goede orde in het burgerlyk, die zich op deeze wyze jegens het Opperhoofd der Gerechtlyke Magt verbinden. In de tweede plaats, wanneer ook Leden der Wetgeevende Magt zodanigen eed deeden, zulks zelfs zou nog niets bewyzen; want zy hebben, in het afgetrokkene befchouwd, geen gezag. Willem de I, met een veel grooter gezag bekleed, liet niet na, deeze afhanglykheid plegtig te erkennen in zyne Apologie, by welke hy de Staaten alleen voor zyne Overheden erkent, aan welken hy zich houd verbonden te weezen; daarby voegende, dat, dewyl hy hun Vasfal is, dewyl hy zyn gezag van hen heeft, hy gereed is, om hen te gehoorzaamen, al ware het ook, om zich naar de uiterfte grenspaalen der aarde te begeeven.

Wil-

Willem de IV heeft dezelfde afhanglykheid erkend, byzonder in een' Brief aan de Staaten van Zeeland in het jaar 1747. Hy zegt daarin met uitdruklyke woorden, dat hy zich onvermydlyk verpligt rekent te zyn, om Hun Edel Mog. waarvan hy de eer had een *Vassal* te weezen, zyn' persoon en zyne *diensten* aan te bieden, gereed zynde, om het eerst verzoek, brief, of *order* van Hun Edel Mog. hen met de getrouwste verkleefdheid, te *dienen*. Eindelyk, toen in datzelfde jaar een laage vleijer, by voorbeeld, een Rousset de Missy, om de gemoederen te polsen, een' brief had doen drukken, waarin de Prins de Armée van den Staat *zyne Armée* en de Natie *zyne onderdaanen* noemde, ging Willem, ziende hoe verkeerd een voor hem nadeelige indruksels dit bedrog op de gemoederen maakte, niets meer ter harte, dan om ze weg te doen. *Nimmer*, zegt hy, *was hy gewoon deze benaaming te gebruiken jegens zyne* MEDEBURGERS *en Landgenooten; de vrye Nederlanders... hy kende geen onwaardeerbaarder voorrecht, noch dat de eerzucht eens stervelings meer kon streelen, dan zich te moogen houden voor een voorwerp van de liefde van een vry volk* (*).

V. *De Stadhouder een onderdaan van den Staat.*

Dus heeft Willem de IV geene zwarigheid gemaakt, om zich Burger te noemen, eene benaaming welke in onze dagen de gewaande Voorstanders des Stadhouders zó zeer in het harnas heeft gejaagd, om dat zy zich hielden, als of zy de waare betekenis van dezelve niet kenden. Het zou dus niet te verwonderen zyn, wanneer de Prins zich in zyne ondertekening van de uitdrukking van *Onderdaan* niet bediende; omdat in eene waare Republiek ieder burger (*civis*) in de Souvereiniteit deelt, en men niet ontkennen kan, dat 'er geen ander burger is, die, door zyne verscheiden titels, zoveel invloed in de besluiten van den Souverein kan hebben, als de Stadhouder. Maar, byaldien men door het woord *Onderdaan* verstaat de onderwerping aan de Wetten des Lands, waarin men woont, en aan de pligten der Be-

(*) *Wagenaar Vaderl. Hist. XX. D.*

Bediening, waarmede men bekleed is, wie zou dan durven zeggen, dat Willem de V, hoewel Souverein in de Nasſauſche Erflanden, in Nederland boven de Wetten verheven is door de waerdigheden, welke hy in deeze Republiek bezit? Integendeel zodanige ſtelling in geſchrifte te beweeren, de grondbeginſels daarvan aan te neemen, en Lieden, of tegen de verwyten der conſcientie te beveiligen, door hen van den eed te ontſlaan; of boven de wraak der wetten te ſtellen, door hen van verantwoording te bevryden, zulks is niet alleen alle republikeinſche grondbeginſels om verre werpen, maar ook allen de banden der burgerlyke Maatſchappy in ſtukken ſcheuren.

De Stadhouder is, indien men de zaak recht begrypt, Burger en Onderdaan; Burger, voor zo verre hy als een Edele in het maaken der Wetten deelt; en Onderdaan, voor zo verre hy verpligt is die Wetten te gehoorzaamen, waartoe hy door zyne toeſtemming medegewerkt heeft. Zegt men, dat hy meer Burger, en minder Onderdaan is, dan een ander, omdat hy door de verſcheidene waerdigheden, welke hy bekleed, geächt moet worden meer invloed in de Wetgeevende Magt te hebben, dan een ander; het zy zo.

VI. *De Stadhouder een Leenman van den Staat.*

Heeft niet de titel van Vasſal, waarvan zich de Prinſen van Oranje jegens de Staaten bedienen, altoos eene ſoort van onderwerping ingeſloten? Is 'er eenige titel, die dezelve duidlyker en byzonderder uitdrukt, dan de benaaming van Vasſal? Willem de I en Willem de IV bekenden aan de Staaten, dat zy zich in die hoedanigheid verpligt rekenden, niet alleen om tot hunne hulp ylings toe te ſchieten, maar ook, om hunne *bevélen* uit te voeren. Wat is het anders, dan een' aanval doen op de Souvereiniteit der reſpective Staaten, wanneer men zegt, dat de Oppermagt, welke zy over hunne ondergeſchikte Vasſallen verkregen hebben, geene andere betrekking tusſchen hen maakt, dan die van een Leenmanſchaplyk Bondgenootſchap? Heeft men niet de groote Vasſallen des Lands, wanneer zy zich eene ſoort van onafhanglykheid hebben willen aanmaatigen, vervolgd als ſchul-

ſchuldig aan Rebellie? De Prins van Oranje bezit wel, als Graaf van Buuren, als Heer van het Loo, enz. een ſchitterend aanzien in de Republick; maar is het in deezen anders niet hem geſteld, dan het met de Brederodes, de Egmonden, de Waſſenaars en andere Edelen was? Daar zyn verſcheidene ſoorten van leenmanſchap; ſommigen zyn meer, andere minder afhanglyk. De Ryks-Vaſallen genieten eene ſoort van onafhanglykheid; maar dezelve is in dit Land nooit erkend, ten minſte niet in gebruik gebleven; en daarenboven heeft zy alleen ten aanzien der Groote Leenen plaats gehad. Men weet ook, dat de Brederodes, als Heeren van Vianen, zich eene Onafhanglyke Heerſchappy hebbende willen aanmaatigen, door de Staaten van Holland zo wel, als door Karel den V tot hunnen pligt gebragt zyn. Te zeggen, dat de Prinſen van Oranje, by de afzweering van Filips, de Heerlykheden, welke zy in dit Land bezaten, alleen van *God* en van hunnen *Degen* hadden, is niets anders, dan eene ſtelling beweeren, welke tegen de tegenwoordige Souvereiniteit zo zeer ſtrydig is, dat zy in geen ander Land ongeſtraft zou blyven. Behalven dat het Godlyk Recht ſlechts een voorwendſel is, door de Dwingelandy alleen uitgevonden, om de Souvereinen met de Godheid te vergelyken, en de verfoeilyke leerſtellingen van eene lydlyke gehoorzaamheid in te voeren, is het ook niet waar, dat Willem de I, by de gemelde afzweering, zyne goederen, alleen als door zyn zwaard verkregen, bezat. Hy ſtreed op eene roemwaerdige wyze voor de algemeene vryheid; maar daaruit te willen beſluiten, dat, van dien tyd af, alle verbindtenis van onderwerping voor hem in dit land verbroken zy, zulks is niets anders, dan aan de andere Edelen hetzelfde recht te geeven; en allen de Edelen, die zich toen in het Land bevonden, tot zo veele Souvereinen te verheffen; niets anders dan regeeringloosheid en verwarring in te voeren; het is zelfs niets anders, dan te beweeren; dat zy door de verbreeking van den band, die hen als Leenhouders verbond, niet langer Vaſallen zyn; hetwelk met de eigene bekentenis deezer Prinſen, by verſcheidene gelegenheden gedaan, ſtryd. Zelfs ook al eens onderſteld zynde ('t welk God verhoede), dat

wy ooit of ooit toeſtaan), dat de Prins van Oranje onafhanglyk Souverein ware in de Heerlykheden van Cuilenburg, van Cuik, enz. zohaast hy zich daar uit begeeft, om op een ander Rechtsgebied over te gaan; zohaast hy daar bedieningen, jaarwedden aanneemt; van dien tyd af aan is hy onderdaan van hem, van wien hy die bedieningen heeft, en van wien hy zyne betaaling ontfangt. Wanneer hy deszelfs wetten overtreed, ſtelt hy zich voor gerechtlyke vervolgingen bloot. Wanneer hy, by voorbeeld, in zyne hoedanigheid, van Souverein Vorst van Naſſau, als vyand tegen de Staaten handelt, heeft hy het Recht der Volken (*Jus Gentium*) voor zich; maar indien hy als Stadhouder, als Kapitein-Generaal en Admiraal zyn' pligt te buiten gaat, zo kan zyn titel van Souverein in een ander Land hem van de wraak der Wetten in dit Land geenzins ontheffen.

Het zou onmooglyk zyn, de Leenheerlyke Magt met volkomene juistheid te bepaalen. Het is zeker, dat de aart van die wonderlyke en grillige Inſtelling, ten minſte hier te lande, niet meer is dat geen, hetwelk die in zyne grootſte kracht voorheen geweest is. Te zeggen, dat de Leenroerigheid thans nog beſtaat alleen in de *onderlinge verbindtenisſen van ſchut aan de eene zyde, en pligt van manſchap en heergewaaden aan de andere zyde*, is niets anders, dan de verouderde Gothiſche grondſtellingen, die thans geene plaats meer hebben, weder levendig te maaken. Het is even zo veel, als of men eene Noordſche karpoetsmuts van de twaalfde, op eene Franſche paruik van de agttiende Eeuw wilde zetten. De burgerlyke Maatſchappy heeft een gantsch andere en nieuwe gedaante gekregen. De oude onafhanglykheid der Vasſallen, die alleen op de zwakheid van den Souverein gevestigd was, kan niet meer beſtaan, ſedert dat deeze magtiger is geworden.

VII. *Welke ſoort van Ampt het Stadhouderſchap is.*

Het Stadhouderſchap is ſlechts eene burgerlyke bediening. Het betekent zo veel als Gouverneur, als plaatsbekleeder. Ook betekende het niets anders dan dit, onder de Souvereinen uit het Huis van Bourgondiën, welke nog andere zeer uitgeſtrekte Staaten be-

bezittende, verpligt waren, aan het hoofd van iedere Provincie een' vertrouwden perſoon te ſtellen, die hun verbeelder, hun tolk, hun Amptenaar was. Te Bruſſel was een Gouverneur-Generaal. Met het vertrek van Leicester verdween het Gouvernement-Generaal geheelenal (*). Sedert dien tyd heeft men alleenlyk byzondere Stadhouders gehad; en hoewel 'er ſedert het jaar 1747 ſlechts één enkel Stadhouder voor alle de Provinciën is, moet men echter aanmerken, dat, dewyl hy zyne Inſtructiën van iedere Provincie in het byzonder ontfangt, hy geächt moet worden, van iedere Provincie af te hangen. De titel van Stadhouder van de Unie kan hem niet gegeven worden, ofſchoon ook allen de Stadhouderſchappen op zyn hoofd alleen vereenigd zyn. En, vermits de Stadhouder, onder het Monarchaal Staatsbeſtuur, alleen de wetgeevende magt in den naam des Souvereins oefende, zo volgt daaruit, dat, nu de Regeering des Lands aan de Staaten vervallen is, des Stadhouders gezag veel minder is, dan het eertyds was. Daar de Souverein zelf nu op de plaats tegenwoordig is, kan de Stadhouder niet meer zyn verbeelder, en de tolk van zyn' wil met zo veel uitgebreidheid zyn, als te vooren, en heeft ſchier alleenlyk toezigt te oefenen over de byzondere Leden van een lichaam, hetwelk, byeenvergaderd zynde, hem bevélen geeft, hem wetten voorſchryft, en hem rekenſchap afvorderen kan. Het is klaarblyklyk, dat de Republikeinſche Regeeringsform geene plaats had kunnen hebben, zo men den Stadhouder hetzelfde gezag had laaten behouden, dat hy vóór de Onafhanglykheid deezer Provinciën oefende.

VIII. *Mag onze Conſtitutie Stadhouderlyk genoemd worden?*

Zelfs maakt men misbruik van bewoordingen, wanneer men zegt, dat de Regeering Stadhouderlyk is, in tegenſtelling van de Staatſche Regeering, zo genaamd, wanneer 'er geen Stadhouder was. (†) De Hooge Regeering dezer Landen, hetzy het Stadhouderlyk ampt bekleed worde of niet, blyft altoos onveranderd

(*) *Van Slingeland*, *I.* 216.
(†) Zie *Brieven van Candidus.* V. 335.

derd eene vrye Staats-regeering. Zo men uit de Erflykheid van het Stadhouderfchap kon befluiten, dat de Conftitutie Stadhouderlyk is, zou men daaruit ook kunnen afleiden, dat zy insgelyks een Krygs- een Kapitein-Generaal- en Admiraals-Regeering is geworden, om dat die bediening ook erflyk is. De Unie van Utrecht fpreekt nergens daarvan, als van een wezentlyk deel van den Staat. De Republiek heeft beftaan zonder Stadhouder. Haare luisterrykfte tyden, te weeten, geduurende het Raad-Penfionarisfchap van de Wit, en van Heinfius, hebben plaats gehad, toen de meefte Provinciën geen' Stadhouder erkenden. De Erflykheid is flechts eene eer, welke niet het minfte wezentlyk gezag aan het Stadhouderfchap meer heeft bygezet. Iedere Provincie is van oordeel geweest, dat zy de Uitvoerende Magt aan een Opperhoofd moest toebetrouwen, en dat zy dat Opperhoofd des te vaster aan de belangen van den Staat zou verbinden, wanneer zy zyne waerdigheid op zyne afftammelingen deed overgaan. Om te bewyzen, dat de Stadhouder geen wezentlyk, geen *conftitutief* deel der Souvereiniteit geworden is, behoeft men flechts op te merken, hoe zeer hy van een' Koning van Engeland verfchilt. — De Nederlandfche Republiek is in zeven onderfcheiden Staaten verdeeld. Engeland maakt flechts één en hetzelfde Staatslichaam uit; — een Staatslichaam, veel ineengedrongener, veel naauwer onderling verknocht, dan zelfs de onderfcheidene Provinciën, waaruit Frankryk beftaat. De Britfche Conftitutie maakt ook flechts één Wetgeevend Lichaam uit, dat uit drie Leden beftaat; naamlyk, de Koning, het Hoogerhuis, en de Gemeenten. De Koning heeft boven de twee anderen het voorrecht om Pairs en Edellieden aan te ftellen, om het gewigt, de maat en de munt te bepaalen; hy heeft de magt, om zyne toeftemming te weigeren aan hetgeen door de beide Kamers beflooten is; hy alleen bezit de magt om den oorlog te verklaaren, den vrede te maaken, Verbindtenisfen aan te gaan, Gezanten te zenden en te ontfangen; eindelyk is het eene grondftelling in Engeland, dat hy geen kwaad kan doen, (*The King kan do no wrong*). Deeze grondftelling verheft zyn' geheiligden perfoon boven het bereik der vierfchaaren en boven de verplig-

ting

ting van verantwoording. Is 'er iets van dit alles, dat den Stadhouder toegekend word? De titel van Eminent Hoofd zou den Stadhouder veel meer naar het Opperhoofd van het Duitsche Ryk doen gelyken. Doch de Keizer heeft in de Besluiten van den Ryksdag niet alleen eene raadpleegende, maar ook eene negative, eene afkeurende stem; hy zelf maakt een uitsteekend, een eminent Lid uit, in zyne hoedanigheid van landheerlijk Souverein van een gedeelte van het bondgenootschaplyk Lichaam, en als Opper-Leenheer der anderen.

IX. *Is de Stadhouder eèn integreerend Lid der Souvereiniteit?*

Dus zyn de Keizer, en de Koning van Engeland, inderdaad de eerste Leden, en wel integreerende Leden der Souvereiniteit. Deeze titel wyst oogschynlyk een' Persoon of een Lichaam aan, wiens tegenwoordigheid of medewerking volstrekt noodzaaklyk is, om aan de bevélen of de wetten van den Souverein de vereischte kracht te geeven. Zo is het bondgenootschaplyk lichaam uit zeven integreerende Leden zaamengesteld. De Staaten van Holland en West-Frieeland tellen in hunne Provincie negentien integreerende Leden, waarvan de Ridderschap het eerste is. Men behoeft slechts oogen te hebben om te zien, dat de Stadhouder, als beschreven in de Ridderschap, maar een gedeelte van een integreerend Lid is. Men ziet niet, dat hy elders, in de verscheidene Provinciën der Unie, een geheel Lid der Souvereiniteit zy, dan alleen in Zeeland, daar hy alleen in de Vergadering der Staaten, de stem van den geheelen Adel uitmaakt; en daar hy ook, in die hoedanigheid, of in persoon, of door zynen Representant, verschynen moet. 't Is waar, in de Deductie, aan de groote Vergadering van het jaar 1651 overgegeven, noemt de Provincie Friesland de Stadhouders integreerende deelen der Staaten: maar dit voorgeeven is des te vreemder, vermits men in Friesland niet meer dan vier integreerende Leden, te weeten, Oostergoo, Westergoo, Zevenwolden, en de Steden, erkent. Ook blykt het, dat de Friezen deezen titel niet in eene politieke, maar alleen in eene moreele betrekking aan de Stadhouders geeven, te weeten, in zo verre, dat de verschei-

de-

dene Provinciën zonder Stadhouder niet konden bestaan. Doch niet alleen heeft de ondervinding de nietigheid van dit voorgeeven klaar getoond; maar het wierd ook in die vermaarde Deductie, welke de Staaten van Holland tegen die van Friesland uitbragten, volkomen wederlegd. Met één woord, men kan een Lid van een wetgeevend Corps zyn, zonder een integreerend Lid der Souvereiniteit te weezen. Een Lid van de Ridderschap, of van een Staats-Collegie, die uit de Vergadering afweezig kan blyven, zonder dat zulks eenig gevolg hebbe, kan zich den titel van integreerend Lid geenzins toeëigenen; gelyk het niet blykt, dat het een Lid der Gemeenten in Engeland, eenen Romeinschen Burger, of zelfs eenen Burgemeester van Rome eertyds, ooit in het hoofd zy gekomen, zich zulks aan te maatigen. Een enkel Lid der Stadsregeringen mag zelfs dien titel niet aanneemen, uitgenomen wanneer hy uit naam eener Vergadering, wier afgevaardigde hy is, spreekt, en zyne woorden de volledige stem uitmaaken van den Raad eener Stad, die recht heeft om in de Staaten te stemmen.

X. *Is de Stadhouder een Eminent Hoofd een Prins in de Republiek?*

Het is zelfs zeer ongevoeglyk gesproken, wanneer men den Stadhouder het Eminent Hoofd der Republiek noemt. Ook zeiden de Staaten van Holland in het jaar 1652, dat het woord *Hoofd niet zo eigenlyk op Ministers, dan wel op Heeren en Vorsten van den Lande toepasselyk is.* De titel van *Prins-Stadhouder* voegt nog minder. Daar is geen ander Vorst of Prins in den Lande, dan de Staaten. Daar zyn geene Opperhoofden, dan die, welken zich door de voorzitting aan het hoofd van Souvereine Vergaderingen bevinden. Het Eminent Hoofd zou in dit geval veel eer de tydlyke President der Staaten-Generaal zyn, daar de Stadhouder geene stem kan hebben, omdat hy geene Provincie is. Op zyn hoogst genomen zou men hem het Eminent Hoofd der Uitvoerende Magt kunnen noemen, in zyne hoedanigheid van Opperhoofd van de Gerechtshoven, van den Raad van Staate, van de Armée en van de Vloot.

XI.

XI. *Nadeelige gevolgen van eene al te groote magt van het Stadhouderſchap.*

Te vergeefs zou men ons tegenwerpen, dat vermits het Land eertyds door Hertogen, door Graaven, door Heeren beſtuurd is, wy aan de Eenhoofdigheid gewend zyn, en wy dezelve in den perſoon des Stadhouders erkennen moeten. Wy hebben gezien, dat, ſchoon de Monarchaale Regeering ten uiterſte bepaald is geweest, zy nogthans zulke onverdraaglyke onheilen heeft veroorzaakt, dat men die heeft moeten vernietigen. Het is zeker, dat de Stadhouder, hoe uitgebreid men zyn gezag ook mooge gemaakt hebben, geene van de wezentlyke eigenſchappen der Souvereiniteit bezit. In den hoogſten trap der Eerampten en Waerdigheden, waarmede hy bekleed is, kan men hem niet hooger aanzien, dan als een Gouverneur, wiens gezag ſlechts tot nader beſcheid geleend is, maar dat door eene natuurlyke overhelling, ongevoeliger wyze tot eene waare Monarchaale Regeering ontaarten kan. Wanneer men een Opperhoofd, een' Kapitein-Generaal, met eene groote magt en gezag, en zulks nog erflyk, bekleed wil hebben, zonder dat hy zich de Souvereiniteit onrechtvaardiger wyze zoeke aan te maatigen, wil men iets hebben, dat onmooglyk is. Een van beiden is noodzaaklyk, of dat zyn gezag afhanglyk en bepaald zy, of dat de Souvereiniteit der Republiek verloren gaa. Anders zou 'er, om zodanige onrechtvaardige aanmaatiging te beletten, een eeuwigduurend wantrouwen tusſchen de Regeering en het militair Opperhoofd plaats moeten hebben. Deeze toeſtand is niet natuurlyk, maar gedwongen; dezelve kan niet dan door bloed, ja door dierbaar bloed in ſtand gehouden worden. Zo ras in eene Republiek, in een' vryen Staat, een enkel Mensch boven de anderen verheven is, en zyn gezag naar de Onafhanglykheid begint over te hellen, word zyn belang natuurlyker en noodzaaklyker wyze met het belang van zyne Medeburgeren ſtrydig; hy zoekt hen aan zyn' wil te onderwerpen, zodat hy geen tegenkanting ontmoete, dat is, opdat hy hen dienstbaar maake, en op die wyze heerſche. Dit gevolg is uit den aart der zaak, uit de natuur van het menſchelyk hart afgeleid; het is noodzaaklyk; het is onfeilbaar. Dus heeft men in het oud Ro-

Rome den weg gebaand tot de ſtoute, heerschzuchtige onderneemingen van Marius, van Sylla, van Julius Ceſar en van Augustus, die ten laatſte de Alleenheerſching op den ondergang der beide partyën gevestigd hebben. Eindelyk behoeft men ſlechts, zonder zo hoog op te klimmen, zich de verdeeling van het Ryk van Karel den Grooten te herinneren. De Gouverneurs bezaten, onder den naam van Hertogen, van Graaven, enz., het grootst gezag; zy maakten het allengs erflyk; en eindelyk waren zy in ſtaat, om zich tegen diegeenen te verzetten, van welken zy te vooren ſlechts bloote Vaſallen geweest waren, en hen alleen den titel van Leenheeren te vergunnen, zonder de wezentlyke magt daarvan te bezitten.

Maurits, Fredrik Hendrik, Willem de II, en zelfs Willem de I bezaten nooit die buitenſpoorige magt, welke aan het Reglement der drie Provinciën, aan de vereeniging van allen de Stadhouderſchappen, aan de Recommandatiën, aan het Opperbewindhebberſchap der Maatſchappyën van Oost- en West-Indiën, enz. verknocht was. Maar tot welk een voor de algemeene vryheid zeer bedenklyk gezag hebben zy zich desniettegenſtaande verheven? Willem de I zou allen de gevaaren, alle de moeite en al het bloed der luisterrykſte Staatsomwenteling tot zyn eigen voordeel hebben doen dienen, zo hy niet door een' zo droevigen als onverwachten dood ware voorgekomen geweest. Maurits wist zich van al het gezag zodanig meester te maaken, dat hy zelfs zich in ſtaat bevond, om de gewoone wyze van Rechtspleeging, hoe allerwezentlykst ook voor de burgerlyke vryheid, om te keeren, en de Staaten te noodzaaken, zyn' wil als de hoogſte wet op te volgen. Aan den zachten en gemaatigden inborst van Fredrik Hendrik was de Staat alleen zyne vryheid verſchuldigd. Willem de II had naauwlyks zyne kindſche jaaren ten einde gebragt, of hy poogde reeds de voornaamſte onzer Steden door Troepen, welke de Staat betaalde, aan zyne heerschzucht te onderwerpen. Hy had verſcheidene Wetgeevende Vergaderingen tot ſlaafſche ſtappen gebragt; hetwelk hem aanmoedigde, om zyne oogmerken verder uit te breiden, wanneer hy in den bloei zyner jaaren weggerukt wierd. Willem de III was geen Stadhouder van Friesland,

land, van Groningen, of van Drenthe; hy wierd door bykans onophoudelyke oorlogen doorgaans buitenslands opgehouden. Zyne verheffing op den Troon van Engeland scheen hem vervolgens buiten staat te stellen, om hier een despotiek gezag te oefenen. In deezen verhevenen staat zelfs moest hy de Republiek ontzien, dewyl de Engelschen hem zó veel verdriet aandeeden, dat hy meer dan eens voornam, hen aan hun eigen lot over te laaten. Doch welk eene droevige lyst van onderdrukkingen levert niet, in weêrwil van dit alles, zyn gedrag tegen de De Witten, tegen die van Utrecht, van Nymegen, van Goes, enz. op? Is het niet klaarblyklyk, gelyk wy nader zullen bewyzen, wanneer wy van de zogenaamde Regeerings-Reglementen zullen spreeken, dat hy niets minder, dan de Souvereiniteit bedoelde? Zeide hy niet in een' Brief, die maar al te echt is, aan de Stad Amsterdam, welke hy *oproerig* noemde, dat de onafhanglykheid alle haare oude voorrechten ten behoeve des Stadhouders vernietigd had? Zelfs durfde hy 'er met eene bykans Oostersche willekeurigheid nog byvoegen: „ Wanneer een „ Koning zich wel heeft willen vernederen om het „ ampt als Stadhouder over een Volk niet te verwerpen, zy ook niet alleen niet moeten denken, om „ de authoriteit en voorrechten van hetzelve niet te „ verminderen; maar integendeel in overweeging neemen, om dezelven uit te breiden, overeenkomstig „ de grootheid en majesteit eens Konings."

XII. *Grond van het Stadhouderschap.*

De Prins van Oranje kon over zyne medeburgers geene andere authoriteit hebben, dan die, van hen wel te doen. Alle verdrag, met deeze hoogste wet strydig, is ongerymd, en toevallig. — Zou hy durven ontkennen, dat het welzyn der Republiek het eenig doelwit is, waarom hem de verscheiden Ampten, waarmede hy bekleed is, opgedragen zyn, dat haare handhaaving geen ander oogmerk heeft, en dat de verbindtenissen, met hem aangegaan, geen' anderen grondslag hebben? Hy heeft verscheidenmaalen en byzonder in deeze laatste tyden erkend, dat het welzyn en de roem van zyn Huis aan het welzyn en den roem der Republiek onafscheidelyk verknocht zyn. Ziet daar

den waaren toetssteen. Het is onmooglyk, dat hy niet zou zien, dat zyne verscheidene waerdigheden en voorrechten alleen weder te brengen tot die punten welke denzelven voor de Republiek in het algemeen, en voor iedere Provincie in het byzonder nuttig en heilzaam kunnen doen zyn, niets anders is, dan dezelven vaster en achtbaarder te maaken. Laaten wy nu, naar deezen regel, den Stadhouderlyken invloed in de benoeming en verkiezing der Regenten overweegen.

XIII. *De Stadhouder kan de beste Regenten niet verkiezen.*

Hoe schrander, hoe deugdzaam, hoe onvermoeid, hoe goedwillig — met één woord, hoe volmaakt een Stadhouder moge bedacht worden, is het echter onmooglyk, dat hy de verkiesbaarste persoonen tot de verscheidene bedieningen der Regeering in alle de Steden en Plaatsen der Republiek zou kunnen kennen. — Hoe veele uuren, by voorbeeld, zou hy niet moeten besteeden enkel aan het leezen der Recommandatie-brieven, en aan de Audientiën van gunstverzoekingen? —— Indien het zelfs al eens mooglyk was, dat hy de verkiesbaarste persoonen zelf kon kennen, zou hy daaraan dien tyd verspillen, welken zyne bezigheden als Hoofd van de Uitvoerende Magt zo in het civiele als in het militaire geheel en alleen vorderen. (*)

XIV. *Schadelyke invloed van de zogenaamde Lieutenant-Stadhouders.*

Hy moet derhalven, ten deezen einde, of alles aan het geval overgeeven, of zich tot zyne onderrichting van zodanige lieden bedienen, die, onder den naam van *Premiers*, en van *Lieutenant-Stadhouders* bekend zyn. Wy berispen zyne Doorluchtige Hoogheid geenzins over deeze zonderlinge aanstelling, welke de noodzaaklykheid hem scheen in te boezemen. *Zy*, die by deeze gelegenheid de berisping, de verontwaerdiging der waare burgers verdienen, zouden veeleer die laage en laf hartige zielen zyn, welke eed en pligt en het welzyn des Staats vertreedende, zodanige voorrech-

(*) *Zie den Post van den Neder-Rhyn* III. D. No. 171.

rechten aan den Stadhouder hebben afgestaan, welken hy niet kon uitoefenen; en die de Natie, dus als ten prooie overgegeven hebben. — Het is onmooglyk, dat deeze Lieutenant-Stadhouders veilige en getrouwe Leidslieden kunnen zyn. In Friesland had deeze gewoonte der Steden de Regeering van een Volk, zo vry als 'er ooit een volk onder de zon was, in eene soort van alleenheersching veranderd.

De geheele burgerlyke Regeering en de bestelling van allen de ampten der Steden hingen daar niet alleen af van een' enkelen Regent, die, als Afgezonden ter Vergadering der Staaten, den meesten tyd afweezig was; maar het gebeurde ook, dat hy in de tusschentyden, in welken hy niet werklyk in bediening was, nogthans alle de zaaken aan zich trok; hetwelk niet anders dan tot schande en hoon voor de Regenten, die in dienst waren, verstrekken kon. Te Utrecht heeft het nog vry hooger gelopen. De Heer Pesters, die slechts een vergeten burger was, wierd dus aldaar het rad, waarop het geheel staatkundig werktuig draaide. Magistraatsplaatsen, benoeming tot Ampten en Commissiën van Eer of voordeel, de geringste der burgerlyke bedieningen, — kortom alles hing van zyne gunst, van zyne voorspraak en bescherming af (*). Was nu zodanig een gedrag niet alleen voor de Regeering, maar ook voor de geheele Burgery niet ten hoogste hoonende en ondraaglyk? Zyne Hoogheid heeft, door hem dus tot zynen Achterraad in alle zaaken, die tot de Regeering van het Land en de Stad slechts eenige betrekking hebben, te gebruiken, meer deugd, meer bekwaamheid in den Heer Pesters moeten onderstellen, dan in eenigen anderen Regent. Anders zou hy de Regeering van eene der aanzienlykste Steden van ons Land het ongelyk niet aangedaan hebben, om dezelve van het goedvinden van een' enkelen particulier afhanglyk te doen zyn. — Was het niet voor die Burgers zelven, welken de noodige hoedanigheden bezaten om naar de openvallende Regeeringsplaatsen te staan, eene schande, by zodanig een' particulier hun hof te moeten maaken, en, om zo te spreeken, voor hem te moeten kruipen? Wanneer men dit alles overweegt, is het dan nog wel te

(*) *Zie Verslag en beöordeeling van de Memorie van Z. H.*

te verwonderen, dat verscheiden van de beste Burgers, —— van die Burgers, welken door hunne deugden en bekwaamheden allerbest in staat zyn, om in de Regeerings-bedieningen hun Vaderland nuttig te weezen, — zich in deeze loopbaan niet durfden begeeven, omdat zy hunne pryswaerdige Republikeinsche fierheid, welke zy van hunne vorouderen geërfd hadden, aan eene zo laage en zo slaaffche handelwys geenszins konden gewennen? Hoe, bid ik u, hoe konden Regenten, tot het uiterste gebragt van geen' anderen wil te hebben dan dien van den Lieutenant-Stadhouder, — hunne verbindtenis om voor de handhaaving des volks, waarvan zy de Vaders, de Beschermers, de Representanten zyn, te waaken, behoorlyk vervullen? Dus had de vrees van den Stadhouder te mishaagen, zelfs over de geheiligdste pligten de overhand. Onder-Stadhouders zyn op verscheidene plaatsen tot die schaamteloosheid en laagheid gekomen, dat zy van hunne bediening eene broodwinning gemaakt hebben, derwyze, dat men een van hen, die in Gelderland genoeg bekend is, zou kunnen opnoemen, welke meer dan tagtigduizend guldens met deezen vuilen handel gewonnen heeft. — Hebben wy niet gezien, dat te Groningen de sterkste verbindtenissen door het misbruik der Recommandatiën veracht en geschonden zyn geworden? — De wyze der Verkiezingen, door een uitdruklyk Reglement, — door een Reglement, waarin de Stadhouder zichzelven niet vergeten, en waarvan hy de onderhouding met een' plegtigen eed bezworen had, vastgesteld, wierd daar op eene schandelyke wyze met voeten getrapt. De Kiezers, schoon zy gezworen hadden geen acht te geeven op de Recommandatie van iemand, wie hy ook zy, waren echter daartoe gebragt, om zich alleen te gedraagen aan de Lyst dergeenen, die door den Vertrouweling des Stadhouders met den stempel der verkiezing gemerkt waren. — Welk een ruim veld tot berispen zouden wy hebben, indien wy alle de andere ongeregeldheden, uit de Recommandatiën voortspruitende, wilden ophaalen? Doch, dewyl men vry algemeen toestemt, dat dit geene Stadhouderlyke Voorrechten zyn, en men dezelve bykans overal afschaft, zo zullen wy niets meer daarvan zeggen.

Dus leert de ondervinding, dat de Stadhouder, noch door

door zichzelven, noch door zyne plaatsvervangers, beter in ſtaat is, om de openvallende plaatſen in de Regeering op eene waerdige wyze te vervullen, dan het paard van Caligula eertyds was, om het ampt van Burgemeester van Rome waar te neemen. Laaten wy nu zien de onheilen, die uit de Stadhouderlyke aanſtellingen ontſtaan.

XV. *Schadelykheid der Stadhouderlyke Aanſtellingen.*

De Voorkeur, welke Zyne Hoogheid aan ſommige voorgedragen perſoonen moet geeven, ſtelt hen natuurlyker wyze bloot aan den nyd en afgunst van hen, die afgewezen zyn. Deeze ongunſtige geſteldheid ligt zo diep in 's menſchen hart, dat men die niet kan uitrooijen. Zy, die de voorkeur verkregen hebben, worden altoos verdacht gehouden, dat zy of van andere wegen en middelen van voorſpraak, dan de innerlyke waerde en verdienſten, gebruik gemaakt, of die waare en wezentlyke grondbeginſels aan den afgod der gunst opgeöfferd hebben. — Daarenboven, indien de Stadhouderlyke invloed en magt overal op gelyke wyze plaats greepen, dan zou 'er geen onderſcheid van gevoelen in de Republiek meer zyn; de denkwyze des Stadhouders zou dan de hoogſte Wet zyn. Daaruit zou maar één enkel kwaad voortkomen. De Republiek zou, gelyk men reeds aangemerkt heeft, gevaar loopen, om *een armzalig Monarchaal Landje te worden, dat ras door zyn Monarchaal Hofje zou worden opgevreten.* (*) — Men weet, dat de Stadhouderlyke invloed, hoe volſtrekt ook in die Gewesten, welken aan zogenaamde Regeerings-Reglementen onderhevig zyn, echter in Holland minder is, dan in Zeeland, en dat die, zo te Amſterdam, als in de Grietenyën van Friesland en in de Ommelanden bykans niet beſpeurd word. Eene zo groote ongelykheid moet noodzaaklyk verſchillende belangen, onderſcheidene denkwyzen, en bygevolg zodanige oneenigheden, zodanige tegenkantingen en vertraagingen veroorzaaken, die het geheel ſtaatkundig lichaam aan de yslykſte ſchokken blootſtellen.

By voorbeeld, welke indrukſelen moeten de Stadhouderlyke aanſtellingen maaken op een gevoelig hart? Kan een Regent ligtelyk van zig verkrygen de oogmerken te dwars-

(*) *Zie Post van den Neder-Rhyn*, III. N. 177.

dwarsboomen van een' Stadhouder, die hem met weldaaden overlaad, aan wien hy alles, dat hem achtbaar maakt in de oogen van het Volk, te danken heeft, aan wien hy het zoet vermaak van te beveelen verschuldigd is, en tevens de niet minder streelende hoop van zyne bedieningen op zyne nakomelingen overgedragen te zullen zien? Zal hy eenig ongenoegen durven geeven aan een' Prins van eene zo doorluchtige geboorte, van een' zo verhevenen rang, en van een' zo weldaadigen aart? Deeze gevoelens zyn eigen aan het menschlyk hart. Hoe veelen zou men hier niet kunnen aanhaalen, die, na ter gehoor toegelaten te zyn geweest by den Stadhouder, die hen met zyne gewoone minzaamheid ontfangen, en met eene inneemende toegenegenheid onderhouden had, die vryheidlievende gevoelens verlaten hebben, welken zy te vooren opentlyk beleden, en waarin zy tot hier toe hunnen hoogsten roem gesteld hadden? Dus word het verstand menigmaal een speeltuig van het hart. Wy behoeven geene andere bewyzen te zoeken voor de zwakheid, die ons in den voorigen oorlog heeft ingewikkeld, of vóor die, welke denzelven voor ons zo noodlottig heeft doen zyn. Blykt het niet middagklaar, dat die Provinciën, welker Regenten meest afhangen van de gunst des Stadhouders, geduurende deezen oorlog altoos degeene geweest zyn, die zich meest hebben aangekant tegen de heilzaame ontwerpen, die door de andere Leden van den Staat wierden voorgesteld ter herstelling en vermeerdering van onze Zeemagt? Zou men hieruit geen genoegzaam bewys kunnen trekken, dat allen onze tegenwoordige rampen alleen ontstaan uit de al te groote magt, welke men aan den Stadhouder heeft overgelaten?

Dus verdooft de erkentlykheid, deeze anderzins zo pryswaerdige hoedanigheid, de denkbeelden der waare grondstellingen, en der gewigtigste pligten. De Stadhouder is niet de eigenaar van de Ampten; hy is slechts de uitdeeler van dezelven uit naam van den Souverein. Hy mag die niet willekeurig begeeven. Hy is verpligt daartoe de waerdigste en de beste persoonen te benoemen. Hy, die een ampt verkrygt is daarvoor alleen aan den Staat zynen dank verschuldigd. De Staat alleen heeft recht op zyne erkentenis en toegenegenheid. Wanneer hy de belangen van den dienaar voortrekt voor

die

die van den Souverein, begaat hy niet alleen eene ſnoode ondankbaarheid, maar hy maakt zich nog daarenboven ſchuldig aan eene onrechtvaardigheid. En is het inderdaad niet eene ſchreeuwende onrechtvaardigheid de algemeene belangen van den Staat op te offeren aan byzondere inzichten ten behoeve van éénen mensch alleen?

Deeze onrechtvaardigheid gaat nog daarenboven gepaard met eene afſchuwlyke meineedigheid. By het aanvaarden van zyn ampt neemt een amptenaar den Hemel tot getuige, en zweert by het allerheiligst Opperwezen, dat hy gedunrende den loop zyner bediening geene andere voorſchriften zal volgen dan die, welken een oprecht geweeten hem ten beste van het Land inboezemt; en is dit voldoen aan deeze geheiligde en ontzaglyke verbindtenis, dat men geene andere wet volgt dan het welbehagen van een' Stadhouder?

De afhanglykheid der Regenten van den Stadhouder onderwerpt hen ook aan eene min- en verachting van hunne ondergeſchikte amptenaars, waarvan de gevolgen allernadeeligst zyn. Een van de wezentlyke grondſlagen eener Republikeinſche Staats-regeering is de Eerbied, welken men aan de Overheden verſchuldigd is. Het verlies van deezen Eerbied is altyd een voorbode van den aanſtaanden ondergang van een' Staat. Die achting moet zich door eene vaardige gehoorzaamheid openbaaren, welke men aan de bevélen, door de Vergaderingen met de wetgeevende magt bekleed, afgekondigd, gereedlyk betoont. De voornaamſte en luisterrykſte Burgers der aloude Republieken hebben de grootſte opofferingen ten deezen opzichte gedaan. Wanneer men onzen onſterflyken De Ruiter iets gebood, dat tegen zyn eigen begrip ſtreed, riep hy uit, *dat 'er voor hem niets anders overſchoot, dan zyne Heeren en Meesters te gehoorzaamen.* Toen men hem het bevèl aanbragt, om uit de Middelandſche Zee naar de Kust van Guinea en vandaar naar Amerika te ſtevenen, ten einde de Engelſchen aan te tasten; wendde hy noch gebrek aan leevensmiddelen, noch de moeilykheid der winden, noch zyne onkunde van die zeeën, noch de gevaaren van dien togt voor; — hy vertrok op het oogenblik zelf. Ten tyde van den togt naar Chatham vervulde hy met yver de pligten en van Soldaat en van Generaal, offchoon de

onderneeming zelve hem als roekloos was voorgekomen. — Hoe groot een aanzien hem het Opperbevelhebberschap ook had bygezet, onderwierp hy zich nogthans, zonder de minste tegenspraak, aan het voorstel, om zich aan boord van Schip van den Admiraal Obdam zonder eenig gezag, alleenlyk maar om hem met zynen raad te dienen, op te houden. — Deeze waren de schoonste tyden der Republiek. — Toen waren de Land- en Zee-officieren niet in het geval, om zodanige persoonen, die tot de Regeering bestemd waren, zo min als zichzelven, wegens hunne aanstelling, afhanglyk te zien van den Stadhouder, en zich op eene slaafsche wyze, gedurig in deszelfs antichambre te vertoonen. Want, met één woord gezegd; hoe zouden toch die lieden, welken gewend zyn voor niets eenige achting te betoonen, dan voor hetgeen den uiterlyken schyn van magt heeft, — hoe zouden zy, bid ik u, in de Staatsvergaderingen, uit zodanige persoonen bestaande, waare Souvereinen aanmerken? Ingevolge van deeze begrippen, zullen zy zich verbeelden, dat het meer eer voor hen zy, in dienst van den Prins, dan in dienst van de Staaten, uit dergelyke lieden zaamengesteld, te weezen. Hiervandaan is het ook al mede, dat het krygsvolk der Republiek zich veelal noemt het Volk van den Prins, of *Prinsen-Volk*, of ten minste, dat die oude benaaming aanweezig gebleven is, en by het grootste gedeelte onzer Land- en Zee-magt zeer ligt eene betekenis krygt. Dus ziet men, dat de aanstelling der Regenten door den Stadhouder, op eene wel indirecte, maar nogthans niet minder schaadelyke wyze, het gezag van de wetgeevende Vergaderingen zo der Unie in het algemeen, als der Provinciën in het byzonder benadeelt. Zy strooit by gevolg ongevoeliger wyze het zaad der beklaaglykste regeeringloosheid. Heeft niet de Graaf van Byland openlyk verklaard, dat in dit Land, de bevélen van den Souverein geene zo onderdaanige gehoorzaamheid vereischten, als in eene Monarchie? En het blykt genoeg, dat het by de bloote theorie by hem niet gebleven is.

XVI.

XVI. *Invloed der Stadhouderlyke aanstellingen op het Defensieweezen van den Staat.*

Dus heeft de afhanglykheid der Regenten van zyne Doorl. Hoogheid een' onherstelbaaren schaadelyken invloed in het geheel Defensie-wezen van den Staat. Dewyl hy als het Hoofd der Armée en der Vloot, door middel der aanstellingen, meester van verre het grootste gedeelte van de Leden der Wetgeevende Vergaderingen is; zal hy, zo hy wil, altoos in staat zyn, om al hetgeen, dat de volmaaking van onze Zeemagt betreft, te vertraagen, en op te houden. De oprechting van een vast Corps Zee-Troepen, hoe noodwendig, hoe volstrekt noodwendig en heilzaam hetzelve ook zyn mooge, zal, zo de zaaken niet anders geschikt worden, nooit ernstiglyk ter harte worden genomen. De hoogstnoodige reductie der vyf kostbaare Admiraliteits-collegiën tot drie, of, hetgeen nog beter zou zyn, de oprechting van één' permanenten Zeeraad, waarin alleen kundige en ervaren mannen tot Leden zouden aangenomen worden, zal altyd als een ongerymd, als een onuitvoerlyk ontwerp worden aangezien.

XVII. *Over de Nationaale Vryheid.*

Vooral brengt deeze afhanglykheid een' doodlyken slag aan de nationaale vryheid toe. In een' Republikeinschen staat onderscheid men de burgerlyke en de staatkundige vryheid. De eerste bestaat daarin, dat men doen mag, hetgeen men wil, mits dat men anderen niet benaadeele. De staatkundige vryheid bevat het recht, om hetzy door zichzelven, hetzy door Representanten van zyne eigene verkiezing, invloed in het Staatsbestuur te hebben. Zo kan men zeggen, dat de staatkundige vryheid geene plaats heeft ten aanzien van de zodanigen, welken of de geboorte, of het fortuin, of de religie uitsluit van het recht, om in de verkiezing van de Leden der Wetgeevende Magt te stemmen. Men zou zeer ligtlyk kunnen bewyzen, dat 'er in elken Staat, en byzonder in den onzen, een naauw verband tusschen de burgerlyke en de staatkundige vryheid plaats behoort te hebben. Men zou gemaklyk kunnen aantoonen, dat, naarmaate de staat-

kundige vryheid gehandhaafd of onderdrukt word, ook de burgerlyke vryheid meer of minder wordt beveiligt. Staa het oppergezag aan één' enkelen persoon af; wie zal dan het volk de handhaaving zyner burgerlyke rechten verzekeren? Kan niet de Alleenheerscher, kan zelfs niet een bloot Stadhouder, in die plaatsen, daar de Reglementen hem bevolmagtigen om de vastgestelde Regeeringsformen naar zyn' wil en welbehaagen te veranderen, tot zyn eigen persoonlyk nut voorwenden, dat het algemeen welzyn de vernietiging der geheiligdste instellingen vereischt? Maar, wanneer het volk invloed in de wetgeevende magt deel heeft, en de Regenten van zyne keuze afhangen, behoeft het dat kwaad niet te vreezen.

De beste staatkundige Schryvers zyn van oordeel, dat de grondbeginsels van eene vrye Constitutie onherroeplyk verloren zyn, wanneer zy, die de wetgeevende magt hebben, door hem, aan wien de uitvoerende magt toevertrouwd is, aangesteld worden. Is het niet zeer natuurlyk, dat, hoe meer een Regent van het Stadhouderlyk Hof afhangt, hoe minder hy van zyne Medeburgers afhanglyk is? In deeze onnatuurlyke betrekking vind hy een steunsel, dat hem ongevoeliger wyze daartoe brengt, om van des volks genegenheid weinig werk te maaken. Zodraa een Regent 'er zich weinig aan kreunt, of hy het volk aangenaam zy of niet, is de natuurlyke en burgerlyke vryheid meer of min in gevaar; want van dien tyd af aan worden door de voorkeur, die men aan de gunstbewyzen geeft, en door de aanneemingen van persoonen, de zwakken aan de onderdrukking der magtigen blootgesteld.

De staatkundige en burgerlyke vryheid hebben zó veele betrekkingen tot elkandere, dat het geenzins te verwonderen is, dat men die onder elkandere verward hebbe. De berooving van deeze twee goederen maakt den mensch in zyne eigen oogen laag en verachtlyk. De bewustheid zyner nietigheid verlaagt zynen geest, en doet hem zo versmaadlyk zyn, als hy zelf denkt te weezen. Maar het gevoel der burgerlyke en staatkundige vryheid, geeft den mensch hooge gedachten van zyne waerdigheid. Zy verheft de ziel; zy is de bron van die manlyke en verheven begrippen, van dien onderneemenden geest, welke groote mannen vormt,

en

en den roem van een volk vereeuwigt. Zy geeft aan het nationaal karakter de heilzaamste eigenschappen; de burgers, vol edele fierheid, bezitten kracht, begaafdheden en moed. De gestadige opmerkzaamheid op het openbaar belang boezemt hen eene grootheid van geest en waare Vaderlandsliefde in. Uit de werkings-kracht en het vertrouwen, welken de dagelyksche behandeling van Staats-zaaken en de veiligheid hunner rechten aanbrengen, word de vordering in de kunsten, in de staatkunde, en in den oorlog geboren. Aldus heeft de vryheid zo wel op het crediet, als op de schranderheid en het vernuft der natiën een' magtigen invloed.

XIX. *Verderflyke invloed der Stadhouderlyke Aanstellingen op de Zeden.*

De Stadhouderlyke invloed op de aanstellingen doet niet alleen deeze ryke bron van de verhevenste en heilzaamste gevoelens opdroogen; maar zy bederft daarenboven de Zeden, 't welk den ondergang der Republieken na zich sleept. Hoe naauwere verknochtheid de Regenten met het Hof des Prinsen van Oranje hebben, hoe menigvuldiger de gelegenheden zyn, om zich naar die bron van aanzien en geluk te begeeven; hoe meer zy ook in die denkwyze, zeden en manieren, welke de onafscheidbaare gezellinnen der Hoven zyn, deelneemen; en hoe meer zy bygevolg van de oude Nederlandsche eenvoudigheid afwyken, om zich in de weelde en den overdaad te dompelen. Daarvandaan komt die verbaazende ongelykheid van persoonen, welke de pest der Republieken is; en uit die ongelykheid, de haat en nyd tusschen de zogenaamde Raadsheerlyke Familiën en die van enkele Burgers. Daarvandaan komt het ook, dat zo veele Familiën, eerwaerdig en aanzienlyk door haare diensten of door haare oudheid, tot de droevige keuze worden gebragt, om of zichzelven in den grond te helpen, ten einde met pracht en staatsie ten Hove te verschynen, of op eene schandelyke wyze voor een' Stadhouder tot kruipens toe te bukken, ten einde zichzelven staande te houden. Daarvandaan eindelyk, hetgeen maar al te dikwyls gebeurt, dat de andere Burgers, het voorbeeld der Grooten nabootsende, zich ieder naar zyn vermogen, aan den prachti-

tigen luister en de kostbaare weelde der Hoven overgeeven; en daarvandaan, om niet meer op te haalen, de trapswyze ondergang der oude nationaale zuinigheid, — eene zuinigheid, die de eenige grondslag van een' uitgebreiden en gelukkigen koophandel, en daardoor van het aanweezen van een' Staat is, welke geene groote en ryke grondbezittingen hebbende, meerendeels van de vruchten zyner naarstigheid en vlyt bestaat.

XIX. *Invloed op het publiek crediet buitenslands.*

Terwyl de Nederlandsche Natie dus haar oud karakter, de groote waarborg van haare rykdommen en magt, binnenslands verliest; zo daalen ook haar aanzien en achting by de buitenlanders; zo verdwynen ook allengs de beweegredenen, welke haare kooplieden alomme deeden geächt en vertrouwd zyn, en haare commercie moet daarvan den weêrslag, en dus een steeds toeneemend verval ondervinden. Deeze waarneeming is zó treffende, dat zy geenen der Schryveren, die naar de oorzaaken van het tegenwoordig verval van onzen koophandel onderzoek gedaan hebben, ontsnapt is (*). Met één woord, naarmaate de andere volken, die daarenboven thans meer dan ooit met den geest van nayver bezield zyn, den waaren aart en de verderflyke gevolgen dier Stadhouderlyke aanstellingen gewaar worden, zal ons Land hoe langer hoe meer zyn' luister en welvaart verliezen. — Het zyn alleen de naamen van Republiek, van Vryheid, van Gelykheid, welken ons het vertrouwen der vreemdelingen verworven, en gestaadig eene groote menigte gezonde, sterke en arbeidzaame lieden van buiten naar ons Land getrokken hebben, die de zwakheid onzer nationaale bevolking vergoedde.

Op deeze wyze blykt het uit onwraakbaare bewysredenen, dat de Stadhouderlyke aanstellingen de allergevaarlykste uitwerkingen hebben. Het is derhalven wel grootlyks te verwonderen, dat men het juk der Recommandatiën afwerpende, en dat der Aanstellingen behoudende, niet gezien heeft, dat men niet alleen niets uitvoerde, maar daarenboven nog in eene

(*) *Zie de Verh. van de Haarl. Maatschappy* XVI. D.

eene tastbaare valſche gevolgtrekking verviel. Ontſtaan er niet klaarblyklyk nog grootere zwaarigheden uit de magt om Regenten te verkiezen of te bevestigen, en wel op eene zó volſtrekte wyze, dat men niet weigeren kan die aan te neemen, dan zelfs uit Recommandatiën, waarvan de naam alleen genoegzaam te kennen geeft, dat men zich daar aan gedraagen kan of niet? Te vergeefs zal men zeggen, dat de Verkiezingen eene opdragt, een afſtand zyn, maar niet de Recommandatiën. Het zal ſteeds onbetwistbaar zyn, dat de voornaame grondſlag van het Stadhouderſchap in het algemeen voordeel der natie moet beſtaan. Derhalven wanneer, en zodraa eene inſtelling met dit wezentlyk oogmerk ſtrydig is; hetzy dezelve door opdragt, door afſtand, of op eene andere wyze ingevoerd zy, is zy altyd herroeplyk. De Souverein kent, met betrekking tot zyne Staatsdienaars, geene Contractanten; hy kan geene verbindtenisſen aangaan, die hem in huislyke zaaken aan banden leggen, hy kan de volgende geſlachten niet verbinden. Het is derhalven ten uiterſte ongerymd, dat, terwyl de Verkiezingen, en Aanſtellingen dezelfde en nog grootere zwaarigheden hebben, dan de Recommandatiën, men dezelve nog behouden heeft, daar deeze laatſte afgeſchaft zyn.

Het misbruik der Stadhouderlyke aanſtellingen openbaart zich allermeest in die Provinciën, welke aan de zogenaamde Regeerings-Reglementen onderworpen zyn. Laaten wy derhalven thans deeze Reglementen onderzoeken, en zo wel de wyze nagaan, waarop zy oorſpronglyk gemaakt zyn, als de grondbeginſelen overweegen, welken zy in zich behelzen.

ZES-

ZESDE HOOFDSTUK.

Historische Oorsprong van de invoering der Regeerings-Reglementen.

De oorzaaken, die den beklaaglyken Oorlog van het jaar 1672 hebben voortgebragt, zyn genoeg bekend. — Zy, die toen aan het roer der Regeering zaten, kenden zeer wel de gevaarlyke oogmerken van Frankryk. Doch meenende dat zy door het aangaan der bekende drievoudige Alliantie dezelven genoegzaam gedwarsboomd hadden, konden zy zich niet verbeelden, dat Engeland, welk Ryk 'er meer belang by had, dan wel de Staaten-Generaal, of Zweeden, om zich tegen de uitbreiding van Frankryks magt te verzetten, zich by hetzelve zou gevoegd hebben, om de Republiek op het lyf te vallen. Toen Karel de II in het jaar 1668 plegtiglyk zodanige verbindtenissen maakte, welke de redenen van Staat, het belang van zyn Koningryk, en de geneigdheden van de Engelsche Natie hem inboezemden, kon men niet denken, dat hy dezelve, slechts drie jaaren daarna, op de trouwloosste wyze verbreeken zou. Frankryk, wel is waar, kon grootlyks daarover gebelgd zyn, dat wy, niettegenstaande dat Ryk ons de grootste diensten bewezen had om onze Onafhanglykheid op een' vasten voet te helpen brengen, ons de alleryverigsten betoonden, om ons tegen deszelfs vergrooting aan te kanten; maar het zou die Mogendheid waarschynlyk nooit in den zin gekomen zyn, om hierover door een' inval in dit Land wraak te neemen, zo het niet op den bystand der Engelschen gerekend had. En, zo men aan de uitdruklyke verklaaringen, welken Karel de II naderhand deed, geloof mag slaan, is het geenzins waarschynlyk dat hy zich immer in den twist van Lodewyk den XIV zou ingewikkeld hebben, indien 'er niet in den schoot der Republiek een Prins van Oranje was aanwezig geweest; dat is, een Vorst, die zyn bloedverwant was, wiens belangen hy trachtte te vestigen, en wiens magt hy hoopte uit te breiden

zelfs

telfs tot de bekleeding der Souvereiniteit toe. Indien Willem de III ons dus in die benaauwde omftandigheden van eenige hulp geweest is, moet men daartegen ook bekennen, dat hy te gelyk ééne van de voornaame oorzaaken geweest is van het gevaar, waarin zyn vaderland zich toen bevonden heeft.

De twee Natiën, eene zamenzweering tot onzen ondergang gemaakt hebbende, overvielen de Republiek zó onvoorziens en met zó veel fpoed, en wierden te gelyk door onzen ouden vyand, den oorlogzuchtigen Bisfchop van Munfter, zó krachtig onderfteund, dat, al was dezelve door onfeilbaare mannen beftuurd geweest, en al had zy haare gantfche Landmagt op een' zo geduchten voet gebragt, als haar vermogen toeliet; zy nogthans onder de vereenigde poogingen van eene zo magtige verbindtenis zou hebben moeten bezwyken. Gelderland, Utrecht en Overysfel, aan den vyandlyken inval allermeest blootgefteld, riepen terftond de onderfteuning der Unie in; waartoe zy des te meer recht hadden, vermits zy tot dien tyd toe tot het algemeen welzyn en de verdeediging des Lands hunne ftemmen gegeven, en hun aandeel in de lasten blymoedig opgebragt hadden. Tenzelfden tyde namen zy de kloekmoedigfte befluiten. De Stad Utrecht verbond zich plegtiglyk, om alles, goed en bloed op te offeren, ten einde zich tot het uiterfte toe te verdeedigen. Maar de binnenlandfche Provinciën, alleen op haare eigene veiligheid bedacht, en welligt door andere dryfveeren aangezet, riepen tot haare eigene befcherming haare troepen te rug, en de drie Land-Provinciën wierden aan haar ongelukkig lot overgelaten. Men raadde dezelve uitdruklyk aan om de best mooglyke voorwaarden met den vyand te bedingen, en men bewaart tot heden toe nog de Capitulatie, welke in gevolge van dien door de Staaten van Utrecht met de Franfchen is gemaakt. De Artikelen derzelve behelzen, dat zy hunnen Godsdienst en hun Staatsbeftuur zullen behouden, en dat de Provincie onder geenen byzonderen Heer zal komen; maar dat zy begrepen zoude weezen in al zodaanig Traktaat, als de Koning met de Staaten-Generaal zou komen te maaken. Dus hadden de andere Provinciën geen het minfte recht, om wegens die gedwongene kortftondige onderwerping eenige aanfpraak op de Souvereiniteit dier Provin-

vincie te maaken; te meer, dewyl men aan haar alleen de schuld kon wyten dat deeze landen onder des vyands magt geraakt waren, doordien zy het dienstig hadden geöordeeld, om de Troepen, ter soldy en ten dienste der Generaliteit staande, voor zich alleen te behouden. Zelfs scheenen de drie overwonnene Provinciën, dewyl zy tot behoudenis der overige opgeöfferd waren, integendeel recht te hebben, om eene soort van schadeloosstelling te eischen. Haare rampen, de gerechtigheid, het medelyden, alles scheen ten haaren voordeele te pleiten. Dog de Gebroeders De Wit waren intusschen onder de bloeddorstige handen van een woest en opgeruid gemeen jammerlyk omgekomen. De Prins van Oranje bestuurde de Republiek naar zynen wil. Hy had onder de wederwaerdigheden, welke het Land over het algemeen drukten, zyne belangen zó wel weeten te behartigen, dat hy met behulp van den Raad-Pensionaris van Holland Gaspar Fagel, zich volstrekt meester der openbaare zaaken gemaakt had. Hy wanhoopte zelfs niet, om eenmaal den hoogsten trap van grootheid te bereiken. In de maand July van het jaar 1672 schreef hy een' brief naar Engeland, waarin hy eene schikking voorstelde, die niets minder behelsde, dan dat de Souvereiniteit over de Zeven Provinciën aan hem zou opgedragen worden. — De Staaten Generaal, in welker Vergadering men alleen de Gedeputeerden van Holland, Zeeland, Friesland en Groningen zag verschynen, begonnen, op de eerste tyding van den aanstaanden aftogt der Franschen, hunne raadpleegingen met een' zo vreemden als onregelmaatigen stap. Deeze vier Leden der Unie, die de ontruimde Provinciën noch tegen den aanval verdedigd, noch gewapenderhand hernomen hadden, ontzagen zich echter niet om deeze Provinciën als overwonnen Landen aan te merken. Zy zonden 'er Troepen heen, die de Steden binnen trokken, zonder den eed, in het VII Artikel der Unie van Utrecht voorgeschreven, te willen afleggen. (*) Ingevolge het besluit, ten deezen opzichte genomen, moest 'er *door alle meest krachtige en efficacieuse middelen worden gedisponeerd, dat by provisie, zullen cesseeren en ophouden, alle Staatswyze, mitsgaders alle andere vergaderingen van gedeputeerde Staa-*

(*) *Hist. Verhaal p.* 36.

Staaten, *de Geëligeerden*, *Ridderſchap*, *Hof van Juſtitie*, *Burgemeesteren*, *Schepenen en Vroedſchappen en dergelyken.* (*) Te vergeefs verwekte dit onbillyk en barbaarsch gedrag de hevigſte klagten en bezwaarnisſen. Men bragt 'er een Request tegen in, door vyftig of zestig perſoonen ondertekend; waarop men, hoewel zonder eenig gevolg, aanmerkte, dat een zo gering getal den wensch van het geheele Volk niet kon uitdrukken. De Vergaderplaatſen der Regeering wierden door Troepen bezet. In één woord, men moest voor de overmagt bukken; en tot overmaat van vernedering zag men te Utrecht een' Predikant, Thaddæus de Landman, den kanſel beklimmen om dit alles, *als eene omwending*, *die van den Heere was*, aan het deerlyk misleid volk voor te draagen. De opſchorting der vastgeſtelde Regeeringen duurde zeven geheele maanden. Geduurende deeze tusſchenregeering heerschten de onwettig aangeſtelde leden willekeurig. Zy maakten beſtelling over de bedieningen; zy zetteden de amptenaars, die in dienst waren, af; en doorzochten de registers, om in dezelven punten van verwyt en van beſchuldiging te vinden. — Eindelyk rees 'er een nieuw verſchil. Friesland en Groningen wilden zich de Voorzitting voor Gelderland, Utrecht en Overysſel aanmaatigen. — Holland eischte niets minder dan de verdeeling der Provincie van Utrecht, zich daarvan dat gedeelte toeëigenende, het welk haar best gelegen lag. Deeze tyding baarde, gelyk men ook ligt kan denken, de grootſte verſlagenheid. Willem de III was de ziel van dit voorſtel, doch zonder hier voor openlyk uit te komen, werkte hy onder de hand om den weg te baanen tot zodanige veranderingen, welke hy als gunſtig voor zyn gezag, in de drie Provinciën zogt in te voeren. Hy wilde niet, dat Holland, daar de Regenten het grootst gedeelte van hunne Rechten behouden hadden, al te magtig wierd; en zyn belang eischte, om tusſchen de byzondere Provinciën eene zekere verwydering te onderhouden. (†) Ingevolge van dien, wierd hy bedacht om den ſlag, welke aan de drie Provinciën de

(*) *Bylag. C. in de Geſchiedkundige Verhandeling &c. p.* 92-99-116.

(†) *Wagenaar* XIV. 312.

de afhanglykheid van de overige dreigde, voor te komen, en dezelve onder zyne eigene magt te brengen: Laaten wy derhalven zien, welke middelen hy in het werk ſtelde, om dit dubbel oogmerk te bereiken.

I. *Staatkundig gedrag van Willem den III.*

Hy begon zyn ontwerp met zich opentlyk te verklaaren voor de belangen der onderdrukte Provinciën. Onder andere redenen, die hy ten haaren behoeve bybragt, beweerde hy ook, dat eene kortſtondige verovering haar niet kon berooven van het recht van weder te keeren tot de Unie, en dat de Provincie van Utrecht daarvan af te ſcheuren eene onrechtvaardigheid zou zyn, waarvan God zelf wraak zou neemen. Deeze handelwyze deed hem in de drie veroverde Provinciën alle harten winnen. Toen hy te Utrecht kwam wierd hy met alle mooglyke eerbewyzingen ontfangen. Men beſchouwde hem als den Verdeediger van de Rechten der Natie, en als den Verloſſer van het Vaderland. Men bedacht zelfs niet eens, dat zyn gevolg deeze gunſtige vooroordeelen oogſchynlyk tegenſprak. Willem de III was omringd van een' hoop van die gelukzoekers, die enkel van den roof leeven, en verzeld door Gaspar Fagel, den getrouwen en onvermoeiden uitvinder en aanvoerder van allen zyne ſnoode oogmerken, die zich bezig hield met het ontwerpen van het berucht Reglement, waarvan het oorſpronglyk door hem zelven geſchreven nog voorhanden is. Dan welke wettige volmagt kon Willem hier toe immer van de Staaten-Generaal ontfangen hebben?

II. *Rechten van de drie Provinciën.*

De drie Provinciën waren door den aftogt van Lodewyk den XIV herſteld in hun recht van ſouvereiniteit, en teruggekeerd tot het Verbond der Unie. Zy hadden in hun voordeel het eerſte artikel van dit gewigtig Verbond, in hetwelk twee zaaken vastgeſteld worden; vooreerst, *dat de Provinciën elkandere allen mooglyken byſtand zullen bieden ter handhaving van hun onderling verbond*; en ten tweede, *dat elke Provincie zyne eigen rechten, gewoonten, en regeeringsform zal behouden.* Het XXIIIſte Artikel verklaarde daarenboven voor nul en van geene waarde alles, dat be-

befloten mogt zyn ftrydig met deeze grondftellingen. Na het aftrekken der Franfchen waren de ontruimde Provinciën wederom zo fouverein als degeene, die van de Unie niet waren afgefcheurd geweest; dit had Willem de III zelf erkend; zy ftonden wederom gelyk met dezelve. Haare wettig gekozen en byeenvergaderde Staaten alleen konden de fouvereiniteit vertoonen en uitmaaken; noch de Staaten der andere Provinciën, noch de Stadhouder hadden eenig recht op haar. Op welken grond dan konden haare nabuuren, die flechts in een gelyk verbond met haar ftonden (*æquo fœdere juncti*), zich eenig recht of gezag over haar aanmaatigen? Zulk eene ftelling plaats te geeven is dit niet eene opentlyke wettiging der oude en gevaarlyke voorwendfels van de fouvereiniteit der Staaten-Generaal over alle de Provinciën? Alle onze Staatrechtfchryvers ftemmen zulks eenpaariglyk toe. (*) Dus konden alle de handelingen der Staaten-Generaal, met betrekking tot die Provinciën; het zy dan, dat zy die gewapenderhand veroverden, het zy, dat zy derzelver Regenten deeden afzetten, het zy, dat zy aan den Prins van Oranje daartoe die volmagt gaven, waarop hy zich beriep, niets anders zyn dan onrechtmaatige handelingen, die geene verpligtende kracht hadden. Dit is nog niet alles; fchoon wy al eens voor een oogenblik toeftemmen, dat de Staaten-Generaal, na het vertrek der Franfche troepen, het recht van verovering op de drie Provinciën gekregen hadden, en dat deeze daardoor geworden waren als die gedeelten van Vlaanderen en Braband, dewelken den Spanjaarden door de wapenen der gezaamentlyke bondgenooten ontweldigd zyn, zo hebben zy echter nimmer die haatelyke inftellingen, bekend onder den naam van Reglementen der Regeering door hun gezag gewettigd. In de volmagt, door hen aan Willem den III gegeven, verklaarden zy, dat de Prins zich zou hebben te bepaalen tot het in functie continueeren, herftellen, of daarvan verlaaten der regeerende Magiftraaten in de drie Provinciën, en zulks maar alleen voor ééne reize, zonder eenige prejudicie of confequentie voor het toekomende ten aanzien van de

(*) Zie onder anderen *Bynkershoek*, *Quæst. Jur. publ. L. I. C.* 16. *Bondt*, *Verklaar. der Unie*, *Art. I.*

de privilegiën, vry- en gerechtigheden, de hooggemelde Provinciën in het gemeen, ofte de Leden en Steden in het particulier competeerende. In dezelve wierd ook wel uitdruklyk gezegd, dat de regeerings-form niet zou veranderd worden, maar steeds dezelfde blyven. (*) Voor het minst zou de Prins van Oranje daartoe plegtiglyk verzocht moeten zyn geweest door de ingezetenen van ieder der drie Provinciën, die hy aan het juk van zyne reglementen wilde onderwerpen; maar men vind nergens aangetekend, dat hy iets anders in zyn voordeel heeft bygebragt dan dit armhartig request, het welk, met betrekking tot de Stad van Utrecht alleen, reeds zeven maanden te vooren was overgegeven.

III. *Invoering van het Reglement te Utrecht.*

De Regeering der Provincie van Utrecht bestaat uit drie Leden, te weeten de Geëligeerde Raaden, de Edelen en Ridderschappen, mitsgaders Stad en Steden; zo dat geene Resolutie, of Ordonnantie, veel minder een Reglement ter bestelling der Regeering, waar by elk der Leden in het byzonder zo veel belang had, kan gezegd worden Staatswyze, of by de Staaten aangenomen te zyn, zo niet allen de drie Leden daar by tegenwoordig waren.

Dan, behalven dat uit het Extract der Resolutiën van de zogenaamde Ed. Mog. Heeren Staaten van den 16 April 1674 klaar blykt, dat niemand uit de kleine Steden, daar is tegenwoordig geweest, of heeft kunnen tegenwoordig zyn, zo is het ook zeker, dat de Stad, en dus het geheele derde lid van den Staat by het arresteeren en vaststellen van dit Reglement ontbroken heeft, dewyl uit de resolutiën van gem. H. E. Mog. van den 14 April 1674 blykt, dat Z. H. tegen des anderen daags de twee leden heeft doen convoceeren in de vergaderkamer van H. E. M. tegen agt uuren, en de Vroedschap een half uur daarna, — en daar ieder lid afzonderlyk uit den eed ontslagen. (†) Na dus den Raad bedankt te hebben, stelde Willem het Reglement, dat hy bepaald had, voor aan degeenen, die hy nog slechts by zichzelven benoemd had tot het bekleeden der

(*) *Sylvius*, III, 37, 38.
(†) *Hist. Verh. p.* 86.

der regeeringsampten, die zo langen tyd waren opgeschort geweest, hen tevens te verstaan geevende, dat, zo zy zwaarigheid maakten hetzelve aan te neemen, men wel anderen zou vinden, die dit zouden willen doen. Dus wierd niet alleen dit Reglement niet aangenomen door de drie leden, die wezentlyk het lichaam der Staaten van die Provincie uitmaakten, maar zelfs degeenen, die hetzelve aannamen, hadden daartoe geen recht hoegenaamd, dewyl zy nog niet tot de Regeering waren toegelaten. Veelen van hen verklaarden naderhand, dat zy hetzelve by het voorleezen niet begrepen hadden. Tot dien prys bewerkte Willem de Derde, dat deeze Provincie weder in het verbond der Unie wierd aangenomen. Ten dien tyd moest alles bukken voor het gezag van een' Krygsman, die in den ouderdom van twintig jaaren, volgens het zeggen der Regenten van Amsterdam, in staat was hen in veele gewigtige zaaken te raaden, waar hun verstand by mangel van ervaarnis. stil stond.

Het gevolg van alle deeze onregelmaatige handelwyzen was, dat meer dan honderd-en-twintig ordentlyke burgers van hunne ampten, bedieningen en officiën ontzet wierden, en sommigen van hen tot den bedelzak gebragt. Intusschen kan men Willem niet verwyten, dat hy de belangens van de Gereformeerde Kerk verwaarloosd heeft; hy herhaalt tot zevenmaal in zyn Reglement, dat de ampten niet zullen begeven worden dan àan leden van de waare Gereformeerde Religie. Deeze zyn yver bleef ook niet onbeloond. Behalven het vry beschikken over de ampten, over de geestelyke goederen, en den buit, dien hy uit de publieke schatkist getrokken had, kwam hy door deeze daad ook nog in het bezit van veele heerlykheden en tienden, behalven nog driehonderdduizend guldens, die hem door de Staaten ten geschenk gegeven wierden. De Provincie was zo deerlyk geteisterd, uitgemergeld, en uitgeput, dat de schade op meer dan 125 tonnen gouds begroot wierd. (*) De Stadhouderlyke magt wierd zó groot in die Provincie, dat een schryver van dien tyd zeide, dat die alle gezag te boven ging, hetgeen de Paus,

(*) *Rapport van de negen Commissarissen van den 1 Sept. 1784.*

Paus, de Koning van Spanjen, de Staaten, en de Vroedſchappen of Magiſtraaten ooit te zaamen hebben gehad, en dat 'er geen land in Europa gevonden wierd, dat afhanglyker was van een' Koning dan de Provincie Utrecht van den Stadhouder.

IV. *Invoering van het Reglement in Gelderland.*

Het invoeren van het Reglement in Gelderland ging met eenige byzonderheden gepaard. (*) Nicolaas Fagel en Willem van Heukelom, de een broeder en de ander behuwdbroeder van den Raad-Penſionaris, hadden de zaaken zodanig weeten te beleggen, dat allen de toenmaalige Regenten op des Prinſen zyde waren. Coenraad Clerk, ſchoonzoon van Van Heukelom, en Secretaris van de Staaten voor het Kwartier van Nymegen, voegde zich vervolgens by dit driemanſchap, en deeze haatelyke vereeniging bragt een ontwerp te voorſchyn, dat den aanſlag van Zyne Hoogheid tegen de algemeene rechten en vryheden duidlyk te kennen gaf. Dit laaghartig en vloekwaerdig eedgeſpan drong by de Regenten aan, dat zy zich zouden haasten om Willem den Derden voor hunnen Souverein te verklaaren, onder het niet minder valsch dan verraaderlyk voorwendſel, dat zy anders daarin door Holland zouden voorgekomen worden, en dus verſtoken blyven van de eer van het voorbeeld gegeven, en den weg gebaand te hebben. Deeze verfoeijelyke leugens vonden ingang. De Prins van Oranje ſcheen vast ſtaat te maaken op het gelukken van zyn ontwerp. Om tot de uitvoering van hetzelve te beter by de hand te zyn, ging hy, onder voorwendſel van zyn vermaak te neemen, zyne lustplaatſen in de nabuurſchap van de Provincie Gelderland gelegen dikwyls bezoeken. Men vind zelfs aangetekend, dat, toen op zekeren dag over het middagmaal zyne hovelingen de laage vleijery zo verre dreeven, dat zy in zyn byzyn op de gezondheid van den *Hertog van Gelder* dronken, deeze lafhartigheid hem niet mishaagde. Men dreef de ſpoorlooze losbandigheid vervolgens zoverre, dat men de gezondheid

(*) *Advys voor de gezworene Gemeente te Arnhem door Mr. J. H. van Bern, pag.* 31.

heid van den aanſtaanden *Graaf van Holland* inſtelde. (*) Dus ſcheen alles te zaamen te loopen om de Nederlandſche Unie, dat meesterſtuk van ſtaatkunde te vernielen, dewyl dezelve niet gehandhaafd kon worden dan door leden, die allen even republikeinsch dachten, tenzy men het verlies van het Staatswezen door eene algemeene en gelyke onderwerping aan hetzelfde Opperhoofd, voor eene Unie zou willen houden. Nimmermeer heeft de Republiek een grooter gevaar gelopen. De Souvereiniteit van Gelderland wierd aan Willem den Derden aangeboden. Het is bekend, hoezeer de gevoelens ten dien opzichte in de andere Provinciën verdeeld waren; hoe ſterk die van Utrecht welker Regenten, die door de jongſte omwenteling alle ſlaaven en afhangelingen van Z. H. geworden waren, zich voor deeze aanbieding verklaarden; en men weet tevens, hoe moedig die van Zeeland, die men als verſtomd zou gehouden hebben onder de overheerſchende magt, welke de Stadhouder in hunne Provincie bezat, zich aankantten tegen dit verderflyk voorneemen. (†) Eindelyk nam Willem de Derde, beſpeurende, dat deeze aanbieding argwaan tegen zyn' perſoon en inzichten verwekte, het beſluit om die van de hand te wyzen. Maar hy was niet in ſtaat, den ſpyt te verbergen, dien hem de noodzaaklykheid van deeze weigering veroorzaakte. Tot hiertoe had hy uitgeſteld zich plegtiglyk te doen aanſtellen tot Erfſtadhouder, Kapitein-Generaal, en Admiraal van die Provincie, en nu had deeze plegtigheid terſtond den volgenden dag haaren voortgang; maar, om by deeze wisſeling niets te verliezen, deed hy aan de Staaten van Gelderland een Reglement van Regeering toezenden gelykluidend met dat, hetwelk hy de Provincie van Utrecht had opgelegd. Zonder den tyd te hebben om daarover te raadpleegen, of zelfs om het te leezen, moest de Vergadering het op ſtaanden voet ondertekenen; en ſchoon de leden van dezelve onwettige Regenten waren, die de Prins ſlechts provilioneel had aangeſteld, en ſchoon deeze nieuwe inſtelling verſchei-

(*) *Basnage an* 1675. *Courier van Europa* II. No. 3.
(†) *Van Berck*, *Advys*, *pag.* 32. *Deductie van Arnhem*, *p.* 55, 58, 77, 78.

ſcheiden hoofdpunten van de oude regeeringsform omverre wierp, wierden noch het volk, noch de gilden, noch de gezworene gemeenten daarin gekend. „ Intus„ ſchen is het zeker," zegt de Deductie van Arnhem by deeze gelegenheid, „ dat het opdraagen van de „ Souvereiniteit aan Willem den Derden veel verdraag„ lyker zou zyn geweest dan dat pretens Reglement; „ want, indien zyne Majeſteit van Groot-Brittanniën „ het geöffereerd Hertogdom had geäccepteerd, zo „ bad dezelve geen meerder recht kunnen of moogen „ hebben gepretendeerd dan de Voorvorsten gehad „ hadden."

V. *Invoering van het Reglement in Overysſel.*

Dezelfde ongeregeldheden hadden ook plaats in Overysſel. De Prins van Oranje begaf zich derwaarts op den 25 January 1675 (*). Na de regeering aldaar veranderd te hebben zonder eenig ander gezag dan dat van de meergemelde volmagt van H. H. M. deed hy de regenten, die hy aangeſteld had, byëenroepen, niet om het zogenaamd Reglement te onderzoeken, maar om het, zonder eenig onderzoek, aan te neemen. De Ridderſchap, en de Steden Deventer en Campen hierdoor verrast, en bevreesd voor de magt van den Prins, onderwierpen zich terſtond; maar de gezworen gemeente van Zwol protesteerde heviglyk daartegen, en beſloot eindelyk eenige afgevaardigden te zenden aan den Raad-Penſionaris van Holland. Gaspar Fagel, die laage en onbeſchaamde vernieler der rechten en vryheden van zyn eigen Vaderland, die deeze geheele zaak beſtuurde voor Z. H., ontfing hen zó vreemd en zó onbeſchoft, dat de gemeente, zegt zeker ſchryver van dien tyd, zich genoodzaakt vond de zaak te laaten glyën als onmagtig zynde des Prinſen grootheid langer te wederſtaan, daar bereids ook allen de andere leden de zaak en haar recht al hadden laaten vaaren. Willem de Derde deed de gemelde Provinciën welhaast al het gewigt gevoelen van de magt, die hy zich nieuwlings

(*) *Zie Misſive behelzende een betoog, dat de Heeren Erf-Stadhouders van Overysſel het recht niet hebben om de Keuren te veranderen.*

lings had aangemaatigd. Toen de gezworene gemeente van Zwol tegen het einde van hetzelfde jaar aan hem geschreven had wegens eene verkiezing, welke zy had gedaan, nam zyne Hoogheid een' heerschenden toon aan; en dreigde, even als of hy werklyk Souverein van de Provincie geweest ware, de gemeente en de regeering, dat hy hen de gevolgen van zyn ongenoegen zou doen ondervinden, hen tevens beschuldigende van verzuim van behoorlyk ontzag door het te leur stellen van een Reglement, dat, naar zyn voorgeeven, opgesteld was om de cabalen voor te komen, die den vyand de verovering der Provincie gemaklyk hadden gemaakt. Dit antwoord belette hen echter niet eene resolutie te neemen, in dato den 2 February, 1676, waarby zy opentlyk verklaarden, dat dit Reglement noch door algemeene aanneeming, noch door eenigen eed de kracht van eene wet gekregen had, en dat zy derhalven daartegen protesteerden.

De gezworene gemeente van Deventer vervaardigde ook tegen dit Reglement een manmoedig en krachtig bezwaarschrift, in dato 17 February 1677. Zy toonde daarin aan, dat H. H. M. den Prins niet gemagtigd hadden om de bestelling der politieke regeering te veranderen dan voor slechts ééne reis. Zy toonde aan, dat de meening niet geweest was eene nieuwe Regeeringsform in te voeren. Zy beweerde, dat 'er om aan dit Reglements-juk, waaraan men hen wilde onderwerpen, eene wettelyke kracht te geeven, noch voorafgaande vergadering, noch raadpleeging, noch zelfs eenig beslissend besluit had plaats gehad.

Wat antwoordde de heerschzuchtige Willem op eene taal zó vry, en waaraan hy zó weinig gewoon was, dat men van hem zeide, nadat hy Koning van Groot-Brittanniën geworden was, dat hy van zyne *Engelsche onderdaanen* berispingen moest hooren, die zyne *Hollandsche medeburgers* hem niet zouden hebben durven doen? Zyn antwoord was des te merkwaerdiger omdat het al het stuitende en onregelmaatige van het Reglement verbeterde. Hy antwoordde hen in een' brief, in dato 3 Maart 1677, dat aan den Stadhouder, nadat de gemelde Provinciën weder in de Unie waren aangenomen, en in hunne oude vryheden en voorrechten hersteld, de magt was gegeven om de Vergadering

der Gemeensmannen voltallig te maaken, en Schepenen of Raaden te verkiezen, doch alleen ingevalle 'er eenige onregelmaatigheid mogt ingeslopen zyn door kuiperyen, partyschappen, of driften. Zulk eene verklaaring hakt den knoop der zwaarigheid op eenmaal door. Zo men Willem den Derden hier als Wetgeever wil beschouwen, dan moet men de uitlegging aanneemen, die hy van zyne eigene wetten geeft.

Laat men ons niet tegenwerpen, dat het daarop gevolgd gebruik ten bewys gestrekt heeft tegen deeze uitlegging. Het misbruik kan nooit tot een voorbeeld dienen, waaruit eenig gevolg kan getrokken worden. De vryheden van het volk hebben het sterkste recht (*). „ Voorrechten," zegt de Schryver van de hier boven aangehaalde Missive, „ gelden, zodraa men ze „ vind, hoe oud ze ook zyn, of hoe lang ze ook in „ vergetelheid mogten geweest zyn. Præscriptie geld „ hier niet; charters en privilegiën worden gerecla„ meerd, naar maate dezelve weder ontdekt en ge„ vonden worden; hoe langer dat zy, die 'er belang „ by hebben, van derzelver genot verstoken zyn ge„ weest; hoe spoediger de billykheid vordert, om hun „ dit gemis en deeze schaade met de interessen te ver„ goeden; dit leert de natuur, doch niet de rechtsge„ leerdheid van Vorsten en Aristocraten."

Men zag ondertusschen met geene onverschillige oogen het misbruik aan, dat Willem de Derde maakte van den droevigen toestand, waarin de Natie zich bevond. De mompelingen borsten uit van alle kanten met zó veel hevigheid, dat zelfs zekere Jan Rothé zich verpligt achtte zyne landgenooten van het gevaar te verwittigen. Hy schreef een' brief in het jaar 1675, in welken men de volgende woorden tegen Willem den Derden en Gaspar Fagel vond: (†) „ De Prins van „ Oranje speelt met de Vryheid van 't Land, en de „ Pensionaris Fagel helpt hem. Zo word het Land „ verraden door zyne dienstknechten. De weereld is „ omgekeerd; de Heer word tot een slaaf gemaakt, „ en *boy* wil *master* zyn." Het zou niet noodig zyn te

(*) *Ibid. p.* 23, 16.
(†) *Zie Wagenaar, B.* XVII. §. 8.

te zeggen, dat de Schryver van dien brief tot ballingſchap verwezen wierd.

ô Willem! Willem! hoe zeer is uw naam in zegening by het volk van Engeland! Het beſchouwt u als den uitverkozenen van God, als het werktuig van zyne verlosſing van de dood en van de ſlaaverny! Hoe zeer zelfs pryst het u wegens de ingetogenheid, waartoe eene onrustige, verſtandige, en doorzichtige jaloersheid van hunne voorrechten u noodzaakte! Wy, uwe landgenooten, zullen u nimmer dergelyke lofſpraaken kunnen toewyden. Uwe onverzaadlyke heerschzucht bediende zich op eene laaghartige wyze van de vernedering, waarin uwe medeburgers zich bevonden, om hen onder het juk te brengen. Mogt toch het misbruik, dat gy gemaakt hebt van uwe magt, en van de toenmaalige tydsomſtandigheden eene nuttige en altoos aan het geheugen tegenwoordige les voor ons zyn!

VI. *De Reglementen door het overlyden van Willem den Derden vernietigd.*

Na dit alles is het niet te verwonderen, dat, op de tyding van het kinderloos overlyden van Willem den Derden, het volk in de drie Provinciën van alle kanten opkwam, om de herſtelling van zyne rechten te vorderen. Te vergeefs trachtte de Aristocratie zich te bekleeden met de afgelegde waerdigheden des Geweldenaars (*). Te vergeefs lieten de Staaten van Gelderland de benoeming der Regeeringsampten aan de Regeering zelve over. De gezworene Gemeenten, de Gilden, en het volk deeden hunne oude rechten weder gelden. Te Nymegen deed de Gezworene Gemeente, na haare Vergadering voltallig gemaakt te hebben, de Vroedſchap voor zich dagvaarden, dankte hen af, en ſtelde met byſtand van de Dekens der Gilden, eene nieuwe Vroedſchap aan. De andere Steden volgden hetzelfde voorbeeld. De Staaten wilden de oude Regenten gewapenderhand beſchermen, doch de gewapende burgery hield de loontrekkende krygsmagt in bedwang. De roemruchtige ſpreuk, *Restituta libertas*, (de herſtelde Vryheid), die overal wierd aangenomen, toonde genoeg hoedanig men

(*) *Van Berck*, *Advys*, *pag.* 33—37.

men dacht over het voorig Reglement. Uit deeze gisting der gemoederen, en uit derzelver gevolgen ontftonden nieuwe reglementen, die de Volksregeering deeden herleeven.

De Volks-vryheid zegepraalde met geenen minderen luister in Overysfel. De Gezworene Gemeenten van Deventer, Zwol, en Campen dankten de Regenten af, die de dwinglandy over hen had aangefteld, en herftelden de Volks-regeering in weêrwil der bezettingen, waarvan de Aristocratie zich tot haare befcherming zocht te bedienen.

In de Provincie van Utrecht, daar het volk zyne rechten zo lang niet behouden had, was de uitflag minder gunftig. De Aristocratifche Amptsbenoemingen behielden de overhand. De burgers van Amersfoort kwamen echter in de wapenen, dankten plegtiglyk de oude Regenten af, en ftelden dertien nieuwe leden in derzelver plaats aan. Ongelukkiglyk voor hen koozen de Staaten de party der afgedankte Regenten. Door hulp van het krygsvolk veroverden zy de Stad, en deeden drie der door de burgery aangeftelde Regenten ter dood verwyzen, waarvan twee door het zwaard des fcherprechters het leven verlooren. Dus toonden de Aristocraaten, dat zy nog wreeder en bloedgieriger waren dan de willekeurige Dwingeland Willem de Derde zelf geweest was. Is het dus wel te verwonderen, dat een zo zeer mishandeld volk naderhand ontwerpen begunstigd heeft, welken alleen beraamd zyn ter beteugeling der onafhanglykheid van zyne Vertegenwoordigers, die zich tegen hetzelve bedienen van een gezag, waarvan het alleen de uitvoering, en nimmer de werklyke bezitting heeft kunnen of moogen afftaan?

Men zegge verder niet, dat, zo deeze Reglementen al onwettig zyn geweest ten tyde van Willem den Derden, dezelve echter een wettig gezag gekregen hebben by de verheffing van Willem den Vierden. Het fterkst bewys, dat men bybrengt om deeze gevolgtrekking te ftaaven, is, dat hy in de drie Provinciën het Stadhouderfchap ontfangen heeft op dezelfde voorrechten, die Willem de Derde genoten had; maar naardien Willem de Derde deeze voorrechten enkel onwettiglyk genoten heeft, zou daaruit veeleer volgen, dat Willem de Vyfde die even onwettiglyk bezit. En daarenboven *kan*, gelyk

lyk de schryver der Deductie van Arnhem zeer wel zegt, *iets, hetgeen in het begin, in zyn fundament onwettig is, door langduurigheid van tyd niet wettig worden.*

VII. *Hernieuwing van de Reglementen in deeze Eeuw.*

Het zal onnoodig zyn, hier de redenen aan den dag te leggen, die de Gelderschen bewoogen om de vooringenomenheid tegen het Stadhouderschap, welke de handelwys van Willem den Derden hen had moeten inboezemen, wederom te overwinnen. Wy zyn genegen om te gelooven, dat zy reeds zedert het jaar 1722 het ontwerp vormden om het Stadhouderschap weder in te voeren, in die verbeelding, dat de andere Provinciën ook vroeg of laat tot dien stap zouden moeten komen, en dat zy oordeelden dat het raadzaamst zou zyn hiertoe over te gaan in een' tyd van vreede en rust, om dus gelegenheid te hebben van aan deeze bediening behoorlyke paalen te stellen. Wy zullen gevolglyk hier aanmerken, dat de instructie, binnen welke de Provincie Gelderland de Stadhouderlyke magt bepaalde, in het jaar 1722, den Stadhouder niets meer deed zyn dan hy inderdaad behoort te weezen, te weeten de uitvoerder der bevélen van den Souverein, zonder de magt te hebben van te moogen beschikken over eenig burgerlyk, staats-, of zelfs krygsampt, of om de troepen te doen marcheeren, of de garnisoenen te veranderen; met deeze byvoeging, dat hy nimmer om eenige verandering in deeze artikelen zou moogen verzoeken; maar integendeel verpligt zyn derzelver handhaaving te bezweeren. Willem de Vierde in de Vergadering der Staaten van Gelderland verschenen zynde om als Stadhouder aangesteld te worden, beëedigde deeze plegtige verbindtenis in het jaar 1729. Dus hadden de inwooners van Gelderland volkomen recht om zich te verbeelden, dat de billykheid, de erkentlykheid, en de eerbied aan een' zo heiligen eed verschuldigd, zekere waarborgen zouden zyn voor de handhaaving van hunne rechten.

Dan, zy vonden zich hierin naderhand geweldig bedrogen. Het is wel waar, dat het volk van Gelderland, in de algemeene verbaasdheid, veroorzaakt door den inval der Franschen, in 1747 en 1748, en door de volksberoerten, ten behoeve van Willem den Vierden,

in die Provinciën, daar hy nog geen Stadhouder was, verwekt, niet te vreden was, met de naauwbepaalde magt in het jaar 1722 aan den Stadhouder toegekend. Het is ook waar, dat 'er in de meeste steden van Gelderland adressen ingeleverd wierden om aan Willem den Vierden dezelfde voorrechten af te staan, die Willem de Derde voorheen genoten had. Doch, wy zullen hierop aanmerken, dat, volgens de grondwetten van Gelderland, eenige requesten niet voldoende waren om deswegens de geheele regeeringsform te veranderen. De eerste resolutie van Arnhem betreklyk tot eenige verandering in het Stadhouderschap, in dato 13 December 1747, was genomen met algemeene overeenkomst van den Magistraat, de gezworene Gemeente, het grootst gedeelte der Gilden, en de zes compagniën Schutters; maar de oproerigen, zich toen aankantende tegen eene resolutie, welke zy te vooren goedgekeurd hadden, belegerden het Stadhuis, en riepen door woede en moordzucht vervoerd, dat men het Reglement weder moest aanneemen. De yverige gemeenebestgezinden waren toegeschoten om hunne rechten te verdeedigen, en de bloedstorting nam reeds een' aanvang. De Stad stond op het punt om een tooneel der jammerlykste verwoestingen te worden, en de wettige regeering verzocht te vergeefs den bystand van het garnisoen, het welk even als het graauw de Stadhouderlyke party toegedaan was. In dit akelig tydstip, waarin men zig tot de droevige keuze gebragt zag, of, een' onderlingen burgermoord toe te laaten, of, de eenmaal vastgestelde wetten te schenden, oordeelde men den voorzichtigsten weg te moeten inslaan. De Magistraat deed uit dien hoofde opentlyk afkondigen; dat, *voor zoveel het hen aanging*, zy aan Z. H. overlieten om al hetgeen de regeering betrof zodanig te schikken, te dirigeeren, en te reguleeren, als hy naar zyne hooge wysheid, en bekende edelmoedigheid, ten meesten dienste zoude oordeelen te behooren. Hierop is eene landelyke conclusie gevolgd, volgens welke het reglement van 1675 wettig verklaard, en Z. H. bekleed wierd met dezelfde magt, die Willem de Derde bezeten had. Daarna stelde deeze Stad, met de vyf andere Steden van de Veluwe, eene deductie op over de punten, die in het gemelde reglement behoorden veranderd te worden; dan, offchoon men

men in deeze deductie aantoonde; dat het geweld, de haglyke tydsomstandigheden, en het verzuim om de gezworene gemeente, de gilden, en de burgery byëen te doen komen, den gemelden afstand aan den Stadhouder gedaan, ten eenenmaal onwettig maakten; en dat Z. H. verzocht was geweest de rechten en priviligiën te handhaaven, en schoon, de gezworene gemeente eenigen uit hen met hetzelfde oogmerk aan Z. H. had afgevaardigd, zo mogt dit alles echter geenzins baaten. Z. H. maakte op het einde van hetzelfde jaar eene onverwachte verandering in de regeering. Eindelyk verscheen Z. H. zelf in de vergadering der Staaten, op den 9 October 1750. Adriaan, Graaf van Lynden, Burggraaf des Ryks van Nymegen, deed hem eene zeer vleijende aanspraak; hy herinnerde daarby aan Z. H. deszelfs eerste verschyning in die zelfde vergadering, nu een-en-twintig jaaren geleden; maar hy wachtte zich wel om hem den eed door hem gedaan, te herinneren. Z. H. gaf zeer breed op van zyne vryheidlievende gevoelens, die hy, naar zyn zeggen, als met de moedermelk had ingezogen, en voegde daar by, dat hy ter betooning van zyne affectie voor deeze Provincie, en de leden van dezelve, voorstelde om tot een vast Reglement van Regeering aan te neemen hetgeen door den voorigen Erfstadhouder in 1675 was overgegeven. Dus bleek het dat Z. H. niet zeer genegen was om eenige verandering in dat Reglement te maaken. De Staaten den volgenden dag hierover raadpleegende vonden goed Z. H. voor zyne vriendlyke verklaaring te bedanken. Z. H. gaf daarop te verstaan, dat hy het reglement zou doen overzien, en hetzelve alsdan aan hen terug zenden. By het afscheidneemen van H. Ed. Mog. betuigde de Prins nogmaals, dat hy geen misbruik zou maaken van de aan hem gedefereerde magt, ook niemand willens en weetens eenig ongelyk aandoen, maar veeleer trachten, de Provincie in het algemeen en de leden van dien in het byzonder, en dus elkeen by zyne rechten en prærogativen, te maintineeren.

Na zulke sterke en stellige betuigingen hadden de inwoonders van Gelderland volkomen recht om te verwachten dat, zo 'er al eenige veranderingen in het Reglement gemaakt wierden, dezelve plaats zouden

den hebben in die artikelen, welken niet konden overeengebragt worden met de vastgestelde Constitutie. Maar hoe groot moest niet de verbaasdheid der gemeenebest-gezinden zyn, toen dit zelfde Reglement, gereformeerd, volgens het zeggen van Z. H., zo veel de kortheid des tyds had toegelaten, na verloop van weinig dagen aan de Staaten terug gezonden wierd!

Hetzelve behelsde toen nog veel harder en slaafachtiger artikelen dan die van het jaar 1675. Ook merkte men aan, dat, naardien de voorige Constitutiën opgemaakt en vastgesteld waren door de Regeering, de Gezworene Gemeente, de Gilden, en de Burgery, alles, dat in dit Reglement gevonden wierd strydig met deeze grondstellingen, voor onwettig moest gehouden worden, als zynde door geen wettig gezag gestaafd. En dit met groot recht; dewyl noch de Staaten, noch de Magistraat zodanige constitutiën veranderen konden, dewelke uit de oude gewysden, privilegiën, en overeenkomsten geformeerd waren, en waarin vastelyk bepaald was, dat geene verandering in dezelve zou kunnen geschieden dan alleen door de gantsche Burgery. Het Reglement van het jaar 1750 deeze vereischten niet hebbende kan derhalven ook geen verpligtend gezag hebben. Hetzelve is te meer nul en van geene waerde, omdat, schoon de Magistraat en Gezworene Gemeente daarin zyn beroofd van haare waerdigste prerogativen, nogthans aan een' ieder' respectivelyk is voorbehouden zodanig gezag en authoriteit als haar daarvan is competeerende, in zó verre, dat alle ampten, één alleen uitgezonderd, moeten worden begeven by degeenen, die van ouds daartoe bevoegd en gequalificeerd zyn geweest.

VIII. *Algemeene opstand tegen de Reglementen in deeze laatste tyden.*

In Gelderland.

Het is derhalven niet te verwonderen, dat de tegenwoordig alom gunstige gelegenheid van de gisting der gemoederen ter gunste van de vryheid eenige twyfelingen heeft doen ontstaan nopens de wettigheid van deeze zogenaamde Reglementen. Nymegen is de eerste Stad ge-

geweest, die indeezen de alarmklok getrokken heeft. De gezworene Gemeente, welker gezag van overoude tyden herkomstig is, en wier Vergadering de Aristocratische Dwingelanden langen tyd gesloten gehouden hadden, heeft dezelve weder geöpend in het begin van het voorgaande jaar, om die voort te zetten volgens de oude gewoonte op elken eersten woensdag in de maand. Zy heeft in een welspreekend en manmoedig adres in den vollen raad haare oude rechten terug geëischt. (*) De Gemeenten van Arnhem en Zutphen hebben plegtiglyk verklaard, dat zy in het vastgestelde Reglement van Regeering, van het jaar 1750, in alle deelen niet konden berusten. Verscheiden voornaame leden der Regeering hebben zich aan het hoofd van deeze edelmoedige tegenkanting gesteld; men vind 'er onder den Baron Vander Capellen tot de Marsch, wiens naam te noemen alleen genoeg is, den Heer Verstege, den Baron De Rode van Heeckeren, den Baron Vander Capellen tot Rysselt, de drie Baronnen van Nyvenheim, en den Baron J. A. van Zuylen van Nyveld, benevens eenige andere Edelen. De eerst- en laatstgemelden noemen in hun advies over de jagt, het Reglement van 1675 eene opgedrongene en opgedwongene wet, in een' tyd van verdrukking geschapen, en in een' tyd, waarin niets overbleef dan de ydele naam van Staaten; in een' tyd, waarin drie Gewesten geboeid, en, byna als het slaafachtig Asiën, tegen recht, rede, pligt, en eed in harde kluisters geklonken wierden.

IX. *In Utrecht.*

De Provincie van Utrecht heeft nog meer gedaan. De Regeering, overtuigd van de noodzaaklykheid om een eind te maaken aan de misbruiken en ongeregeldheden, die daaruit voortsprooten, heeft door eene openbaare afkondiging de burgers uitgenodigd om allen de bezwaaren, waarover zy zich te beklaagen hadden, open te leggen, en deeze uitnodiging heeft aanleiding gegeven tot verscheiden ontwerpen, welker algemeen oogmerk strekt om de Provincie weder te brengen tot de republikeinsche instellingen van haare eerste grondwetten.

Dus

(*) *Men zie dit een en ander breedvoeriglyk aangetekend in den Courier van Europa*, D. I. p. 386-400.

Dus is zelfs het Regeerings-Reglement niet meer als constitutioneel te houden. De negen Gecommitteerden zelven, hoe gunstig ook hunne uitspraak voor de Stadhouderlyke prerogativen geweest is, hebben niet geschroomd, bewyzen aan te brengen, tegen de wettigheid van deszelfs instelling, zo ten aanzien van den tyd en de wyze van deszelfs invoering in de voorgaande, en vernieuwing in de tegenwoordige eeuw, als met opzicht tot den wezentlyken inhoud van hetzelve. En ten opzichte van de gemelde vernieuwing, hebben dezelfde Gecommitteerden tot getuigen geroepen verscheiden leden van Staat; hoe in dien tyd, niettegenstaande de poogingen van 's Lands Staaten om het Stadhouderschap te herstellen op eenen voet, overeenkomstig met deszelfs primitive institutie, de reïntroductie van dit Reglement, *op eene geweldaadige wyze*, is doorgedrongen, en aangenomen heeft moeten worden.

X. *In Overysfel.*

Overysfel heeft mede in deezen tegenwoordigen tyd van alle kanten wedergalmd van adresfen en requesten ter verbetering van de inconstitutioneele ingeslopen abuisen; en schoon het Reglement van 1674 het voorwerp van den algemeenen aanstoot geweest is, zyn echter de Regeeringen der Steden meest daaromtrent eens geweest met de gezworene Gemeenten en met de Burgery.

XI. *Wederlegging der bewyzen ter verdeediging der Reglementen.*

Maar, zegt de Regeering van Zutphen in haare resolutiën van den 24 April, en 21 Juny 1783, *deeze Reglementen zyn door de H. H. Staaten geconfirmeerd, en worden door Hoogstdezelven genoemd, het waar echt fundament der regeering; en daarenboven zyn die niet alleen door allen de leden der Ridderschap en Steden, maar ook destyds door het Collegie van hun Ed. Eerzaamen solemneel bezworen.*

Wy zullen hierop aanmerken, dat het 'er wel verre af is, dat de Resolutie, waarin deeze woorden gevonden worden, met algemeene stemmen zou zyn doorgegaan. Van twaalf Raaden hebben drie, te weeten de Heeren Verstege, De Rode van Heeckeren, en Van der Capellen tot Rysselt daartegen geprotesteerd. De

Ge-

Gezworene Gemeente, welke onbetwistbaar het tweede lid der Regeering uitmaakt, heeft in haare tegenantwoorden, vol van kracht en moed, deszelfs grondstellingen stuk voor stuk wederlegd. De negen Aristocratische Regeerders hun systema tot in deszelfs grondvesten ondermynd ziende, hebben getracht deszelfs zwakheid te gemoet te komen door eene inlegering van krygsbenden te verzoeken; maar de drie Vaders van hun volk hebben zich tegen dit snood en noodlottig oogmerk aangekant, en dus de bloedstorting tegengegaan, waarnaar een der Tirannen, volgens zyn eigen zeggen, grootlyks belust was. Zy toonden aan, dat de Regeerders van een vry land geene andere beschermers behooren te hebben dan de Burgery, en dat tot het stillen van burgerlyke oneenigheden en oproer van het gemeen, enkel eene welgewapende burgery vereischt word.

Alle de aan den Stadhouder opgedragene magt is van het volk als de wezentlyke, en oorspronglyke bron der Souvereiniteit afkomstig. Ons is ter hand gekomen een adrès van de burgers en inwoonders, en van de Overlieden der Gilden van de Stad Nymegen, van het jaar 1748, waarin zy verzoeken, *uit kracht* (zo zy zeggen) *van de Souvereiniteit en Oppermagt, welke by het volk haare residentie houd*, dat aan den Heere Willem Karel Hendrik Friso, Prins van Oranje en Nassau, het Stadhouderschap opgedragen worde, even gelyk het door Willem den Derden is bezeten geweest. Indien het volk toen souverein is geweest, is hetzelve zulks voorzeker tegenwoordig niet minder; indien het toen, uit kracht van de Souvereiniteit, welke by hetzelve haare residentie houd, aan den Stadhouder eene magt heeft kunnen opdraagen, wier gevolgen haare misbruiken en gevaaren getoond en duidlyk aan den dag gelegd hebben, dan kan het ook, uit kracht van dezelfde Souvereiniteit, deeze magt wederom terug neemen: het gaf toen geene andere rede van zyn verzoek dan de redding van de Republiek, de behoudenis der diergeschatte panden van Godsdienst en Vryheid, en 's Lands algemeen welzyn; het kan derhalven thans dezelfde beweegredenen bybrengen om eene magt weder in te trekken, die aan het voorheen bedoelde oogmerk niet beäntwoord heeft. Deeze gevolgtrekking te willen ontkennen,

nen, is opentlyk de Souvereiniteit van het volk omverre te werpen, en de eenigste grondvesten der Stadhouderlyke magt zelve te ondermynen.

XII. *Gevolgtrekking uit den eed getoetst.*

De eed, welker gestrenge heiligheid zo breed uitgemeten word, levert geen gunstiger bewys op ten behoeve van de eisschen der Stadhouders. — Hoeveel gevallen toch zyn 'er niet, waarin de Souverein zelf verpligt word die zelfde wet te vernietigen, welke hy bezworen had te zullen onderhouden? Hy moet zulks doen, wanneer nieuwe voorvallen, wanneer het welzyn van den Staat dit vorderen; de eed verpligt hem slechts om dit niet te doen, dan alleen wanneer het noodzaaklyk is. Nu is het in het tegenwoordig geval, de Souverein zelf, die zich onder eede verbonden heeft aan een' metgezel der maatschappy, die, van welken kant men hem ook beschouwe, in den eigentlyken zin genomen, uit hoofde van de ampten, welken hy bekleed, een dienaar van den Staat is; en zou het dus niet ten uiterste ongerymd zyn, dat de Souverein, uit consideratie voor een' enkelen persoon, zich niet zou moogen ontslaan van een' eed, wiens gevolgen klaarblyklyk nadeelig voor het lichaam van den Staat bevonden worden? Men bedient zich nog wel dagelyks van deeze volgende spreekwyze, overgenomen van de Romeinen; *Door dit eeuwig en onherroeplyk edict voor alle tegenwoordige en toekomende*, enz. Dog dit is de taal van iemand, die zich verbeeld, dat zyne wet zó volkomen is, dat dezelve altoos zal kunnen blyven standhouden. Dergelyke spreekwyzen zyn daarenboven nimmer beschouwd geworden, als eenige verbindende kracht hebbende; zy zyn bloote woorden, en niets meer.

Wanneer men onderstelt, in het geval hetwelk men ons tegenwerpt, dat de eed eene verbindtenis is door den Souverein gedaan aan een lid der maatschappy, en dat dit lid zyn' Meester van dien eed kan ontslaan; of dat alle persoonen of genootschappen, die door plegtige eeden aaneen verbonden zyn, zich onderling van deeze verbindtenis kunnen ontslaan, waar blyft dan de minste schyn van inbreuk over? De tegenwoordige Heer Erfstadhouder heeft reeds zyne geneigdheid getoond om mede te werken tot het bevredigen der gemoede-

deren, en het verbeteren der ingeflopen misbruiken. Zo hy oprechtelyk wenscht het welzyn van den Staat te bevorderen, en het vertrouwen des volks weder te herwinnen, zal hy dan weigeren zich te onderwerpen aan den vrywilligen afftand van alles, dat de fcheuring onherftelbaar moet maaken? En wanneer hy in deezen ftryd zich al eens genoodzaakt mogt zien, om het een of ander gewigtig voorrecht af te ftaan ten nutte van het algemeen, laat hy dan bedenken, dat zyne voorzaaten ook dergelyke opofferingen gevorderd hebben van Regenten, die zich op niet minder wettige rechten dan hy thans doet, wisten te beroepen. De regeering van Utrecht fchynt haaren eisch van eene algemeene verbetering, en van eene volftrekte affchaffing van het Reglement van 1674, te gronden, op eene wederzydfche toeftemming, en overeenkomst met den Stadhouder. Dit is (in het voorbygaan gezegd) eene fterke blyk van de vreedelievendheid, en buitengemeene gemaatigdheid van de gemelde Regeering; want het gezag door den Souverein aan een' dienaar opgedragen kan onmooglyk eene foort van contract zyn; daar heeft nooit eenig contract plaats, of daar kan geen contract plaats hebben, dan tusfchen de Overheden en de bron van de Souvereiniteit, dat is, tusfchen het volk en zyne vertegenwoordigers; en daarenboven had de gemelde Regeering wel andere grondftellingen voor oogen, welke zy kon navolgen.

Hoe zelden, by voorbeeld, hebben de Prinfen van Oranje de toeftemming afgewacht van de party, welke hen toegedaan was, om zich te ontflaan van den eed der Staaten? Hoe menigmaal hebben zy, offchoon verpligt zynde om de rechten en privilegiën der provinciën en fteden te handhaaven, in de regeering zodanige perfoonen geplaatst, die volgens de wetten daarvan uitgefloten waren. De Stadhouder heeft, behalven het voordeel, dat hy kon trekken van deeze Reglementen, nog als het laatfte punt daarin doen voegen, dat hy zich voorbehield zodanige veranderingen daarin te maaken als het welzyn van den Staat hem zou dunken te vorderen. Dus maaken de artikelen van die Reglementen, volgens zyne ftelling, geene eeuwigduurende of onherroeplyke wetten uit; hy behoud, wel is waar, alleen voor zich de magt der op-

perfte wetgeeving; maar, naardien hy zich die magt niet kan toeëigenen zonder fchending der Souvereiniteit, blyft het recht altoos aan den onbetwistbaaren Souverein, te weeten, de Staatsvergaderingen, die wederom alle haare magt ontleenen van den oorprong van hunne gantfche Souvereiniteit, naamlyk, het Volk.

Deeze denkwyze begint algemeen te worden, en de overhand te krygen, zelfs onder de Regeeringen der Steden. Te Utrecht heeft men in de volle vergadering van den Raad ftaande gehouden, dat dit Reglement niet moet aangemerkt worden als een contract tusfchen den Souverein ter eene, en den Stadhouder ter andere zyde, maar alleenlyk als een formulier, volgens hetwelk de regeering zou worden belegd; zolang hetzelve niet ftrydig word bevonden tegen het belang en welzyn van het algemeen; de eed, afgelegd voor de handhaaving en onderhouding van alle de privilegiën, handvesten, en gerechtigheden van den lande, en ook van de oude wettige, en wel hergebragte costumen, verbant alle verpligting tot het onderhouden van een Reglement, dat niet alleen ftrydig is met deeze artikelen, maar ook met de grondftellingen van eene republikeinfche regeering, en met het welzyn van het land. Dit was het gevoelen van den Heer J. C. Smisfaert, op den 28 Juny 1784, in den Raad van Utrecht; waarby de Heer Van Haeften nog dit voegde; dat het Reglement van 1674, onwettiglyk ingevoerd, by de Staatsleden wel was bezworen; dat de aanftelling van Willem den Vierden tot Stadhouder is gefchied met confent van het volk; doch, dat men niet kan aantoonen, dat aan het volk, tot heden toe, eenige verklaaring of promulgatie is gedaan, veel min hunne toeftemming of medewerking is gevraagd tot het invoeren der form van regeering van het jaar 1674. Hierby kan men niet nalaaten aan te merken met de Heeren J. P. De Ridder, en P. C. Burman de la Basfecour, dat het volk, door het handhaaven van zyne oude rechten te vorderen, oogenbliklyk alle banden verbreekt, waarmede zyne vertegenwoordigers aan tegenftrydige wetten verbonden waren. De Regenten zyn enkel de verdeedigers en niet de eigenaars der rechten des volks, dat die nimmer heeft kunnen afftaan met dien effecte, dat het waarlyk daarvan ontzet raakte, en dat eigendom verloor.

ZE-

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Wyze om het Stadhouderschap nuttig te maaken.

I. *Billykheid der verbetering van het nadeelige in het Stadhouderschap.*

Hier zou zich eene bekwaame gelegenheid voordoen om te onderzoeken, hoe het met het belang der Vereenigde Staaten overeen kan gebragt worden, dat van zeven stemmen, die dezelven uitmaaken, drie, ja zelfs vier, Zeeland daaronder begrepen, waarby men in veele opzichten Groningen zou kunnen voegen, en gevolglyk de meesten, gevonden worden, die, door deeze soort van reglementen, geheel afhangen van de willekeur van een' enkelen persoon. Men zou kunnen vraagen, of de drie andere geen recht zouden hebben om zich te beklaagen over een' toestand van zaaken, die de vryheid der raadpleegingen van het geheel vereenigd lichaam als geboeid houd. De laatstvoorleden oorlog heeft duidelyk genoeg aangetoond aan hoe groot een gevaar de Staat blootgesteld is, zo men niet met allen mooglyken spoed dit misbruik, dat van zo groot een gevolg is, tracht te herstellen. De yverige Stadhoudersgezinden zullen niet nalaaten van zich hier over onrechtvaardigheid te beklaagen. Volgens hun voorgeeven is het niet geöorlofd eenige veranderingen in de voorrechten des Stadhouders te maaken. Maar zouden zy, zo het by deeze veranderingen tot een voorstel kwam om deeze voorrechten nog verder uit te breiden, zich ook op deeze stelling beroepen? Hebben zy dezelve doen gelden, toen de Gecommitteerde Raaden van Holland, de Collegiën ter Admiraliteit, de Oost- en West-Indische Compagniën, enz. aan Z. H. voorrechten hebben opgedragen, welken niet begrepen waren in de instructiën, die hy van den Souverein bekomen had? Zo men dan uit byzondere inzichten de voorrechten van den Stadhouder heeft kunnen vermeerderen, waarom zou men dan uit gewigtige inzichten van Staat dezelven niet moogen verminderen?

 I. *Nut-*

II. *Nuttig oogmerk by het instellen van het Stadhouderschap, 't zy voor den Staat, 't zy voor de Burgers.*

Wat is het oogmerk geweest der instelling van het Stadhouderschap? (*) " De groote en gewigtigste beweegrede, naamlyk, die op het bescheidenst en verstandigst deel des Nederlandschen Volks gewerkt heeft, om op de herstelling der Stadhouderlyke waardigheid aan te dringen, is voorzeker deeze geweest; dat men begreep dat ons Gemeenebest, hetwelk uit zo veel van elkanderen genoegzaam onafhanglyke deelen te zaamen gesteld was, dat toppunt van bestendige welvaart, voorspoed, en duurzaamheid, waarvoor het anders vatbaar was, niet bereiken kon, zonder een' naderen band van vereeniging, die de nadeelige gevolgen uit wezentlyk verschillende, of slechts in schyn verschillende belangen uit den weg ruimen, en de vryheid en onafhanglykheid van den Staat zowel tegen uitheemsch geweld, als tegen binnenlandsche overheersching beveiligen kon. -- Of, met andere woorden, men begreep, dat 'er, ter beveiliging van eene dergelyke zo heilzaame als wenschlyke bedoeling, een *point d'appui* noodig was, om de eendragt en harmonie onder de Hooge Bondgenooten meer en meer aan te kweeken, en eene grooter kracht, nadruk, eenpaarigheid, en spoed te geeven aan de bevélen en besluiten der Hooge Regeering, zowel in tyden van vreede als van oorlog, om langs dien weg de Republiek by haare vrienden en nabuuren zo geächt, en by haare vyanden zo geducht te maaken, als de maat haarer, in vergelyking der nabuuren, niet zeer uitgebreide vermogens slechts wilde gedoogen. Vooral verwachtte, en stelde een ieder als zeker, dat de eenige bronnen van der ingezetenen bestaan en welvaart, handel en zeevaart naamlyk, eene meer byzondere aandacht tot zich zouden trekken, en onder dat bestuur nieuwe aanmoediging en uitbreiding verwerven, in zoverre dat de commerciëerende Gewesten van dit Bondgenootschap zich, niet zonder grond vleijen konden, dat de invloed van een' Stadhouder, wiens belangen aan die van het geheel lichaam van den Staat onafscheidelyk geketend waren, van eene ge-

(*) *Zie Verslag en beöordeeling der Memorie van Z. H. p. 26.*

gewenschte uitwerking zyn zou om de gewesten van het Bondgenootſchap , die , blykens hun tot nu toe gehouden gedrag, in dat ongegrond denkbeeld geweest waren, alsof de bloei van handel en zeevaart hen zo zeer niet betrof, te overreeden om met de overigen tot de herſtelling der zeemagt van den Staat, voorheen de verwondering en ſchrik, niet alleen van Europa, maar van de geheele waereld, doch thans in een totaal verval geraakt, uit al hun vermogen mede te werken".

Wy zyn derhalven wel verre van te willen beweeren, dat het Stadhouderſchap behoorde uitgerooid te worden, of, hetgeen byna op hetzelfde uitkomt, dat het tot een' blooten titel zonder gezag moest gebragt worden. Wy gelooven, dat de eenvoudige burgers, die een' haat hebben tegen het Stadhouderlyk bewind, zo 'er al gevonden worden, die denzelven zóverre trekken, dat zy die wenſchen vernietigd te zien, zeer kwaalyk onderricht zyn nopens hunne wezentlyke belangen. In deezen tegenwoordigen tyd hebben zy geen' anderen waarborg van hunne vryheid dan dit by hen zo gehaat Stadhouderſchap, en de verdeeldheden, die hetzelve in ons land doet ontſtaan. Deeze verſchillende gevoelens zyn, zolang zy niet tot openbaare ſcheuringen uitbarſten, de behoedmiddelen der volksvryheid. De voornaamſten der twee partyën weetende, dat hunne tegenſtreevers ſteeds een waakend oog over hen houden, wikken en weegen hun gedrag, hunne geſprekken, en hunne daaden, en de omzichtigheid, welke daardoor te weeg gebragt word, maakt een evenwigt, onder welks beveiliging de gemeene man zyne vryheid kan behouden. Laat het Stadhouderſchap, laat de argwaan, en de verdeeldheid, welke tusſchen den Stadhouder en de byzondere Regeeringen plaats hebben, weggenomen worden; laaten zy eenmaal in goede verſtandhouding te zaamen leeven, of laat eene van beide de partyën zoveel overmagt krygen, dat die den invloed der andere kan vernietigen, wat zal dan de waarborg zyn der rechten van een volk, dat geen deel aan de regeering heeft? Laat het zich ſlechts herinneren met welk eene beleedigende trotsheid, en met welk eene drukkende overheerſching het door zyne Aristocraaten mishandeld wierd, eer het Stadhouderſchap weder ingevoerd is geworden. De Stadhouder

kwam gelukkig tusſchen beide om tot een' heilzaamen bemiddelaar, en gelukkig evenwigt tusſchen de Regeering en het Volk te ſtrekken.

De Stadhouder natuurlykerwyze verdeediger der byzondere ingezetenen tegen de onderdrukking der Regenten is tevens eene heilzaame borstweering voor de Regenten, die door hunnen patriottiſchen yver ſomtyds blootgeſteld zyn aan de oproerige aanvallen van een onkundig en misleid gemeen.

Men zou kunnen vraagen, of een Stadhouder veel by eene wel ontworpene verbetering zou verliezen. Laaten wy dit eens een weinig nader onderzoeken. Vooreerst erkennen de yverigſte Stadhoudersgezinden zelven, dat de Stadhouder niet veel voordeel heeft by de verkiezingen. Zy gaan zelfs zó verre van te zeggen, dat hy by elke aanſtelling twee misnoegden en een' ondankbaaren maakt. Men vind veele Regeeringen, en zelfs eene geheele Provincie, welke door haaren rykdom en groot gewigt alleen meer dan de helft der vereeniging uitmaakt, waarin de Stadhouder weinig van deeze voorrechten geniet. Alkmaar en Rotterdam zyn de eenige Steden niet, die in dit geval op eene volſtrekte onafhanglykheid recht van aanſpraak hebben. Laaten wy hier, in eene zekere betrekking, de ſtelling van den Schryver van het *Politiek Vertoog* plaats geeven. Hy onderſtelt, dat de onafhanglykheid van Holland van den Stadhouder altoos eene oneenigheid veroorzaakt tusſchen deeze Provincie en de andere, die meer afhanglyk van hem zyn. Hieruit ontſtaat eene altoosduurende bron van twisten, die hunnen oorſprong neemen uit de al te groote magt van den Stadhouder, of uit de onafhanglykheid van eenige leden der algemeene verbindtenis. Wie moet nu in deezen gevaarlyken tweeſtryd onderleggen? Welk middel is meer geſchikt om het welzyn van den Staat, en de Republikeinſche grondregelen te behouden, de volſtrekte en algemeene magt van den Stadhouder, of de algemeene vrymaaking van alle de provinciën? Welk weldenkend en rechtgeäart burger zal hier een oogenblik in twyfel ſtaan tusſchen het wezentlyk welzyn van eene geheele Natie, en de grootheid van een' enkelen mensch?

II. *Is de Stadhouder afhanglyk van de geheele Unie; of van elke byzondere Provincie?*

Men zou kunnen vraagen, of de Prins van Oranje, in de verscheidene bedieningen, welke hem met het Gemeene Land verbinden, afhanglyk is van de Staaten-Generaal, of van elke Provincie in het byzonder? Wat hem betreft als Stadhouder, hierover kan geen verschil vallen, dewyl hy zyne instructiën van elke Provincie, afzonderlyk ontfangt, en dewyl de betrekking, in welke hy met ieder van dezelve in die hoedanigheid staat, geene der andere aangaat.

Maar in betrekking als Kapitein-Generaal en Admiraal, is het geheel anders gelegen. De gevoelens zyn over dit onderwerp, zelfs in Stadhouderlooze tyden, verschillende geweest; maar, dewyl dit artikel verbonden is met een ander, te weeten, of de krygsmagt behoort af te hangen van de Algemeene Vergadering, die het geheel Bondgenootschap verbeeld, of van elke Provincie in het byzonder, zullen wy dit gewigtig en netelig geschil niet beslissen; zelfs zullen wy, om onze onpartydigheid des te sterker te doen blyken, nog verder gaan; wy zullen zeggen, dat, zo men in deeze zaak met orde wil te werk gaan, dat is de Afgezondenen terug brengen tot eene even gelyke algemeene afhanglykheid van hunne Committenten, en den Stadhouder binnen de paalen van redelyke en welvoeglyke instructiën; het eigenaartiger en geschikter zou zyn, dat alles, hetgeen de zee- en landmagt betreft, onder het opzicht der Algemeene Staaten stond, en dat dus, ingevalle de Kapitein-Generaal of Admiraal de rechtbank der byzondere Provinciën mogt van de hand wyzen, deezen zouden verpligt zyn om daarin te handelen door hunne Gedeputeerden in de Staaten-Generaal; maar in den tegenwoordigen staat van zaaken zou het beter zyn de zaak onbeslist te laaten, ten zy men gezaamentlyk mogt goedvinden zich te schikken naar de middelen ter verbetering, welken wy aan de hand geeven.

III. *Groote prerogativen, welke men aan het Stadhouderschap zou moogen overlaaten.*

Door de voorgestelde verbeteringen waarlyk onpartydig geworden, zou hy de rechters kunnen afschrikken,

ken, of in toom houden, die zich door zwakheid, of door omkooping zouden kunnen laaten verleiden. Geene bedenkingen, gevolgen der verkiezingen, zouden hem meer aanſpooren om, even als in het geval van wylen den braaven Ridder Vander Capellen tot de Pol, het recht te weigeren, waarom men hem vroeg, en dat men met rede vorderen kon. En dit zou hem voorzeker nog meer geächt maaken by het volk.

Hy zou gehandhaafd worden in het bezit der talryke en gewigtige verkiezingen, welke men hem heeft opgedragen, in zyne drie aanzienlyke waerdigheden, van Opperhoofd der Rechtbanken, der Legers, en der Vlooten.

Men zou hem dan ten minſten na een benoeming de Electie der Vlag-Officieren, welke hem thans betwist word, kunnen laaten behouden.

Zelfs zou hem de benoeming der ampten, betreklyk tot de wetgeevende magt, niet zo geheel ontnomen worden, dat het hem niet zou vryſtaan zich onmiddelyk, en niet by wyze van voorſteiling, daarin te mengen, zo menigmaal daarby eenige ongeregeldheid plaats had. Dus zou zyn invloed de omkoopingen, kuiperyën en cabalen kunnen voorkomen, zonder voor het volk gevaarlyk te zyn. Dus zou de Stadhouder, overeenkomſtig met den inhoud van zyne inſtructie, de opziender en beſchermer der Algemeene Vryheid kunnen worden.

Het zou dan bepaald zeker zyn, dat hy enkel zou afhangen van het Bondgenootſchap, en niet van elke Staat in het byzonder, te weeten, in zyne waerdigheid als Kapitein-Generaal en Admiraal.

IV. *Het nut van een' Stadhouder om de geſchillen, verdeeldheden en kuiperyen, voor te komen.*

De Unie van Utrecht heeft drie gevallen aangemerkt, waarby een uitſpraak van zegsman zou kunnen vereischt worden om de eensgezindheid in het Lichaam van den Staat duurzaam te doen zyn. Het eerſte is, wanneeer 'er twist ontſtaat tusſchen de leden der regeering van eene zelfde Provincie, en dit wierd, volgens Art. I, overgelaten aan de beſlisſing van den gewoonen rechter, of aan het opperst Gerechtshof van

die

die Provincie. Het tweede is betreklyk tot de geschillen, die allen de leden van het Bondgenootschap aangaan, wanneer zy onder elkanderen verdeeld zyn; en de beslissing daarvan wierd overgelaten, volgens Art. IX, aan de Stadhouders van dien tyd. Het derde betreft de ontstaane twisten tusschen eenige leden van het Bondgenootschap, en deezen wierden overgelaten aan de beslissing der Provinciën, door welke zy afgezonden waren. Zedert dien tyd is de beslissing in het eerste geval door vier Provinciën opgedragen aan den Stadhouder. Omtrent het tweede, dat ten tyde van de oprichting der Unie aan de Stadhouders alleen wierd overgelaten, is tegenwoordig niets met zekerheid bepaald. Met betrekking tot het derde zyn de gevoelens, zowel als het gedrag, dat men zedert daaromtrent heeft gehouden, veelal verschillende geweest. Het is blykbaar genoeg, dat, in den tegenwoordigen staat van zaaken, de Stadhouder in niet een van deeze drie gevallen de competente rechter zyn kan. Hy word verdacht party te zullen trekken voor die Provinciën, waarin hy de meeste voorrechten, en de meeste afhangelingen heeft. Hy zou, by voorbeeld, in geval van geschil, de zaak der Gelderschen boven die der Hollanders voortrekken. Men heeft gelyke rede om te vermoeden, dat hy, in eene enkele en zelfde Provincie, tusschen twee oneenige Staatscollegiën, de meeste genegenheid zal betoonen voor datgeen, hetwelk meest van hem afhanglyk is; deeze bedenking heeft zóveel ingang gevonden, dat men, in het tegenwoordig geschil tusschen de Edelen en Steden van Overyssel, de zaak niet aan zyne beslissing heeft durven overlaaten, schoon dezelve wezentlyk daartoe behoorde, volgens den inhoud van het Regeerings-Reglement. Maar laaten de zogenaamde Regeerings-Reglementen vernietigd, laaten alle Stadhouderlyke begeevingen van ampten de wetgeevende magt betreffende overal eveneens afgeschaft worden, alsdan zal hy geene beweegrede meer hebben om ééne Provincie, of één Lid van den Staat boven de anderen te begunstigen; alsdan zal men niet alleen zonder vrees, maar zelfs met eene gegronde hoop op een' goeden uitslag, de beslissing der geschillen in de drie bovengenoemde gevallen aan hem kunnen overlaaten. De verkryging van dit

dit recht van beslisfing, welke hem, meer dan eenig ander voorrecht, ten naauwste verbinden zou met de allerkieschte en dierbaarste belangen der Souvereiniteit, zou hem meer waerdig zyn dan alles, dat hy verliezen zou door den afstand der bovengemelde aanstellingen.

Welk gemeenebestgezinde, hoe fier en driftig hy ook zy, kan, na het overweegen van deeze billyke voorstellingen, ontkennen, dat een zodanig Stadhouderschap niet alleen zeer nuttig, maar zelfs somtyds noodzaaklyk is? De Republieken van Noord-America, zo jaloersch van haare vryheid, hebben geene zwaarigheid gemaakt van onder haar eene soort van Stadhouderschap op te rechten in den persoon van hunne Gouverneurs. Men behoeft slechts hunne constitutiën te leezen om te zien hoeveel overeenkomst deeze waerdigheid heeft met die van een' Stadhouder; en het zeldzaamst is, dat de meest geroemde van alle deeze constitutiën juist degeene is, die de meeste magt aan haaren Gouverneur heeft overgelaten, te weeten, die van den Staat Masfachuset, waarvan de opstelling toegeschreven word aan den Heer John Adams, tegenwoordig gevolmagtigd Minister van het Congrès by de Staaten der Vereenigde Nederlanden. Men staat daarby aan den Gouverneur zelfs voorrechten toe, die, schoon niet gevaarlyk in een' persoon, welke alle jaaren afwisselt, zulk sechter zou kunnen worden in een' Stadhouder, die erflyk, en daarenboven alleen over allen de leden van het Bondgenootschap aangesteld is.

De ondervinding heeft geleerd, dat Volks-gemeenebesten geduurig blootgesteld waren aan bloedige twisten en scheuringen, en altoos in gevaar van door de partyschappen van heerschzuchtige ingezetenen te grond te gaan. Dezelfde ondervinding heeft insgelyks geleerd, dat 'er geen ander middel was om dit kwaad te stuiten, dan een schynbeeld van oppergezag op te rechten, naauw genoeg beperkt om niet gevaarlyk te zyn aan de algemeene vryheid, en tevens hoog genoeg verheven om ontzag in te boezemen aan allen die heerschzuchtige mindere amptenaaren, die hunne eigene grootheid zoeken te bouwen op de puinhoopen der vryheid, aan die onrustige volksberoerders, die den ondergang van zoveel gemeenebesten veroorzaakt hebben.

Ook

Ook heeft de ondervinding geleerd, dat een ampt, dat iemand verheft boven zyne medeburgeren, eene onuitputbaare bron is van kuiperyën en verdeeldheden onder degeenen, die daarnaar ſtaan, en dat de erfopvolging het beste middel is om de oproerigheden van eene verkiezing voor te komen.

En naardien de aanzienlykſte Vorstlyke Huizen, en wel byzonderlyk de Protestantſche veel belang ſtellen in de behoudenis van een' Staat, wiens verhevenſte burger in waerdigheid aan haar door bloedverwandſchap verbonden is; en naardien deeze omſtandigheid aan andere heerſchappyën meer ontzag en vertrouwen inboezemt, geeft gevolglyk de erfopvolging van deeze waerdigheid in het Huis van Oranje aan den Staat een nieuw aanzien en eene grootere vastigheid. Maar, gelyk deeze verbindtenis met Vorstelyke Huizen, dezelven ligtelyk kan aanzetten om zich met de huislyke zaaken van onze Republiek te bemoeijen, gelyk wy onlangs eenige voorbeelden daarvan gezien hebben, legt 'er den Staat ten hoogſte aan gelegen zo zorgvuldig te waaken met betrekking tot de huwlyksverbindtenisſen, die dit Huis zou kunnen aangaan, of deszelfs gezag zodanig te bepaalen, dat het geene buitenlandſche Moogendheden kan te hulp roepen, dewyl dit enkel ſtrekt om de Republiek te vernederen, en den Stadhouder zelven by zyne medeburgers gehaat te maaken.

Zo van den eenen kant de onmiddelyke aanſtelling, of verkiezing van Regenten, en de begeeving der aanzienlykſte Commisſiën van Staat aan den Stadhouder een' invloed geeven, welke gevaarlyk kan zyn voor de raadpleegingen der Staaten, welke volſtrekt vry behooren te zyn; zo behoort ook een Opperhoofd der Rechtbanken, der Legers, en der Vlooten, wanneer hy in ſtaat geſteld is om eenige inrichtingen of wetten te ontdekken, die nuttig voor den Staat kunnen zyn, de magt te hebben om die in de wetgeevende Vergaderingen voor te ſtellen, en te vorderen, dat dezelve in overweeging genomen worden.

Maar, zal men misſchien vraagen, wanneer men den invloed des Stadhouders zodanig beperkt, hoe zal men dan de Aristocratiſche en Democratiſche gebreken te keer gaan, tot welker beteugeling hy voor-

naam-

naamlyk ſcheen aangeſteld? Zal men de verkiezingen, welke men hem niet langer zonder gevaar kan laaten behouden, aan de Regenten zelven overlaaten?

Zal men hen die verderflyke onafhanglykheid wedergeeven, welke zy bezeten hebben vóór de herſtelling van het Stadhouderſchap? Zal men gevolglyk het gemeen, wanneer het de niet minder gevaarlyke misbruiken der Aristocratiſche aanſtellingen wars geworden is, aanleiding geeven tot oproerigheden, die het vergrooten der Stadhouderlyke magt op nieuw noodzaaklyk maaken? Waarlyk eene gewigtige vraag! Wy zullen trachten dezelve op te losſen, door eenige middelen voor te ſtellen ter verbetering van het gebrekkige, dat 'er in de Aristocratie gelegen is.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Invloed van den Adel op de Regeering.

Het is dus tot hier toe onbetwistbaar zeker, dat 'er geene eenhoofdige regeering in het Staatsgeſtel der Nederlanden plaats heeft. Doch de toeſtand van het volk zou niet minder ongelukkig zyn, wanneer het, ſchoon bevryd van het eenhoofdig gezag, zich genoodzaakt vond om den hals te buigen onder het ſchandelyk juk van zoveel Opperheeren als 'er regeerders onder hetzelve gevonden worden; en dit is het gewigtig onderwerp, dat ons thans ſtaat te behandelen. Laaten wy, om hetzelve geregeld en duidelyk voor te ſtellen, de Aristocratie, of Regeering der aanzienlykſten van twee zyden beſchouwen; vooreerst met betrekking tot de Edelen, die in een meerder of minder getal, in de verſcheiden Gewesten van deeze Landen verſpreid zyn; en ten tweede, met betrekking tot de Raadsheeren, Overheden, en verſcheidene Collegiën en Vergaderingen van Staat.

Wat de oorſprong van den Adeldom onder de oude Germaanen mooge geweest zyn, willen wy hier niet onderzoeken; dit is zeker, dat deeze inſtelling plaats gehad heeft onder deeze volken, hoe jaloers zy anders ook van hunne vryheid waren. Men vind in het aloud en fier Germaniën eene onderſcheiding tusſchen de Edelen en andere vrygeborenen, welke onder de verwyfde Oosterlingen onbekend was, om nu geen gewag te maaken van de ſlaaven, die daar, even als elders, eenige weinige verzachtingen alleen uitgezonderd, beroofd waren van de wezentlykſte voorrechten der menschlyke natuur. De Leenrechtige Regeering was het tydſtip van de heerſchappy der Edelen. Dezelve verkreeg hier meer of minder aanzien en vermogen, naar maate dat het Leenrecht meer of minder gevestigd wierd in die gewesten, welken thans de Vereenigde Nederlanden uitmaaken. In Friesland en Groningen, daar de leenheerlyke afhanglykheid geen plaats had, beſtond het voorrecht der Edelen boven de andere inwooners byna ſlechts in bloote eertitels, terwyl zy

zich in Holland en wel voornaamlyk in Gelderland en Overysſel, langzaamerhand een willekeurig gezag ten platten lande aanmaatigden. De uitgeſtrektheid van deeze hunne magt is niet alleen onderſcheiden geweest volgens de onderſcheidenheid der Provinciën, maar de tyd heeft daarenboven zeer gewigtige veranderingen daarin te weeg gebragt. De Edelen van Overysſel hadden eertyds geene voorrechten boven de andere vrye ingezetenen. (*) Zy worden ons afgeſchetst als vermoogende eigen-erfden, die zich enkel berucht maakten door het overvallen en uitplunderen van weerlooze reizigers en kooplieden, die hun land doortrokken. Men vind ook lieden, die beweeren, dat op ſommige plaatſen in onze Provinciën, zo als te Voshol, te Schagen, te Sluypwyk, te Rhoon, enz. de Heeren oudtyds het vreemd voorrecht hadden van den eerſten nacht met de jonggetrouwde bruiden van hunne leenmannen door te brengen; maar onze beste Nederlandſche Oudheid- en Historiekenners, en onder anderen Van Loon en Idſinga, hebben klaarblyklyk aangetoond, dat dit ſchandelyk gebruik nimmer in deeze Landen heeft plaats gehad. Door den naam van Ridders en Schildknaapen verſtond men toen gewoonlyk Leenmannen van den Bisſchop van Utrecht, of van den Hertog van Gelderland. In ſommige gewesten maakten de Edelen, uit hoofde van hunne geboorte, geene zó onderſcheidene klasſe uit, of eenige andere voornaame ingezetenen konden met weinig moeite aanſpraak op denzelfden titel maaken. In Holland wierden ook in de vroegſte tyden voor Edelen gehouden alle vrye mannen, die eenige heerlykheid binnen dat gewest in vollen eigendom bezaten, en ook, (naar het zeggen van ſommigen), allen, die, vanwege de Duitſche Keizers, de Frankiſche Koningen, of de inlandſche Graaven hier eenig hoog ampt bekleedden, of eenig land ter leen bezaten. (*)

Men kan de Edelen uit verſcheiden oogpunten beſchouwen. Als Leenmannen zyn zy onderdaanen, gelyk wy gelegenheid gehad hebben aan te toonen, toen wy

(*) *Zie Huiſinga Brief, p.* 3. *van Mieris, II.* 557. *Id. II.* 35, 91, 92.

(*) *Tegenw. Staat*, XIV. 19.

wy van den Prins van Oranje gesproken hebben. Als oude bezitters van eigendommen, hadden zy, uit hoofde van hunne bezittingen, vanzelf eenigen invloed op de algemeene zaaken. Het was zeer natuurlyk, dat zy in deeze laatste hoedanigheid opontboden wierden in den Raad van den Vorst des Lands, naardien deeze volstrekt hunne hulp noodig om aanvallen af te weeren, of eenige onderneemingen te ontwerpen. Ook kan men hen beschouwen als onverschrokken en dappere inwooners, die in hunne persoonen en familiën de aloude grondrechten der zuivere Volksregeering bewaard hebben. De andere ingezetenen, die in deeze woeste en rampspoedige tyden onder eene meer of minder harde slaaverny moesten zuchten, waren door de toenmaalige gesteldheid der zaaken geheel uitgesloten van eenigen invloed in het Staatsbestuur. Men was in die tyden zó vastelyk overtuigd, dat het aandeel in de Regeering onafscheidbaar met den staat van vryheid verknocht was, dat, zohaast de grond, waarop de Steden reeds gebouwd waren, of gebouwd wierden, vry gemaakt wierd, derzelver inwooners deel verkreegen in de algemeene zaaken. Doch, naardien deeze nieuwe klasse van stemhebbende burgers te talryk, en te veel verdeeld was om gezaamentlyk in de Staatsvergaderingen te verschynen, verscheen dezelve daar, by wyze van gezantschap, door het zenden van afgevaardigden, gelast om allen de ingezetenen te vertoonen, en derzelver belangens voor te draagen en te handhaaven. Hieruit ontstaat waarschynlyk het recht, dat in sommige gewesten aan alle Edelen, die de vereischte jaaren hebben, en bezitters zyn van zekere eigendommen, toegekend word, van naamlyk, in persoon te verschynen op de Landdagen, daar de voornaamste Staatszaaken verhandeld worden, terwyl de Steden daar slechts door afgezondenen verschynen. In Holland, daar maar een klein getal Edelen by de Vergadering der Staaten tegenwoordig is, wierden zy allen opgeroepen in de jaaren 1584 en 1585, toen men in overweeging nam om de Opperheerschappy of aan Frankryk, of aan Engeland op te draagen. Van dien kant beschouwd zoude zy nog met eenigen schyn van recht zich den zeldzaamen titel kunnen aanmaatigen van Mede-Souvereinen, of Halfscheids-Souvereinen,

 schoon

ſchoon in alle Gemeenebestregeeringen de Souvereiniteit altoos *collective* by de ſtemmen berust heeft. De Edelen kunnen ook nog, ten minſte in ſommige gewesten, aangemerkt worden als de Repreſentanten van het platte land.

II. *Tegenwoordige Staat der Edelen in de Vereenigde Nederlanden.*

Maar zelfs ook dit geval kan niets bewyzen ten voordeele van de Aristocratie; want nooit heeft men aan Volksvertegenwoordigers, hoe hoog ook hunne magt, hetzy dan door inſchiklykheid, verwaarloozing van rechten, of verloop van tyden, geſtegen was, een willekeurig gezag toegekend. Hetzelve is ſlechts geleend, en gevolglyk afhanglyk van de aanſtellers, by welken het oorſpronglyk oppergezag berust. Naardien allen de vrye inwooners, of als Edelen, of als eigenerfden, vanzelf zekerer invloed hadden in den loop der Staatszaaken, maakten zy eene ſoort van Volksregeering uit. Ook heeft men hen door alle tyden in grooten getale in de voornaamſte Staatsvergaderingen zien verſchynen. De Edelen van Holland zyn dus langen tyd aangemerkt geworden niet alleen als Repreſentanten van het platte land, maar ook zelfs van eenige Steden en dit moest natuurlyk volgen, zolang deeze Steden heerlykheden der Edelen waren. Dan, nadat deeze Steden zich niet alleen vrygemaakt; maar daarenboven een vermogen gekregen hadden, dat haar tot voornaame ſteunpilaaren van het oppergezag maakte, konden de Edelen zich dit recht niet meer aanmaatigen, en nog veel minder, nadat een zeker getal kleine Steden in de vergadering van de Staaten wierd toegelaaten. In het jaar 1627 betwiste men hen zelfs in Holland den titel van Repreſentanten van het platte land. In het jaar 1637 ontmoetten zy op ditzelfde onderwerp de tegenkanting der Steden Haarlem en Leyden. Het was ongerymd, volgens den Heer van Slingeland, (*) dat de Edelen, die door de vermindering van hun getal, en door het overgaan van hunne heerlykheden in vreemde handen, niet meer in dezelfde be-

(*) *Staatk. Geſchriften I.* 42, 43.

betrekking ſtonden met de andere ingezetenen als te vooren, langer een' titel zouden behouden, die niets wezentlyks meer in zich bevatte. Ook ſtemmen de Edelen in de vergaderingen niet verder dan uit naam van de afzonderlyke klasſe van die inwooners, waaronder zy behooren, En zelfs is hun invloed in dit geval van zó weinig belang in Holland, dat zy tegenwoordig maar ééne ſtem van de negentien hebben. In Zeeland heeft de Adelſtand nog nadeeliger veranderingen moeten ondergaan; dezelve heeft allen de voorrechten verloren, die daaraan oudtyds zyn verknocht geweest binnen deeze Provincie; want men kan den titel van eerſte of eenige Edele, die men aan de Prinſen van Oranje zo menigmaal betwist heeft, en dien zy enkel onder begunſtiging van binnenlandſche onlusten, of van eene buitengemeene overmagt verkregen hebben, niet aanmerken als een recht, gegrond op de onmiddelyke betrekking met de Provincie. Het is bekend, dat in Friesland en Groningen de Edelen, uit hoofde van hunne geboorte, geene groote voorrechten hebben boven hunne medeburgers, en de bewooners van het platte land, die zo wel als de Edelen, hun anndeel in de gemeene Regeering bezitten. In het Sticht van Utrecht vertoont de Ridderſchap in zeker opzicht de in- en op-gezetenen van het platte land. In Gelderland en Overysſel bezitten de Edelen voornaamlyk de uitgeſtrektſte voorrechten, en daar kunnen zy aangemerkt worden als by uitſluiting de Volksvertegenwoordigers van het platte land; maar, wanneer ook dit gedeelte der Natie al eens geheelenal beroofd ware van het ſchatbaar voorrecht om in de wetgeevende Vergaderingen Afgevaardigden uit het midden van hen te zenden, ook dan nog zou dit niets bewyzen tegen de Volksregeering. Men zou zich alsdan nog altoos kunnen beroepen op het voorbeeld van verſcheiden oude Gemeenebesten, welker regeeringsform als geheel democratisch wierd aangemerkt, ſchoon hun grondgebied veele inwooners bevatte, die geene burgers waren. Zelfs ſtrekt deeze vergelyking ten voordeele van deeze Landen; want te Romen, te Lacedæmon, en te Athenen was het de ſlaaven niet geöorloofd naar eenig burgerlyk ampt ſtaan. En word 'er in de Provinciën Gelderland en Overysſel, daar de Edelen zich

zich de meeste rechten voorbehouden hebben, onder allen de landlieden, zelfs onder die, welken zy aan de vernederendste dienstbaarheid onderworpen hebben, wel één gevonden, die zich niet vleijen mag met de hoop van, met behulp van natuurlyke bekwaamheden en geldmiddelen, eenmaal ook, gelyk zy, eene plaats te bekleeden in die Vergaderingen, daar de gewigtigste Staatszaaken verhandeld worden? (*)

(*) Aequalitatis, quantum satis est, præstat, cum cuivis e quovis ordine per virtutem ad summos honores, partemque imperii munit viam. *Grotius de Antiquitate Reip. Batav.*

NE-

NEGENDE HOOFDSTUK.

I. *Invloed van het Volk op de Regeering.*

Het blykt dus duidelyk genoeg uit hetgeen wy gezegd hebben, dat 'er, behalven de adelyke familiën, steeds in de Nederlanden, die tegenwoordig met elkanderen vereenigd zyn, ook andere zyn geweest, die invloed op de algemeene zaaken gehad hebben. Het is zeker, en allen onze historieschryvers komen hierin overeen, (*) dat de blootelyk vrye Ingezetenen in dit land altoos eene aanzienlyke order hebben uitgemaakt, wier voorrechten maar weinig van die der Edelen verschilden. Daarenboven is het zeker, en dit is eene zaak van belang, wel waerdig om in aanmerking genomen te worden, dat zy altoos een groot getal uitgemaakt hebben. De goederen, die zy in eigendom, in pacht, of ter leen konden bezitten, de ampten die hen konden worden aanvertrouwd, en de ontheffing van lasten, met welken zich geen Vrye liet bezwaaren, maakten hen, ten opzichte van het recht, byna aan den Adel gelyk. Ook maatigden zich de welgeborenen somtyds den naam van edelen aan, gelyk zich deezen somtyds welgeborenen noemden, wanneer de beteekenis deezer woorden tegen die van dienstbaaren en lyfeigenen wierd overgesteld. Toen de magt der Baronnen en Edelen tot dwinglandy begon over te slaan, booden de Steden de onderdrukten eene schuilplaats aan; en de verhuizing der bewoonders van het platte land bevorderde derzelver bevolking. De vryheid wierd allengs eene zó wezentlyke eigenschap van het bewoonen van Steden, dat, wanneer een slaaf derwaarts vluchtte, of zich eenigen tyd daarin ophield, zonder door zyn' heer terug geëischt te worden, hy vry verklaard

(*) *Van Loon IV*, 93. *H. P. Heereman*, *Dissert. de precariis Comitum*, *Cap. IV*. *J. Meerman*, *Leven van Graaf Willem de II. I, Boek. Rechtsgeleerde en Oudheidkundige Proeve over den oorsprong der Drostendiensten*. *p.* 26.

klaard wierd, en toegelaten kon worden onder de leden der gemeenten. Hierdoor wierden de Steden welhaast magtig genoeg om een middelgezag uit te maaken als een gelukkig evenwigt tusfchen den Vorst en de Edelen, en om de onderdrukkende onderneemingen, zowel van den eenen als van de anderen te kunnen tegengaan. Toen de Edelen de oudheid en trotsheid van hunne geflachten gingen begraaven in het Heilig Graf, dat zy dachten te veroveren, wierden de Steden, door hun overfchot verrykt, zó magtig, dat zy welhaast in verfcheiden Gewesten het overwigt in de Staatsvergaderingen kreegen. De bewooners derzelve wierden zó talryk, dat zy de magt verkreegen om aan den Souverein dezelfde bepaalingen voor te fchryven, welke de Edelen te vooren aan zyne magt hadden opgelegd. Zy wierden door den tyd als zoveel kleine Republieken, die zelve de perfoonen verkoozen, welker pligt het was de zaaken der Gemeente te handhaaven. Om duidelyk te zien hoe hoog zy de grondbeginfelen der Volksregeering ftelden, behoeft men flechts een oog te flaan op twee inftellingen, welke men onder haar gevestigd vind; te weeten, de Schutteryën en de Gilden.

II. *Inftelling der Schutteryën.*

De volken, die oudtyds de gewesten bewoonden, welken thans het grondgebied der Vereenigde Nederlanden uitmaaken, legden zich enkel toe op den wapenhandel. De Batavieren en Friefen leverden de dapperfte krygsknechten aan het oud Rome. Zy volgden den kryg, even als de hedendaagfche Zwitfers, die zich verhuuren aan een' ieder, die hen betaalen wil. Deeze krygzuchtige aart bleef hen by midden onder de verwoesting van de Romeinfche heerfchappy, waarin deeze volken geen gering deel hadden. De geheele manfchap der beide Natiën beftond uit krygslieden. Op het eerst gerucht van een' inval, op de eerfte uitnodiging van hunne Legerhoofden vloogen zy ter verdeediging van hun land, of tot het veroveren van nieuwe wingewesten. De Leenheerlyke Regeering onderhield deeze achtenswaerdige inftelling. Het oproepen tot den dienst wierd genoemd *ter heirvaart porren*. Ieder man tot den kryg beftemd wierd genoemd *manswaard*; men nam daartoe lieden van zestien of agttien

jaaren af tot zestig jaaren toe. Het gelui der banklok was het fein, waarop alle opontbodenen in volle wapenrusting by de kerk van hun kerfpel byëen moesten komen. (*). Men vind hiervan een reglement van het jaar 927, uitgevaardigd door Keizer Hendrik den Eersten, bygenaamd de Vogelaar, denzelfden, dien men nog heden houd voor den grondlegger der meeste Steden van het Roomsch-Duitsch Keizerryk, van hetwelk deeze Landen toen een gedeelte uitmaakten. Dus namen de Steden by haare eerfte opkomst eene geheel krygshaftige gedaante aan; en men vind, dat zy reeds in de vroegfte tyden, zowel als de Barons en het platte land, haar aantal krygslieden geleverd hebben. Men heeft geheele legers van gewapende burgers uit Utrecht zien te veld trekken. Men weet, dat, op den togt van Graaf Willem den Tweeden tegen de Westfriefen, in het jaar 1256, met drieduizend en zevenhonderd burgers van Holland, van die van Delft en van Alkmaar, die den Graaf derwaarts gevolgd waren, flechts vyf overbleeven. Men leest, dat in het jaar 1474, verfcheidene burger compagniën den Hertog Karel van Bourgondiën tot in het hart van Duitschland by de belegering van Nuis verzeld hebben. Men vind zelfs, dat de inwoonders der Steden niet alleen verpligt waren hunne manfchappen ten dienfte van den Souverein te leveren; maar ook, dat zy, naar vereisch der omftandigheden hem weluitgeruste en welgewapende fchepen geleverd hebben.

De inwoonders befchouwden den krygsdienst als eene zaak, die zy volftrekt in perfoon moesten waarneemen; ieder ftreed voor zyn Vaderland, en dus lieten zy deszelfs verdeediging niet over aan een' hoop gehuurde vreemdelingen. De Vorst, geen ander geld hebbende ter betaaling van het volk, dan het weinige, dat hy met groote moeite aan eene zuinige vergadering afperfte, en geen ander krygsvolk dan de gewapende vryburgers, kon zich niet wel een onderdrukkend gezag aanmaatigen. Maar nadat de rykdommen, door den koophandel verkregen, de weelde hadden ingevoerd, en

(*) *Rechtsgel. en Oudheidk. Proove over de Drostendienften, pag.* 13. *Leven van Graaf Willem den II. D. I.* 47.

en de weelde de zeden verzwakt had, ontftonden daaruit noodlottige gevolgen voor de zucht tot de wapenoefening. Om niet van het ftilzittend huislyk leven afgetrokken te worden, begon men zich van den krygsdienst vry te koopen. Maar, fchoon het invoeren van deeze vrykoopingen zeer oud is, en fchoon het onderhouden van geregelde troepen reeds door Karel den Stouten, in het jaar 1470, is ingevoerd, hield echter de gewoonte, van zich van burgerkrygsvolk te bedienen, niet eensklaps op; men vind, nog lang na dien tyd, dat zy opgeroepen geworden, en uitgetogen zyn tot zelfs naar vreemde landen. Maar toen de zucht tot den krygsdienst langzaamerhand geheel begon te verflaauwen, bedienden de Souvereinen zich van deeze lusteloosheid om geregelde onderftanden in de plaats te vraagen, en door middel van deeze geregelde onderftanden wierden zy in ftaat gefteld om altoos krygsvolk op de been te houden. Dus wierd het beroep van een' krygsman geheel verfchillende van den burgerftand; maar, toen eindelyk de ongeregeldheden van eene altoos op de been gehoudene, en van den burgerftand onafhanglyke krygsmagt alle paalen begon te buiten te gaan, en alle rechten te fchenden, bemerkte men welhaast de noodzaaklykheid om de oude militaire inftitutie weder in ftand te brengen. De beroerten, die de oorfprong der groote Staatsomwenteling geweest zyn, deeden de ouden dapperheid der Natie wederom herleeven, deeze was oorzaak van de hardnekkige en onvergeetbaare verdeediging van Haarlem, Alkmaar, Leyden, en meer andere Steden. Men zag de noodzaaklykheid om deeze inftitutie tot een' der grondflagen van het verbond der vereeniging van Utrecht te ftellen; ook vind men, by de veranderingen, die 'er ten dien tyd onder de regeeringen der Steden voorvielen, zelden gewag gemaakt van eenig ander dan van burgerkrygsvolk. Deeze Schutteryën maatigden zich toen het recht aan van het aanftellen der Stedelyke Regenten, een recht dat, tot dien tyd toe, fcheen behoord te hebben aan eene geheel andere klasfe van het volk, te weeten, tot de Gilden, van welken wy thans zullen handelen.

III. *Instelling der Gilden.*

De eerste bewooners der Steden, die in de middeleeuwen gesticht zyn, schynen vrye lieden te zyn geweest, die om de rampen van de leenheerlyke regeeringloosheid, of de onderdrukking der kleine dwingelanden te ontgaan, tot eene beslotene plaats hunne toevlucht namen. De zucht tot koophandel en de nyverheid zich meer en meer ontwikkelende in de zaamenleeving van deeze byëenvergaderde menschen, die daarenboven door de behoeftigheden des levens aangeprikkeld wierden, bedachten zy zich in klassen te verdeelen, naar den aart der handwerken, die zy oefenden.

De eerste instellers verbeeldden zich voorzeker naar de eenvoudigheid dier oude tyden, dat, wanneer zulk eene broederschap eens tot eenzelfde gevoelen gebragt was, het gemaklyker zou zyn om het geheel lichaam der gemeente te bestuuren, omdat men dan minder stemmen zou behoeven op te neemen en minder gevoelens te onderzoeken. De lieden van eenzelfde ambacht verkreegen door deeze vereeniging niet alleen de magt om zich te beveiligen tegen de vyanden der algemeene rust en der vryheid; maar dezelve was zelfs noodig tot het opstellen der wetten, die de verdere ontwikkeling en voortgang der nyverheid vorderden. De Gilden zyn dus in hunnen oorsprong niet anders dan verbindtenissen van verdeediging en genootschappen van nyverheid. Hun invloed heeft dus een' anderen oorsprong gehad dan de onrust der tyden, wat hierover ook het gevoelen mooge zyn van een' onzer kundigste schryvers over het publiek nationaal recht (*). Hetgeen men tegenwoordig het baas- of meesterschap noemt, was toen niet onderworpen aan de knevelaaryën en uitsluitingen, welke het eigenbelang naderhand heeft uitgedacht. Het was toen geen uitsluitend voorrecht ten nadeele van degeenen, die het niet kunnen bekomen, of van het algemeen belang. Het algemeen belang vordert, dat een Staat of Stad voorzien worde door een' grooten toevloed van verkoopers, opdat

(*) *Van de Wall, Privilegiën van Dordrecht, p.* 300.

dat ieder zyn best doe om zyne waaren, zo goed en zo goedkoop als mooglyk is, te geeven. Deeze toevloed is de waare ziel en prikkel der nyverheid, het werkzaamst grondbeginſel van den handel; en deeze verliest oneindig veel voordeelen, daar de nyverheid gedwongen word door bezwaarlyke leerjaaren, door baasſchappen, die moeijelyk te bekomen zyn, of door uitſluitende voorrechten (*). Ook heeft men in Engeland, zedert dat deze ſoorten van maatſchappyën aan billyke wetten onderworpen zyn geworden, de nyverheid tot een toppunt van hoogte zien ſtygen, dat van groot voordeel voor de Natie geweest is.

Hoe doodelyk ook alles, dat naar monopolie zweemt, voor koopmanſchap, handwerken en kunſten, zyn mag, is het echter meer dan twyfelachtig, of ooit de Gilden dien top van aanzien zouden bereikt hebben, indien zy van dergelyke genootſchappen verſtoken waren gebleeven. Ook in de eerſte tyden van deeze inſtelling verbeeldden de inwoonders van deeze landen zich zó weinig, dat deeze broederſchappen eenige monopoliën of uitſluitingen zouden te weeg brengen, dat men dezelve aan allen de inwoonders openſtelde. Op ſommige plaatſen, zo als, by voorbeeld, te Utrecht, kon men zelfs naar geene openbaare bedieningen ſtaan, ſchoon men zelfs van Adel ware, zonder tot eene derzelve toegelaten te zyn. Naardien het recht van wetgeeving, dat elke Stad oefende, dikwyls in eene onmiddelyke betrekking ſtond met het belang van den koophandel, en met de vorderingen der nyverheid, was het voorzeker gevoeglyk, dat de Overheden eenige kennis hadden van de voorwerpen, waarover zy moesten handelen. Vandaar komt het, dat wy op zo veele plaatſen burgerlyke en gerechtelyke Overheden uit de Gilden gekozen, en door hen benoemd zien. Zelfs ſchynen in ſommige plaatſen de Burgerſchutteryën geene andere verdeelingen gehad te hebben dan die der Gilden, dewyl zy zich in compagniën verzaamelden onder de banier van den Patroon van hunne broederſchap; maar de twee hoofdverdeelingen hadden echter meest algemeen plaats. Dezelve dienden om de burgers

(*) *Het Leven van Graaf Willem, Roomsch Koning. bl. 179.*

gers in klasfen te fchikken zonder de gelykheid te kort te doen. De burgers, die verdeeld waren door hunne wyken voor den wapenhandel, wierden vereenigd door de Gilden, daar zy ingefchreven waren; en de krygsdienst vereenigde wederom degeenen, die door het verfchil van handwerken van elkanderen gefcheiden waren. Maar de militaire inftelling was de oudfte, dewyl zy reeds beftond vóór het ftichten det fteden, en vóór dat de geest van nyverheid de Gilden had uitgedacht in een land, daar men in langen tyd geen ander beroep geöefend had dan de visfchery, de jagt, de veehoedery, en den akkerbouw.

De burgers der Steden dus door hunne verdeeling in Gilden invloed verkregen hebbende in de ftedelyke wetgeeving, en door hunne verdeeling in gewapende Schutteryen in ftaat zynde om zich in dit recht te handhaaven, maakten gevolglyk in dezelve eene foort van volksregeering uit. De Souverein, of Heer had gewoonlyk niet anders te begeeven (*) dan het ampt van Bailliuw, of Schout, wiens gezag doorgaans bepaald was tot zaaken de justitie of policie betreffende. De Dekens en Overlieden der Gilden, en de Gilden zelven raadpleegden over zaaken van het uiterst gewigt, betrekkelyk tot de huislyke belangen en het algemeen welzyn. Men vind zelfs, hetgeen men ten dien tyd Gilden, Broederfchappen en Gemeene Neeringen noemde, aan het hoofd van openbaare handelingen, overeenkomften, en keuren. Men ziet in ftukken van de hoogfte oudheid (†), dat het volk, zelfs in Holland, en wel voornaamlyk te Dordrecht, en te Leyden, een' onmiddelyken invloed in de wetgeeving gehad heeft. Men ziet de naamen van Gemeenten en Burgeryën gepaard met die der Overheden, en zelfs met die der Souvereinen, aan het hoofd van veele afkondigingen en keuren geplaatst (§). Schoon de wetten, die het geheele land betroffen gewoonlyk op den naam

(*) *Zie de bekende Vertooning van het jaar* 1587.

(†) *Tegenwoord. Staat. III. D.* 33. *Verklaar. der Unie, III.* 216.

(§) De Heeren *Van Slingeland*, *Kluit*, *en zelfs de Schryver van 't leven van Graaf Willem*, *Roomsch Koning*.

naam van den Souverein wierden afgekondigd, zou deeze die echter niet hebben durven algemeen maaken, zonder zich alvoorens van de toestemming der verscheidene klassen van inwoonders verzekerd te hebben. Ook heeft de Heer vanden Spiegel eene aanmerking gemaakt, die het gevoelen omverre werpt van degeenen, (*) die de wetgeevende magt van de oude tyden in Holland en Zeeland geheel aan de Graaven toeschryven. Hy heeft getoond, dat, even gelyk de oude *Capitularien* der Frankische Koningen door de algemeene Vergaderingen moesten aangenomen zyn, éér zy de kracht van eene wet hadden; zo ook, onder de leenheerlyke regeering, de nieuwe wetten, door den Graaf voorgesteld, moesten goedgekeurd worden door de Edelen, en naderhand door de Steden, toen deeze eenig gezag verkregen hadden (†). Ook vind men wetten, die door de Staaten alleen gemaakt zyn (§). Zelfs is 'er een placaat van Philips den Tweeden, waarby hy aan de inwoonders van deeze landen beveelt, dat zy zich zullen onderwerpen aan de wetten, die door de Staaten zouden gemaakt worden (*).

Men weet, dat in de andere Provinciën, de invloed van het volk in de wetgeeving nog veel grooter is geweest. In de Steden van Gelderland, Overysfel, Friesland en Groningen vind men nog verscheiden overblyfselen van dien invloed des volks door middel der Genootschappen, Espelen, Dingspelen of Gilden. Te Utrecht heeft men de Gilden byna alle de magt aan zich zien trekken, en opperheerschelyk beschikken over het publiek bestuur. Het was eene hoofdzaaklyke grondstelling van het Leenheerlyk Systema, dat geen Vrye anders dan met zyne eigene toestemming kon geregeerd of geschat worden. Dus moest men, om de toestemming in deeze twee gevallen te verkrygen noodzaaklyk toevlucht neemen tot algemeene zaamenroe-

pin-

(*) *Verhandel. over den oorsprong der Vaderlandsche Rechten.*

(†) *Charter-Boek, II.* 48, *IV.* 105, 225, 456, 549.

(§) *Tegenwoordige staat*, *I. D.* 100. *Quæst. Jur. Publ. L.* II. C. I.

(*) *Tegenwoordige Staat. I.* 34.

pingen, en Staatsvergaderingen; van welk tydgewricht af men kan opklimmmen tot aan de oude Constitutie van de Alleenheersching der Franken. Dus waren de verscheidene klassen van inwoonders als zoveel politieke lichaamen, en wettige leden der Constitutie, die het gewigtig recht hadden van hunne stemmen te geeven tot het maaken van wetten, en het toestaan van onderstanden, toen *beden* genaamd, om de vrye bewilliging der inwoonders sterker aan te duiden.

IV. *De Oppermagt des Volks aangewezen.*

Men kan dan, (*) uit dit overblyfsel der aloude vryheip des volks afneemen, dat de opperste magt oorspronglyk van de gemeente op de Overheden en Wethouders is afgedaald, en dat de Overheden zyn om het Volk, en niet het Volk om de Overheden. Ook kan men met den Schryver der *Verhandeling over de Vryheid in den Burgerstaat* (†) zeggen; „ Het uitsteekend deel van de vryheid, te weeten, het recht van het Volk tot de Oppermagt en Hooge Regeering van het Land, word alhier in alle zyne volheid, zuiver en onvermengd, gevonden. Want, of het wel waar is, dat het geheele volk met de zaaken van Staat en met de Hooge Regeering niet word gemoeid, zo berust echter de gantsche oopermagt in den boezem van het volk, word uit naam van het volk geöefend, en bestaat in het volk. De Hooge Vergadering van de Staaten verbeeld het gantsche lichaam van het volk, de Ridderschap, of de beschreven Edelen verbeelden daar den Adel in het gemeen, en de Vroedschappen der Steden, of derzelver Afgezondenen, ieder de gemeente van hunne Stad; waardoor het volk zyn deel in de Hooge Regeering heeft, en waardoor de Oppermagt eigentlyk in den boezem van het volk berust, en daaraan zowel eigen is als eertyds aan het Romeinsche Volk. Want de Vroedschappen van de Steden zyn eigentlyk de Notabelen, of de voornaamsten uit de gemeente en burgery. Nu is de Staat van Vroedschap niet erflyk maar verkiesbaar, en een iegelyk

van

(*) *Tegenwoordige Staat. I.* 34.
(†) *Gedrukt in het jaar* 1737. *p.* 128.

van het volk, of de burgery, daartoe gewettigd zynde, en de vereischte bekwaamheden hebbende, kan daartoe worden verkozen; zulks de burgery alhier niet, gelyk als te Venetiën en Genua, uit de regeering word gesloten".

„, Het onderscheid tusschen een' Regent en een' gemeenen burger," zegt de Schryver der Brieven van Candidus (*), „ is niets meer dan de verkiezing. De regeerende burgers gaan hunne medeburgers slechts voor, en deezen volgen hunne regeerders". Wanneer de Staaten van Holland in hunne Verklaaring, van den 16 October 1587, zeggen, dat alles, hetgeen het Collegie der Raadsheeren adviseert, resolveert, en disponeert, by de gantsche burgery gevolgd word, willen zy daar mede te kennen geeven, dat het Collegie enkel de stem des volks heeft doen hooren, dat, door te gehoorzaamen aan hen, die het met deeze magt bekleed heeft, inderdaad niet anders doet dan aan zyn' eigenen wil gehoorzaamen; *want*, word daarby gezegd, *partyschap neemen tegen de Staaten, die de gemeente representeeren, is, om eigentlyk te spreeken, zich tegen het volk zelfs aankanten.*

Het is wel waar, dat de meeste Collegiën, die tot de wetgeevende magt behooren, zichzelven vernieuwen. Ook is het waar, dat, naar het uiterlyk beschouwd, onze Staatsconstitutie eene aristocratische gedaante heeft. Maar, laat men aan deeze Collegiën eens afvraagen, vanwaar zy hun gezag verkrygen? Zullen zy dan niet verpligt zyn trapswyze op te klimmen tot den eersten oorsprong; naamlyk; het Volk? By voorbeeld: Vanwaar ontleent de Vergadering der Staaten-Generaal haar gezag? Van de afzonderlyke Provinciën. Vanwaar de Staaten deezer Provinciën? Van de Steden, en van het platte land. Vanwaar de Vroedschappen en andere Regenten der Steden? Van de burgers en ingezetenen in het algemeen.

Dus is de Constitutie grondig beschouwd, geheel democratisch. Men kan deeze grondstellingen niet ontkennen. Degeenen, tegen welker byzonder belang of oogmerken die strydig zyn, genoodzaakt om, na deeze

naau-

(*) *Vde Brief*, p. 93.

nmauwe ontleeding, de waarheid derzelve toe te ſtemmen, zoeken eene uitvlucht in het gevaar van denzelven openlyk te verkondigen. „ Gaat," zeggen zy, „ toch niet aan het volk zeggen, dat de Souvereiniteit by hetzelve berust; dat de hoofden der regeering enkel deszelfs Staatsbedienden, en de Overheden deszelfs dienaars zyn; dit is niets anders dan verſcheurende dieren loslaaten, moord en plondering inroepen, en eindelyk aan het volk zelf een' wezentlyken ondienst bewyzen; dewyl het, niet in ſtaat zynde om zichzelven te regeeren, zich zou nederſtorten in allen de rampen, die de gevolgen zyn van de regeeringloosheid en van alle burgerlyke oneenigheden. Men herrinnere zich ſlechts die beklaagenswaerdige tyden, toen het volk, aan zyne eigene drift overgelaten, en de teugels der regeering zelf in handen neemende, de publieke maatregelen wilde beſtuuren en de overheden en andere amptenaaren, naar zyn' zin, aanſtelde en afzette. Kan men zich de lange en wreede regeeringloosheid, of gemeenevolksregeering, waaraan Friesland is blootgeſteld geweest, zonder afſchrik te binnen brengen? De droevige gevolgen van de factiën der Hoekſchen en Kabeljauwſchen in Holland, der Hekerens en Bronkhorsten in Gelderland; der Ligtenbergs en Gunſterlings in Utrecht, en van meer anderen, doen ons nog yzen, wanneer wy die op de koude doch waarachtige bladen van 's Lands Historie zien afgeſchetst. En, zonder tot zolang voorleden tyden op te klimmen, hoeveelen onder ons zyn nog ooggetuigen geweest van die woede- en ſchandtooneelen, welke de volksoppermagt te voorſchyn gebragt heeft by de laatſte herſtelling van het Stadhouderſchap in verſcheidene Provinciën der Unie? Allen deeze voorbeelden toonen duidelyk aan, dat de volksreegeering niet geſchikt is voor het volk van Nederland".

Deeze aanmerkingen zyn inderdaad ſchoonſchynende, dit kan men niet ontkennen; maar tot hoe verre zyn dezelve ook gegrond; dit ſtaat ons thans te onderzoeken. Wy zullen, in de eerſte plaats, aanmerken, dat het gevaarlyk kan zyn de Souvereiniteit van het volk te gaan verkondigen in een land, daar oude conſtitutiën, en uitdruklyke wetten het-

zelve van allen invloed op de regeering beroofd hebben. Misschien zou het in Frankryk, in Spanjen, in Venetiën, in Genua, in Bern, enz. noch voorzichtig; noch welvoeglyk zyn opentlyk te zeggen, dat de Koningen, of de Pätricische geslachten niets anders zyn dan dienaars van het gezaamentlyk lichaam des volks. De grondstellingen der Volksregeering te willen doen aanneemen onder een Eenhoofdig, of onder een geheel Aristocratisch Staatsbestuur is voorzeker niets anders dan verwarring en binnenlandsche oorlogen te willen verwekken. Het verkondigen van dergelyke leerstellingen kan daarenboven onnuttig en gevaarlyk zyn; onnuttig voor volken, die met eene andere soort van regeering te vreeden zyn, en gevaarlyk voor volken, welker zeden niet genoegzaam mogten voorbereid zyn tot eene zo kiesche verandering. Maar, wanneer een volk het geluk geniet van onder zyne bezittingen het dierbaar voorrecht te moogen rekenen van aan zichzelf het oppergezag behouden te hebben, dat andere natiën ondersteld worden te hebben afgestaan aan een' Vorst, of aan eenige bevoorrechte Familiën, is het betaamlyk, en zelfs noodzaaklyk, dat het bewust zy van zyne rechten. Het behoort kennis te hebben van eene constitutie, van welke het een medelid is. Men behoeft niet te vreezen voor de gevaarlyke gevolgen van zulk eene onderrechting, dan alleen, wanneer de ingezetenen hunne pligten niet kennen zo wél als hunne voorrechten, of wanneer de constitutie kwaalyk zaamgesteld is, en in beide gevallen moet men trachten het kwaad te verbeteren.

V. *Nadeelige gevolgen van eene volstrekte Volks-Regeering.*

Het Volk der Vereenigde Nederlanden heeft over het algemeen een' zekeren invloed in de Staatsregeering behouden. Maar men heeft nimmer kunnen voorwenden, dat het zich, gelyk in de oude Volksregeeringen veelal plaats had, het recht heeft voorbehouden van een' onmiddelyken invloed in derzelver beoefening. Integendeel, zo menigmaal het volk in zyne yverzucht naar de oppermagt zo verre heeft laaten komen, dat het zich met het bestuur der zaaken

heeft bemoeid, zyn daaruit groote ongeregeldheden, en zelfs bloedige twisten ontstaan. Maar de voorstanders van de Volksregeering in dit land hebben geen het minst voorneemen om het volk aan te spooren tot het afschudden van het billyk juk der wetten, zonder welke 'er geene vryheid is; of tot het onvoorzichtig aanvaarden van de bestuuring der publieke maatregelen. Zulk eene Regeering, altoos onderworpen aan kuiperyën, aan ongeregeldheden, en aan regeeringloosheid, welverre van het geluk der ingezetenen te bevorderen, zou hen blootstellen aan geen geringer ongerustheid nopens hun lot dan die is, welke de onderdaanen van een' willekeurigen dwingeland kunnen ondergaan. Dus ging het Gemeenebest van Athenen te grond. Het ondankbaar, kwaaddenkend, en yverzuchtig volk vervolgde zyn weldoenders, en liet zich verleiden door politieke windmaakers, die niet zelden door de vyanden van de Republiek waren omgekocht. De deugdzaame Aristides wierd daar ter ballingschap verwezen door een' burger, dien het verdroot, dat hy des mans vroomheid zo menigmaal hoorde pryzen. De Republiek van Rome was haare grootheid en duurzaamheid enkel verschuldigd aan het gezag van den Senaat, dat het groot gezag van het Volk in evenwigt hield en bestuurde. Dezelve begon onvermydelyk tot haaren val te neigen, zohaast het volk niet meer dan zyne eigene neigingen wilde volgen. De Ouden kenden geen Staatsbestuur gegrond op een wetgeevend lichaam, zaamgesteld uit Afgevaardigden of Representanten van de geheele natie, en dit was hun ongeluk. In de midden-eeuwen trachtten eenige Steden van Italiën de Volksregeering der Ouden weder op te rechten; maar deeze verdween welhaast, na eenige onafgebrokene en hevige beroerten, onder de magt van één eenig Opperhoofd. Laat men met oplettendheid onderzoek doen naar de rampen door de Volksberoerten in deeze landen te weeg gebragt, en men zal bevinden, dat zy geene andere oorzaak gehad hebben, dan eene toomlooze heerschzucht van een onrechtvaardig volk, dat zelfs de magt wilde uitoefenen, welke het te vooren aan zyne representanten had toevertrouwd.

VI. *Vereischten tot eene zuivere Volks-Regeering.*

Tot eene gantsch onvermengde Volksregeering word een zeer kleine Staat vereischt, daar het volk ligtelyk kan byëengeroepen worden, en eene zeer groote eenvoudigheid van zeden, die de vermenigvuldigde en netelige zaaken kan verhoeden; daarenboven eene groote gelykheid van middelen; en eindelyk geen middelweg ter invoering van de weelde, en meer andere omſtandigheden, die deezen aanſpooren om kuiperyën te ſmeeden uit heerschzucht, en geenen om zich te laaten omkoopen uit armoede. Eenige Zwitſerſche Cantons leveren nog een achtenswaerdig en troostryk voorbeeld op van zulk eene Volksregeering. Te Uri, Underwalden, Zug, Glaris, Appenzel en Chur, berust de Opperheerſchappy by de vergadering van het volk, beſtaande uit allen de inwoonders, die den ouderdom van zestien jaaren bereikt hebben. In deeze algemeene Vergadering verkiest men de publieke amptenaaren, geeft men kracht aan de wetten, en beſluit men over oorlog en vreede. Te Zurich worden de verſcheidene Raadsvergaderingen, die de algemeene zaaken beſtuuren, jaarlyks verkozen door het Volk, verdeeld in genootſchappen. (*Zunften.*) In andere gedeelten van dat land, zo als te St. Gal, hebben de Overlieden der Gilden alleen invloed in de beſtuuring der publieke zaaken door hunne zitting in den Raad, en de Gemeente over het geheel genomen heeft enkel het recht om haare Burgemeesters te kiezen. Het is een treffend ſchouwtooneel, wanneer men in verſcheiden Cantons van dit gelukkig Land oprechte en eenvoudige mannen onder een' eikenboom de ſtaatszaaken ziet regelen, en door een teken met den hoed hunne ſtem geeven in de gewigtigſte belangens van hun vaderland. Onrustige en warzieke geesten kunnen in vreemde krygsdiensten gelegenheid vinden om voedſel te geeven aan gemoedsneigingen, die voor de algemeene vryheid van hun vaderland gevaarlyk zouden zyn.

IV.

VII. *Repræsentatieve Regeeringsform van Nederland.*

Eene droevige ondervinding heeft geleerd, dat het volk der Nederlanden niet geschikt is voor zulk eene gelukkige regeeringsform. Hetzelve kan niet bestaan zonder een' uitgestrekten handel, en de ongelykheid der levensstanden, voortspruitende uit de ongelyke verdeeling der geldmiddelen, kan niet bestaan met eene constitutie, die op de gelykheid gegrond is. Het Volk is dus genoodzaakt om de bestuuring der Staatszaaken zelve uit zyne handen te geeven; maar het heeft zich nooit kunnen ontslaan van het recht om diegeenen te verkiezen, welken dezelven in zyn naam bestuuren.

Dus hebben de verscheiden Collegiën der wetgeevende magt, welken gezaamentlyk de Staaten uitmaaken, geene magt dan als Representanten, en wel als Representanten van het Volk. De Deductie der Staaten van Holland, van het jaar 1587, is zeer stellig op dit onderwerp. De Gedeputeerden op de Provinciaale Vergadering, word daarin gezegd, zyn slechts Representanten van de Staaten des Lands; *niet*, (word daar bygevoegd) *dat zy in hunne persoonen, of uit hunne autoriteit de Staaten zyn, maar alleen uit kracht van de commissie van hunne principaalen.... ende zyn die zelve Gecommitteerden gehouden hunne principaalen te doen van alles getrouw rapport.* — Hiervandaan de eertyds zo zeer gemeenzaame spreekwyze in allen of de meeste placaaten der byzondere Provinciën, in welke de Afgevaardigden op de Staatsvergaderingen gezegd worden te *representeeren*, of te *verbeelden*, en niet *zelven te zyn* de Staaten van den Lande (*). Graswinckel verklaart zelfs rondelyk, dat 'er in de Vereenigde Nederlanden niets is van het meeste tot het minste, dat niet representatief of verbeeldende is (†). Ook

(*) *Zie onder ontelbaare voorbeelden eenige weinigen in het Groot Geldersch Plakaatboek. I. D. K. 6. Groot Placaatb. I D. Kol.* 691, 692, 730, 752. *Boxhorn, Kronyk van Zeeland, II D. Van de Water, Gr. Utr. Placaatb. I D.* 46, 52.

(†) *Recht der Opperste Magt*, pag. 770.

Ook is het woord Staaten, (*Ordines*) oorſpronglyk enkel gebruikt geweest om de verſcheidene ordens van inwoonders te betekenen, zoals de Geestelyken, de Adelyken en Burgerlyken, en eindelyk de verſchillende rangen, klasſen, genootſchappen, maatſchappyën, wyken, en verdeelingen der ingezetenen, zo van de Steden als van het platte land. Naardien nu het woord Staaten enkel gebruikt word in die landen, daar de ingezetenen, in byzondere klasſen verdeeld, in algemeene vergaderingen byëenkomen, volgt daaruit klaarblyklyk, dat, in alle landen daar de Staaten Souverein zyn, de Souvereiniteit daadlyk by het Volk berust. Het doelwit van den wetgeever is alle deeze ordens tot een te brengen, opdat de harmonie onder dezelve in ſtand blyve, en zy alle eveneel belang hebben by het algemeen welzyn. Dit te bewerken is het meesterſtuk der wetgeeving; hierin hebben de Zwitſerſche Volksregeeringen eene uitmuntendheid boven die van onze Nederlanden, welke dezelve veel ſtaudvastiger en duurzaamer maakt. Men moet enkel aan gebrek van eene wel zaamgevoegde ſchikking, aan de verkeerde verdeeling der rangen, aan de aanſtootelyke ongelykheid der repreſentatiën, en aan de afwykingen van de oorſpronglyke inſtellingen in dit opzicht, alle die ongeregeldheden, en binnenlandſche oproeren toeſchryven, die hier, zedert de oprechting der Republiek zyn uitgeborsten, en die nimmer zullen ophouden een geſtadig vuur van haat, argwaan, en tweedragt aan te kweeken, dat haar eerlang zal verteeren, zo daartegen niet ten ſpoedigſte de noodige behoedmiddelen worden aangewend. Doch laaten wy ons duidelyker verklaaren.

VIII. *Verdeelingen van het Volk te Athenen.*

Het Volk van Athenen wierd oudtyds verdeeld in vier klasſen, en tien genootſchappen. Tot de eerſte klasſe behoorden degeenen, die vyfhonderd ſchepels, zo in drooge als natte waaren, inkomen hadden. Onder de tweede waren die begrepen, die maar driehonderd zulke maaten hadden in te komen; en daarenboven een oorlogspaard konden onderhouden. Zy, die niet meer dan tweehonderd ſchepels ryk waren, maakten de derde klasſe uit, en de vierde beſtond

uit

uit lieden, die minder vermogende dan de drie eerste waren, en van den arbeid hunner handen moesten leeven. Niemand, dan degeen, die tot eene der drie eerste klasfen behoorde, kon naar eenig ampt staan; doch de burgers van alle vier de klasfen hadden niet alleen het recht om in de openbaare vergaderingen te moogen stemmen, maar de afstand tusschen de derde en de vierde klasse was niet zo groot, of men kon door middel van bekwaamheden en nyverheid gemaklyk van de eene tot de andere opstygen; en, behalven dat, veranderde deeze toestand der zaaken ten tyde van Aristides, die zich verpligt zag den weg tot ampten aan alle ingezetenen, zonder onderscheid open te stellen. De verdeeling der genootschappen was enkel betreklyk tot de verscheidene wyken of woonplaatsen. Ieder jaar verkoozen de tien genootschappen van Athenen by looting vyftig Raadsheeren, tot het uitmaaken van de Vergadering van Vyfhonderd, die de Groote Raad der Natie was.

IX. *Verdeeling des Volks te Romen.*

Het Romeinsche Volk wierd verdeeld in *Tribus*, *Curiën*, en *Centuriën*. Wanneer hetzelve stemmen moest, wierd het op eene van deeze drie wyzen vergaderd. De naam van *Tribus* was betreklyk tot de plaatsen, of wyken, welke door de ingezetenen bewoond wierden. Deeze plaatsen wierden verdeeld in vyf-en-dertig *Tribus*, die elk haare stem gaven, vier van de Stad, en een-en-dertig van het land; en het gemeen volk, binnen den omtrek van de Stad bepaald, had slechts weinig invloed in de Staatszaaken. Van het land, zegt Varro, haalden onze grootmoedige voorouders dien stoet van geharde en dappere mannen, die het Vaderland in tyden van oorlog verdeedigden, en in tyden van vreede voedden. Zolang de Romeinsche Burgers niet konden ingeschreven worden dan in de *Tribus* waaronder zy woonden, bleeven de goede zeden in stand, en het overwigt der stemmen van deeze eenvoudige en deugdzaame landbewoonders deed de Republiek toeneemen en bloeijen. In de *Comitiën* of vergaderingen by wyze van *Tribus*, wierden de *Tribuni* verkozen, en gaven zy hunne *plebiscita* uit; maar de jaloersheid van het

Romeinsch Volk wegens zyne vryheid ging zó verre, dat het aan de Raadsheeren en *Patriciërs* niet wilde toelaaten by deeze vergaderingen tegenwoordig te zyn. De stemmen wierden, hoofd vóor hoofd, opgenomen. De meerderheid van stemmen maakte de toestemming van elke *Tribus*, en de meerderheid van stemmen onder de *Tribus* was de stem des Volks. Men verzaamelde op dezelfde wys de stemmen by de *Curiën* en *Centuriën*. De *Centuriën* waren eene verdeeling naar evenredigheid van de rykdommen en de middelen der ingezetenen. Daar waren zes *Classen*, gesmaldeeld in honderd-drie-en negentig *Centuriën*, die elk eene stem hadden. De laatste *Centuria* maakte eene geheele *Classe* uit, waarin al het gemeen volk was ingeschreven, dat is, meer dan de helft van de geheele natie, zodat agt-en-negentig *Centuriën* bestonden uit *Patriciërs* en ryke lieden, de vier-en-negentig volgende uit lieden van den middelbaaren stand, en de honderd-drie-en-negentigste, of laatste uit het gemeen volk, dat niets bezat. Deeze verdeeling was uitmuntend goed, doordien zy, aan allen de inwooners een invloed in de gemeene zaak geevende, die hen in het lot van de Republiek deed deel neemen; en hen by de regeering in aanzien bragt, tevens de wezentlyke magt daadelyk in handen stelde aan degeenen, die, uit hoofde van hunne geboorte en middelen, het meest belang hadden by de handhaaving en den voorspoed van het Gemeenebest, eensdeels, door hen door deeze schikking de overmagt in de stemmen te geeven, en anderdeels omdat zy alleen de magt hebbende ook alleen de eer hadden van de wapenen voor het Vaderland te voeren. Want men moest haardsteden hebben zo men het recht wilde verkrygen om die te verdeedigen; en niet dan zeer laat heeft men tot ondergang van de Republiek eene legermagt van gehuurde landloopers beginnen op te rechten. Maar, behalven dat de verdeeling in *Tribus*, waarvan de Raadsheeren en de *Patriciërs* uitgesloten waren, verhoedde, dat de regeering niet te zeer tot de Aristocratie overhelde, maakte de verdeeling in *Curiën* nog een ander tegenwigt uit ten voordeele van het Volk, eensdeels, omdat de *Tribus* van de Stad daar alleen waren ingeschreven, en ander

derdeels omdat de dertig *Curiën* alle gelyklyk verdeeld waren. De *Comitiën*, of Vergaderingen, wierden opgeroepen by *Tribus*, by *Centuriën*, of by *Decuriën*, naar vereisch van zaaken; maar, even gelyk de wetten geene kracht verkreegen, wierden ook geene Overheden verkozen dan in eene van deeze drie vergaderingen, en naardien 'er niet één burger was, die niet was ingeſchreven in eene der *Tribus*, *Curiën*, of *Centuriën*, volgde daaruit, dat ook niet één burger was uitgeſloten van het ſtemrecht in alle de zaaken van het publiek beſtuur, en dat het Romeinsch Volk volgens de wet en inderdaad (*jure & facto*) Souverein was.

X. *Oorzaak van den ondergang der Atheenſche en Romeinſche Republieken.*

Men kan het begin van den ondergang der Atheenſche en Romeinſche Republieken met zekerheid bepaalen tot het tydſtip toen zy begonnen af te wyken van de wetten, waarby deeze verdeelingen waren vastgeſteld. De Ouden, onze Leermeesters in de wetgeeving, hebben altoos de verdeeling der ingezetenen in verſcheidene klasſen als eene zaak van het grootst gewigt aangemerkt. Het is verwonderenswaerdig te beſchouwen met welk eene oplettendheid zy, door de mengeling deezer verdeelingen, zowel den hoogmoed der ryken als de eiſchen der armen zochten te doen deel neemen in het algemeen welzyn, en daardoor de nadeelige gevolgen van de ongelykheid der afkomst en middelen wisten voor te komen. Maar, ſchoon 'er inſtellingen en bepaalde regelen plaats hadden, om een waakend oog te houden over het Volk, om het te beſtuuren en in order te houden, was echter deeze ſchikking onderhevig aan twee ongelegenheden, die de beide Republieken deeden te grond gaan. De eerſte was dat het Volk, volſtrekt meester van het Staatsbeſtuur, ziende, dat het Gemeenebest toenam onder zyn' onmiddelyken invloed, zich overgaf aan de verleiding dier driften, welke de gevolgen zyn van veroveringen en rykdommen, en dat het, door derzelver glans verblind, meer gehoor geevende aan den verkeerden raad van onrustige *Demagoogen*, en heerschzuchtige *Tribunen*,

 dan

dan aan dien van verſtandige, doorzichtige, en deugdzaame burgers, verviel tot dien trap van verlaaging en verdorvenheid, welke oorzaak was van het verlies der vryheid, en van den ondergang van den Staat. De tweede was, dat, ſchoon allen de burgers tot de wetgeeving wierden toegelaten, echter allen de inwoonders van het land dit voorrecht niet genooten. De vreemdelingen en de ſlaaven, die in geene klasſe waren ingeſchreven, en geenerhande voorrechten genooten, ſchoon zy eene zeer groot getal uitmaakten, waren geheel onverſchillig omtrent het lot van een' Staat, aan welken zy geen deel hadden. Zy wierden onderdrukt, en ſtonden op tegen de Regeering; en het is genoegzaam algemeen bekend, hoeveel rampen de oorlogen, gevoerd om de oproerige ſlaaven onder te brengen, aan de Romeinſche Republiek veroorzaakt hebben. Dit waren de twee ongelegenheden, waardoor deeze twee Gemeenebesten zyn te grond gegaan, en deeze zelfde ongelegenheden zullen ook ons Gemeenebest doen te grond gaan, zo men niet ſpoedig door eene verſtandige hervorming daarin voorziet. Doch laaten wy ons hieromtrent nader verklaaren.

XI. *Alvermogen des Volks in de Nederlanden.*

Wy hebben aangetoond, dat het volk over het algemeen ſteeds een' grooten invloed op het Staatsbeſtuur heeft gehad. Het is daarbeneven eene opmerkenswaerdige zaak, dat alleen aan deszelfs invloed alle de groote omwentelingen, die van tyd tot tyd in deeze Republiek hebben plaats gehad, moeten toegeſchreven worden. Wy hebben insgelyks aangetoond, dat dezelve de oorzaak en de dryfveer geweest is van den opſtand en van de openbaare maatregelen, die de afzweering van Philips den Tweeden, en de daaarop gevolgde onafhanglykheid hebben te weeg gebragt. De opſtand en het geſchreeuw des Volks was insgelyks de oorzaak, of ten minſte het voorwendſel der groote veranderingen, die 'er in de jaaren 1618 en 1619, zyn voorgevallen. De wil des Volks heeft, in de jaaren 1672 en 1747, de wetten doen vernietigen, die de herſtelling van het Stadhouderſchap beletteden. De tegenſtadhouderlyke Aristo-

tocraaten, van de jaaren 1617, 1672, en 1747, ſteunden des te meer op hunne magt, dewyl zy het geheel beſtuur der publieke zaaken in hunne handen hadden. Degeenen, die hunne partyën toegedaan waren, bekleedden niet alleen alle de ampten van het politiek beſtuur in de Zeven Provinciën, en derzelver aanhoorige landſchappen; maar zy waren ook in zeker opzicht meester van de legers en vlooten, naardien zy zorg gedragen hadden van enkel lieden, waarop zy zich konden verlaaten, het bewind over dezelven op te draagen. Het tegenwoordig Stadhouderſchap bevond zich, by den aanvang der laatstvoorledene beroerten genoegzaam in denzelfden ſtaat van ſchynbaare magt en ſtandvastigheid. Allen de Collegiën van het Staatsbeſtuur, de Legers, de Vlooten, de Rechtbanken, de Admiraliteiten, de handeldryvende Compagniën, de Hoogeſchoolen, kortom alles was opgevuld met zyne creatuuren. De vreemdelingen verwonderden zich, dat zy nergens amptenaaren van het Volk, en integendeel overal dienaars en afhangelingen van den Stadhouder vonden. Maar zyn alle de ſchikkingen der tegenpartyën en der voorſtanders van het Stadhouderſchap wel in ſtaat geweest om de doordrift des Volks te wederhouden, voordeezen aangewend ter herſtelling en vergrooting van zyne magt, en in deeze laatſte tyden ter beperking van deeze zelfde magt, die alle paalen begon te buiten te gaan? In beiden deeze zo zeer van elkanderen verſchillende en zo gewigtige gevallen heeft men aan zyne begeerten, aan zyne verzoekſchriften, en aan zyn' aandrang moeten voldoen. De regeerders hebben te vergeefs getracht die in haaren loop te ſtuiten, zy zyn gedwongen geweest om daarvoor te wyken. Kan men wel ſterker bewyzen voor het alvermogen des volks in deeze landen bybrengen?

Schoon de tegenwoordige conſtitutie enkel aan deeze dwingende volksbeweegingen moet toegeſchreven worden, kan men echter niet ontkennen, dat dezelve met verſchriklyke gevaaren gepaard gaan. Alle deeze omwentelingen hebben zulke droevige rampen ten gevolge gehad, dat het, de onafhanglykheid alleen uitgezonderd, welke het nimmer tot een' te hoogen prys kan koopen, en die wy daarenboven

enkel

enkel by toeval verkregen hebben, zonder dat dit eigentlyk het doelwit van den opstand des volks geweest zy, nog twyfelachtig is, of niet alle de andere Staatsomwentelingen meer ongeregeldheden verwekt, en meer rampen veroorzaakt hebben, dan zy goed hebben gedaan.

Het Volk, dat niet onkundig gehouden kan worden van zyne magt, die de grondslag is van zyne rechten, bepaalt zich niet altoos tot bloote verzoekschriften, en geöorlofde requesten. Het valt niet moeijelyk hetzelve te bedriegen, en de bekwaamheden, of de deugdzaamheid der beste Regenten by hetzelve in verdenking te brengen. Het bedenkt alleen, dat het beveelen kan, en het beveelt zonder de gevolgen daarvan te voorzien.

In de verwarring van een algemeen misnoegen zyn zy, die het minst belang by de algemeene zaak hebben, doorgaans juist degeenen, die de zaaken het sterkst doordryven. Het slechtst uitvaagsel van het Volk; een gespuis zonder eenige kundigheid, dat zich zelf niet kan regeeren, en dat niets te verliezen heeft, laat zich alsdan door vreemde dryfveeren bestuuren; en deszelfs handelingen zyn des te gevaarlyker, omdat het de ingeevingen volgt van heerschzuchtige oproermaakers, die hunne grootheid zoeken te vestigen op de vernedering van hunne medeburgers. Hieruit ontstonden de ontelbaare rampen, die oorzaaken waren van, en gepaard gingen met de binnenlandsche oorlogen der Hoekschen en Kabeljauwschen, der Hekerens en Bronkhorsten, der Schieringers en Vetkoopers, en anderen. Hieruit ontstond het verschriklyk gevaar, waaraan de vryheid van ons Gemeenebest is blootgesteld geweest in de jaaren 1617, 1618, 1672, 1747 en 1748. Hieruit ontstaan thans alle die gevoeligheid, al die argwaan, en alle die verbittering, welken de tegenwoordige gisting in veele gemoederen veroorzaakt, en die, schoon nu opgekropt uit hoofde der tydsomstandigheden, echter by de eerste gelegenheid des te heviger zullen uitbarsten.

Het volk weet, dat het Souverein is, en dat zyn invloed op des te meer gezag gegrond is, omdat daaraan de tegenwoordige politieke Constitutie moet toegeschreven worden. Wat moet nu gedaan worden om het te doen deelneemen in het belang der algemeene vryheid,

heid, en om het een' invloed te laaten behouden, welke geene andere dan heilzaame gevolgen kan hebben?

In den tegenwoordigen toestand der zaaken is de eenige gelykheid, welke men in deeze Landen kan vaststellen en in stand houden, het toelaaten van allen de ingezetenen tot zekere klasse, welke een' wezentlyken invloed op het bestuur der algemeene zaaken heeft. Lieden, die geen kenbaar en bepaald recht hebben, zyn gelyk aan de slaaven der Ouden, die geen deel van de Republiek uitmaakten; zy zullen zeer onverschillig zyn omtrent den Staat, en zy zullen zich weinig laaten gelegen liggen aan eene constitutie, die hen verlaagt door onbillyke en vernederende uitsluitingen. Zo zy door hun getal in staat zyn om zich te doen vreezen, zullen zy de Overheden noodzaaken tot gevaarlyke inwilligingen. Wanneer de grilligheid en de muitzucht van zulk eene menigte niet beteugeld word, zal zy zich in het bezit stellen van eene ongeregelde oproerige magt, welke geen gezag hoegenaamd aan de wetten zal overlaaten. Alsdan smeed de heerschzucht de gevaarlykste ontwerpen, en één vermeten inwoonder, die zich van de oproerige beweegingen des volks weet te bedienen, is genoeg om de dwinglandy op de puinhoopen der aloude wetten te vestigen. Deeze toestand van zaaken is nog gevaarlyker in de hedendaagsche Republieken dan in de oude; want in de oude hadden de burgers, doordien zy de zorg voor hunne huislyke zaaken geheel aan de slaaven overlieten, genoeg tyd over om in de raadsvergaderingen op middelen bedacht te zyn ter beteugeling van de onrustige en oproerige slaaven; maar by ons worden geene heeren of slaaven meer gevonden; de wetten geeven de rechten van Burgerlyke vryheid aan allen de ingezetenen.

Om een juist en naauwkeurig denkbeeld te geeven van de misbruiken, die in de volksvertegenwoordiging zyn ingeslopen, en om de middelen ter wegneeming van dezelven te klaarder te doen zien, zullen wy dit onderwerp in zeven artikelen verdeelen:

1. De ongelykheid, welke plaats heeft in de Volksverbeelding, door de uitsluiting der kleine Steden, en Dorpen.

2. Het misbruik, dat in de Volksverbeelding is ingeslopen door de onafhanglykheid der Representanten, zo

zo in de verkiezing als in de duurzaamheid van hunne bediening.

3. Het misbruik in de Volksverbeelding door gebrek aan het vereischt onderfcheid tusfchen de wetgeevende en de rechtoefenende magt.

4 Gebrek in de Volksverbeelding door het ontbeeren van de noodige wetten nopens de vereischten van de publieke amptenaaren.

5. Ongelegenheid in de Volksverbeelding door gebrek aan reglementen nopens de wyze van ftemmen, en de vereischten van de ftemgerechtigden.

6. Het willekeurige in de Volksverbeelding ingevoerd, door eene klasfe van ingezetenen uit te fluiten van het recht om te verkiezen en verkozen te worden.

7. Middel om de gevaaren van de veelvuldigheid der ftemmen in de verfcheiden Collegiën en Staatsvergaderingen voor te komen. ——

TIEN.

TIENDE HOOFDSTUK.

Over de Volksverbeelding, en de daarin geslopen misbruiken, en over de middelen om dezelven te herstellen.

I. *Recht van aanspraak van de kleine Steden en het platte Land op een aandeel in het Algemeen Bestuur.*

De oude constitutie van het Land schynt te kennen te geeven, dat voordeezen de geheele Natie in de Vergadering der Staaten verbeeld wierd. De kleine Steden en de Dorpen zonden ook hunne afgevaardigden ter Lands Vergadering. In Gelderland, Holland, en Zeeland verscheenen de Edelen of andere vermoogende bezitters van Heerlykheden op dezelve uit naam der ingezetenen van het platte land. Zy zouden nimmer toegelaten hebben, dat de Landsheer wetten voorschreef, of schattingen oplegde zonder hunne toestemming. Men vind zelfs, dat in Overyssel, daar de Edelen tegenwoordig in de vergadering der Staaten alleen de Representanten zyn van het platte land, de kleine Steden en de Dorpen oudtyds het recht van eene byzondere deputatie hadden (*). Het grootst gedeelte der Edelen, die de voornaamste bezitters waren der vaste goederen, en der heerlykheden in de kleine Steden en Dorpen in Holland en Zeeland, thans te niet gegaan zynde, en de tegenwoordige bezitters van hunne goederen dezelfde voorrechten niet hebbende, is eene zeer groot gedeelte der inwoonders van deeze twee Provinciën daardoor beroofd geworden van het recht om door zyne Representanten deel te hebben in het maaken der wetten en het opleggen der schattingen, waaraan het zich moet onderwerpen. Dus heeft de natuurlyke verandering der tyden een gevoelig nadeel

(*) *Dumbar Analect. II. pag.* 233 *& seqq. Van Hattum Geschied. van Zwol, I, pap.* 159 *&* 160. *Racer Overyss. Gedenkst. in het Voorber. No.* 10, *en in de Verhandel.* §. 12 *&* 39.

deel toegebragt aan de conſtitutie, zonder dat men tot hier toe bedacht geweest is op middelen om dit te herſtellen door toevlucht te neemen tot ouder gebruiken dan die van de leenheerlyke regeering, gebruiken die in Friesland, Groningen, en Drenthe waren bewaard gebleven als overblyfſelen der oudheid om tot een algemeen richtſnoer te ſtrekken. De gewoonte van afgezondenen ter vergadering te zenden ging echter niet zo geheel verloren, of wy zullen nog, van tyd tot tyd, overblyfſelen der algemeene Volksverbeelding weder zien te voorſchyn komen.

II. *Wyze om den alouden invloed van het platte Land weder te doen gelden.*

Wy zyn zeer verre van te willen beweeren, dat men overal op het platte land de conſtitutie van Friesland eensklaps behoort in te voeren. Ook zou het niet billyk zyn de wettige voorrechten der Edelen te vernietigen. Maar, zou het, by voorbeeld, eene inbreuk op hunne rechten zyn, zo men, in de Provinciën van Gelderland, Utrecht, en Overysſel, hen de admisſie van vreemde Edelen verbood? Zou men, by het openvallen van Drostampten, en Bailluagiën, welke hun lichaam zich by uitzondering aanmaatigt, geen' volksinvloed kunnen invoeren in de benoeming tot deeze ampten, wanneer die den benoemden eenigen toegang geeft tot de politieke of tot de wetgeevende magt? De nominatie zou, by voorbeeld, kunnen gemaakt worden door de eigenaars der landen zonder onderſcheid, en de verkiezing door de leden der Ridderſchap; of de voorſtelling der verkiesbaare perſoonen door de Ridderſchap, en de electie door de Eigen-erfden. In de Provincie van Utrecht, by voorbeeld, repreſenteeren de Geëligeerde Raaden, die het eerſte Lid van Staat uitmaaken, eigentlyk niets, dewyl zy opvolgers zyn van de politieke magt der Roomſche Geestlykheid, welke thans geen conſtitutioneel beſtaan meer heeft. Deeze Geëligeerde Raaden worden gekozen uit de bezitters der præbenden. Zou men nu niet kunnen bepaalen, dat deeze præbenden geſteld wierden aan de benoeming van de inwoonders der ſtreeken of plaatſen, die derzelver goederen uitmaaken? Zouden de vier Maarſchalken der vier Kwartieren niet eveneens kunnen ge-

ſteld

ſteld worden aan de benoeming der Eigen-erfden van ieder Kwartier? In Holland en Zeeland zou misſchien eene zodanige hervorming nog gemaklyker vallen; maar laaten wy ons niet overhaasten in eene zaak, welke wy breedvoeriger zullen kunnen ontwikkelen, wanneer wy van de regeeringsform van elke Provincie in het byzonder zullen ſpreeken.

ELFDE HOOFDSTUK.

Recht van aanspraak der Burgers op de Regeeringen der Steden.

I. *Raaden der Steden door het volk verkozen.*

Oudtyds verkoozen de inwooners der Steden de leden van den Raad, die de commisfiën op de Staatsvergadering waarnamen; en hierdoor hadden zy een' onmiddelyken invloed op hunne Reprefentanten. De Regeering en de Burgery maakten dus geene twee afzonderlyke lichaamen uit. De Vroedfchap was inderdaad de Raad der Burgery. Deeze vergadering, verkozen uit de deftigfte Burgers, en belast met de zorg van voor het belang der Burgery te waaken, en in deszelfs naam te ftemmen, vertoonde het waar afbeeldfel van eene Volksregeering, en bezat allen derzelver voordeelen zonder aan derzelver ongelegenheden blootgefteld te zyn (*).

De opftellers van de beruchte Deductie der Staaten van Holland en Westfriesland, van het jaar 1651, ftellen als een' grondregel van deezen Staat: (II D. Cap. 5,) *Dat in eene vrye regeeringe de charges op de waardigften moesten worden geconfereerd; dat de hoogfte digniteiten voor de deugd openftaan; dat nooit aan rykdommen, geflachten, qualiteiten van voorouderen, ofte andere bywerpfelen der fortune zoveel moest worden gedefereead als aan de vromigheid, capaciteit, ende merites van de perfonen zelfs.*

Deeze grondregel vastgefteld zynde, behoeft men flechts de twee volgende vraagen te onderzoeken.

1. Wien legt het meest gelegen aan het goed gedrag der Regenten, den Stadhouder, de Regenten zelven, of het Volk?

2. Wie

(*) *Oppida*, zegt Grotius, *civium delecti regunt, quia plebi negotiofæ, non concio, non comitia placuere. Annal. Libr. V.*

2. Wie van deeze drie is best in ſtaat om goede Regenten te verkiezen?

II. *Ongenoegzaamheid der Stadhouderlyke Electiën*

Het belang van den Stadhouder is, gelyk wy reeds gezien hebben, dat hy zich veel afhangelingen maakt, die zyne byzondere belangen onderſchraagen, en die hem doorgaans bedriegen om zelven te regeeren, naar den toeſtand der zaaken, en deeze belangen zyn niet altoos overeenkomſtig met het belang van den Staat. Wy hebben insgelyks aangetoond, dat hy in de volſtrekte onmooglykheid is om de beste Regenten te verkiezen.

De Stadhoudersgezinden beweeren, dat de Repreſentanten des Volks, van beſchermers des Volks eenmaal zyne meesters geworden zynde, door de vernietiging der eenhoofdige heerſchappy, 'er geen band van vertrouwen en vereeniging tusſchen die beiden meer overblyft (*). Dus moet men, zeggen zy, een hulpmiddel tegen deeze kwaal zoeken, en dit hulpmiddel is de Stadhouder. Maar zou het niet beter zyn, dat men het kwaad uit den grond zocht te geneezen, dan het te laaten overblyven, alleen om het vermaak te hebben van daartegen een hulpmiddel aan te wenden? En welk eene naare bediening van door eene natie enkel gebruikt te worden als een hulpmiddel tegen de gebreken van haare conſtitutie! Zyn niet de voorrechten voor den Stadhouder, welken ons ontwerp opgeeft, op veel eerlyker en zekerder gronden gevestigd? Dus is het onwaar, dat het zyn belang is zich aan te kanten tegen de

(*) Zie over dit onderwerp de verſcheiden Stadhoudersgezinde geſchriften, hier voor op bladz 69 en 112 aangehaald; en laatſtelyk het boekje dat ten titel voert: *Verhandeling over den alouden en tegenwoordigen ſtaat der vryheid en regeering van Nederland.* Het baart verwondering, dat de opſteller van dit geſchrift, niet lang na dat *Aan het Volk van Nederland*, in het licht gekomen, ſchoon een driftig yveraar voor het Stadhouderſchap, echter juist dezelfde grondſtellingen volgt met betrekking tot de oppermagt des Volks, en dat hy, om het Stadhouderlyk gezag te ſtaaven, zich bedient van dezelfde bewysredenen, welke de andere bybrengt om hetzelve omverre te werpen.

de hervorming der misbruiken, die in de nationaale Volksverbeelding zyn ingeslopen.

Nadeelige gevolgen van de Ariotocratische Electiën.

Vóór de omwenteling van het jaar 1747 schetste men een afgryslyk tooneel van de rampen veroorzaakt door de Aristocratie. „ De gemeente," zeide men, (*) „ geheel ontbloot van eenigen invloed op haare Representanten, hing enkel af van de willekeur van een klein getal van haare medeburgers, die haare rechten, of liever derzelver overschot onder elkanderen verdeelende, de kunst bezaten om haare klagten te leur te stellen, of de magt om die te snooren. De Collegiën der finantiën gaven geene rekenschap dan aan hunne begunstigers; de gemeene inkomsten strekten enkel tot onderhouding van de pracht van eenige familiën, en de Staat was ontbloot van middelen in de allerdringendste noodzaaklykheid. Doordien de hoofden der regeering niemand dan hunne bloedverwanten in dezelve toelieten, waren allen de ampten van vertrouwen, van aanzien, en van voordeel tot eenige weinige geslachten bepaald. De legers en vlooten stonden onder het bevel van kinderen, die, verzekerd van strafloosheid uit hoofde van het gezag hunner nabestaanden, van hunne wezentlykste pligten een kinderspel maakten. De tuighuizen wierden verwaarloosd; de vestingen waren ontbloot van bezetting, en vervielen tot puinhoopen; de landtroepen zwak en zonder krygstucht; het groot getal van mindere bedieningen, uit welke men zoveel voordeelen voor de Republiek zou hebben kunnen trekken door die te begeeven aan lieden, die hun leven gewaagd, of hunne jeugd gesleten hadden in den land- of zeedienst, en door dus een beroep aanneemlyk te maaken, dat van dag tot dag onaangenaamer en echter noodzaaklyker word, wierd opgedragen aan lieden, die geene andere verdiensten hadden, dan dat zy een' tydlang den laagsten huisdienst by een' Magistraat hadden waargenomen, of in het bevorderen van ongeöor-

(*) *Zie Courier van Europa*, *I. D. pag.* 191, *Het gedrag der Stadhoudersgez. verdeedigd*; *en Verhand. over den alouden en tegenw. staat enz. Verdeed. der Stadh. Regeer. II. verv. op de inl.*

geöorlofde vermaaken waaren behulpzaam geweest, ja, die zelfs ten behoeve van een' Regent hunne eer hadden opgeöfferd om die van de eene of andere jongedochter te redden. Met één woord, men kon op geene verbetering hoopen, dewyl het de zaak der publieke Amptenaaren was de ingeslopen misbruiken te handhaaven".

Ziedaar eene korte schets der beschuldigingen, welke de driftigste Stadhoudersgezinden aan de Aristocraaten van de Regeering vóór het jaar 1748 hebben te last gelegd. Men heeft een' Stadhouder gekregen; maar is 'er zedert eenige verbetering in deeze misbruiken voorgevallen? Heeft men niet integendeel gezien, dat dezelven met betrekking tot de kleine ampten zó hoog in top gestegen zyn, en wel voornaamlyk in plaatsen, daar de Stadhouder de grootste magt had, dat de burgers van Utrecht en andere Steden genoodzaakt zyn geweest daarover hunne klagten in te brengen, dat nu eindelyk eenig succès gehad heeft? Men heeft een' Stadhouder gekregen; maar zyn daardoor de rechten en privilegiën der burgers meer geëerbiedigd geworden? Heeft niet integendeel de ondergeschiktheid aan den Stadhouder nieuwe ongeregeldheden veroorzaakt? Heeft dezelve wel tot iets anders gediend dan om nog slaafscher, nog onbekwaamer, en nog ondraaglyker lieden in het bezit der publieke bedieningen te plaatsen? De Stadhouder kwam om eene algemeene hervorming, en eene herstelling der aan het volk ontroofde rechten in te voeren. Heeft hy wel iets anders gedaan dan het juk, dat op onze schouderen lag, nog te verzwaaren? De Aristocraaten zyn of zyne laage vleijers, of zyne schandelyke tegenpartyders geweest. Wat is daaruit voortgevloeid? Een nog grooter bederf der zeden, nieuwe kuiperyën, nieuwe scheuringen, en eene factie, die, magtig genoeg geworden zynde om de andere te kunnen opweegen, den loop der publieke operatiën gestuit, de eer der geheele Natie weggeworpen, en de veiligheid van den Staat in de waagschaal gesteld heeft. Men bespeurt nog overal eene ingewortelde vooringenomenheid tegen de muitzuchtige Volksberoerders, die de opstanden van het gemeen, in de jaaren 1747 en 1748 berokkend en aangevoerd hebben. Hunne naamen zyn voor eeuwig gebrandmerkt, door

den gehaaten bynaam van *Agt-en-Veertigers.* Van-waar toch mag een zo diepe en zo algemeene haat zyn voortgekomen, daar verre de meesten der inwoonders hunne medepligtigen zyn geweest? Zou dit niet hieruit ontstaan, dat het grootst gedeelte der natie welhaast gezien heeft, dat het deerlyk misleid was geworden door deeze politieke kwakzalvers? Indien zy zich van de toenmaalige gisting der gemoederen bediend hadden om het volk zyne oude rechten te doen wedergeeven, zou men hen dan niet onder ons voor Thrasibulussen, voor Harmodiussen, voor Aristogitons gehouden hebben? Zouden dan niet de afbeeldsels van Raap, en anderen by die van onze braafste Staatsmannen zyn geplaatst geworden?

Vóór het beruchte jaar 1747 heerschten in onze Republiek veele Democratische en Aristocratische gebreken en slechtheden. Het grootst gedeelte der verbysterde natie wierp het oog op Willem den Vierden als op den gewenschten grooten Redder. Willem de Vierde was een Vorst begaafd met uitmuntende hoedanigheden, en, wat men ook zou kunnen of moogen vermoeden, dit is zeker, dat de directie der uitvoerende magt terstond beter wierd, zo haast zy deezen Vorst aan het hoofd kreeg. Willem de Vierde trok de Electiën of Approbatiën der Regenten aan zich, op alle de plaatsen daar zulks doenlyk was, of daar die hem aangeboden wierden. Maar is het niet waarschynlyk, dat Willem de Vierde, zo zyn leven met de uitvoering van zyne heilzaame outwerpen van verbetering niet te vroegtydig aan het Vaderland was ontrukt geworden, en hy had kunnen zien welke ongelegenheden in den Staat, en welk eene afgunst tegen zyne magt deeze verkiezingen veroorzaakten, zou getracht hebben die weder te brengen tot haar eerste republikeinsche beginselen, zonder welken hy zelfs overtuigd zeide te zyn, dat deeze Staat niet kon in stand blyven? Ook zegt men, dat deeze patriottische begrippen hem wederhouden hebben om een misbruik te maaken van de buitensporige toegenegenheid des volks, dat hem de Souvereiniteit wilde opdraagen(*). Kan men twy-

(*) *Post van den Neder-Rhyn III. p.* 1255.

twyfelen, of zyn doorluchtige Zoon zou, door zich naar deeze heilzaaame oogmerken te fchikken, eene achting verwerven, welke alle vooringenomenheid tegen hem zou doen ophouden, en zyn' naam met roem aan de nakomelingen overbrengen? Ja, Willem de Vyfde kan de Herfteller van onze Republiek worden; wanneer hy, een aanzien van korten duur, of van weinig belang ter zyde ftellende, zich opentlyk wil verklaaren voor de herftelling der oude rechten van het Volk.

IV. *Nadeelige gevolgen van de onafhanglykheid der Regenten van het Volk, dat zy reprefenteeren.*

Kan men ontkennen, dat men zowel aan de onafhanglykheid der Regenten als aan den invloed van den Stadhouder moet toefchryven alle die willekeurige beftuuringen, en alle die onvoorzichtige verkiezingen, die, in deezen laatften oorlog, geen minder onheilen veroorzaakt hebben dan de kwaadwilligheid, welke men aan de Beftuurders der uitvoerende magt toefchryft? Sommigen zyn zelfs van gedachten, dat een der Staats-Dienaars van zekere voornaame Stad niet zou blootgefteld geweest zyn aan bekende onaangenaamheden, die noodlottige gevolgen gehad hebben, wanneer derzelver Regenten onder eene afhanglykheid geftaan hadden, welke behoort eigen te zyn aan een Staatswezen, dat zy zelven niet gefchroomd hebben eene *Volksregeering* te noemen. Men zo dan mogelyk u zekeren beruchten ftap niet gewaagd hebben, of, zo men dien gewaagd had, zou men dien ook hebben doorgezet met eene ftandvastigheid, welke in ftaat zou geweest zyn om de hoofden der uitvoerende magt onder een behoorlyk ontzag te houden, en dus den geheelen oorlog een' anderen keer te doen neemen dan dien ongelukkigen uitflag, welken dezelve ten gevolge gehad heeft. Wat ook van deeze gisfingen mooge zyn, dit is zeker, dat een Integreerend Lid van den Staat, hetwelk door de gewigtigheid van zyne *Quota* een' zeer grooten invloed in den loop der Staatszaaken heeft, nooit eenige benadeeling van deszelfs invloed kan lyden, zonder gevaarlyke gevolgen, noch het vertrouwen van het volk bewaaren, zonder eene behoorlyke afhanglykheid van hetzelve? Blykt het niet ten duidlykfte, dat de ampten in den

zeedienst, die voor een groot deel van de Aristocratische Regeering afhangen, dikwyls begeven zyn geworden naar gunst, welke men niet boven de verdiensten zou hebben durven stellen, wanneer het volk eenigen invloed in de regeering had gehad. Met één woord, zo men den waaren oorsprong wil onderzoeken van de rampen, die thans den Staat drukken, en der gebreken, die de constitutie benadeelen, zal men bevinden, dat dezelven voor een groot gedeelte voortkomen uit de onafhanglykheid der Regenten van het volk, dat zy representeeren.

V. *Aristocratische zaamenspanningen tegen de Rechten des Volks.*

" Welk een' naam zal men geeven aan de zo snoode zaamenspanningen der Aristocraaten, welke de geheiligdste rechten der Burgery zo opentlyk schenden? Wie van ons heeft niet moeten yzen, die in de *Memorie van den Heer van Ouryk* voor de Regeering van Dordrecht gezien heeft, op welk eene willekeurige en despotieke wys de Aristocraaten den spot kunnen dryven met de benoemingen, die ontegenzeglyk aan de Gemeente behooren, en met de eeden, vastgesteld om de anderen aan de *eerbaarlykften en de nutften* te begeeven. Men ziet daarin hoe de Aristocraaten eene zaamenspanning kunnen maaken, *ten einde*, gelyk zy onbeschaamdelyk durven zeggen (*) *de familiën van ons, en van onze correspondeerende vrienden zoveel doenlyk in de regeering der Stad zouden blyven geconfirmeerd.* Heeft men niet, met eene billyke verontwaerdiging, de Overheden der Stad Rotterdam dergelyke zaamenspanningen zien maaken, en die zelfs door een' heiligschendenden eed zien bekrachtigen, om geene anderen in hunne Vergaderingen toe te laaten, dan lieden, op welken zy zich konden vertrouwen, in weêrwil van de geheiligdste rechten der Gemeente? En heeft men hen niet hun willekeurig gezag zó verre zien uitstrekken, dat zy alle de publieke zaaken binnen hunnen heerschzuchtigen kring besloten gehouden hebben, zon-

(*) Zie *Van Ouryk Memorie* of *den Post van den Neder-Rhyn Vl. N.* 267. 294.

zonder daarvan kennis te geeven aan degeenen, die zy niet hebben kunnen uitsluiten? (*) Wanneer men bedenkt, dat, ook in andere Steden, de Regeerings-familiën dergelyke onderlinge verbindtenissen hebben aangegaan, volgens welke zy met dezelfde stoutheid, en met dezelfde verachting der eeden allen de gewigtigste ampten bepaalen tot een klein getal van Familiën, kan men zich dan verwonderen, dat 'er een zo groot getal Regenten gevonden word, het vertrouwen des volks geheel onwaerdig? Zyn niet de overeenkomsten waarby de beurt bepaalt word, waarop deeze of geene Regent tot hooger waerdigheid staat bevorderd te worden, en zelfs die, waarby zeker gedeelte van de Regenten word uitgesloten, even strydig tegen de bezworene Constitutie? Hebben wy niet, tot schande voor de Natie, en ter beschimping onzer Regeeringsform, die op de gelykheid gegrond is, een Eeuwfeest zien vieren in zekere familie ter gedachtenis dat het ampt van Griffier honderd jaaren lang by dezelve berust had?

VI. *Wyze om de aloude rechten des volks te doen gelden.*

Het is des te meer te verwonderen, dat men zich niet aankant tegen de Aristocratische indringingen, met dezelfde drift, waarmede men zich tegen de Stadhouderlyke indringingen heeft aangekant, omdat de meeste Provinciën de gunstigste gelegenheid aanbieden om dit heizaam oogmerk te bereiken. In Gelderland, Overyssel en Groningen zou het afschaffen der Regeerings-Reglementen de Steden vanzelf herstellen in de aloude Democratie, die daar de grondslag is van de Stedelyke Regeering. Naardien de Steden der Provincie van Utrecht langen tyd de democratische regeeringsform behouden hebben, zou het niet moeijelyk zyn dezelve weder te herstellen; en men arbeid daar reeds aan de uitvoering van dit heilzaam ontwerp met een' yver, die een' gelukkigen uitslag belooft. Veelen der Regenten kweeken deeze heilzaame gisting der gemoede-

(*) *Zie Verdeedig. van de Stadhoud. Regeer. zynde een Tweede verv. op de Inleid.* 87-95; *Courier van Europa*. I. No. 11.

deren aan, en zouden liever hunne aanſtelling te danken hebben aan het Volk dan aan den Prins van Oranje. De Steeden van Friesland hebben nog eenige overblyffels van de oude volksverkiezing behouden, die ſlechts eene geringe vermeerdering noodig hebben. Wat Holland en Zeeland aangaat, men vind daar in verſcheidene Steden eene gunſtige geſteldheid ter herſtelling van den invloed des Volks; wy zullen hier alleen Dordrecht, Schoonhoven, Rotterdam, Hoorn, Enkhuizen, en Middelburg opnoemen. In ſommige andere Steden, zou dit misſchien moeijelyker zyn; want ſchoon in dezelve de Familiën der Regenten geene *Patriciſche* of *Ariſtocratiſche* Familiën kunnen genoemd worden, dewyl zy allen uit het Volk of de Gemeente zyn verkozen, zyn 'er toch die ſtyfhoofdg ſtaan op hunne ingebeelde voorrechten. Zy zouden denken by zulke ſchikkingen des te meer te verliezen, omdat zy veele gewigtige en ryke ampten te begeeven hebben. Maar zou men door zulks te onderſtellen niet aan hunne vaderlandſche gevoelens te kort doen, zo men onpartydiglyk wil overweegen, hoeveele blyken van Vaderlandsliefde zy zo wel als de Regenten van andere Steden gegeven hebben in de laatſte beweegingen? Zyn de inwoonders van hunne Steden minder yverig? En hoeveel voordeelen bezitten die uit hoofde van hunne talrykheid en geldmiddelen? Eindelyk welk een groot getal van vermoogende burgers word 'er onder hen gevonden, dat naar eene herſtelling der Ariſtocratiſche misbruiken, welke met eene Volks-Regeering ſtrydig zyn, reikhalst?

VII. *Voordeel van de Volksverkiezing voor de Regenten.*

Zonder twyfel zou door deeze herſtelling de toegang tot gewigtige ampten geſloten zyn voor alle onbekwaame, verdachte of kwaalykgezinde lieden. Maar vanwaar komt de zwakheid en het verval van een' Staat? Ontſtaan die niet uit het gebruiken van zodanige lieden? Alle deugdzaame menſchen, alle goede burgers zouden integendeel hunne harten voelen ontluiken, en, als het ware, zich openen voor de ſtreelende hoop van eenmaal het Vaderland van dienst te zullen zyn. Het Volk zal voorzeker de verdienſten en de oudheid der fa-

familiën in acht neemen; want, het zou hierin eveneens gaan als Montesquieu heeft aangemerkt. „ Hoe zeer," zegt hy, „ te Rome, het Volk het recht had weeten te krygen, om de *Plebejers*, of Burgers van de laatste clasfe tot de eerste waardigheden te beroepen, kon het echter niet besluiten om ooit zulk eene keuze te doen; en schoon het te Athenen, volgens de wet van Aristides, geöorlofd was, de Magistraaten uit alle de klassen te kiezen, gebeurde het nimmer, volgens het zeggen van Xenophon, dat de keus van het Volk op zodanigen viel, by welken deszelfs bestaan of eer in gevaar konde komen." Dus zouden de naamen van onze beroemdste geslachten altoos eene gunstige vooringenomenheid by het volk veroorzaaken voor hen, die dezelven voerden. Zy zouden, met gelyke verdiensten, gewislyk aan nieuwe Familiën voorgetrokken worden. Laaten wy zelfs al eens onderstellen, dat een van deeze *Patriciërs*, schoon anders een man van bekwaamheid, een weinig zwak van hart was, en in staat, om in tedere gevallen, zich te laaten misleiden door de betoverende aanlokselen der heerschzucht, door de schynschoone vleijeryën van een Vorstlyk Hof, of door de veelvermogende beweegmiddelen der vrees; zal zulk een man zich niet altoos herinneren, dat hy aan zyne medeburgers rekenschap van zyn gedrag moet geeven? Zal hy zich niet door een nog sterker beweegmiddel genoodzaakt vinden om by de vaderlandsche gevoelens te volharden, en het Systema van zyne aanstellers te volgen? Integendeel zal hy, zyne afhanglykheid van het volk eenmaal weggenomen zynde, aan zichzelven overgelaten, en niets te ontzien hebbende dan eenigen van zyne gelyken, die hy door eene vertooning van waanwysheid ligtelyk kan verblinden, minder gehecht zyn aan zyne pligten, en gevolglyk meer blootgesteld aan die dwaalingen, welke zyn' goeden naam, en dien van zyne geheele familie in gevaar stellen. Hier zullen wy ophouden om geene plaats aan verkeerde toepassingen te geeven.

Men moet zich echter niet verbeelden, dat de magt der Regenten minder groot en minder aanzienlyk zou zyn, omdat zy van het volk zou afhangen. Dan zouden zy waare *Tribuni plebis* zyn, en men weet, hoedanig het gezag van deeze Leden des Volks, by de ou-

de

de Romeinen geweest is. Laaten wy, om duidelyk te zien aan welken van drie, te weeten, Stadhouderlyke, Aristocratifche, of Volksregenten, men de voorkeur behoort te geeven, dezelven, een voor een, een weinig van naby befchouwen.

Afbeeldfel van een' Stadhouderlyken Regent.

Het is byna ongelooflyk hoezeer de zielen der Grooten verlaagd worden, wanneer een' enkel mensch in een' Staat de begeeving van alle ampten heeft. Dezelven worden niet zelden begeven aan kleine wargeesten, kleine deugnieten, en kleine listontwerpers, welker kleine begaafdheden, die aan de Hoven genoeg zyn om tot aanzienlyke ampten te geraaken, enkel ftrekken om hunne onbekwaamheid te doen zien, wanneer zy eenmaal daartoe verheven zyn. De manlyke en republikeinfche deugden zyn gehaat, en verdacht in de verderflyke lucht van een Vorstelyk Hof. De onafhanglykheid van de ziel, de edele fierheid der denkbeelden, die doorgaans met de waare verdienften gepaard gaan, zyn daar genoegzaame hoedanigheden om van alle ampten en waerdigheden uitgefloten te worden. Men kan daar tot geene verheffing geraaken dan door laage listen, lafhartige vleijeryën, en misdaadige infchiklykheden, die niet kunnen voortkomen dan uit bedorven harten, en bekrompen geesten. De waarheid van dit gezegde blykt uit het geval van Prins Maurits, die, na de regeering overal willekeurig veranderd, en lieden, die in alles van hem afhanglyk waren, op het raadsheerlyk kusfen geplaatst te hebben, verbaasd ftaande over hunne grove misflagen uitriep, dat dit niet gebeurd zou zyn, zo de *Oude Hondsvot* nog geleefd had, dus tegen dank genoodzaakt zynde hulde te doen aan de bekwaamheden van den ongelukkigen Oldenbarneveld, dien hy van het leven had doen berooven. Dergelyke laage Regenten, die voor de voeten der gunstuitdeelers kruipen, zyn altoos wreed en trotsch tegen hunne medeburgers. Wie van ons zou hen zulk een lot durven benyden?

Afbeeldfel van een Aristocratifchen Regent.

Een Aristocratisch Regent bezit deeze laagheid niet; maar zyne trotsheid is niet minder ondraaglyk, en veel gé-

gevaarlyker. Men heeft voordeezen in eene van onze grootste Steden een' Burgemeester gezien, die een' deftigen burger, wanneer deeze zyne klagten by hem kwam inbrengen, van het hoofd tot de voeten bekeek, en tegen hem op een' trotschen toon durfde zeggen: *Wel Kaerel! Wie ben je?* Het volk is in de oogen der Aristocraaten niets meer dan een gemeene hoop, enkel geschikt om hunne trotsheid te verdraagen, aan hunne grilligheden te gehoorzaamen, en een werktuig ter bevordering van hunne belangen te zyn. Zodanige Aristocraaten leeven echter niet zonder vrees. Dewyl zy elkanderen geduurig moeten ontzien om den buit, dien zy onderling te deelen hebben, en om de partyën in evenwigt te houden, heerscht in hun gantsch gedrag eene beuzelachtige en kleinhartige omzichtigheid. Zy zyn niets minder dan gelukkig. Gedwongen om in eene geduurige jaloesie te leeven, zyn zy onophoudelyk bezig met elkanderen in acht te neemen, heimelyk te bestryden, en bedekte laagen te leggen.

Afbeeldsel van een' Regent door het volk verkozen.

In eene volksregeering zullen, zo de wyze van verkiezing niet wel is ingericht, mooglyk eenige burgers, die naar bedieningen staan, zich eenige vernederingen laaten welgevallen, om daartoe te geraaken; maar deeze hunne handelwys zal altoos gepaard gaan met eene zekere grootheid, die dezelve voor het oog bedekt. Degeenen, die daarna staan, zullen trachten zich bekend te maaken door daaden van grootmoedigheid, milddaadigheid, en menschlievendheid. Schoon de beweegrede niet geheel vry is van eigenbelang, is het middel echter niets minder dan laag of vernederende, dewyl het een' grooten man nooit kwaalyk voegt naar de gunst van het volk te staan. In eene volksregeering kan een man van verdiensten altoos op zyne bevordering staat maaken. Men ziet op zyn gelaat eene zekere fierheid, welke schynt aan te duiden, dat hy den streelenden, den roemryken eertitel van Hoofd, van Representant des Volks alleen aan zyne verdiensten te danken heeft; maar deeze fierheid word altoos getemperd door eene spraakzaame minzaamheid, dewyl hy weet, dat hy zelfs den geringsten burger moet ontzien. Hy zet zyne voorneemens met onvermoeiden

yver

yver door, omdat hy zichzelven beschouwt als belast met de belangen van eene geheele natie, en hy verdeedigt die met standvastigheid, omdat hy kan aantoonen, dat het niet zyne byzondere maar de algemeene belangen van het Volk zyn.

Haatelykheid der Aristocratie.

De Regeering van een' enkelen persoon zal altoos minder stuitende zyn dan die van een zeker getal bevoorrechte Geslachten. Een Alleenheerscher kan menschlievend, rechtvaardig en schrander zyn. Wanneer hy zulks niet is, valt zyne geweldenaary en onrechtvaardigheid doorgaans alleen op degeenen, die hem omringen. De algemeene hoop des Volks lyd daardoor zo zeer niet, en men heeft willekeurige dwingelanden gezien, die door het volk aangebeden zyn geworden; getuigen hiervan zyn Koning Lodewyk de Elfde, en Hertog Philips de Goede. Maar, waarheen zal men toevlucht neemen, wanneer de willekeurige magt verdeeld is onder veele hoofden, voor welker oogen al het volk zichtbaar is, en die zaamenspannen om elkanderen met alle magt by te staan? Dit gezag is nog meer stuitende, wanneer het geöefend word door lieden, die met ons gelyk in rang zyn, met welken wy zyn opgevoed, en welker zwakheden en gebreken wy van naby hebben kunnen leeren kennen. Ziedaar inderdaad eene hoonende ongelykheid, welke noodwendig den geest van mispoegen, afgunst en haat moet doen ontstaan en aankweeken. Ook is de heerschappy der Aristocratische Regenten by het Volk van Nederland altoos gehaat geweest, en de Prinsen van Oranje hebben zich listiglyk van dien afkeer weeten te bedienen. Zy hebben zelfs de hand geleend om eene verdeeldheid levendig te houden, welke zy voor hunne belangen gunstig dachten. Wanneer de betrekking van zyne Regenten niet meer dan denkbeeldig is, dan is het niet te verwonderen, dat hetzelve niet meer aan hen verkleefd is. Zonder deeze droevige omstandigheden zou het Stadhouderschap nimmer hersteld zyn geworden; maar laat men daarom hieruit niet besluiten, dat de Stadhouders de regelen van eene wyze Staatkunde gevolgd hebben door de hand te leenen om het volk tegen zyne Regenten op te hitsen; want men heeft integendeel groote re-

rede om te vermoeden, dat het Stadhouderschap nimmer afgeschaft zou zyn geweest, zo de oude invloed des volks op zyne Regenten in die tyden had stand gegrepen. Indien, by voorbeeld, de Regenten altoos, zowel inderdaad als volgens recht, Representanten des volks geweest waren, is het dan wel te gelooven, dat de Stadhouders zich zulke verregaande geweldenaaryën zouden hebben durven vermeeten, als zy in de jaaren 1617, 1650, en 1691 gepleegd hebben; en dan zouden de Regenten door geenerhande beweegrede zyn aangespoord geworden tot de bekende *Acten van Seclusie*. Wanneer de Stadhouders overal altoos zo bepaald waren geweest als in Friesland, zou de uitoefening van deze waerdigheid nimmer in haaren loop zyn gestuit geworden. Alles wel ingezien zynde, is het zowel het belang der Stadhouders als der Regenten, dat de oude Volksverkiezingen hersteld worden.

De burgerlyke vryheid bestaat in enkel van de wetten afhanglyk te zyn, zonder van een' magtiger iets te vreezen te hebben. Nu is het immers klaarblyklyk, dat hoe minder eene Overheid, die dezelve maakt of die voor derzelver nakoming moet zorgen, van het volk afhangt, hoe minder hy zich zal bekommeren om eene rechtmaatige en verstandige handhaaving van dezelve in acht te neemen; en van dat oogenblik af vermindert de veiligheid, welke elk burger voor zyne voorrechten en eigendommen behoort te hebben.

Zohaast het Volk tot rechter gesteld word over de verdiensten, die iemand moet bezitten om tot de gewigtige ampten van de wetgeevende magt bevorderd te worden, word de spruit en wortel van alle misnoegen en scheuring uitgerooid, en tevens ook het het kwaad, dat daaruit zou kunnen voortspruiten. Het volk is ingenomen met zyn eigen werk; wanneer de wyze van verkiezing zoveel als mooglyk is den weg toesluit voor alle indringingen en kuiperyën, van dat oogenblik af, heeft men eene wezentlyke, regelmaatige, en heilzaame Volksverbeelding en Volks-Regeering. Het vertrouwen tusschen de Regenten en het Volk is voor altoos hersteld, en het groot kunstwerktuig van den Staat gaat behoorlyk vanzelf.

VIII. *Bekwaamheid des Volks om de beste Regenten te kiezen, bewezen.*

De inwoonders van elke Stad, van elk dorp, en van elke ſtreek kennen elkanderen meer of min van hunne eerſte kindsheid af. Zy zyn ſteeds in de mooglykheid geweest om de bekwaamheden en de gebreken, de deugden en de ondeugden van hunne medeburgers te leeren kennen, en dus zyn zy best in ſtaat om de bekwaamſte Regenten te kiezen.

Het zyn niet eenige weinige perſoonen, die zichzelven en hunne Vrienden en Bloedverwanten zoeken te verryken van den algemeenen buit en voordeelige ampten, het is het geheel lichaam des Volks zelf, dat hierin het hoogst belang heeft, dat de zaaken van den Staat behoorlyk beſtuurd worden. De belangen van den Staat en die van het Volk zyn dezelfden. Dus is het voorzeker zyne zaak bekwaame lieden te verzen om dezelven te beſtuuren.

„ Het Volk, dat de Souvereine magt in handen heeft," zegt Montesquieu, „ moet alles, dat het naar behooren kan doen, zelf doen, en alles, dat hetzelve niet naar behooren kan doen, door zyne Staatsdienaars uitvoeren. De Staatsdienaars kunnen geene Volksdienaars genoemd worden, wanneer zy niet door het Volk zyn aangeſteld. Het is dus in deeze regeeringsform eene grondwet, dat het volk zyne eigen Staatsdienaars, dat is te zeggen, zyne Regenten benoeme. Het volk heeft, even als een Vorst, en zelfs meer dan een Vorst, noodig om door eene Raadsvergadering voorgelicht te worden. Maar, om in die Raadsvergadering vertrouwen te kunnen ſtellen, moet het volk zelf de leden van dezelve benoemen; het zy dan, dat het dit voor zichzelf doe, gelyk te Athenen, of dat het dit doe door een collegie, dat de magt heeft om die te verkiezen, gelyk dit gebruiklyk was te Rome by ſommige gelegenheden. —— Indien men wilde twyfelen aan de natuurlyke bekwaamheid van het volk om de waare verdienſten te onderkennen, zou men ſlechts het oog behoeven te ſlaan op de lange aaneenſchakeling van verwonderenswaerdige verkiezingen, welke de Atheniënzen en Romeinen gedaan

daan hebben, en die men niet aan het bloot geval kan toeschryven."

Welke Staat heeft immer, zowel uit hoofde van zyne natuurlyke als politieke gesteldheid, meer dan de onze bekwaame bestuurders noodig gehad? In welken tyd zyn zy 'er meer noodzaaklyk geweest dan tegenwoordig? Wanneer heeft men ooit meer met waarheid kunnen zeggen, dat deszelfs lot aan hun gehouden gedrag en aan hunne onbekwaamheid is toe te schryven? Men kan dus de voordeelen en de noodzaaklykheid van aan het Volk zyn' ouden invloed in de benoeming der Regenten weder te geeven niet ontkennen. Maar dit onderwerp is zeer naauw verbonden met een ander van niet minder gewigt, te weeten, of de eenmaal aangestelde Regenten voor een' tyd lang, of voor geheel hun leven in dienst moeten blyven?

IX. *Behooren de publieke Amptenaars perpetuëel of veranderbaar te zyn?*

Indien het enkel hier op aankwam om de Regenten afhanglyk te doen zyn van het volk, dat zy representeeren, hoe korter van duur hunne regeering alsdan was, hoe grooter hunne afhanglykheid zou zyn; maar deeze regel vordert eenige uitzonderingen, en nadere bepaalingen.

Het is zeker, dat, in een' Volksstaat, daar elk burger deel heeft aan de Souvereiniteit, ieder evenveel recht heeft tot de ampten, bedieningen en waerdigheden. Men kan dezelven niet altoosduurende maaken, zonder veelen te berooven van de hoop om daartoe ooit te geraaken, en zonder hen dus by gevolg te berooven van een recht, dat hun wettiglyk toebehoort. De gelykheid is de grondslag van de Volksregeering; deeze zou vernietigd worden wanneer het gezag altoosduurend bleef, en derhalven moet hetzelve rondgaan.

Altoosduurende regeeringen bluschen de hoop uit, doen de yverzucht verslaauwden, en verzwakken de verknochtheid aan het Vaderland. Dezelve worden doorgaans waargenomen met eene traagheid, die niet zeer gunstig is voor het publiek welzyn; degeenen, die dezelve bezitten, vervallen tot eene trotsheid, welke voor de algemeene vryheid aanstootelyk is. Regee-

 rings-

ringsperfoonen, die nimmer verpligt zyn weder te keeren tot den ftaat van byzondere burgers, raaken ligt in de verbeelding dat zy de meesters zyn van die wetten, waarvan zy flechts de dienaars zyn. Omkooping, ftrafloosheid, vergetelheid, willekeurigheid, en kwaade beftuuring de publieke zaaken, vloeijen altoos voort uit de langduurigheid van het gezag.

Van den anderen kant kan het afdanken van een' amptenaar, die zyn' pligt behoorlyk waarneemt, den Staat berooven van een' noodzaaklyken dienaar in netelige omftandigheden. Men loopt gevaar van de ampten aan onbekwaame lieden over te geeven, wanneer zy, die daarmede belast zyn, dezelven nederleggen éér zy die te recht hebben leeren kennen. Daarenboven heeft elke foort van ampten een zeker beloop, dat zyne byzondere kundigheden vereischt; één opflag van het oog, ééne minuut van overweeging van een' man, die in het oefenen van eene zaak volkomen bedreven is, ziet dikwyls meer nuttigheden, en vind meer hulpmiddelen, dan een nieuwgekozen amptenaar, die meer verftand, maar minder ondervinding heeft. Een kort tydbeftek is niet toereikende om algemeen nuttige veranderingen te maaken, en een nieuw regent zal dikwyls weder omverre werpen hetgeen zyn voorzaat niet heeft kunnen voltooijen. De eerbied, die men aan de Overheid, en gevolglyk ook aan derzelver wetten verfchuldigd is, moet voorzeker lyden door veelvuldige veranderingen. Men vreest zich vyanden te maaken, welker gevoeligheid ons in den ftaat van gemeene burgers zou kunnen fchaaden; maar een duurzaam amptenaar beveelt met waerdigheid; en veracht de vyandfchap dergeenen, welker gramfchap hy niet behoeft te vreezen.

Dus hebben de veelvuldige veranderingen zowel als de altoosduurendheid der amptenaaren haare voordeelen en haare nadeelen; welke Regelen dient men dan in dit geval in het oog te houden?

Daar zyn ampten, die, zonder eenig nadeel, altoosduurende kunnen zyn. Van dien aart zyn de zodanigen, die geene jurisdictie hebben; alsmede die, waarin hooger amptenaars de magt hebben om de gebreken te verbeteren, en ook die, waarby eene lange ondervin-

ding

ding de amptenaars bekwaamer en nuttiger voor het algemeen maakt.

Dus is het eene zeer goede instelling, dat de Burgemeesters, de Schepenen, en het grootst gedeelte der ondergeschikte Rechters veranderbaar zyn; maar het zou voor de ingezetenen een groot nadeel weezen, wanneer de rechtbank van hoogste uitspraak onderhevig was aan afdankingen, en geduurige veranderingen. In deeze gewigtige bediening zyn de diepste betrachting, en de langduurigste oefening van het geheel leven naauwlyks toereikende om den Staat naar behooren te kunnen dienen.

Daarentegen kunnen in de Collegiën en Vergaderingen van den Staat de benoemingen voor een' bepaalden tyd zyn, wanneer de oudste leden van dezelven op hunne beurt afgaan. Daar zyn gevallen, waarby een amptenaar in dienst kan gehouden worden, zolang hy zyne bediening behoorlyk waarneemt, dit is gebruiklyk by de Vereenigde Staaten van Noord-America, daar de meeste bedieningen jaarlyks verkieslyk zyn. Ook zyn 'er gevallen, waarby een Regent niet behoeft weder te keeren tot den stand van byzonderen burger, dan voor een' korten tyd, na verloop van welken hy wederom den Staat zyn dienst kan aanbieden. De altoosduurendheid van eene vergadering vordert juist niet, dat derzelver leden voor geheel hun leven in dienst blyven. Waneer deeze vergaderingen niet eensklaps geheel vernieuwd worden, zal derzelver handelwyze altoos dezelfde blyven. Zulk eene onafgebrokene byëenkomst zal de gewyde panden der wetten, der Staatsbestuuring en der nationaale geäartheid, heiliglyk en onveranderd bewaaren, byna op dezelfde wyze als de Vestaalsche Maagden het geheiligd vuur bewaarden. Zo heeft, by voorbeeld, de Staat van New-York eene Raadsvergadering opgericht van vier-en-twintig leden, van welken de vier oudsten jaarlyks zullen afgaan, en door een gelyk getal nieuwen worden opgevolgd, die zonder moeite voorzeker de handelwyze zullen volgen van de vergadering, in welke zy zitting zullen neemen, en die, zodanig als zy die overgenomen hebben, aan hunne opvolgers overgeeven, wanneer zy hunne bediening nederleggen.

Volgens deeze aanmerkingen kan men gemaklyk de

 ver-

verſcheiden ontwerpen ter hervorming der regeering van Utrecht voorgeſteld op hunne rechte waerde ſchatten. Het was ongetwyfeld niet minder ongerymd dan gevaarlyk, dat de Raadsheersplaatſen jaarlyks konden afgenomen worden, en zulks wel volgens de willekeurige keuze van het Opperhoofd der uitvoerende magt. Maar, dewyl van de oudſte tyden af, dewyl vóór de verandering door Prins Maurits geſchied, en dewyl volgens het Regeerings-Reglement deeze ampten veranderbaar zyn, waarom dan niet de zaaken gelaten in een' toeſtand, die zo gunſtig is voor de grondſtellingen der Volksregeering? Zou men deeze jaarlykſche veranderbaarheid niet kunnen maatigen, genoegzaam op denzelfden voet als het bygebragt voorbeeld van New-York?

Wat aangaat de plaatſen, daar de altoosdurrendheid niet zou kunnen veranderd worden, zonder merklyke ongelegenheid, gelyk in Holland, daar buitendien de wetgeevende magt van den altoosduurenden Raad meest al word geöefend, door veranderbaare Magiſtraaten, zou men die daar kunnen behouden, mits dat deszelfs leden door het volk verkozen wierden. Maar de verkiezing van Burgemeesteren behoorde, gelyk men te Utrecht heeft voorgeſteld, overal aan het volk wedergegeven te worden, zonder eenige nadere bepaaling, dan dat het geene andere perſoonen daartoe zou moogen verkiezen dan die reeds Raad of Schepen zyn of geweest waren.

TWAALF-

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Over het vereischt onderſcheid tusſchen de drie Magten.

I. *Het gezag des Stads-Raaden.*

De bediening der Raadsvergaderingen van de Steden is zich met de zaaken van den Staat bezig te houden, en over de algemeene inſtellingen te beſchikken; de ingezetenen worden gerekend de zorg van voor hunne belangen te waaken aan hen opgedragen te hebben, zo met opzicht tot het beſtuur der Stad in het byzonder, als tot de betrekking, welke die met de Provincie, en het geheel Bondgenootſchap heeft, waaruit gevolglyk voortvloeijen de bezendingen, of commisſiën in de verſcheiden Collegiën, daar de zaaken van de Provincie, of van de geheele Republiek verhandeld worden.

Het werk van de Vroedſchap, zegt de Deductie van het jaar 1587, *is, het adviſeeren, reſolveeren, en dispo-neeren van alle zaaken, concerneerende den Staat van den Lande, ende der Stede reſpective.*

Zo men de naamen of woorden van Raaden en Vroedſchappen in de oude gedenkſtukken al niet mogt vinden, zou daaruit echter niet volgen, dat deeze ampten van eene nieuwe inſtelling waren. Het is uit den aart en natuur der burgerſchappen, en der burgerlyke zaamenleeving zeker, dat 'er beſtuurders zyn geweest over hetgeen de Gemeente en niet den Prince des Lands raakte, gelyk men tegenwoordig nog Ambachtsbewaarders, Poldermeesters, en andere lieden in de heerlykheden heeft, geſchikt om het opzicht te hebben over deeze en geene zaaken, die tot de Gemeente behooren, en, gelyk 'er in de Steden zyn Wykmeesters, Heeren van de Buurt, Gouverneurs van Laken- of Saaihallen, Waardyns, Gemeensmannen, en wat dergelyke benaamingen meerder zyn, tot welken het aangroeijen van inwoonders, en het vermeerderen van neering en hanteering, natuurlyk aanleiding moeten

geeven (*). De benaamingen van Raaden, Vroedschappen, Burgemeesters enz., welke door den tyd andere vervangen hebben, zullen niets anders betekenen dan het geen men door het woord Bezorgers uitdrukt, met dit onderscheid alleen, dat, naar de verschillende voorwerpen, over welke de zorg ging, de benaaming verschillende zal geweest zyn. Men vind, dat by den eersten oorsprong allen de burgers, die door hunnen rykdom, ervaarenheid, of kundigheden uitmuntten, zonder onderscheid tot dien Raad geroepen wierden, welke Raad om die rede *Vroedschap*, dat is, Wysheid, *Rykdom*, of *Rykheid* genoemd wierd (†). Dus vervullen de Raaden alleen de plaats der geheele Burgery; zy alleen representeeren dezelve; aan hen alleen komt in de Steden de naam van Regenten toe. By deeze vergadering alleen, als representeerende de Gemeente, berust het Oppergezag, zedert het affschaffen van de eenhoofdige Regeering.

II. *Gezag der Burgemeesteren.*

Schoon de Burgemeesters door hunne voorzitting in de Stadsraad, door het recht van dien te beroepen, en eindelyk ook door dat van doorgaans deszelfs bezending in de verscheiden Staatscollegiën waar te neemen, onbetwistbaar tot denzelven behooren, hebben zy echter daarenboven nog een afzonderlyk gebied.

Het werk van Burgemeesteren, zegt de bovengemelde Deductie, *is het ordinaris beleid en gebied in alle politieke zaaken welke betrekking hebben, zo tot de administratie van Stadsgoederen, en inkomsten, als tot den welstand en bewaaring van de Stad.*

III. *Gezag der Burgemeesteren en Schepenen te zaamen.*

Het Collegie van Burgemeesteren maakt, als het ware, een middenpunt van verbindtenis tusschen den Raad en het Gerecht. Zy zyn niet alleen wel byzonderlyk belast met het doen ten uitvoer brengen der besluiten van den Raad, en uit deszelfs naam in de Staatscollegiën spoed by te zetten aan zaaken, die geen uit-

stel

(*) *Zie Reinier Vryaarts Brieven*, IX, 144.

(†) *Zie de Riemer Beschr. van 's Graavenh.* II., 84.

ſtel kunnen lyden, of noodig hebben, en de opmaaking der rekeningen aan te neemen, maar zy moeten ook de Schepenen behulpzaam zyn in het bevreedigen van partyën, die door een rechtsgeding onder elkandere verdeeld zyn.

Het werk van de Magiſtraat, zegt dezelfde Deductie, waardoor verſtaan worden Burgemeesteren en Schepenen (*), *is de adminiſtratie van de politie, met alles, wat daartoe behoort, met één woord, de eigentlyke Regeering van de Stad.*

Dus behoort alles, dat eigentlyk de politie genoemd word, en dat betrekking heeft tot de rust, order en veiligheid der Stad aan eene Vergadering, zaamgeſteld uit Burgemeesteren en Schepenen.

IV. *Gezag der Schepenen afzonderlyk.*

De Schepenen hebben echter nog daarenboven eene andere bediening, welke de Burgemeesteren, als Leden der Wetgeevende Magt, niet zonder gevaar zouden kunnen bekleeden; en *deeze bediening*, zegt die Deductie, *is de adminiſtratie van de juſtitie, zo in 't crimineele als civiele, en het hebben, en exerceeren van alle hoogte, middelbaare, en laags jurisdictie.*

V. *Voordeelen van deeze Stedelyke Regeering.*

Na het geheel Systema der Stedelyke Regeeringen afgehandeld te hebben, zonder te vergeeten, dat de Leden van den Raad voor geheel hun leven in dienst blyven en dat de vacante plaatzen door de overige leden vervult worden, (eene ſtelling die over het geheel niet accuraat is), laat de meergemelde Deductie hierop deeze woorden volgen: *Dat 'er niet kan bedacht worden eenige vorme van regeeringe, die met zekerder kennis van alle gelegenheden van den Lande zou kunnen reſolveeren, ofte haare reſolutiën met meerder eendragt, autoriteit, ofte gevolg zoude kunnen executeeren.*

Men kan niet ontkennen, dat de grondſlag van deeze Regeeringsform zeer wyslyk is ingericht. Het volk, de publieke zaaken zelf niet kunnende beſtuuren, word daarin vervangen door eene Raadsvergadering, welke be-

(*) *Zie Reſolutiën van Holland, 9 Aug. 1646.*

bestaan moet uit de bekwaamste burgers. Deeze Raad bekleed zynde met de Wetgeevende Magt, als de Gemeente verbeeldende, zou daarvan een misbruik kunnen maaken, zo die belast was met de uitvoering der wetten, die uit het midden van denzelven haaren oorsprong hebben; derhalven word 'er een ander Collegie vereischt, dat voor de onderhouding der wetten zorg draagt, eene Wethouderschap, eigentlyk gezegd, een Magistraat, wiens bediening drieledig is; vooreerst, te waaken voor de goede order, ten tweede, te vonnissen over zaaken, die aan de wetten onderhevig zyn, en ten derde, de ordonnantiën en sententiën ter uitvoer te doen brengen. Dus schynen de Vroedschap, de Burgemeesteren, de Schepenen en de Schout of Baillluw, afzonderlyke verdeelingen uit te maaken, in alle gevallen, daar de vermenging van deeze magt gevaarlyk zou kunnen zyn, en wederom eene gelukkige vereenigdheid, daar hunne onderlinge betrekkingen zulks noodzaaklyk maaken.

Men zou uit dien hoofde derhalven moogen hoopen, dat 'er by de burgery de geregeldste order, en tusschen de Regeerders en het Volk de volmaaktste eensgezindheid zou plaats hebben; maar vanwaar komt het dan, dat, van de grondlegging der Republiek af tot heden toe, een onuitbluschbaar vuur van afgunst, haat, en oneenigheid tusschen deeze beide leden gesmeuld heeft, welks uitbarstingen meer dan eens den Staat op den oever van zyn verderf gebragt hebben?

VI. *Vereischt onderscheid tusschen de drie Magten.*

Geduurende de Eenhoofdige Regeering had 'er tusschen deeze verscheidene Magten een gelukkig evenwigt plaats. De Vorst was, of door het recht van te moogen kiezen uit een zeker getal keurlingen tot het rechterlyk gedeelte, of door de vrymagtige verkiezing van Bailluwen, de eerste Opzienders der politie, en Opperste der aanzeggingen en gerechtelyke vervolgingen, of, eindelyk, door de magt om de misbruiken te beteugelen, onbetwistbaar in staat om de despotieke magt der ondergeschikte amptenaars te beletten; maar deeze heerschappy vernietigd zynde, omdat dezelve tot dwinglandy oversloeg, en het bekleeden van de verscheidene takken der Souvereiniteit daarop verdeeld wor-

wordende onder de Collegiën, gesteld om het opzicht te hebben over de goede order, en over het algemeen belang, en deeze Collegiën zich onafhanglyk gemaakt hebbende van het volk, zo door hunne benoeming, als door het altoos in dienst blyven, is eene allergevaarlykste Aristocratie daardoor gevestigd worden; en het volk zag zich welhaast zonder steun of toevlucht, doordien zyne Representanten zyne meesters geworden waren.

„ Men moet (*) in elken Burgerstaat drie Magten onderscheiden; eene Wetgeevende Magt, die de zaaken regelt en bestuurt; eene Uitvoerende Magt, die dezelve ten uitvoer brengt; en eene Judiciëele Magt, die recht en gerechtigheid oefent".

„ De twee eerste Magten hebben voornaamlyk ten onderwerp de Burgers by hunne *politieke* vryheid te handhaaven, dat is, dezelven tegen buitenlandsche en binnenlandsche overheersching te beschermen."

„ De derde Magt is geschikt om den Burger by zyne *burgerlyke* vryheid te handhaaven, dat is, alle beleedigingen tegen zyne eer en leven ondernomen te weeren, of te straffen."

„ Een persoon of vergadering, die slechts éénе deezer drie Magten in handen heeft, is niet gevaarlyk voor de vryheid der Burgers. Ieder van deeze Magten heeft immers haar' *Esprit du Corps*, of zucht om zich uit te breiden, en houd daardoor een waakend oog op de onderneemingen van de andere Magten, hetgeen haar dus onderling in bedwang houd."

„ Een persoon of vergadering, die twee deezer Magten in handen heeft, kan gevaarlyk zyn, en het dagelyks meer worden, omdat die dan te ligter de derde onder bedwang krygen, en dus volkomen despotiek worden kan."

„ Het belang der Burgers is dan, dat ieder magt op haarzelve blyve, en toevertrouwd worde aan drie byzondere, en van elkandere zoveel mooglyk onafhanglyke persoonen of vergaderingen."

„ Het is derhalven niet genoeg, den invloed, dien men

(*) *Zie de Bedenkingen van Demophilus*; wiens gevolgtrekkingen wy echter wel verre zyn van aan te neemen.

men den Stadhouder op de Wetgeevende Magt heeft laaten neemen te vernietigen; want, wanneer de zaaken niet verder doorgezet wierden, zou de Ed. Achtb. Vroedschap, aan welke de Wetgeevende Magt in de Steden, en derzelver Vryheden, opgedragen is, onafhanglyk meester zyn; te meer, dewyl dezelve door het recht van uitspraak meester is van de Overheden, die dat gedeelte der Uitvoerende Magt in handen hebben, dat betrekking heeft tot het rechtsgebied der Steden, en tevens van de rechtbank der Schepenen, welke vonnis velt over het lot der persoonen, die wegens ongehoorzaamheid aan de wetten in rechten vervolgd worden."

Deeze invloed op de Uitvoerende Magt is nog sterker in de plaatsen, daar de Burgemeesteren en Raaden tevens de Hoofden der Burger-compagniën zyn.

„ Het is altoos gevaarlyk, dat eene zelfde vergadering twee Magten onder haare beschikking heeft, omdat die dan ook te ligter van de derde kan meester worden, en dus eene despotieke magt invoeren."

„ Het is byzonder gevaarlyk, dat eene Wetgeevende Magt ook bezitte de Judiciëele Magt, omdat het byna bovennatuurlyk is, dat de Regenten niet zouden vervallen tot het zwak om, in hunne betrekking van Schepenen, het *Esprit du Corps* van het Collegie van de Vroedschap in het oog te houden, en het, van den anderen kant, aan een' ieder' bekend is, hoe gevaarlyk het zy, dat de Geest van Staatkunde in het Heiligdom der Gerechtigheid indringe."

„ Men behoeft slechts op te merken, hoe altyd, zowel de Wetgeevende als de Uitvoerende Magten geyverd hebben om haare handen in het Judiciëele te krygen, hetzy door een' immediaaten invloed op de Rechtbanken, hetzy door het oprichten van byzondere, zoals militaire of andere jurisdictiën; en verders, hoe menigmaal de Geschiedenissen het droevig voorbeeld opleveren, dat, hetzy door omkooping van getuigen, hetzy door ongehoorde uitleggingen van den aart eener overtreeding, ongelukkige en cordaate lieden het slachtoffer zyn geweest van heerschzucht en politieke cabale."

„ Dit moet men vooral aandringen met opzicht van de Steden, wier Gerecht in het crimineele by arrest

wyst,

wyst, dat is, geene apèllen van crimineele vonnisfen toelaat."

"Men moet dit al verder aandringen, omdat het bekend is, dat ons Wetboek, omtrent crimineele zaaken zeer gebrekkig is, en de ftraffen der meeste misdaaden, arbitrair zynde, afhangen van het begrip des Rechters."

VII. *Ongelukkige gevolgen uit gebrek aan het vereischt onderfcheid tusfchen de Wetgeevende en de Rechterlyke Magt ontftaan.*

Hoeveel misbruiken van het hoog gezag heeft alleen het gebrek aan eene behoorlyke onderfcheiding tusfchen de twee Magten niet al te weeg gebragt! Geene gevoelige harten, of rechtvaardige gemoederen zullen ooit vergeeten, dat in eene Stad, welke zich de zetel der vryheid durft noemen, eene laage wraakzucht den ongelukkigen Gaudio tot eene eeuwige gevangenis gedoemd heeft, daar die rampzaalige, berooft van de verkeering en troost van menfchen en zelfs van boeken, misfchien nog heden met traanen het brood der fmarte eet; en om welk eene misdaad? Om eene foort van overtreeding, welke men gewoonlyk aan de uitfpraak der Kerklyke Vergaderingen overlaat: en op eene aanklagt, welke noch Spinosa, noch Bayle ooit in hunne burgerlyke vryheid, of rust gehinderd heeft. Dit moet des te vreemder voorkomen, wanneer men bedenkt, dat niet lang daarna een Regeeringsperfoon, over het pleegen van eene ftrafwaerdiger misdaad, blootlyk veroordeeld is geworden tot eene huislyke gevangenis, daar hem alles, dat tot vertroosting in zyne eenzaamheid kan ftrekken, word toegeftaan.

Niets kan inderdaad op eene meer treffende wyze de droevige gevolgen van eene te naauwe vereeniging tusfchen de Wetgeevende, en de Gerechtelyke Magt aantoonen, dan de deerniswaerdige en haglyke toeftand, waarin de Stad Rotterdam, zich tegenwoordig bevind. Indien de Raad behoorlyk van den Magiftraat afgefcheiden en van het volk afhanglyk geweest was, dan zou de Vroedfchap de natuurlyke verdeediger der Burgery geweest zyn. Zou de Burgery dan noodig gehad, of zelfs daaraan gedacht hebben om haare klagten en bezwaaren by

de

de Staaten in te brengen? (*) Strekt niet het stelsel van onafhanglykheid, door den Magistraat van Rotterdam voorgewend, klaarblyklyk om eene volstrekt willekeurige en allergevaarlykste Aristocratie in te voeren? En hebben dus niet de Staaten van Holland groot recht gehad om tegen dit voorgeeven in te brengen, *dat, zo door den Souverein nimmer op de klagten der ingezetenen, die door den Magistraat meenen verongelykt te zyn, eenig onderzoek zou kunnen gedaan worden, de Privilegiën, zo de Regeeringen aan niemand op aarde eenige rekenschap schuldig waren, somtyds veel meer tegen dezelve ingezetenen zouden kunnen werken, dan dat dezelven in het effect sorteeren interest zouden hebben?*

De gemeenschaplyke betrekkingen worden uitgebreider of bepaalder naarmaate dat dezelve grooter of kleinder' omtrek bevatten. Deeze betrekkingen moeten toeneemen in het overgaan van de Staaten-Generaal op de Staaten der byzondere Provinciën, en van de byzondere Staaten op de verscheiden Burgerstaaten, die dezelven uitmaaken. Dus maaken de Leden van het Algemeen Bondgenootschap één geheel uit, dat echter niet zo naauw verbonden is als de leden van eene zelfde Provincie, en de verbindtenis van deeze laatsten moet

(*) Het schynt ons toe, dat de Staaten des te meer recht hadden om zich met deeze zaak te bemoeijen, dewyl zy daartoe verzocht wierden door requesten, die niet tegengesproken waren geworden door een grooter getal van requestranten; maar het komt ons tevens vóór, dat men veel moeite en zwaarigheden zou voorgekomen hebben, indien men deeze zaak had overgegeven aan het Hof van Holland en aan Commissarissen uit deszelfs midden, dewyl de zaak blootlyk judicieël is, en Stedelyke Rechtbanken aan de Opperste onbetwistbaar ondergeschikt zyn. Zou 'er wel een ander middel zyn om deeze netelige zaak ten einde te brengen, dan dat van allen de daartoe bevoegde Burgers te doen byëenkomen tegen de aanstaande verandering der Regeering, om, by meerderheid van stemmen den Stadsraad te verkiezen, die als dan een' Magistraat zou nomineeren, welke van geene partydigheid verdacht was? Of anders zou men, volgens de vastgestelde Constitutie der Stad, nadat de Vroedschap, door het Volk benoemd zou zyn geworden, de Boonheeren kunnen verkiezen, die dan, als naar de oude privilegiën, de Burgemeesteren en Schepenen zouden aanstellen.

moet gewis minder naauw zyn dan die van een' enkelen burgerſtaat, welke eene Stad, of landſtreek uitmaakt: *anders zou*, gelyk H. Ed. Gr. Mog. tegen den Magiſtraat van Rotterdam gezegd hebben, *de Souvereiniteit niet reſideeren by de Edelen en Steden gezamentlyk, maar by ieder Stad afzonderlyk, en 'er dus niet één Souverein, maar zo veelen zyn als 'er leden ter Vergadering ſesſie hebben.* Naardien echter de gemeenſchaplyke band, die de verſcheiden gedeelten van eene zelfde Provincie aan elkanderen verbind, voor eene meerdere of mindere uitgebreidheid vatbaar is, naarmaate van derzelver byzondere conſtitutie, zullen wy hierover meer breedvoerig handelen, wanneer wy de byzondere regeeringsform van elk derzelve nader zullen onderzoeken, en openleggen.

Wat zou derhalven het beste middel zyn om de gemelde misbruiken voor te komen, zonder de Nationaale Conſtitutie, en de aloude Privilegiën te kwetſen, en zonder de betrekkingen, welke tusſchen deeze Magten moeten blyven beſtaan, te benadeelen?

VIII. *Middelen om tusſchen de Wetgeevende en Gerechtelyke Magt onderſcheid in te voeren.*

Men kan ligtelyk begrypen, dat overal, daar de leden der Wetgeevende Magt, hetzy dan door verkiezing, of door voortduuring in hun ampt, afhanglyk zyn van het volk, dat zy repreſenteeren, zy niet blootgeſteld zullen zyn aan de verzoeking om een misbruik te maaken van hun gezag ter verdrukking van de Vryheid.

Zou het niet nuttig zyn, dat aan den Raad der Steden, waaraan de Stedelyke Wetgeeving is toevertrouwd, de magt wierd wedergegeeven, welke aan denzelven toebehoort; of dat voor het minst de Magiſtraat in dit opzicht geſteld wierd onder de afhanglykheid, welke gevorderd is door de Burgers van Utrecht, in hunne *Conſideratiën*; overgeleverd aan de Regeering, op den 10 September 1784, en dat de Magiſtraat niets hiertoe betreklyk mogt doen afkondigen zonder de kennis en de goedkeuring van den Raad?

Om de nadeelige gevolgen der onbedrevenheid voor te komen, welke de geduurige verwisſeling in de ondergeſchikte rechtbanken zou kunnen veroorzaaken,

zou

zou men daar, zonder apèl, niet kunnen vonnisfen als in zaaken die klein en niet crimineel waren.

Men behoorde volftrektelyk nimmer toe te ftaan, dat een Lid van den Raad zitting nam in het Collegie van Schepenen, en dit is geene nieuwigheid. In voorige tyden was dit byna in het algemeen zo, en nog tegenwoordig heeft zulks plaats in de voornaamfte Steden van Holland, als Gorinchem, Schiedam, Schoonhoven, den Briel, en Rotterdam. Dezelfde wet had ook eertyds plaats te Amfterdam; maar men is langzaamerhand van dezelve afgeweken, even gelyk van die waardoor de Raaden en Schepenen van het opperbevèl over de Schutteryën wierden uitgefloten.

DER.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Vereischten om tot ampten verkiesbaar te zyn.

I. *Vereischte bekwaamheden voor de publieke Amptenaaren.*

In de tyden toen de procèsſen minder netelig waren, en de *chicane* geene helpers vond om dezelven nog meer te verwarren, konden het gezond verſtand, en de oprechtheid genoegzaam de plaats der rechtsgeleerde kundigheden vervullen; maar met andere tyden en zeden worden ook andere bekwaamheden vereischt (*). Men werpe ons niet tegen, dat men in eene handelplaats ook kooplieden onder de rechters behoort te ſtellen; deeze uitvlucht doet niets af, dewyl men in eene handeldryvende en derhalven volkryke Stad, altoos lieden genoeg kan vinden, die zowel in rechtsgeleerde als in koopmanszaaken bedreven zyn. Hierom zou men in alle plaatſen, daar een genoegzaam getal inwoonders gevonden word, kunnen vastſtellen, dat niemand tot den rang van Schepen zou kunnen verheven worden, die niet alvoorens blyken van zyne bekwaamheid in de rechten gegeven had door het toonen van eenige gewonnen pleidooijen. Men behoorhe niet tot de hooge rechtbanken te kunnen bevorderd worden, dan na eerst in de mindere zitting gehad, of eenige jaaren het ampt van Profesſor in de Rechten bekleed te hebben.

Een Regent kan ook in het geval komen van tot eenige gewigtige commisſie benoemd te worden; het is zelfs ſomtyds zyn pligt eene zaak in eene Souvereine Vergadering voor te ſtellen, nader open te leggen, en te verdeedigen. Hy moet kennis hebben van het Recht der Volkeren, van het Publiek Recht van zyn Vaderland, en van alles, dat eenige betrekking heeft tot het ſtaatkundige, tot onderhandelingen, tot den koophandel, tot den landbouw, enz. En zou men dan niet behooren te vorderen, dat zulk een man blyken van zyne bekwaamheid gegeven

(*) *Zie Verhandeling over het voorkomen en ſtraffen der misdaaden door den Heer H. Calkoen. bladz.* 195-199.

ven had? Zou men voor het minst niet moogen vastſtellen, dat een benoemeling, die zyne academiſche ſtudiën volbragt heeft, en daarby de overige vereischte hoedanigheden bezit, de voorkeur zou hebben voor iemand, die in zulk geval niet was?

Behalven de bekwaamheden heeft men altoos het bezitten van eenige goederen gevorderd om tot de regeeringsampten te kunnen geraaken; omdat men doorgaans minder of meerder verknocht is aan een Land, naarmaate van de goederen, die men in hetzelve bezit.

Intusſchen zou het, het zy dan om, van tyd tot tyd, eenig recht te doen aan de gelykheid, welke de grondſteun der Volksregeering is, het zy om aan te toonen, dat verdienſten boven de ſchatten moeten geächt worden, niet ongeöorlofd zyn somtyds lieden te benoemen, die geene andere Rykdommen konden aantoonen dan hunne uitſteekende verdienſten; maar in zulk een geval zou het volk, dat hem verkozen had, verpligt zyn hem een jaargeld toe te leggen, om zyn ampt met behoorlyke waerdigheid te kunnen bekleeden, en dit zou ook kunnen geschieden door hem eenige voordeelige bediening daarby te geeven.

Allen, die eenige bezittingen, of bedieningen in een vreemd land hebben, moesten volſtrektelyk uit alle Staats-Collegiën en Vergaderingen worden uitgeſloten. De renteniers hebben des te minder betrekking tot het Vaderland, omdat hunne inkomsten aan de gewoone ſchattingen niet onderhevig zyn, en men doorgaans zyn hart by zyne ſchatten heeft. Men zou deeze uitſluiting kunnen bepaalen tot degeenen, die meer dan een vierde gedeelte van hunne vermogens in één' eenigen Staat buiten 's lands hebben, en wel voornaamlyk een Land, dat in geen byzonder verbond en tevens goede harmonie met de Republiek ſtaat (*).

Uit deeze grondſtelling volgt van zelf, dat men, om nog ſterker redenen, geen' vreemdeling zou moogen toelaaten; maar gelyk de vreemdelingſchap verſchei-

(*) Wy hebben met een byzonder genoegen gezien, dat onze gedachten over deeze zaak overeenkomen met die van den Heer Oudermeulen. Zie zyn Eds. *Recherches sur le Commerce, Tom. II. P. II. p.* 31.

ſcheiden trappen heeft, behoorde het volgende bepaald te worden, dat, om het recht van een' inboorling te verkrygen, men de taal van het Land zou moeten ſpreeken, en in de plaats gewoond hebben geduurende den tyd van tien of agt jaaren voor lieden, die onder het gebied van de Generaliteit geboren zyn; welke tyd op vyf jaaren verkort zou kunnen worden voor de inboorlingen van eene der Zeven Provinciën. De Stad Arnhem vordert in dit geval eene inwooning van tien jaaren.

Iedereen, op wiens goede naam iets te zeggen viel, of wiens crediet vervallen was, zou insgelyks moeten uitgeſloten worden. Doch, in dit laatst geval, zou de uitſluiting opgeheven worden, zohaast de ſchuldeiſchers ten volle en ter goede trouw zouden voldaan zyn. De kinderen en kindskinderen en anderen, die erfgenaamen mogten geweest zyn van zulk een' ſchuldenaar, zouden aan dezelfde uitſluiting en aan dezelfde opheffing onderworpen zyn (*).

Dewyl de Burgemeesters, Raaden, Bailluwen, enz. in het geval zouden kunnen komen van orders te moeten geeven ter verdeediging van het Land, van ſomtyds te moeten optrekken aan het hoofd der Burgery, en zelfs van afgezonden te worden als gedeputeerden op een' togt ter zee of te land, zou niemand tot de regeeringsampten kunnen bevorderd worden, dan die eenigen tyd ter zee of te land zou gediend, of in de Burger-compagniën de wapenoefeningen, de wachten, en andere ſchutterspligten zou waargenomen hebben, en daarin trapswyze zou zyn verhoogd geworden. Dus was ſteeds het oogmerk der Ouden zo in de krygs- als in de ſtaatkunde uit te munten. Dus beſtuurden de Gebroeders De Wit met dezelfde bekwaamheid, de overweegingen van eene Staatsvergadering en de beweegingen van een Leger, of van eene Vloot.

Men zou ook het voortreffelyk Systema der Ouden kunnen navolgen, van naamlyk op de lyst der verkiesbaaren en ſtemgerechtigden niemand te plaatſen of

(*) Deeze wet heeft plaats te Geneve. Zie *Montesquieu, Espr. de Loix, Livr. XX, Chap. XVI.*

of hy moest in ſtaat zyn om de Republiek als vrywilliger te dienen, en op de eerſte aanzegging, wanneer de nood zulks vereischte, in navolging van een *arriere-ban* of algemeen opontbod op te komen.

Zou men niet nog daarby kunnen bepaalen, dat iemand, om verkiesbaar te weezen, gehuwd zou moeten zyn, of geweest zyn, tenzy hy by zyn' vader, of by zyne moeder inwoonde?

Zouden vader en zoon, broeders, oomen en neeven, broeders- of zusterskinderen, ſchoonvader en ſchoonzoon, of behuwdbroeder, zitting moogen hebben in de Regeering, of in den Magiſtraat van dezelfde plaats? Zou men dit zelfs niet moogen uitſtrekken tot meer verre bloedverwanten, volgens de grondwetten en gebruiken der verſcheiden gewesten?

Men ziet, dat in verſcheidene Stedelyke Regeeringen, het beſtuur van eenige Publieke Geſtichten den weg baant tot het beſtuur van Stad of Land, en men zou dit als eene bevoegdheid ter verkiesbaarheid kunnen aanmerken, by het ontbreeken der Academiſche ſtudiën. Door het beſtuuren van kleine genootſchappen leert men de groote regeeren. Maar, doordien zulk eene administratie alsdan van meer gewigt word, zou men de wyze van de openſtaande ampten te vervullen zodanig kunnen veranderen, dat die meer overeenkomſtig was met de inrichting van eene Volksregeering.

✱

DER-

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Vereischten om tot het ſtemgeeven gerechtigde zyn.

I. *Verdeeling der Inwoonders in de Republiek.*

„ Gelyk de verdeeling dergeenen, die in eene Republick recht van ſtemgeeving hebben, eene fundamenteele wet is, zo is ook de wyze van die te geeven eene fundamenteele wet," zegt Montesquieu. Ook is het in de Unie van Utrecht, Art. XXIV, wel uitdruklyk bepaald, „ dat de Stadhouders en Magiſtraaten onder eede zullen moeten belooven te onderhouden alle Schutteryën, Broederſchappen, en Collegiën, die in eenige Steden of Vlekken van deeze Unie zyn; " terwyl by Artikel I eveneens het handhaaven en onderhouden van alle rechten, privilegiën, costumen, enz. bepaald word, niet alleen van elke Provincie, Stad, of Vlek, maar zelfs van elk lid en ingezeten in het byzonder.

Welk recht hadden dan de Stadhouders of andere Magiſtraaten om in verſcheidene plaatſen de privilegiën der Gilden en Gemeente liever af te ſchaffen, of te laaten vervallen? Waren 'er geene middelen om de misbruiken te verbeteren, zonder zulke fundamenteele inſtellingen omverre te werpen?

Wy hebben reeds gezien, dat onder ons, even gelyk in de Republieken der Ouden, verſcheidene klasſen, en ordens van ingezetenen gevonden worden. Wy hebben geſproken van de Edelen; hun ſtand is bepaald en geregeld. Zullen wy hetzelfde zeggen van de andere klasſen der inwoonders? De Steden, waarin de Edelen geenerlei voorrecht genieten boven de andere ingezetenen, hebben haare Schutteryën, en Gilden. Zy, die deeze Steden bewoonen, worden doorgaans onderſcheiden door den naam van *Inwoonders*, *Ingezetenen*, *Schutters*, *Burgers* of *Poorters*. Men onderſcheidde hen oudtyds, en in ſommige plaatſen onderſcheid men hen nog, in Groote en Kleine Burgery. De eerſte gaf aan iemand het recht om tot allen de ampten van Regeering verkozen te worden, en hetzelfde voorrecht aan een' vreemdeling, die ze-

ven jaaren in de Stad had gewoond (*). De Burgemeesteren en Regeerders dier Stad schonken dit Groot-Poorterschap aan den Vice-Admiraal De Ruiter, in het jaar 1655.

Op het platte land, heeft men *In*- en *Opgezetenen*, dus genoemd om de bewoonders der dorpen te onderscheiden van degeenen, die hier en daar verspreid woonen, *Schutters* of ingezetenen, die in de krygscompagniën zyn, of moeten opgetekend, en worden *Eigenerfden*, of Eigenaars van vaste goederen en landeryën.

Hoe gewigtiger de voorrechten van het burgerschap zyn, hoe oplettender men moet weezen om hetzelve niet dan met ryp overleg aan iemand te schenken. Een vreemdeling kan dezelfde kennis niet hebben van de algemeene zaaken, of dezelfde verknochtheid aan de Stad of plaats, als de inboorling.

In onze Steden zyn veele inwoonders, die Burgers zyn, of door geboorte, of door hun geld, maar waarvan de eersten uit hoofde van hunne armoede en de anderen uit hoofde van hunne geboorte niet zonder gevaar tot het stemrecht zouden kunnen benoemd worden. Om dit misbruik te verhoeden, zou het nuttig zyn te bepaalen, dat men, om zulk recht te hebben, zekere eigendommen moest bezitten, en zyn burgerschap van eene bepaalde reeks van jaaren kunnen aantoonen.

In een Land, daar de luchtstreek niet aangenaam is, en daar de scheepvaart een groot getal inwoonders wegsleept, behoort men de toelaating der vreemdelingen door gunstige wetten aan te moedigen. Het zou ook gevaarlyk zyn in dit geval de onvoorzichtige staatkunde na te volgen van die Republieken, daar de vreemdelingen, en geheel hun nageslacht voor altoos van allen invloed op de Staatsregeering wierden uitgesloten.

Na deeze aanmerkingen zal het gemaklyk vallen de gerechtigheden der verscheidene klassen van ingezetenen nader toe te passen.

Degeenen, die enkel *Inwoonders* zyn, zouden geene aanspraak hebben dan op de bescherming der wetten,

(*) *Tegenw. Staat*, XV, 147.

ten tegen degeenen, die hen zouden willen onderdrukken.

De *In-* en *Opgezetenen* van het platte land zouden gelyk ſtaan met de *Burgers* der Steden.

De *Schutters* zouden beſtaan uit degeenen, die gelyk tegenwoordig, in eenige krygscompagnie zouden zyn ingeſchreven, en alle deszelfs bedieningen daadelyk waarneemen.

De *Eigenerfden* op het land zouden gelyk ſtaan met de *Poorters* der Steden, welke benaaming men kon geeven aan degeenen, die uit hoofde van hunne bezittingen ſtemrecht hebben.

De *Groot-Burgers*, of *Groot-Poorters*, zouden degeenen zyn, die, uit hoofde van hunne inboorlingſchap en bezittingen naar allerhande Regeeringsampten zouden moogen ſtaan.

II. *Vereischten om tot het ſtemgeeven gerechtigdt te zyn.*

Zou men niet moogen bepaalen, dat de benoeming der Regenten alleen zou ſtaan aan zodanige *Eigenerfden*, of *Poorters*, die werkelyk eenige bediening onder eene der krygs-compagniën waarnamen?

Daar de waerdy der vaste goederen in de Steden en Vlekken, en op het platte land zeer verſchlllende is, kan een inwoonder van eene Stad, of Vlek zich door nyverheid een genoegzaam ruim beſtaan verſchaffen, ſchoon hy geen ander grond-eigendom bezit, dan het huis, dat hy bewoont, en dus zou dit genoeg zyn om hem het recht tot ſtemmen te geeven; maar op het platte land zou men daartoe nog eene zekere ſtreek lands tot het huis behoorende moeten bezitten, tenzy dat het gemelde huis eene manufactuur of fabriek ware.

Om voor te komen, dat de ſtemmen door den tyd niet onder een klein getal van perſoonen mogten geraaken, zou niet alleen een bezitter van eigendommen niet meer dan ééne ſtem moogen hebben, en de bloote huurders, uit hoofde der afhanglykheid, waarin zy zich zouden kunnen bevinden, van het recht van ſtemmen uitgeſloten zyn, maar, men zou, om alle bedrog en oogluiking voor te komen, in dit geval het VI. Artikel van het Friesch Reglement kunnen overneemen.

Ten einde de grond-eigendommen nog meer te verdeelen, en de ingezetenen aan te ſpooren, om zich

zulk een eigendom te verkrygen, dat hen nog meer aan het Vaderland moet verbinden, zou men de befastingen kunnen verminderen op de huizen, die door de eigenaars zelven bewoond wierden; ten minste, zo dit geschieden kon, zonder dat de last daarvan op het volk wederkeerde, hetgeen intusschen niet zeer te vreezen schynt, naardien de huurhuizen, als dan minder gezocht wordende, de huuren in prys zouden daalen voor het minder gegoed gedeelte des volks.

Op sommige plaatsen geeven de oude instellingen aan de Gilden het recht van verkiezing; derhalven zou men ook kunnen vaststellen, dat de verkiezers leden van eenig Gild moesten zyn; en dit zou de Gilden, by hunnen ouden invloed op de Regeering bewaaren, en tevens de wanorders, die daaruit weleer ontstonden, voorkomen.

Om de Gilden nog meer schaävergoeding te geeven zou men kunnen vaststellen, dat de Wetgeevende Magt niets zou moogen besluiten in hetgeen hen aanging dan met toestemming van derzelver Dekenen en Overlieden. Men zou deeze toestemming zelfs kunnen uitbreiden tot het opleggen van nieuwe belastingen.

En om zelfs door middel der Gilden te bewerken, dat een grooter getal inwoonders kon invloed hebben op de algemeene zaak, en om de uitsluitingen voor te komen, die de nyverheid, die grondzuil van onzen Staat, belemmeren, zou men de lysten der Gilden kunnen vergrooten; men zou die kunnen inrichten volgens zulk een plan, dat lieden van alle standen en beroepen ligtelyk leden van deeze of geene Gilden konden zyn. Geen beroemd Italiaansch Kunstenaar behoorde hier eenig beletsel te vreezen te hebben in het vervaardigen van een Gedenkteken voor wylen den Baron van der Capellen tot den Pol, alleen omdat hy hier niet in het Gild is ingeschreven. De Geleerden, by voorbeeld, zouden zich kunnen doen inschryven in het Boekdrukkers-Gild, welke kunst alleen onder hen berustte in het begin van haare ontdekking.

De Gilden en alle Inwooners zouden nog daarenboven het recht hebben van requesten te presenteeren over alle onderwerpen, die hen in het byzonder betreffen.

III. *Ver-*

III. *Vereischten om Requesten, de algemeene zaaken betreffende, te moogen ondertekenen.*

Wat aangaat de algemeene gevallen, die eene geheele Provincie, of de gantsche Republiek betreffen, dewyl het gevaarlyk zou zyn aan allen de inwoonders, zonder onderscheid, de beschikking der requesten over te laaten, die, even als degeenen, die voor het vry verklaaren van Noord-America, en tegen eene afzonderlyke onderhandeling met Engeland zyn ingeleverd, een' gewigtigen invloed op de zaaken van den gantschen Staat zouden kunnen hebben; zou men om die rede kunnen vaststellen, dat niemand zodanige requesten zou moogen tekenen, dan die zelf schryven kon, en daarby de vereischten van kiezer had, en lid van eenig Gild was. Men begrypt ligtelyk, dat de Representanten der Natie, naarmaate van hunne afhanglykheid van het Volk, deszelfs gevoelens zouden volgen, en deszelfs vertrouwen bezitten, hetgeen de gelegenheden tot het inleveren van dergelyke requesten grootlyks zou doen verminderen, en tevens het gezag der Representanten vergrooten.

Eenige Staaten van Noord-America hebben in haare constitutie de Leeraars van den Godsdienst van het Stemrecht uitgesloten. Deeze schikking schynt ons des te ongerymder; en des te noodzaaklyker te vermyden, omdat dit een voorrecht ontzeggen is aan mannen, die, door hunne kundigheden, en opvoeding, byzonderlyk in staat zyn om de lieden van verdiensten te onderkennen; en zelfs om de publieke ampten met alle waerdigheid waar te neemen; alleen zou men kunnen vorderen, dat zy nooit Staats- en Kerk-bedieningen te gelyk zouden moogen vervullen.

Het graauw alleen heeft thans het opperst gezag in alle volksonlusten; het stelt alsdan de wet over de publieke zaaken, en beslist het lot van den waaren burger, die zich doorgaans in die onrustige tyden schuil houd. Deeze schikkingen zouden hem zyn' wettigen invloed wedergeeven, en tevens de magt om de aanstookers van het oproer te beteugelen door middel der gewapende Schutteryen, waarvan hy en zyne braave medestanders de uitgezochtste keurlingen zouden zyn.

En behalven dat; wat zou toch de jaloesie of het misnoegen der andere inwoonders kunnen gaande maaken? Zy zouden niet alleen door middel der Gilden, die voor allen zouden openstaan, eene zekere betrekking hebben tot de algemeene zaak, maar ook zou het onderscheid tusschen hen en de hoogere klassen niet zo aanmerklyk zyn, of zy zouden in dezelve vrienden, zoonen en bloedverwanten kunnen hebben, en ook door zuinigheid en arbeidzaamheid tot dezelve kunnen opklimmen; deeze klasse van ongegoede lieden zou daarby nog bevoegd weezen tot veele kleine ampten, welker inkomsten hen met weinig moeite in staat zouden stellen om het recht van stemmen te verkrygen; en, naardien de diensten aan den Staat gedaan, te water of te land, en het goed gedrag van een' ingezeten' aangemerkt zouden worden als genoegzaam ter verkryging van eenige bediening, zou 'er geen mensch zo arm of gering kunnen gevonden worden, die geene hoop zou hebben om eenmaal daartoe te geraaken.

Men zou zelfs den invloed van de leden der geringste klasse kunnen vergrooten, door aan dezelven, de benoeming van eenige kleine ampten toe te staan, welke benoeming zich zou uitbreiden tot hooger ampten, naarmaate zy in vermogen toenamen, tot dat zy zelven in den rang der verkiesbaaren zouden kunnen aangenomen worden. Door dit middel zou men eene politieke vryheid kunnen instellen, zo uitgestrekt als de burgerlyke zaamenleeving immer kan bevatten.

Wanneer wy van de Constitutie van elke Provincie afzonderlyk zullen spreeken, zullen wy gelegenheid hebben om te onderzoeken, hoe, en in welke gevallen, men Gecommitteerden uit de Burgery zou kunnen invoeren, gelyk aan die, welken voor de Provincie van Utrecht zyn voorgesteld, op eene wyze, die aan de vryheid van de deliberatiën der Stads-Raaden niet kon hinderlyk zyn.

Over het algemeen beschouwd zou men eene van beide moeten kiezen, of eene Regeering, die door het Volk, op zekere gezette tyden, kan veranderd worden, of perpetueele doch tevens door het Volk benoemde Regenten, met eene Vergadering van Gecommitteerden uit de Burgery.

Dewyl de tegenwoordige bezitters van de Regeerings-

tingsampten zouden kunnen inbrengen; dat zy dien last enkel op zich genomen hebben in de verwachting, dat zy niet afgedankt zouden worden, zou men, om alle onaangenaamheden en verwytingen van onrechtvaardigheid te vermyden, kunnen vastftellen, dat de thans voor geheel hun leven aangeftelde Regenten, die zich niet zouden willen fchikken naar een ontwerp, dat hunne verdere aanblyving van het Volk zou doen afhangen, op den ouden voet zouden in dienst blyven, en dat de veranderlyke verkiezingen, en de volksverkiezingen geene plaats zouden hebben dan in de ampten, die door fterfgevallen, of door de gewoone afwisfelingen zouden komen open te vallen.

Het zou overbodig zyn te zeggen, dat de ontwerpen, die wy voorflaan, gefchikt, uitgebreid, en veranderd kunnen worden naar de verfcheidenheid der plaatfen. By voorbeeld, het Concept-Reglement voor Utrecht vordert geen ander eigendom, om kiezer te kunnen zyn, dan een bewys, dat men jaarlyks in de reëele, of in de confumptive lasten, of in beiden opbrengt honderd-en-vyftig Guldens.

IV. *Wyze van ftemgeeving.*

Het is nog eene groote vraag, of de verkiezingen befloten of opentlyk moeten gefchieden. In alle goede, en welgeftelde Staatslichaamen heeft men altoos begeerd, dat de burgers den moed zouden hebben van hunne ftemmen overluid te geeven, om hen dus te gewennen om hunne ftem niet te geeven aan onwaerdige voorwerpen, of op kwaade aanraadingen. Cicero fchreef het verval van de Romeinfche Republiek toe aan het invoeren van de beflotene ftemming. Openbaare ftemgeeving voegt zeer wel aan eene zaamenleeving, daar de oprechtheid, en de goede zeden de overhand hebben; maar in talryke genootfchappen, daar de goederen der fortuin wisfelvallig, en ongelyk verdeeld zyn, zou dit gebruik aanleiding kunnen geeven tot cabaalen en kuiperyën, dus kan men daar de ftemmen niet te bedekt houden, om aan de list alle hoop, en aan de omkooping alle middelen te beneemen. Deeze omzichtigheid kan gefchikt worden naar eene wyze, die best overeenkomt met de verfcheidene zeden en gewoonten. Het ontwerp in het Concept-Regle-

ment van Utrecht voorgefteld kan tot een voorbeeld van deeze ftemming dienen. Te Venetiën, wanneer daar een Doge moet verkozen worden, trekken allen de Edelen, die in den Grooten Raad tegenwoordig zyn, uit eene kruik ieder een balletje, waarvan dertig verguld zyn, deeze dertig looten dus nog eens, en hun getal vermindert tot negen, en deeze negen benoemen veertig perfoonen, die, door eene nieuwe looting, tot op twaalf verminderd worden. Deeze laatften benoemen vyf- en- twintig Kiesheeren, die door het lot wederom tot op negen verminderd worden. Deeze negen verkiezen weder vyf- en- veertig, van welken het lot elf overlaat, die eindelyk een-en-veertig Leden benoemen, die den Doge verkiezen.

VEER-

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Staat van de verschillende gezindheden.

I. *Harde wetten tegen de verschillende gezindheden.*

Een goed wetgever zal altoos trachten alle de klassen der ingezetenen te doen deelneemen in den dienst van, en in de liefde voor het Vaderland. Hy zal altoos zorgen dat, zoveel als mooglyk is, de wetten de gelykheid naby komen; want Burgers, die onder hunne waerde vernederd zyn, zullen weinig deel neemen in het lot van den Staat, en de anderen zullen meer gehecht zyn aan de behoudenis van hunne byzondere voorrechten dan aan het welzyn van het Vaderland. Hoe zal men dit overeenbrengen met de uitsluitingen vastgesteld tegen allen, die een' anderen godsdienst dan den heerschenden belyden? Onze Medebroeders van de Augsburgsche Geloofsbelydenis, de Remonstranten, die, zonder den degen van Maurits, hier de waare Orthodoxen misschien zouden gebleven zyn; de vermoogende Doopsgezinden zyn allen uitgesloten van de publieke bedieningen, eveneens als de Roomschgezinden. Het stemrecht, dat in Friesland aan de Doopsgezinden word toegestaan, word daar aan de Roomschgezinden geweigerd. In eenige steden van Gelderland, zo als te Arnhem, zyn de voorwaarden om burger te worden, die men aan deeze laatsten, en aan de Lutherschen oplegt, zó zwaar, dat die genoegzaam eene uitsluiting evenaaren (*). Daarenboven heeft men nog tegen hen het groot en klein burgerschap uitgedacht, dat enkel behoorde plaats te hebben in opzicht van geboorteplaats en middelen. Om deeze beleediging een' glimp te geeven, heeft men de onbeschaamdheid zó verre getrokken, dat men voorgewend heeft, dat het te vreezen was, dat de Steden anders te volkryk zouden worden. Het schynt dat men byzonderlyk voor de Roomschgezinden de hardheid der algemeene uitsluiting nog heeft willen verzwaaren. Men heeft hunne kerken geplonderd; men heeft hen die tegen het ge-

(*) *Zie Request en Remonstrantie, enz.*

geheiligd recht der verbonden ontweldigd; men heeft die verlaagd tot bedekte vergaderplaatsen, daar zy nog niet eens ten allen tyde zeker zyn geweest (*); en wanneer men hen al vergund heeft God op hunne wyze te dienen, welke de oude en eenige van onze voorzaaten, geduurende byna duizend jaaren geweest is, heeft men hen overgelaten aan de onbarmhartige genade en de onverzaadlyke schraapzucht der Schouten en andere dergelyke Amptenaars, zo in de Steden als op het Land. Toen, in het jaar 1693, de Roomschgezinden van Haarlem zich by de Regeering wilden beklaagen, en zich op den inhoud der tractaaten beroepen, behandelde men hen als oproermaakers, en dreigde hen de dood; zelfs dwong men dengeenen, die het request had opgesteld, hetzelve met eigene handen te verscheuren. (†) Welk eene akelige vertooning maaken de Placaaten, van tyd tot tyd afgekondigd om hen van een' gehaaten godsdienst af te trekken! (§) Zonder hooger op te klimmen, dan tot het jaar 1737, een tydpunt, waarin de zon der verdraagzaamheid, die thans zo heerlyk blinkt, reeds begon op te ryzen, ziet men in dat jaar eene schikking tot hun nadeel, welke nog heden alle billyke en gevoelige harten doet yzen. Zonder eenige beweegrede, of beleediging van hunnen kant, vond men goed alle de kerken en godshuizen van alle Protestantsche Gezindheden van Lands- en Stads lasten te ontheffen, die der Doopsgezinden zelven niet uitgezonderd, en om dit gemis te vermoeden, verzwaarde men de lasten, die op de vergaderplaatsen der Roomschgezinden gelegd waren. In de jaaren 1750, en 1755, heeft men den Godsdiensthaat tot dien top gevoerd, dat men placaaten heeft afgekondigd om te beletten, dat de aangenaamste en geheiligdste verbindtenis, iets zou toebrengen tot het heelen der wonden, die het blind vooroordeel geöpend had. Men heeft zelfs eene degradatie opgelegd aan alle, zo militaire als politieke Officieren, die hunne genegenheid voor eene Roomsch-

(*) *Zie Kerkel. Placaatboek*, *II*. 556, 19 *July* 1730, 25 *Aug*. 1755, 11 *Nov*. 1764

(§) *Zie hierover den Post van den Nederrhyn*, *IV*, *No*. 163, 182, *en den Polit. Kruijer*, *No*. 77, 103.

(†) *Zie Uitenbog. Kerk. Hist. I. D. pag*. 212.

Roomschgezinde juffer door den eerwaerdigen band des huwlyks zouden wettigen. Men heeft zich het recht aangemaatigd van de testamentaire dispositiën van ouders te vernietigen, die by alle rechtvaardige Regeeringen vry en geheiligd zyn. De afstammelingen van de doorluchtigste Huizen, de Wasfenaars, de Brederodes zelven zyn van deeze harde wetten niet uitgezonderd. Men heeft het bevel over een Hollandsch Oorlogschip zien weigeren aan een' Afstammeling der oude Graaven van Holland, schoon hy den vereischten tyd om zulks te moogen erlangen had uitgediend. Intusschen is het geduld der Roomschen of hunne onweetendheid van hunne rechten zó groot geweest, dat men in het voorgaand jaar gezien heeft, dat zy zich gelukkig achten van in een vry land te leeven. (*) Op deeze wys zou men hetzelfde hebben kunnen zeggen tegen de Heloten van Lacedæmon.

Op welk eene beweegrede kan men eene zo haatlyke uitzondering gronden? De Roomschen hebben zich zo wel als de Onroomschen tegen de Dwinglandy en de Inquisitie aangekant. De Edelen, welker verbond de eerste gisting in de gemoederen verwekt heeft, deeden meest allen belydenis van den Roomschen Godsdienst: „Al was het," zegt Bor, „dat 'er veelen, die de gereformeerde religie aanhingen, in het Land waren, „nogtans waren der honderd, ja duizend Catholyken „tegen eenen Ghereformeerden, doch waren dezelven „meestendeel al zo wel vyandt van de Inquisitie als de „Ghereformeerden; ja hadden daar teghens een haat „in 't hert. Het verdroot hen ook, dat 'er dagelyks „zo veele hier en daar om de religie wierden gedood, „en ommebragt, —— murmureerende daar teghens, „ende hadden wel gaarne gezien, dat de rigoureuse „placaten hadden gecesseert. —— Vele, van de Aldercatholyksten wenschten ende haakten naar verandering, enz." Ook wierden zy niet verschoond door de Spanjaarden, die hen vermoordende gewoon waren te zeggen, dat zy niet minder dan de ketters by de

(*) *Zie zeker gedrukt geschrift rondgezonden om de Roomschgezinden van Amsterdam aan te spooren om onderstand te schenken ter wederopbouwing van hun Meisjes-Weeshuis.*

de Orthodoxen gehaat waren. (*) Derhalven kantten zich de Gedeputeerden van Leyden, in de Vergadering van Holland, in het jaar 1581, tegen het voorstel om de oefening van den Roomschen Godsdienst te doen ophouden; en de Staaten van Holland beweerden, in het jaar 1617, tegen den Engelschen Gezant Carleton, dat men nimmer de wapenen had opgevat om een' nieuwen Godsdienst in te voeren, maar om een ieder te handhaaven by zyne burgerlyke en godsdienstelyke vryheid. (†) Ook hebben de Roomschgezinden in de Nederlanden nooit, gelyk op andere plaatsen, de Dweepery en Dwinglandy ondersteund; de onafhanglykheid is ten koste van hun goed en bloed verkregen, dus hadden zy ook een onbetwistbaar recht op hun aandeel in de burgerlyke voorrechten. De gelykheid voor de twee godsdiensten vastgesteld by de Pacificatie van Gend, en by den Religions-Vreede wierd plegtiglyk bevestigd in het XIII Artikel der Unie van Utrecht. En wat aangaat de Provinciën Holland en Zeeland, die daarin niet begrepen waren; men vind, dat zy op dien tyd geen andere wet hebben durven maaken, dan te doen *surcheeren en ophouden d' executie van alle religie, den Evangelio contrariërende.* (§) Wie kent daarenboven niet de byzondere overeenkomsten, bekend onder den naam van Pacificatiën, van Haarlem, Amsterdam, Schoonhoven, Utrecht, Goes, Nymegen, Groningen, enz.?

Om welke rede heeft men dus de Roomschgezinden kunnen berooven van eene vryheid, die op zo geheiligde gronden gevestigd is? Zo elke Provincie in het byzonder, het recht vordert van in dit geval haare eigene wetten te maaken, zonder van de andere Bondgenooten afhanglyk te zyn, eischt het recht der natuur, om nog veel sterker redenen, dat 'er geene veranderingen gemaakt worden in de vastgestelde overeenkomsten, zonder bewilliging der twee belanghebbende partyën. Kan het voorstel hieromtrent gedaan door vier Provinciën, in

(*) *Zie Verklaar. der Unie, II*, 231, 232.

(†) *Zie Verhandel. van J. C. Valk tegen den Advoc. der Vaderl. Kerk.*

(§) *Tegenw. Staat. I*, 47. *Brandt, Hist. der Ref. II*, 667, 677. *Verklaar. der Unie, II*, 239.

in het Jaar 1583, om, naamlyk het XIII Artikel van de Unie te vernietigen, dat niet eens tot eene Resolutie gemaakt is, aangemerkt worden als eene wet tegen een Artikel, tot welks vernietiging de algemeene toestemming van allen de Bondgenooten vereischt word? (*) Heeft men niet te recht aangemerkt, dat zulke geweldige inbreuken de voornaame oorzaaken zyn der scheuring van dien grooten band, welke van allen de Nederlanden eene enkele en magtige Republiek zou gemaakt hebben?

II. *Nut van eene groote Godsdienstige Vryheid.*

De Staatszaaken hebben zo weinig verbindtenis met het leerstellig gedeelte van den Godsdienst, dat de Regeering byna geene rede heeft om zich daarmede te bemoeijen. De goede order der zaamenleeving, het lot der heerschappyën, en de goede, of kwaade uitslag der zaaken hebben niets gemeen met de duistere geschilpunten, waarover de verscheidene gezindheden met elkandere twisten, dewyl zy wegens de grondwaarheden, en de noodzaaklykheid van het betrachten der deugd met elkandere overeenkomen. Ook kan men nergens een land aanwyzen, daar de godsdienstige vryheid, hoe onbepaald die ook zy, eenig het minst kwaad veroorzaakt heeft, daar het van alle kanten blykt, dat eene tegengestelde staatkunde oneindig veele rampen heeft te weeg gebragt. Het licht der wysbegeerte heeft tegenwoordig een' zo algemeenen invloed verkregen, dat men niet behoeft te vreezen, dat de oude Dweepery ooit weder de overhand zal krygen. Men kan nu met zekerheid zeggen, dat 'er geene verbitterdheid onder het bescheiden gedeelte der verschillende gezindheden meer gevonden word, dan die ontstaan moet uit de partydige uitzonderingen. Niemand wil vernederd, afgewezen, of van zyne burgerlyke voorrechten beroofd worden; en overal, daar men twee klassen van menschen zal vastitellen, waarvan de eene de andere van de algemeene voorrechten der zaamenleeving zal terug houden, daar zal de uitgeslotene party het Vaderland als eene onrechtvaardige stiefmoeder beschouwen, zo lang hem nog eenige edelheid van ziel overblyft, of hy zal hetzelve ten dienst staan als een slaaf, zo hy enkel door

(*) *Bor I.* 13. *V.* 208 *VI*, 307.

door vrees gedreven word; en in dit laatst geval zal hy gelyk zyn aan den Ezel by Phædrus, (Fab. XV.) dien het weinig verscheelde, aan welken Heer hy door het krygslot onderworpen wierd.

Waarom toch zoo een man, die geen sterk geloof genoeg heeft om het absoluut besluit van het Synode van Dordrecht opentlyk van den leerstoel te verkondigen, de vereischte bekwaamheden niet kunnen hebben om het Vaderland van dienst te zyn in de Raadsvergaderingen, of in de hoogste Krygsbedieningen? Zou men niet achting voor de instellingen van den Paus, of voor die van Luther kunnen hebben, en tevens in staat zyn om voor de publieke order te zorgen, of de geschillen van twistende burgers te vereffenen? De zucht tot vryheid is onafscheidbaar verknocht met de zucht tot rechtmaatigheid. Het behoort niet tot de goede order der dingen, dat men, om eene vrye constitutie te handhaaven, het een gedeelte des volks veroordeele om voor het ander gedeelte in het stof te kruipen. Zulk eene constitutie zou niets anders zyn dan eene dwinglandy van de sterkste factie, en het is genoeg bekend tot welke buitenspoorigheden de factiën in eene Republiek kunnen overslaan.'

III. *Geneigdheid der Nederlandsche Natie tot de verdraagzaamheid.*

Deeze denkwyze is zó eigen aan het natuurlyk goed en rechtvaardig karakter der Nederlanders, dat, in weêrwil der gestrenge placaaten, die eenige heethoofdige dweepers de Regeering hebben weeten af te persen ten nadeele der Roomschgezinden, men die nooit ten strengste heeft durven doen uitvoeren; zy hebben nog langen tyd veele overblyfselen van hunne oude rechten blyven behouden, en hebben die nog heden niet geheel verloren (*). De Staaten van Overysfel hebben tot het jaar 1646 gewacht, en toen nog niet dan op lastig aandringen der Staaten-Generaal kunnen besluiten om de Roomschgezinden van het recht der andere burgers uit te sluiten. In de laatstvoorgaande eeuw hebben zy zitting moogen hebben in het Eerste Lid

(*) *Verklaar. der Unie*, *II*, 241.

Lid der Staaten van Utrecht; dat de oude Geestelykheid representeert (*). In het jaar 1652 wierd by de Staaten-Generaal eene resolutie genomen, waarby allen de Roomschgezinde Schouten, Landschryvers, Secretarisfen, en publieke Rentmeesters in hunne ampten bevestigd wierden. In Gelderland kunnen de ampten van Schouten en Schepenen op het platte land begeven worden; en worden ook nog begeven aan Roomschgezinden. Onze Vaderlandsche Geschiedenissen melden, dat onder de Zeekapiteinen, die, ten tyde van den grooten De Ruiter, het Vaderland zo getrouw tegen de Engelschen gediend hebben, een, die een Roomsche Ier was, byzonderlyk heeft uitgemunt. In het jaar 1745 is de Heer Isendoorn a Blois Generaal van de Cavallerie, en Dykgraaf van de Veluwe geweest, schoon hy Roomschgezind was. Tegenwoordig begint men eindelyk te denken om die ongelukkige uitsluitelingen weder hun geleden ongelyk te vergoeden. Te Utrecht, te Dordrecht, te Gouda, te Schoonhoven, te Alkmaar, en op andere plaatsen, heeft men aan de afgezonderde gezindheden het bekleeden van alle ampten toegestaan, die geene betrekking hebben tot de Regeering of tot de Kerk. De Stad Haarlem heeft in de Vergadering van Holland voorgesteld om aan de Godshuizen der Roomschgezinden dezelfde vryheid van belastingen toe te staan, die de andere Gezindheden genieten. De verdraagzaamheid is reeds zó hoog gestegen, dat men, in de verscheiden ontwerpen van verbetering in de Provincie van Utrecht voorgedragen, geen' Christelyken Godsdienst hoegenaamd heeft uitgesloten van het gewigtig recht van tot de verkiezing der Regenten mede te stemmen; en dat voor het voorgesteld Collegie van Gecommitteerden uit de Burgery, geene Christelyke gezindheid aan de andere word voorgetrokken.

IV. *Ongelukkige staat der Jooden.*

De ongelukkige Jooden zyn het alleen, aan welken de voordeelige gisting der gemoederen ter bevordering der algemeene Vryheid geen nut heeft toegebragt. Het was

(*) *Tegenw. St. XXI. D.* 168.

was niet genoeg, dat dit nyver en arbeidzaam volk zyn' werkzaamen aart geboeid zag aan de ketenen van een' godsdienst vol ceremoniën, en voor geheel andere landen luchtstreeken dan de onze geschikt; het was niet genoeg, dat de Rustdag der Christenen het juk van hunnen Sabbath, en veelvuldige Feestdagen verzwaarde; deeze ongelukkigen zyn nog boven dit alles uitgesloten van het grootst gedeelte der Gilden. Intusschen zou men, door deeze uitsluiting te vernietigen, het arbeidsloon merklyk hebben kunnen verminderen, en, dus door het bevorderen der manufactuuren, de schatting verhinderen, die het Land over het algemeen jaarlyks aan vreemde nyverheid betaalt. Is 'er ook wel een ander middel om die misdaaden voor te komen, waartoe die ongelukkigen, gelyk men alreeds wel heeft aangemerkt (*), door armoede en hongersnood gedreven worden?

V. *Noodzaaklykheid van eene godsdienstige vryheid in den tegenwoordigen tyd en deszelfs behoorlyke bepaaling.*

Waarde Landgenooten, het is waar, dat gy duizenden van ongelukkigen in uw Land hebt aangenomen, die de onverdraagzaamheid uit hun eigen vaderland verdreven had, maar de tyden zyn veranderd; men vervolgt nu niet meer; wy hebben niet meer dergelyke volksverhuizingen te wachten; de landen, waaruit zy tot ons zyn overgekomen, zyn thans meer verlicht, en meer verdraagzaam geworden dan de onzen, zy vergunnen aan de Protestanten, hetgeen wy aan de afgezonderde Gezindheden ontzeggen. Te Cleef en te Berlyn hebben de Roomschgezinden recht op alle ampten, even gelyk men die thans te Weenen, te Trier, te Keulen, en te Brussel voor de Protestanten heeft opengesteld. De Vereenigde Staaten van Noord-America hebben alle uitzondering, ja zelfs den naam van Heerschende Kerk verbannen. De meesten van dezelven stellen den toegang tot alle, zo politieke als burgerlyke, ampten vry voor alle Christelyke Gezindheden. In tyden, toen de Dweepery overal de overhand had,

(*) *Verhandel. over het voorkomen en straffen der misdaaden*, *pag.* 19 *en* 20.

had, was de Nederlandsche Verdraagzaamheid voorzeker eene verbaazende en verhevene blyk van moedigheid; maar in den tegenwoordigen toestand van zaaken is dezelve niet meer voldoende.

In een Land gelyk het onze moet geen ingezeten uitgesloten zyn van de hulpmiddelen der nyverheid, welken hem een behoorlyk bestaan bezorgen, en in staat kunnen stellen om zyn Vaderland van dienst te zyn.

Het geloof in één' God, die de oorsprong is van alle goed, en dien men moet beminnen en vreezen, omdat hy in een toekomend leven de deugd beloont, en de ondeugd straft; eene waare liefde, die ons in alle menschen, en voornaamlyk in die van de heerschende Kerk, vrienden en broeders doet vinden, met welken men leeven, verkeeren, en zich vereenigen kan door banden van vriendschap, zaamenwooning, en bloedverwantschap, en geenen afkeer te hebben van het draagen en gebruiken der wapenen ter verdeediging van het Vaderland, ziedaar de eenige geloofsartikelen, welke men behoeft af te vorderen van iemand, die naar eenig ampt van vertrouwen of aanzien wil staan. Als dan word degeen, die weigert zich daaraan te verbinden, hy zy dan van welke Gezindheid hy mooge weezen, niet meer onderworpen aan grievende uitsluitingen, omdat hy deeze of geene leerstellingen is toegedaan; maar met recht afgewezen, omdat hy stellingen aanhangt, die beleedigende zyn voor de burgerlyke zaamenleeving.

Het behoorde ten minste geöorlofd te zyn, in elk Collegie van Staatsbestuur, of van het Gerecht, één lid van eene der afgezonderde gezindheden toe te laaten, ten minste ingevalle de meeste stemmen voor hetzelve mogten zyn (*).

Zon

(*) Degeenen, die deeze aanraading afgekeurd hebben, hebben niet opgemerkt, dat, naardien de Gereformeerden overal de talrykste zyn, de keuze altoos op lieden van hunne gezindheid zou vallen, en dat dus de andersgezinden vanzelf zouden uitgesloten worden, zonder zulks te zyn door wetten, welke de liefde tot het Vaderland in hunne harten zouden uitblusschen; —— en dat, zo het, door eenig buitengewoon toeval, al eens mogt gebeuren, dat een der andersgezinden verkozen wierd, men zou moeten onderstel-

Zou men niet moogen staande houden, dat deeze schikking het eenig middel is om de uitwerkselen voor te komen van de godsdienstelyke hervormingen, die de Keizer in de nabuurige Nederlanden heeft aangevangen. Een groot getal van ryke Roomschgezinden zyn van tyd tot tyd van hier vertrokken, en vertrekken nog dagelyks naar Landen, daar zy tot alle ampten toegang hebben. Men zegt, dat de Lutherschen over het algemeen sterk voor den Keizer zyn ingenomen, en dat zy met verlangen uitzien naar het oogenblik, waarin zy zullen kunnen deel hebben aan de vryheden, welke hy tracht te openen voor den koophandel en voor ampten van allerleijen aart, die hy, zonder onderscheid, aan de drie Godsdiensten van zyne Landen open stelt. Welk middel is geschikter om alle ongelegenheden uit den weg te ruimen, dan dat wy aan de afgezonderde Gezindheden onder ons de voorrechten wedergeeven, die zy in andere Landen kunnen genieten? Veele inboorlingen of buitenlanders, zouden dan met te meerder gretigheid terug keeren of herwaarts komen; omdat zy, zo voor hunne bevordering als voor de zekerheid van hunne bezittingen, hier voorrechten zouden vinden, die zy vergeefs zouden zoeken onder Eenhoofdige Regeeringen, en in Landen die gedurig aan vyandlyke invallen en overheerschingen zyn bloot gesteld.

stellen, dat hy, uit hoofde van zyne verdraagzaame en patriottische gevoelens, waerdig gekeurd wierd om genot te hebben van die wetten, welke niet alleen degeenen, die, openttlyk de leer der Gereformeerden belyden tot het bekleeden der ampten toelaaten, maar ook allen de zodanige Burgers, die, volgens hunne gevoelens, de Reformatie genegen en waare vrienden van het Vaderland zyn.

ZES.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Staatswyze Regeering.

I. *Gevaar uit de vermeerdering der stemmen overwogen.*

Wy hebben dus de noodzaaklykheid of de billykheid aangetoond van geenerhande haatlyke uitzonderingen te maaken onder de verscheidene klasfen van burgers. Maar, zou men misschien kunnen vraagen, is de vermenigvuldiging der stemmen, welke uit dit stelsel zou voortvloeijen, bestaanbaar met de tegenwoordige constitutie? Is het zaamenstel van onze Staatsregeering niet reeds ingewikkeld genoeg? Strekt het vermeerderen der stemmen niet om de verwarring der zaaken, en de traagheid der deliberatiën nog meer te vergrooten? Worden niet de bewooners der kleine Steden, en van het platte land genoegzaam vervangen door de Afgezondenen der groote Steden, en in sommige Provinciën door de Ridderschap? Zou het niet te vreezen zyn, dat de Afgezondenen der kleine Steden en der Dorpen zich zouden laaten verleiden door de gunsten van het Hof, en daardoor den voordeeligen invloed der groote Steden krachteloos maaken (*)?

Wy

(*) Zie zekeren Brief, geplaatst in den *Post van den Neder-Rhyn*, V. N. 256: waarin de Schryver van de *Verdeediging der Vereenigde Nederlanders* (*Defense des Belges Confédérés*) in dit stuk word tegengesproken. Het schynt ons toe, dat aan deezen, anders oordeelkundigen, Schryver eenige zaaken als stellingen ontsliptzyn, die met veel meer recht tegenbedenkingen behoorden gebaard te hebben. Voornaamlyk stelt hy, in zyne *Vrye gedachten van een' Burger*, dat het politiek lichaam van den Staat aan eene ongeneeslyke ziekte kwynt; eene stelling, die de ingezetenen moet aftrekken van de heilzaame ontwerpen ter verbetering; en dat de Staatsconstitutie zó ingewikkeld is, dat dezelve niet kan beschreven worden; offchoon inderdaad, in haar waar licht beschouwd zynde, gezuiverd van eenige misbruiken, die door de tydsomstandigheden zyn ingeslopen, niets enkelvoudiger en regelmaatiger zyn kan.

Wy zullen in de eerste plaats hierop antwoorden, dat de vermeerdering der Representanten in de Staatsvergaderingen, wel verre van de omkooping te begunstigen, dezelve nog moeijelyker maakt. Ten tyde van de eerste onderhandelingen over een Bestand met Spanjen, trachtte een der Gevolmagtigden van den Aartshertog, Pater Neijen, zich van dit laaghartig middel te bedienen. „ Denkt gy, ” zeide Oldenbarneveld tegen hem, de geschenken, die hy aan den Griffier van de Staaten had aangeboden, met verontwaerdiging terug geevende, „ dat het hier gaat, gelyk in de Landen, daar twee, of drie het bestuur over alle zaaken hebben? Een klein getal kan ligt omgekocht worden; maar, wat zou toch de omkooping baaten by een zo groot getal van Staatsraaden, die niet alleen kunnen afgedankt worden, maar ook nog daarenboven niets van gewigt moogen besluiten zonder de toestemming van een nog veel grooter getal Committenten? ”

Zou men niet nog hierby moogen voegen, dat veele kleine Steden en Dorpen als Zaandam, Broek, en anderen, ja zelfs het platte land, inwooners kunnen opleveren, die, uit hoofde van hun groot vermoogen en beproefde trouw, even weinig voor omkooping vatbaar kunnen gehouden worden als de aanzienlyksten der groote Steden? Zou hun invloed in de Staats-vergaderingen, integendeel het gevaar niet verminderen, dat men thans schynt te moeten vreezen van de toegeevendheid van onze thans stemmende Steden?

In welke Vergadering zou deeze byvoeging van nieuwe stemmen verwarring, of langwyligheid kunnen veroorzaaken? Zou dit zyn in die der byzondere Staaten, of in die der Staaten-Generaal?

II. *Wyze om de stemmen, ingevalle van vermeerdering, in de byzondere Staaten te regelen.*

Vooreerst zou deeze byvoeging van stemmen geen hinder toebrengen aan den gewoonen loop der deliberatiën, dan alleen wanneer de zaaken op nieuw voor de Committenten gebragt, of met eenpaarigheid van stemmen zouden moeten afgedaan worden. Dan, dewyl het hier enkel de zaak is Representanten te vergunnen aan de kleine plaatsen, die hier en daar

op

op het platte land verspreid zyn, en die niet gelyk de groote Steden altoosduurende Raadsvergaderingen hebben kunnen, is het ligt te begrypen, dat het noodig zou zyn hierin het gebruik te volgen, dat nog plaats heeft in Friesland, Groningen en Drenthe, daar de Gedeputeerden van het platte land volmagt hebben. Men weet immers, dat de Gedeputeerden van verscheidene Steden, zelfs in Gelderland, dezelfde magt hebben. Wat aangaat de Afgezondenen der kleine Steden, deezen zouden nog minder kunnen omgekocht worden, omdat zy afhanglyk zyn van het Volk. Het zou des te gemaklyker vallen de verwarring, welke de vermenigvuldiging der stemmen zou kunnen veroorzaaken, voor te komen, door enkel het Recht van Bezending te geeven aan zekere distrikten, minder of meerder uitgestrekt, naarmaate van hunne volkrykheid; en de Afgezondenen van deeze distrikten, en die der kleine Steden zouden kunnen vereenigd worden tot Kamers, of Collegiën, ieder van welken niet meer dan ééne stem zou hebben. Door dit middel zou eene Deputatie van het platte Land in Overyssel eene derde stem kunnen uitmaaken, welke, in geval van gelykheid van stemmen by de Ridderschap en Steden, de meerderheid naar de eene of andere zyde zou doen overhellen.

Intusschen zou het kunnen gebeuren, dat de Edelen, zo als, by voorbeeld, in Holland, zich over deeze vermeerdering beklaagden. Zy zouden kunnen inbrengen, dat hun invloed, die tegenwoordig is als 1 tot 18, welligt verminderen zou als 1 tot 21 of 25. Zou men, om hen in dit geval te gemoet te komen, niet kunnen vastftellen, dat by eene nominatie van het platte land, een oud-Land-Edelman, met een' anderen man benoemd zynde, by gelyke bekwaamheden en verdiensten, den voorrang zou hebben?

III. *Voordeelen der eenpaarigheid.*

In het systema dat nu plaats heeft, kan de eenpaarigheid haare voordeelen hebben. In eene Regeeringsform, daar eene soort van Aristo-monarchie veele byzondere belangen doet ontstaan, die dikwyls volstrekt strydig zyn met die van den Staat, kan de

eenpaarigheid veele onvoorzichtige en gevaarlyke raadsbesluiten tegengaan en beletten. In Holland by voorbeeld, is deeze wet juist ten rechten tyd opgekomen in het begin der laatstvoorleden onlusten. Indien niet de Stad Amsterdam, op het voetspoor van een' Overysselschen Ridder, zich had aangekant tegen den eisch van de Schotsche Brigade, en niet had aangedrongen op het verleenen van Convooi, zouden wy ongevoeliglyk overgehaald zyn geworden om deel te neemen in de belangen van Engeland, hetgeen waarschynlyk ons den oorlog met Frankryk op den hals gehaald zou hebben, zonder echter de vryheid van Noord-America te beletten.

IV. *Nadeelen van de eenparigheid.*

Maar, van den anderen kant beschouwd, hoeveel rampen kan niet dit *liberum veto* veroorzaaken? In welk een' droevigen toestand heeft dit het ongelukkig Polen gebragt? Moet men niet aan de tegenkanting van één enkel lid den kwaaden uitslag van den Veldtogt van het jaar 1636 toeschryven, die ons dat aandeel der Nederlanden deed verliezen, hetwelk ons zoveel voorleden rampen, en tegenwoordige gevaaren zou hebben doen ontgaan? Moet men niet aan dezelfde oorzaak het verlies van Brezil toeschryven (*).
Alle zaamenspanning met eene vreemde Moogendheid is eene opoffering van zyne eigene volstrekte onafhanglykheid. Hunne inwendige zwakheid doet de kleine Staaten zich met elkanderen verbinden om niet blootgesteld te zyn aan geduurige invallen of beleedigingen; dus is dan de verpligting van met het voornaamst lid der maatschappy ééne lyn te trekken, wanneer hetzelve eenig belang moet vorderen, of eenigen aanval afweeren, een natuurlyk gevolg van zulk eene verbindtenis. Is het niet ten hoogste onbillyk en ongerymd, dat men de meerderheid dwinge om zich aan de minderheid te onderwerpen, ja zelfs aan eene enkele stem? Is niet eene republikeinsche afhanglykheid, in dit geval, aanneemlyker dan eene

een-

(*) *Zie A. van der Capellen Gedenkschr. II.* 281—328, 325 & 326.

eenhoofdige? Intusfchen is het waar, dat eene juiste meerderheid ontoelaatbaar en zelfs gevaarlyk, zou kunnen zyn; maar tusfchen de meerderheid en de eenpaarigheid zyn nog verfcheiden trappen. Ook weet men, dat hoe gewigtiger en hoe ernftiger de beraadflaagingen zyn, hoe meer het beflisfend befluit de eenpaarigheid moet naby komen.

V. *Befluiten van Holland om aan de eenpaarigheid te gemoet te komen.*

Om de ongelegenheden uit de eenpaarigheid voortfpruitende, zoveel mooglyk, af te weeren, wisten de Staaten van Holland, in het jaar 1585, geen beter middel uit te denken (*) dan provifioneel eene meerderheid van twee derde deelen, en uiterlyk de beflisfing van den Stadhouder, geäsfifteerd door eenige Medeleden. Zou men deeze inftelling niet nog kunnen verbeteren, en bepaalen, ,, dat," gelyk Van Slingeland voorftelt, ,, die meerderheid niet alleen zou prævaleeren in het getal, maar ook in het gewigt der ftemmen, zoveel de natuur der zaak toeliet, met twee derden van de ftemmen, of met dertien van de negentien, onder welke dertien zouden moeten weezen vier van de zes ftemmen van de groote Steden?" Of anders dus, dat, naardien Amfterdam meer dan de helft betaalt in het aandeel van Holland, de meerderheid voldoende zou zyn wanneer deeze Stad zich daarby voegde, en dat 'er tegen dezelve eene meerderheid voor het minst van twee derden zou vereischt worden. Een gelyk ontwerp zou door Zeeland kunnen aangenomen worden, dewyl deeze Provincie, met betrekking tot de eenpaarigheid, in hetzelfde geval is (†). Gelderland, Utrecht en Friesland hebben, in meest allen van deeze gevallen, de meerderheid verkozen, of, wanneer de zaak geene andere beflisfing kon lyden, die van den Stadhouder. Groningen alleen heeft hierin het recht van hoogfte uitfpraak aan de Staaten Generaal overgelaten.

IV.

(*) *Van Slingeland*, *I*, 158, 193, 236. *Gr. Placaatb.* *III*, 88.

(†) *Tegenw. ftaat*, *XIV.* 224.

V. *Oude Regeeringsform van het Bondgenootschap.*

Met betrekking tot de Staaten-Generaal behoeft men zich slechts het bestuur, by het oprechten van de Republiek ingesteld, te binnen te brengen om te bemerken, dat men nooit van voorneemen is geweest de operatiën van den Staat te doen afhangen van de grilligheid van het een of ander Lid. Het was zelfs nooit in bedenken gekomen om het algemeen bestuur over te laaten aan eene vergadering gelyk die van de Staaten-Generaal, welker Gedeputeerden geene gemeenschaplyke instructiën, en geene voldoende magt hebben. Het oogmerk was deeze zorg op te draagen aan eenig doorluchtig Hoofd, geässisteerd door een' Raad van Regeering of een' Raad van Staaten, of, in handen van zodanig een' Raad, waarvan de Stadhouders der Provinciën Leden moesten zyn. De Unie van Utrecht was slechts een tractaat van Alliantie en geen plan van regeering. In het jaar 1579 wierd het opperbestuur der zaaken opgedragen aan den Aartshertog Matthias, en aan den Prins van Oranje als zyn' Stedehouder. In de volgende jaaren wierden de Landraad, Prins Maurits, en de Graaf van Leicester, de een na den anderen, benoemd tot deeze waerdigheid met zeer ruime instructiën. By het vertrek van den Graaf van Leicester wierd het algemeen bestuur gesteld in handen van den Raad van Staat. Toen eindelyk de veelvuldigheid der gewigtige zaaken het menigmaal byeenroepen der Staaten-Generaal noodzaaklyk maakte, en de Raad van Staate niet met de vereischte vryheid kon handelen in de tegenwoordigheid der Engelschen, die men zitting in denzelven vergund had, begonnen de Staaten-Generaal, in het begin van het jaar 1593, eene doorgaande zitting te houden, en het grootst gedeelte der zaaken tot zich te trekken. Van toen af begon alles, dat te vooren door den Raad van Staate met spoed wierd afgedaan, blootgesteld te worden aan langwyligheid en aan veelerhande hinderpaalen, die noodzaaklyke gevolgen zyn van de bepaalde instructiën der Gedeputeerden in de Staaten-Generaal. Dus is niet het getal van meer of minder dan zeven stemmen, die 'er tegenwoordig zyn, kunnen zyn of ooit geweest zyn, oorzaak van die noodlottige langwyligheid, welke in het Bondgenoot-

noodtschap plaats heeft; maar enkel de afhanglykheid der Gedeputeerden en de wet van eenpaarigheid. De afhanglykheid, die den loop der raadpleegingen vertraagt, is by allen niet eveneens; de Gedeputeerden in de Staaten-Generaal zyn min of meer verbonden, naarmaate van de Conſtitutie der verſcheidene Provinciën, door welke zy zyn afgezonden. Die van Friesland hebben meer uitgeſtrekte volmagt dan die van Gelderland, en deeze laatſten weder meer dan die van Holland.

VII. *Voortreflykheid van onze Staats-Conſtitutie boven die van Engeland.*

Deeze afhanglykheid der Gedeputeerden maakt zó zeer het onderſcheidend kenmerk van onze Conſtitutie uit, dat, zonder die, dezelve niet meer zou zyn hetgeen zy is. Zy zou anders veel gelyken naar het Parlement van Engeland, welks leden niet alleen volſtrektelyk en by meerderheid van ſtemmen beſluiten, maar die zelfs daarenboven niet verpligt zyn om hunne Committenten te raadpleegen, of rekenſchap te geeven, en dus een geheel ander ſystema kunnen volgen dan dat van degeenen, die hen hebben aangeſteld, gelyk men gezien heeft, toen de party der *Tory's*, onder de regeering van Willem den Derden, de overhand kreeg, en nog onlangs, toen de meeste Steden en *Boroughs* aan den Koning requesten overgaven, volſtrekt ſtrydig met het ſystema van haare afgezondenen in het Parlement. Ook verheft dit onderſcheid, behalven dat onze Afgezondenen wezentlyk behooren tot de gewesten, welken zy repreſenteeren, onze vryheid verre boven die der Engelſchen; en wy zouden hen niets behoeven te benyden, wanneer ſlechts de volksinvloed op de benoeming der Regenten onder ons overal herſteld wierd. Wanneer het aan de verſcheiden Collegiën, die Gedeputeerden in de Vergaderingen der Staaten afzenden, behaagde eenpaariglyk aan dezelven volkomene en onbepaalde magt te geeven, dan zouden die Vergaderingen volſtrekt ſouverein weezen; maar zy zouden dan ook gelyk in Engeland de Meesters zyn van hunne Committenten, dat een der grootſte gebreken is in de Engelſche Conſtitutie. Dus is het zeer te

ver-

verwonderen, dat Van Slingeland een voorstel gedaan heeft ter afschaffing van eene afhanglykheid, die het onderscheidend kenteken is van onze Constitutie, en het zekerst bolwerk van onze Vryheid.

VIII. *In welk geval zou de meerderheid niet gevaarlyk zyn?*

Het is waar, dat het grootst gedeelte der Collegiën, door welken deeze Gedeputeerden worden afgezonden, onafhanglyk zynde van het volk, ook van hetzelve in gevoelen kan verschillen; maar dit is juist het gebrek, dat wy wilden uit den weg geruimd hebben. Zonder deeze verbetering zou het geneesmiddel van den Heer van Slingeland erger zyn dan de kwaal zelve, want anders zouden de byzondere belangens een veel ruimer teugel krygen, zonder dat het noodig vertrouwen tusschen de Regeering en het volk, zo noodzaaklyk voor den geregelden loop der politieke zaaken, weder hersteld wierd. Het is wel waar, dat het tegengesteld Systema aan langwyligheid onderhevig is, maar deeze langwyligheid zou zeer gemaklyk kunnen weggenomen worden door het invoeren van eene behoorlyke meerderheid; en daarby toont onze geheele Vaderlandsche Geschiedenis duidelyk genoeg, dat men, zo dikwyls de Constitutie door geene beletselen van buiten gehinderd is geworden, altoos wanneer het noodig was zodanige spoedige en krachtdaadige besluiten heeft weeten te neemen, als de omstandigheden vereischten.

IX. *Voorbeelden van Vreede met overstemming gesloten.*

De eenstemmigheid schynt met betrekking tot de Vergadering der Staaten-Generaal niet zo sterk bepaald te zyn als by de byzondere Staaten; dan alleen in de gewigtige punten van vreede, van wapenstilstand, van krygsverbindtenissen, van oorlog, en van belastingen. Met betrekking tot de drie eerste punten heeft deeze wet de Bondgenooten zelden veele moeite veroorzaakt. Dewyl men dezelve, by de Unie van Utrecht, enkel scheen ingesteld te hebben om een afval voor te komen, gelyk aan die, welke de Pacificatie van Gend had doen vervallen, kon deeze wet, by het veranderen van zaaken en omstandigheden, niet altoos de-

dezelfde verbindende kracht blyven behouden. Volgens deeze redenen, door den toenmaaligen Franschen Afgezant Jeannin ingebragt, zou het weinig gescheeld hebben, of het Twaalfjaarig Bestand zou zonder de toestemming van Zeeland gesloten zyn geworden. Men wachtte ook niet na de toestemming van deeze Provincie, noch na die van Utrecht, om den Vreede van Munster te ondertekenen. Dus wierd ook tegen de altoos onverzetlyke stem van Zeeland, en tegen die van Gelderland, de Vreede met Portugal, in het jaar 1661, gesloten. Het zou ongerymd zyn, dat Provinciën, die zeer weinig gevoel hebben van den drukkenden last des oorlogs, andere, die al het gewigt van denzelven moeten draagen, zouden kunnen beletten dat zy zich daarvan zoeken te ontheffen. In dergelyke gevallen moet de overstemming altoos nuttig zyn.

X. *Zaaken van Oorlog.*

Maar het is anders gelegen in het geval der zaaken, betreffende den oorlog en de belastingen. Het is niet minder onrechtvaardig dan gevaarlyk, een' der bondgenooten in te wikkelen in een' oorlog, waartoe hy niet genegen is. Echter moet men de gevallen wel onderscheiden. In een' verweerenden oorlog heeft een ieder onbetwistbaar het recht om geweld met geweld te keer te gaan, zonder alvorens de toestemming der andere Bondgenooten af te wachten. Wanneer zy allen worden aangevallen lyd de zaak geene bedenking, tenzy wanneer de aanval geschied op gemeenschaplyke bezittingen, gelyk zyn de Volkplantingen, waarby de eene meer of minder belang kunnen hebben dan de andere. In zodanig geval zouden de geenen, die achterbleeven, billyk hun recht op de gemelde bezittingen verliezen (*) Wanneer slechts één der Bondgenooten alleen word aangevallen, zyn zy allen, volgens het I Artikel der Unie, verpligt onderlingen bystand te verleenen, dewyl dit niet alleen de voornaamste rede, maar ook het altoosduurend voorwerp van hun bondgenootschap is.

De staat der zaak verandert eenigzins in het geval van een'

(*) *Verklaar. der Unie*, *III*, 265. *II*. 188. 190.

een' aanvallenden oorlog; maar gelukkiglyk is het met de Constitutie van onze Republiek zodanig gelegen, dat men zich niet wel een geval zou kunnen voorstellen, waarin het enkel belang en de zucht om grooter te worden dezelve tot het onderneemen van zulk een' oorlog zouden kunnen aanspooren; en voorzeker zulk een geval vordert eene zó treffende klaarblyklykheid, dat het behoorlyk is; dat tot dit onderwerp eene algemeene toestemming geëischt worde; in dit geval moet de weigering van ééne Provincie, ja zelfs van ééne enkele Stad van groot nut zyn.

XI. *Belastingen.*

Nu blyft het artikel der belastingen nog over. Het is billyk, ja het is zelfs een onafscheidbaar vereischte van de politieke vryheid, dat men niet genoodzaakt kan worden tot het opbrengen van belastingen, waarin men niet bewilligd heeft; deeze vryheid is eene der wezentlykste grondvesten, van onze Constitutie; zy was de eerste dryfveer van den opstand tegen Spanjen, en derhalven moet zy eene der onwrikbaare hoofdwetten van ons Bondgenootschap zyn.

Het is onbetwistbaar waar, dat zo men, ingevolge Art. V en VI van de Unie van Utrecht, algemeene belastingen over alle de Provinciën had vastgesteld, zulks ten hoogste billyk en verstandig zou geweest zyn; deeze inrichting zou gewisselyk den last veel gelyker gemaakt hebben: maar de onmooglykheid om dezelve verder uit te strekken dan tot de uitgaande en inkomende rechten heeft het heffen der belastingen by *Quota's* of aandeelen, noodzaaklyk gemaakt, waaruit ontallyke en oneindige oneenigheden ontstaan zyn. Hoe zal men deeze contingenten best verdeelen? Zal men de uitgestrektheid der landen ten grondslag neemen? Maar men vind landstreeken, die veel kunnen opbrengen, en wederom andere, die maar weinig, ja zelfs sommige, die geheel niets kunnen opbrengen, zodat de nyverheid, de visschery en de gelegenheid tot den zeehandel voordeeliger schynen dan wyduitgestrekte en zelfs vruchtbaare landstreeken. Is het dan wel te verwonderen, dat dit verschil zo droevige oneenigheden verwekt heeft? Is het wel te verwonderen, dat onze doorzichtigste Staatkundigen hun verstand als uitgeput hebben om de-

zel-

zelve uit den weg te ruimen? Om een voldoend middel tegen deeze ongelegenheden uit te vinden zyn voornaamlyk de buitengewoone Vergaderingen van de jaaren 1651 en 1717 belegd geworden. In de eerste wierd voorgesteld, dat, zo 'er niet meer dan twee derden der Bondgenooten konden overgehaald worden tot het toestemmen in nieuwe subsidiën, de zaak aan een Collegie van scheidsmannen zou gesteld worden, dat met zeer veel beleid ontworpen was (*) Maar de Provincie Holland, onvoorzichtiglyk zich tegen het artikel der subsidiën aankantende, was oorzaak dat het geheel ontwerp ongelukkiglyk van de hand wierd gewezen (†). „ Deeze Provincie voorzag toen niet," zegt Van Slingeland by deeze gelegenheid, „ tot haar groot ongeluk, dat de Staat in minder als zestig jaren zoude moeten voeren drie zwaare oorlogen tegens Engeland, en drie tegens Vrankryk, dat de last van die oorlogen zoude gedragen worden met zeer ongelyke schouders, en dat het de Provincie van Holland zoude wezen, welke zoude hebben de meeste reden van klagte over die ongelykheid, en over de onbepaalde vryheid der consenten". Het is waar, dat dezelve, in het jaar 1667, dit ontwerp wel wilde aanneemen, maar toen waren de andere Provinciën niet meer daartoe genegen. Dit zelfde ontwerp, op eene nog veel aanneemlyker wyze voorgesteld, wierd, in het jaar 1717, door den Raad van Staate aan de buitengewoone Vergadering voorgesteld, doch met geen' beter' uitslag. Eene Commissie, in het jaar 1722, door H. H. Mog. aangesteld om daaraan te arbeiden, onderging hetzelfde lot, niettegenstaande dezelve de beste middelen aan de hand gaf, om de voorgestelde einden te bereiken, welke misschien met mooglykheid uit te denken waren (§).

XII. *Middelen van Constrainte in het Bondgenootschap overwoogen.*

Hetgeen dit stuk bovenal zeer bezwaarlyk maakt is het

(*) *Zie de Verklaar. der Unie*, *II*, 163, *III*, 184, 189. *Van Slingel. I*, 224.
(†) *Zie de Wit*, *Considerdatien van Staat*, *pag.* 671.
(§) *Zie. Bynkershoek Quaest. Jur. Publi II*, *Cap. XXIV*, *L*, 371.

het gebrek aan een krachtdadig middel om de Provinciën tot het opbrengen van hunne Quota's te noodzaaken. Het XXIII Artikel der Unie, vergunt by nalaatigheid in dit geval het in beslag neemen der goederen, en zelfs der inwoonders van zodanige landen.

Men moet echter hier de gevallen wel onderscheiden. De gewoone petitiën van den Raad van Staate kunnen niet afgewezen worden, dan onder aantooning, door het openleggen van den staat der financiën, van de onmooglykheid om daaraan te voldoen, en in zodanig geval bewyzen de voorbeelden van voorgaande tyden, dat men de verdeelingen kan veranderen. Wat aangaat de buitengewoone petitiën, deeze strekken altoos ter voldoening van byzondere onderwerpen, en wanneer men de gepastheid of de noodzaaklykheid van zodanige onderwerpen erkend heeft, volgt het vanzelf, dat *die het einde wil, ook de middelen wil.*

Zo nu eens, het zy in het opbrengen der gewoone belastingen, of van subsidiën, waarvan men de noodzaaklykheid niet kan ontkennen, eenige Provincie achterlyk, of volstrekt weigerende bleef, zou men het dan wel kwaalyk kunnen neemen, dat de middelen by het fundamenteel Verbond bepaald in het werk gesteld wierden? Het is de Hollanders in het jaar 1586 gebeurd volgens deeze wet tot betaaling genoodzaakt te worden. Hetzelfde lot is andere Provinciën tot den jaare 1639 toe, dikwyls te beurt gevallen. Zedert dat dit middel in onbruik is geraakt, hebben de byzondere Provinciën de onafhanglykheid in dit opzicht tot een buitenspoorigen top gedreven (*). De zachte middelen hebben niet altoos het gewenscht gevolg gehad, en de dwangmiddelen kunnen een groote verbittedrheid voortbrengen." Maar, dewyl het niet in acht neemen van een zo gewigtig stuk, dat noodzaaklyk moet strekken om allen de banden van het lichaam van den Staat los te maaken, en een gebouw omverre te werpen, aan welks duurzaamheid allen de Bondgenooten evenveel gelegen ligt, en tot welks instandhouding zy

(*) *Zie Van Slingeland*, *I*, 192, 193. *Rein. Vryaart*, *II*, 119, 126, *III*, 62. *Bynkershoek*, *Quæst. Jur. Publ. II*, *Cap.* 13, 24. *Tegenw. St. XI*, 299. *Verklaar. der Unie* III, 194.

zy allen zich verbonden hebben, lyd het geene tegenspraak of het middel, door de Unie vastgesteld, is, na alle andere middelen vergeefs beproefd te hebben, volstrekt noodzaaklyk en wettig. Anders zou ons Staatsgestel een lichaam zonder ziel; en een weltoegerust schip zonder roer zyn.

De eendragt is ons Palladium; derzelver handhaaving alleen kan onze inwendige rust, en onze uitwendige veiligheid verzekeren. Deeze eenigheid hangt af van de gesteltheid, en van het werkvermogen van het algemeen bestuur, ingericht om zeven Souvereine Staaten tot één lichaam te verbinden, en de vereenigde krachten van die allen gelykerhand te doen werken, om daardoor de algemeene veiligheid te bevorderen. Dus is dan het middel om deeze eenigheid zodanig te versterken, dat zy de behoorlyke werking kan doen, op den aart van het Bondgenootschap zelven gegrond.

XIII. *Middelen van decisie door overstemming overwogen.*

Dewyl men in alle twisten, zo gevaarlyk voor den Staat, tot een besluit moet komen, blyft 'er geene andere keuze over als de overstemming, of eene beslissing van zegmannen. Wat de meerderheid betreft, hoe zal die onder zo ongelyk verdeelde Staaten ingericht worden? Zou het niet kunnen gebeuren, dat de Provinciën van Utrecht, Friesland, Overysfel en Groningen eene meerderheid uitmaakten tegen de drie andere? Zou niet alsdan de party, welke inderdaad de zwakste is, de wet stellen aan de sterkste? Zou men, om zich uit eene zo groote verwarring te redden, niet kunnen vaststellen, dat, wanneer vyf of zes Provinciën tegen Holland stemmen, deeze laatste verpligt zal zyn toe te geven, ten minste zo een derde gedeelte van haare byzondere Staats-vergadering tot de meerderheid der Provinciën overhelt? En zou men van den anderen kant, dewyl Holland een zo magtig gedeelte van het Bondgenootschap uitmaakt, niet kunnen vaststellen, dat de meerderheid de overhand zou hebben, wanneer deeze Provincie drie andere op haare zyde had? Het komt ons voor, dat alle de Provinciën dit, of een dergelyk ontwerp behoorden aan te neemen, dewyl haare eigen belangen zulks vorderen. Als dan zou Holland alleen door zyne weigering aan de andere

niet meer de wet kunnen voorschryven, en Amsterdam alleen zou dan niet meer geheel Holland, en door dien weg de gantsche Republiek kunnen dwingen of ophouden. Dan zou men niet meer in het geval komen van het ontzag, dat men aan de aloude fundamenteele instellingen verschuldigd is, te onteeren door geduurige overtreedingen. Dan zou men zich niet meer van kostbaare en haatverwekkende middelen behoeven te bedienen om de onwillige leden tot rede te brengen. Van den anderen kant zou Holland gemaklyker staat kunnen maaken op de andere Bondgenooten, en niet geduurig verpligt zyn zich uit te putten om hunne nalaatigheid. Deeze Provincie heeft des te meer belang in het aanneemen van dit ontwerp, omdat de belastingen doorgaans oorzaak zyn van de oneenigheden in den Staat, en zy daaromtrent nooit achterlyk blyft. Hierdoor zou zy den invloed, dien zy zich door haare weigering weet te bezorgen, blyven behouden, zonder dat die der andere Provinciën benadeeld wierd.

XIV. *Gevaar in eene uitspraak van Zegsmannen.*

Men zou, zo dit voorstel aangenomen wierd, minder in de noodzaaklykheid zyn om tot de uitspraak van zegsmannen toevlucht te neemen. Want, laaten wy onszelven toch niet bedriegen, daar wy thans maar één' Stadhouder voor alle de Provinciën hebben, die de noodige vereischten bezit om scheidsman te kunnen zyn, die zoveel middelen aan de hand heeft om zich in dit geval op de wetten der Constitutie te beroepen, en daarby zoveel aanzien en vermogen heeft door de verscheiden ampten, die hy bekleed, zou het genoegzaam onmooglyk zyn hem van zulk eene bemiddeling uit te sluiten. Zou het dan niet kunnen gebeuren, dat deeze beslissing zich voor de minderheid verklaarde? Zou het niet kunnen gebeuren, dat men, om alle handelingen aan zulk eene beslissing te onderwerpen, geduurig werkte om verdeeldheid tusschen de Staatsleden van eene zelfde Provincie te verwekken? Toen de oude Graaven, zegt Grotius, dit recht van weigering lieten in stand blyven, zochten zy daardoor enkel eene geduurige oneenigheid aan te kweeken, die hen, als opperste scheidsmannen, volstrekt meesters maakte van alle deliberatiën. Maar deeze schikking, voegt di

groot

groote Man daarby, is zeer gevaarlyk in eene Republikeinsche Regeering (*).

De Raad-Pensionaris van Slingeland (†) was van oordeel, dat Willem de Eerste dit *liberum veto* enkel had laaten in stand blyven, om de Republiek geheel naar zyn' zin te kunnen regeeren, en het Stadhouderschap noodzaaklyk te maaken voor de Constitutie. Ook merkt hy aan, dat Willem de Derde liever wilde regeeren door den invloed, dien hy zich had weeten te verkrygen, zelfs ten koste van de wetten des Lands, dan zich van dien invloed bedienen ter uitrooijing van de misbruiken, die na zyne dood moesten uitbreeken, en het Stadhouderschap erflyk maaken in zyn geslacht. Onze voorouders hebben zich, omdat zy niet overstemd wilden zyn, onderworpen aan de uitspraak der Stadhouders, of van scheidsmannen, door het IX Art. van de Unie, en door afzonderlyke Ordonnantiën voor Holland, van de jaaren 1581 en 1586; maar zou de overstemming niet veel verkiesbaarder geweest zyn? Men zou zelfs moogen gissen, dat men niets meer dan eene verstandige overstemming noodig had om voor altoos de eenpaarigheid van stemmen magtig te worden. Zohaast de kwaalykgezinden zouden zien, dat zy door hunne tegenkanting niets konden winnen, zouden zy zich ligter laaten overhaalen.

XV. *Gelykheid van belangen in de verscheidene Provinciën.*

En inderdaad, welke rede zouden de Provinciën hebben om met elkandere te twisten? Hebben zy niet alle dezelfde belangen? Het onderscheid, dat men gemaakt wil hebben tusschen Zee- en Land-Provinciën, is ongegrond. Zyn zy niet alle gelegen aan de Zee zelve of aan een' Zeeboezem? Hebben niet de meest landwaart in gelegen gedeelten, door middel van vaarten en graften het voorrecht van voordeel te kunnen trekken uit de scheepvaart? Keert niet de overvloed der best tot den koophandel gelegene Steden terug tot de andere, door in

(*) *Annal. Lib. IV.*

(†) *Zie Chesterfields Letters. IV, en Van Slingel. Staatk. Schr. I*, 204, 207, 222, 249, 259.

in dezelve, door middel van de ontlasting, welke zy haar bezorgen, den lust tot nyverheid en tot den landbouw op te wakkeren? Word niet de waerdy der landeryën in Gelderland en Overysfel vergroot, door de verbetering derzelve, welke de groote koophandel van Holland noodzaaklyk maakt? Hebben Holland en Zeeland geen belang by het behoud van die Provinciën, welke haar, in tyden van gebrek tot voorraadschuuren ftrekken? Kortom, hebben zy niet alle een gelyk belang om elkandere onderling by te ftaan in het handhaaven en bevorderen van de fcheepvaart, visfchery, koophandel, manufactuuren, en overzeesche bezittingen? Legt haar niet alle evenveel gelegen aan het onderhouden van eene genoegzaame zeemagt ter befcherming van haare zeevaart en volkplantingen; en van een militair wezen tot verdeediging van het Land?

XVI. *Waare oorzaken der verdeeldheden in den Staat.*

Wanneer men met oplettendheid onderzoek wil doen naar de oorzaaken, die het verfchil van gevoelens tusfchen de verfcheidene Provinciën, en zelfs tusfchen de Leden van eene zelfde Provincie verwekken, zal men bevinden, dat die uit niets anders ontftaan dan uit byzondere belangen, voortgefproten uit Monarchaale of Aristocraatifche ongeregeldheden en mismisbruiken; maar, dat men, volgens ons, of eenig ander dergelyk ontwerp, deeze misbruiken wegneeme; en van dat oogenblik af aan zullen wy genoegzaam altoos op de eenftemmigheid kunnen ftaat maaken; dan zal geene kleine Stad gelyk de Briel, de ftoutheid hebben van eene onderhandeling van gewigt tegen te houden, omdat deeze of geene bloedverwant van een' Burgemeester niet tot Lieutenant-Collonel bevorderd word (*).

Is

(*) Wy kunnen niet nalaaten dit geval, om deszelfs byzonderheid, hier aan te haalen. „ Toen ik, " zegt de Graaf van Chesterfield in zyne Brieven, (T. IV.) „ arbeidde om de Republiek over te haalen tot het Tractaat van Weenen van 1731, toonden alle de Steden van Holland zich hiertoe genegen, de kleine Stad Briele alleen uitgezonderd. Deszelfs Gedeputeerden

Is 'er wel een ander middel om te beletten, dat het byzonder belang de overhand kryge over het algemeen belang, dan de Reprefentanten van het Volk afhanglyk te maaken, ten minfte wat aangaat de prefentatie of benoeming? Kunnen Regenten, die door het Volk zelf benoemd zyn, by het Volk wel gehaat, of verdacht weezen? Zohaast deeze benoeming ftand grypt zullen de Staatsvergaderingen niet meer blootgefteld zyn, aan het neemen van refolutiën, rechtsftreeks ftrydig met de begeerte der Natie; want in de Democratifche Conftitutie, welke wy hier voorftellen, zal het immers de zuiverfte ftem des Volks zyn, welke voornaamlyk in de publieke deliberatiën gehoord zal worden.

XVII. *Het volk nu meer verlicht dan oudtyds.*

Men zegge niet, dat men, door de ftem des volks te hooren in het vastftellen van eene Reprefentatie, welke wezentlyk van het volk af hangt, gevaar loopt van zich bloot te ftellen aan allen de noodlottige gevolgen van eene volftrekte Volksregeering, onderhevig aan eene groote ongelegenheid, te weeten, dat de nationaale opvoeding zich over het algemeen weinig verder uitftrekte dan tot loopen, worftelen, en dergelyke lichaamsoefeningen. Het grootst gedeelte dergeenen, die in de publieke vergaderingen zitting en ftem hadden, beftond uit onbefchaafde, onkundige, en ongeleerde lieden; maar, na de gelukkige uitvinding van onzen beroemden Laurens Koster, zyn de nuttige kundigheden algemeener en gemaklyker te verkrygen geworden. De vryheid van de drukpers verfpreid tot onder de geringfte klasfe der menfchen een licht, dat men eertyds zelfs te Athenen en te Rome vergeefs zou gezocht hebben. Wanneer men by deeze voordeelen nog dit voegt, dat de beftuuring der al-

den verklaarden opentlyk, dat zy nimmer hunne toeftemming zouden geeven, zo niet zeker Majoor, die een inboorling van hunne Stad, en *een braaf burgerman* was, tot den rang van Lieutenant-Collonel verheven wierd. Na verloop van drie dagen wierd het ampt aan dien man gegeven, en de opvolging der Oostenrykfche Erflanden wierd verzekerd."

algemeene zaaken nimmer aan het volk word overgelaten, maar altoos toevertrouwd aan een' Raad van de verstandigste en doorzichtigste lieden uit het midden van hetzelve, dan is het ligt te begrypen, dat de Volksregeering van onze tyden aan geenen der ongelegenheden van de oude onderhevig is.

Kan men, na deeze onwederspreekbaare aanmerkingen wel overwogen te hebben, wel ontkennen, dat eene wezentlyke Volksvertegenwoordiging het eenig middel is om de stem des Volks, en by gevolg, de algemeene begeerte te doen hooren, zo in de zaaken, die by meerderheid kunnen doorgaan, als in die, welke de eenpaarigheid vereischen? Is 'er wel een ander middel om de Staatsdeliberatiën tot algemeene Volksdeliberatien te maaken? Dus is het allernoodzaaklykst, dat de Representanten der Natie hunne aanstelling en aanblyving verkrygen, niet van den Stadhouder, of van deeze of geene Vergaderingen, maar van het Volk alleen.

XVIII. *Is de Republikeinsche Regeerings-form in allen de deelen van het Bondgenootschap noodig.*

Zy, die over den aart der Bondgenootschappen geschreven hebben, erkennen, wel is waar, dat dezelven gelyklyk bestaan konden uit min of meer Republikeinsche Leden, en zelfs uit Eenhoofdige Regeeringen en Gemeenebesten, zonder onderscheid. Maar hebben zy niet teveus toegestemd, dat de Bondgenootschappen tusschen Republieken beter gegrond zyn, en dat derzelver gegrondheid zelfs toeneemt, naarmaate dat de Republikeinsche Regeeringsform der verscheiden leden meer onderlinge overeenkomst heeft? En zo deeze overeenkomst alleen in staat is de byzondere belangen, die in het politiek lichaam geduurige onrust zouden verwekken, weg te neemen, moet men dan niet bekennen, dat dezelve noodzaaklyk is? Kan men deeze stelling ontkennen, na wel doorgezien te hebben aan welke gevaaren het al te groot gezag van één' enkelen persoon in eenige van onze Provinciën het geheel Bondgenootschap heeft blootgesteld? Heeft men niet wel te recht aangemerkt, dat de geheele Constitutie zou omgekeerd zyn geworden, wanneer Willem de Derde Souverein van Gelderland geworden was? Zaamverbon-

bonden Gemeenebesten, die weinig of geene belangen met hunne nabuuren gemeen hebben, zoals Zwitserland, kunnen zich handhaaven met wezentlyk verschillende grondstellingen in de verscheiden gedeelten, die dezelven uitmaaken; wanneer echter deeze verschillen langzaamerhand minder wierden, zou derzelver magt en eenigheid veel grooter worden, en zy minder blootgesteld zyn aan binnenlandsche oneenigheden. De overeenkomst der Constitutiën is derhalven een middel om den band der vereeniging nog sterker te maaken, en behoort die niet sterker en naauwer te zyn, naarmaate dat het algemeen Lichaam meer te vreezen heeft?

XIX. *Is de Nederlandsche Republiek voor eene grooter uitgestrektheid vatbaar?*

De Unie van Utrecht zegt, dat men, met toestemming van allen de Leden een' nieuwen Bondgenoot mag aanneemen. Deeze bepaaling strekte om het groot Bondgenootschap van Gend, weder te verlevendigen, of ten minste om de nabuuren mede in de Republiek te trekken, die door hunne gunstige gelegenheid hadden kunnen medewerken tot de algemeene welvaart en veiligheid. In de eerste tyden had de Republiek geen wyduitgestrekt grondgebied noodig, dewyl zy in de jaloesie der nabuurige Mogendheden een genoegzaam sterk bondgenootschap vond. Maar zyn de tyden in dit opzicht niet veranderd? Voor eene enkelvoudige Republiek zou het voorzeker onvoorzichtig zyn zich te willen uitbreiden. In Staaten, die aan ééne enkele Gebiedende Magt onderworpen zyn, moet de werkende kracht van het middenpunt naar de uiteinden langzaamerhand zwakker worden; maar, wanneer een algemeene Staat zaamgesteld is uit verscheiden byzondere Staaten, waarvan een ieder een middenpunt van Wetgeeving heeft, waarom zou men dan deszelfs omtrek niet moogen uitbreiden? Toen de Algemeene Staaten het recht van stemmen aan die van Drenthe en aan die van Staats-Braband geweigerd hebbn, hebben zy voor rede ingebragt, dat het getal der stemmen de verwarring in de deliberatiën zou vergrooten. Dezelfde rede schynt de oorzaak geweest te zyn, dat men verscheiden

maalen de gelegenheid verwaarloosd heeft om eenige afgescheiden gedeelten van het groot Bondgenootschap van Gend, en zelfs van dat van Utrecht weder in het algemeen Lichaam aan te neemen; maar, zo, onze Bondgenootsche en Republikeinsche Constitutie gezuiverd was geweest van de misbruiken, welken wy aangetoond hebben, zou deeze weigering dan niet ongegrond zyn geweest? Zouden wy daardoor niet bevryd zyn gebleven van die langduurige en bederflyke oorlogen, waarin het ongerymd Systema der Barriere ons heeft ingewikkeld, en van allen de onbeslisbaare twisten, welken ieder Souverein, die bezitter is van zeker gedeelte der Nederlanden, tegen ons zal opwerpen, totdat eene van de twistende partyën eene prooi van de andere zal geworden zyn?

❀

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Waare Grondwetten van de Nederlandsche Constitutie.

I. *Handhaaving en verbetering der Nederlandsche Constitutie door ons ontwerp.*

Dus hebben wy het geheel zaamenstel van onze achtenswaerdige Staatsconstitutie ontwikkeld. Dus kunnen wy, zonder aan hetzelve in eenig opzicht te kort te doen, maar door integendeel op te klimmen tot de grondstellingen, die deszelfs byzondere kenmerken zyn, daarin nog allen de voordeelen vinden, welken hetzelve ooit heeft opgeleverd, zo tot de eerste oprechting als tot den verderen bloei van de Republiek. Dus is ons oogmerk geenzins de Regeeringsform te veranderen. De Staaten-Generaal, de Staaten der byzondere Provinciën, de Stadsraaden, de Gedeputeerden van het platte land, daar die plaats hebben, allen behouden zy hunne rechten: zelfs worden die van verscheiden Vergaderingen vergroot, door het wegneemen der hinderpaalen, die de vryheid van hunne deliberatiën stremden, en door haar, door middel van den invloed des volks, eene kracht en werkzaamheid by te zetten, die haar voor altoos beveiligt tegen de geweldenaaryën van het gemeen. Tot heden toe heeft 'er altoos eene wederzydsche tegenkanting tusschen de Aristocratische en Stadhouderlyke partyën plaats gehad: de overmagt is nu eens by de eene, en dan wederom by de andere party berustende geweest; dus ontbreekt 'er nog eene derde magt, die het evenwigt tusschen deeze twee gelykstrydende magten kan vaststellen, en deeze magt is HET VOLK. Regeerders van het Land, zolang uw gezag niet op deezen gewigtigen grondsteen zal gevestigd zyn, zal het altoos wankelbaar en kragteloos blyven. Stadhouders, zo ooit de Landregeerders dit stelsel omhelzen, zonder dat gy daarin deel neemt, weest dan op uwe hoede, vleit u dan niet meer met de hoop van het volk naar uwen zin te zullen kunnen beroeren: maar voegt u intyds naar deeze schikking, dan zal uw gezag

stand

ſtandvastig en duurzaam zyn, en de voorrechten, die men u alsdan niet meer zal betwisten, zullen ſtreelende en ſaanneemlyk genoeg zyn voor een' burger, die niet haakt naar den ondergang van de algemeene vryheid.

Schoon de Souvereiniteit inderdaad by het Volk berust, zyn 'er echter altoos zulke groote wanorders ontſtaan, zo dikwyls hetzelve het roer der regeering zelf heeft willen beſtuuren, dat het telkens genoodzaakt is geweest, deeze zorg wederom te ſtellen in handen van de aanzienlykſten: Dus berust het Opperbeſtuur by de ſtaatswyze regeering van de voornaamſten des Volks, of, gelyk Grotius zegt: *Delectorum, primorum ex plebe, ſummum imperium.* Maar is hun gezag onafhanglyk, of erflyk? Is niet het Volk de Committent van de Regenten, even gelyk zy de Committenten zyn der Gedeputeerden, die uit hun midden worden afgezonden? Heeft het volk, hetzy dan dat hetzelve het recht van hen te benoemen aan zich behouden hebbe, hetzy dan, dat het een genoegzaam vertrouwen in hunne wysheid geſteld heeft om dit aan hen over te laaten, niet de wettige magt om zich tegen proviſioneele en veranderbaare gebruiken te verzetten, die enkel gevolgen van deszels toegeeflykheid zyn? Heeft het zich ontdaan van het recht om zyne Regenten te verkiezen, of op hun gedrag het oog te houden? Voorzeker, neen; dus blyft de Conſtitutie overal Democratisch.

Het Lichaam van onzen Staat dus ingericht zynde kan vatbaar zyn voor de werkingskracht der Democratie, voor de beſtendigheid der Aristocratie, en, zodraa men het eens kan worden over de bedieningen van een' eenigen en erflyken Stadhouder, voor de voordeelen der Eenhoofdigheid, zonder de benaaming te erkennen, en zonder voor de misbruiken van eene derzelve blootgeſteld te zyn.

De zaaken hebben een' geheel nieuwen keer genomen. De geest der Natie is verlicht geworden, en thans zodanig geſteld, dat het volk, wat men ook daartegen mooge doen, zohaast de zaaken eenigzins gewigtig en tevens netelig zyn, altoos zyn' invloed in dezelve zal willen hebben, en derzelver loop beſtuuren. Maar kan men wel verzekerd zyn, dat, in dergelyke gevallen, het verſtandigst gedeelte des volks altoos de

over-

overhand zal hebben? Is het niet beter, om den onwederstaanbaaren en onvermydlyken invloed des Volks voor te komen, dat men, om eens zo te spreeken, een onderling vergelyk zoeke te treffen, en aan hetzelve het onvervreemdbaar recht van verkiezing wedergeve?

Elke wettige Constitutie is gegrond op fundamentee-wetten. Deeze wetten zyn tweederlei. De eerste worden genoemd natuurlyke wetten, omdat dezelve den voorrang hebben boven alle politieke instellingen, en voortvloeijen uit de oorspronglyke order der zaamenleeving, en omdat zy voor alle Sraaten gemeen moeten zyy. De tweede noemt men ingestelde wetten, omdat dezelve alleen zyn ingericht naar de byzondere gesteltheid van elken Staat. Zonder de eerste zou geene burgerlyke zaamenleeving kunnen in stand blyven, alsdan zou eene volstrekte regeeringloosheid plaats hebben. Zonder de laatste zou 'er wel eene Regeering over blyven, maar dezelve zou geheel veranderd worden; zy zou niet meer de vereischte gedaante behouden om aan degeenen, die dezelve uitmaaken het meest mooglyk goed te verschaffen.

II. *Natuurlyke Grondwetten van alle Regeringen.*

„ Het behoort (*) tot het wezen van alle Regeeringen, hetzy de magt by éénen beruste, hetzy dezelve onder veelen verdeeld zy, een vermogen te bezitten, het welk, zo niet onwederstaanbaar, ten minste onoverwinlyk zy, het welk zich altyd in staat vinde om de wederspannigen tot gehoorzaamheid te dwingen, en waarop de losbandigheid nimmer de overhand te krygen.

„ Het behoort tot het wezen van alle Regeeringen, dat het leven, de staat, en de eigendommen der Ingezetenen veilig zyn onder de hoede der wetten. Derhalven zou eene wet, die mede bragt, *daar zullen geene eigendommen meer plaats hebben*, alle Staatsgesteltenissen den bodem inslaan.

„ Het behoort tot het wezen van alle Regeeringen, dat allen de onderdaanen tot het opperst rechtgebied van

(*) *Zie Moreau Pligten der Overheden, vertaald door Elias Luzac*, pag. 149, 150, 151.

van de Overheid zelve hunne toevlucht kunnen neemen, en haar de misbruiken, welken zy kan verbeteren en de wanordens, welke zy verpligt is te herstellen, met vertrouwen onder het oog brengen." Eene wet, derhalven, die een volk tot een' louter lydelyken staat zou brengen, die alle klagten en vertoogen onherroeplyk zou affnyden; eene wet, die aan een geheel volk eene stilzwygende lydzaamheid zou voorschryven., en die de ongehoorzaamheid van een' wederspanneling in denzelfden rang zou stellen met de bede der ongelukkigen, zou eene der eerste grondwetten van alle burgerstaaten schenden".

III. *Ingestelde Grondwetten van de Nederlandsche Republiek.*

Onder de ingestelde wetten zyn eenige, die geschikt zyn naar den band van vereeniging, andere naar de republikeinsche constitutie, andere naar de byzondere rechten der burgers, en eindelyk andere naar de gesteldheid van het Land.

IV. *Waare Beschryving van de Nederlandsche Constitutie.*

Wanneer men het Staatslichaam der Nederlanden over het algemeen beschouwt, is het eene maatschappy van verscheidene Republieken, waarvan elke Republiek de souvereine onafhanglykheid behouden heeft in alles, dat geene betrekking heeft tot de gemeene belangen van het Bondgenootschap, en door haare stem medewerkt in alles, dat deeze belangen aangaat. Dus is ieder lid van het Bondgenootschap volstrekt vry en onafhanglyk, voor zo verre het deszelfs inwendige regeering betreft. En wat aangaat deeze inwendige regeering, het is van zoveel belang voor de veiligheid van het geheel Bondgenootschap, dat het Staatsbestuur van ieder lid van hetzelve volstrekt republikeinsch zy, dat zo wanneer een derzelven zich verbeelden mogt zich te kunnen bedienen van zyn recht van Souvereiniteit, om die Souvereiniteit op te draagen aan een' enkelen persoon, hetzy onmiddelyk, gelyk zulks het voorneemen was van Gelderland, in het jaar 1674, hetzy middelyk, door aan zodanigen persoon een gezag te geeven, waardoor hy geheel meester wierd van de wetgeevende magt; men niet behoeft te twyfelen of de andere Bondgenooten zouden

den uit aanmerking van het gevaar, waaraan deeze verandering hunne eigene vryheid zou blootstellen, het recht hebben van zich daartegen te verzetten.

Ook vind men, de politieke constitutie van elke provincie op zichzelve met oplettendheid beschouwende, veele zaaken, die in den grond eene treffende overeenkomst met elkandere hebben, schoon derzelver uiterlyke gedaante eenigzins verscheiden is. Men ziet overal de Souvereine magt onmiddelyk van het volk voortvloeijen, schoon derzelver uitvoering berust by de voornaamsten, in Staats-Collegiën byëen vergaderd. Dus *vertoont het Nederlandsch Gemeenebest van alle kanten eene Democratische Constitutie, die op eene min of meer Aristocratische wyze bestuurd word.* Wy zeggen, op eene *min of meer* Aristocratische wyze, om aan te toonen, dat de afhanglykheid der Provinciaale Regenten van het volk, van waar al hun gezag voortvloeit, meer of minder groot is, naar de afzonderlyke regeeringsform van elke Provincie. De Stadhouder is niets meer dan een Staatsdienaar, een weinig meer verheven dan de anderen, maar wiens afhanglykheid eveneens tot het Volk opklimt. Men kan aan de Edelen in het algemeen geen ander voorrecht toekennen, dan alleen dit, hetwelk in zichzelf luisterryk genoeg is, dat zy beter dan anderen de rechten der zuivere Democratie hebben weeten te bewaaren, door zich een' vryër' toegang tot de Staatsvergaderingen voor te behouden, in welke zy echter geene Aristocratie kunnen uitmaaken, dewyl zy niet allen daarin worden toegelaten. Deeze beschryving onderscheid de Nederlandsche Constitutie van de volstrekte Volksregeeringen, waarin het volk gezaamentlyk het oppergezag in handen heeft en uitoefent, gelyk in eenige Cantons van Zwitserland, en van de Aristocratische Regeering, waarin de Edelen alleen recht tot de regeering hebben, gelyk te Venetiën en te Genua, en eindelyk van de Eenhoofdige gemengde Regeering waarin kracht aan de wetten te geeven, oorlog te voeren, en vreede te maaken aan een' enkelen persoon staat, gelyk in Engeland.

Dus behoeft de algemeene wil, die het algemeen oppergezag uitmaakt, hier maar één' weg in te slaan, om

om zyne werking ten uitvoer te brengen; terwyl in Staaten daar de aandryving van een' Alleenheerscher moet voortkomen, dezelve daartoe twee wegen moet volgen."

Kan 'er wel een enkelvoudiger, geregelder en eenstemmiger Staatbestuur worden uitgedacht?

Daar de Republiek overal, tot zelfs in de verscheiden leden van eene zelfde Provincie, een Bondgenootschap vertoont, waar van elk lid min of meer naauw aan de anderen verknogt is, en min of meer deel heeft aan de Souvereiniteit; volgt hier uit, dat het volk altoos onmiddelyk onder het oog van den Souverein is, en dat dus de publieke orde en de goede zeden gemaklyker kunnen gehandhaafd worden. Deeze Republikeinsche verdeeling in een Staatslichaam, welke door den band van vereeniging nog meer gesterkt wordt, met opzicht tot de buitenlandsche verdeediging, heeft aan een' voornaamen Staatsdienaar van eene groote en vrymagtige Monarchie (*) zó zeer behaagd, dat hy geen ander middel heeft uitgedacht dan dezelve geheel over te neemen, om de wanorders van één eenig publiek gezag in een' al te uitgestrekten Staat te maatigen.

Schoon het Volk afstand gedaan heeft van het recht van de Regeeringszaaken waar te neemen en uit te voeren, heeft het echter aan zich gehouden aan zyne medeburgers alle zyns bedunkens nuttige bedenkingen voor te stellen door middel van de spraak en de drukpers, en aan zyne Overheden door middel van Memoriën, Adresfen en Requesten.

Het volk nu, uit hoofde van dit gewigtig recht in het geval gesteld zynde van invloed te hebben op de publieke zaaken, en deeze invloed niet van nut kunnende zyn, tenzy het zichzelf licht verschaffe in de publieke zaaken, en het dit licht niet kunnende verkrygen dan door middel van vry te moogen spreeken en schryven, moet deeze vryheid geëerbiedigd en gehandhaafd worden als een der wezentlykste grondsteunen van de Nederlandsche Constitutie.

Opdat echter deeze vryheid niet tot toomloosheid zou over-

(*) *Zie Considerations sur le gouvernement de France par le Marquis d'Argenson.*

overflaan, is 'er eene andere wet, volgens welke iedereen gerechtigd is zyne toevlucht te neemen tot de bescherming en de rechtvaardiggeid der wetten tegen allerhande beleedigingen en verongelykingen, welke men hem aandoet of zoekt aan te doen.

Niemand is verpligt zich hier aan belastingen of aan wetten te onderwerpen, dan na aan dezelve zyne toestemming gegeven te hebben, hetzy dan in eigen' persoon, of door Reprefentanten of Gevolmagtigden; om dat onder ons de wetten eigentlyk niets anders zyn dan de verftandige wil van alle den ingezetenen; en dewyl de gelykheid behoort tot het wezen van onze Conftitutie, mag niet één mensch, of niet ééne klasfe van ingezetenen onderworpen worden aan zwaarder lasten en wetten dan de overige leden der zaamenleeving. (*)

Naardien niet één andere Staat, uit hoofde van de noodzaaklykheid van zyne dyken, dammen, fluizen en andere waterwerken, en tevens eene genoegzaame zeemagt te onderhouden, zo zeer moet beducht zyn voor een verkeerd, of verkwistend beftuur der geldmiddelen, heeft het volk het recht van alle onnuttige of gevaarlyke bedieningen te doen beperken, veranderen, of vernietigen, onmooglyk kunnen vervreemden. (†)

Een volk, dat waarlyk republikeinsch, dat is, *volgens* recht en in de daad, vry is, moet geregeerd worden, of door zichzelf, of door zyne Reprefentanten; maar, opdat deeze Reprefentanten zich niet te veel gezag zouden aanmaatigen, moeten zy afhanglyk zyn van het volk, zodanig dat hetzelve hen, wanneer zulks noodig is, kan afdanken; en de verkiezingen op bepaalde en ongeregelde tyden zyn best gefchikt, zowel voor de goede orde en de algemeene rust, als om de perfoonen, die in het bewind gefteld zyn, in behoorlyk ontzag te houden.

Hoe grooter het getal is dergeenen, die invloed hebben op het Staatsbeftuur, hetzy dan als Gecommitteerden, of als Committenten, hoe meer elk inwooner in het geval is, om het algemeen welzyn als zyn eigen aan

(*) *Zie van Slingel. I. Voorreden. bl.* XIV, XV.
(†) *Id. ibid.*

aan te merken en hoe grooter gevolglyk het Patriotismus, de ziel van alle Republikeinsche Regeeringen, zyn moet. Dus staat het elken burger niet alleen vry God te dienen, op welke wyze hy zulks goedvind, zo die slechts ziet nadeelig is voor de algemeene rust; maar hy heeft daarby nog het recht, zo zyne gevoelens hem zulks niet beletten, om de naauwste verbindtenissen aan te gaan met lieden van den talrykken godsdienst des Lands, en de wapenen te voeren ter verdeediging van het Vaderland, om zowel als deezen naar allen de voorrechten van hetzelve te staan.

De kleine bedieningen, die thans veelal voorwerpen van afgunst en benyding zyn, moeten, om aanspooringen tot nayver en goede zeden te zyn, opgedragen worden aan Burgers van een braaf gedrag, of aan zulken die het Vaderland ter zee of te land ten dienst gestaan hebben, en, by gelyke verdiensten, behooren de inboorlingen aan de vreemdelingen te worden voorgetrokken.

VI. *Over den Adel.*

In eene vrye Republiek moeten de ampten en waerdigheden alleen opgedragen worden aan lieden van bekende verdiensten, en niemand heeft op dezelven eenig uitsluitend recht uit hoofde van zyne geboorte. (Zie hier boven bladz. 178).

Alle dienstbaarheid van eene afzonderlyke klasse van menschen is strydig met de grondstellingen van eene vrye Republiek.

De goederen, die de natuur voor alle menschen gemeen gesteld heeft, gelyk de visschen, de vogelen, en het wild gedierte, zyn het eigendom van alle ingezetenen zonder onderscheid. Alle uitzonderlyke vryheid van jaagen of visschen is onbestaanbaar met de billykheid, en de gelykheid.

Het is eene zeer wyze en noodzaaklyke Staatkunde, geene buitenlandsche familiën toe te laaten tot de eer en rang, die alleen aan de oorspronglyke Nederlandsche Edelen toebehooren. (Zie hierboven bladz. 145—150 153.)

VII. Over

VII. *Over het Stadhouderschap.*

Geen ingezeten is boven de wetten verheven. Hoe groot zyn gezag ook mooge zyn, is hy echter verantwoordig schuldig aan degeenen, van welken hy zyne commissie ontfangen heeft en strafbaar, wanneer hy zich aan verraad, overtreeding of pligtverzuim schuldig maakt.

Het tegenwoordig Stadhouderschap is niet meer, en kan niet meer zyn hetgeen het was vóór de omwenteling; het moet tegenwoordig een afzonderlyk ampt zyn, strekkende om de constituëerende leden van den Staat in eene behoorlyke evenredigheid te houden, zonder zelf een deel der algemeene Constitutie uit te maaken. Het gelykt eenigzins naar het Gemeensmanschap (*Tribunatus*) der Romeinen, naar het Volksopzienderschap (Ἐφορεῖα) der Lacedæmoniërs en naar den Raad van Tienen der Venetiaanen; maar gelyk deezen loopt het zeer ligt gevaar van tot dwinglandy over te slaan; en zodraa het maar een weinig te veel magt krygt is het in staat om alles omverre te werpen.

Naardien dit ampt eene bloote commissie of *gedemandeerde functie* is, is het volstrekt noodzaaklyk, dat derzelver bedieningen wel en naauwkeurig bepaald worden door duidelyke en stellige instructiën geschikt naar de gesteltheid der Provinciën en der omstandigheden. (Zie verder hier boven bl. 84—109. 135—144).

VIII. *Nationaale Militie.*

Daar de toestand van het Land vereischt, dat hetzelve met de minst mooglyke kosten verdeedigd worde, en daar de Republikeinsche Regeeringsform nog daarenboven vordert, dat deeze verdeediging voornaamlyk afhange van de inwoonders, is het om deeze redenen een grondregel, dat zy allen ingeschreven moeten zyn in krygscompagniën, en dat zy dus eene magt uitmaaken, welke in staat is om de loontrekkende troupen te ondersteunen tegen de uitwendige vyanden, en om die te kunnen beteugelen in geval van inwendige dwinglandy. (Zie verder hier boven bladz. 152—155).

IX. *Vryheid in den Koophandel.*

Naardien het Land niet kan bloeijen dan door nyverheid,

heid, koophandel, ſcheepvaart, en volkplantingen, heeft het volk recht om te eiſchen, dat het belang van deeze bronnen van zyne welvaart gehandhaafd worden uit de belastingen, welke het ten dien einde opbrengt. (Zie verder hierboven bladz. 20—23).

Alle monopoliën zyn haatelyk, en ſtrydig tegen de belangens van een volk, dat enkel beſtaat door nyverheid en vryheid. (Zie hier boven bladz. 155—156. 214.

X. *Burgerlyke vryheid.*

Daar behoort eene gevoeglyke afzondering plaats te hebben tusſchen de wetgeevende, gerechtelyke en uitvoerende magt. (Zie hier boven p. 197—207.

Het recht van door zyne eigen competente rechters geöordeeld te worden, en voor geene vreemde rechtbank beroeplyk te zyn is een wezentlyk voorrecht van de Nederlandſche Conſtitutie; dit recht ſtrekt ten grondſteun van hetgeen onze vorouders zo wys als voorzichtig hadden ingeſteld, te weeten, dat ieder van zyne *evenknie*, dat is, van zyns gelyken moet geöordeeld worden. Niemand dan de Soldaaten en Matroozen van het Land is onderworpen aan een' Krygsraad, en zulks nog maar alleen in gevallen den land- of zee-dienst betreffende; in alle anderen ſtaan zy onder den burgerlyken rechter.

Beſluit.

Hetgeen wy tot hiertoe voorgeſteld hebben is ſlechts de grondſlag van ons voorgeſteld gebouw. Hoe uitgeſtrekter deeze grondſlag is, hoe vaster en onwrikbaarder hetzelve worden moet. In de volgende verhandeling zullen wy het gebouw zelf hooger ophaalen door de gelegde grondſtellingen op de byzondere Provinciën toepasſelyk te maaken; en in de derde verhandeling zullen wy, om alle bederf voor te komen, hetzelve met de noodige verwen en verſierſelen dekken en opſieren, door het affchetſen van de Nationaale onderrichting, of van de zeden, die de onderſcheidende kentekenen moeten zyn van eene Natie, welke haare vryheid daadelyk bezit, en dezelve tracht te behouden.

Dit gedaan zynde, zullen wy nog ſlechts een ontwerp van het Staatsgebouw geſchetst hebben. Om een volko-

komen zaamenſtel der Nationaale wetgeeving uit te maaken, zou hier by nog een wetboek van *civiele* en *crimineele* wetten gevoegd moeten worden. Men heeft reeds uit eenige kleine ſchetſen over dit onderwerp in het licht gekomen, gezien, hoe veel men verwachten mag van de vaderlandsliefde en van het doorzicht van onze Rechtsgeleerden.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

BERICHT.

Dewyl het formaat van deeze uitgaaf ons genoodzaakt heeft den inhoud der voornaamſte zaaken, die in de voorige op den kant geſteld was, boven de afdeelingen te plaatſen, hebben wy de ſchikking en het getal der Hoofdſtukken moeten veranderen. Schoon deeze nieuwe inrichting niet zo wiskonſtig mogt zyn, durven wy echter hoopen, dat dezelve daarom de Leezers niet onaangenaam weezen zal. En ſchoon 'er eenige verandering in de *aanwyzing der voornaamſte zaaken* van deeze uitgaaf plaats heeft, moet men zich echter niet verbeelden, dat deeze meerder zaaken in zich bevat dan de voorgaande, naardien het tegendeel uit beider vergelyking duidelyk blyken zal. Wy hebben uit deeze uitgaaf ſlechts eenige onnoodige herhaalingen uitgelaten, eenige ſtukken verplaatst, en hier en daar den ſtyl van eenigen der eerſte bladeren een weinig veranderd, terwyl misſchien de mindere cierlykheid doch grootere oorſpronglykheid van denzelven in de eerſte uitgaaf aan anderen meerder zal behaagen. Eindelyk zal men in deeze tweede uitgaaf niets meer vinden dan eenige weinige byvoegſelen, welken de uitgeever afzonderlyk heeft doen drukken om die aan de bezitters van de eerſte uitgaaf *gratis* uit te deelen.